

151. Tiistaina 19 päivänä joulukuuta 1989

kello 10

		Siv.
Päiväjärjestys		
Ilmoituksia		
Kolmas käsittely:		
1) Ehdotukset perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistusta koskeviksi laeiksi	4907	
Hallituksen esitys n:o 173		
Lakialoite n:o 22/1988 vp.		
Toivomusaloitteet n:ot 933, 957 ja 1055/1987 vp. sekä 683/1988 vp.		
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 224		
2) Ehdotukset laeiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1990 ja 1991 koskevis- sa työ-, virka- ja toimiehtosopimuksis- sa sekä työtuomioistuimesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	4908	
Hallituksen esitys n:o 240		
Lakialoite n:o 111		
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 94		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 242		
3) Ehdotus laiksi eräiden luovutus- voittojen verotuksen väliaikaisesta huo- jentamisesta	4914	
Hallituksen esitys n:o 241		
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 96		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 244		
4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liit- teenä olevan tullitariffin muuttamisesta	4925	
Hallituksen esitys n:o 213		
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 87		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 234		
5) Ehdotukset valmisteveroetujen myöntämismenettelyn kehittämistä tar- koittaviksi laeiksi	4925	
Hallituksen esitys n:o 222		
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 235		
6) Ehdotus valtioneuvoston lainan- ottovaltuuksista vuonna 1990	4926	
Hallituksen esitys n:o 107		
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 92		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 236		
7) Ehdotukset laiksi lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muutta- misesta	„	
Hallituksen esitys n:o 174		
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 237		
8) Ehdotukset laiksi yksityisestä ter- veydenhuollosta ja laeiksi eräiden sii- hen liittyvien lakien muuttamisesta ...	„	
Hallituksen esitys n:o 46		
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 243		
9) Ehdotus laiksi Koloveden kansal- lispuistosta	4928	
Hallituksen esitys n:o 89		
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 29		
Suuren valiokunnan mietintö n:o 238		

Siv.

10) Ehdotus laiksi Torronsuon kansallispuistosta 4929

Hallituksen esitys n:o 93

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 30

Suuren valiokunnan mietintö n:o 239

11) Ehdotus laiksi urheiluopistojen valtionavusta annetun lain 2 a §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 233

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23

Suuren valiokunnan mietintö n:o 240

12) Ehdotukset laeiksi kaupparekisterilain muuttamisesta ja toiminimilain 7 ja 12 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 210

Lakivaliokunnan mietintö n:o 16

Suuren valiokunnan mietintö n:o 241

Ensimmäinen käsittely:

13) Ehdotus laiksi eläinten lääkitsemisestä ”

Hallituksen esitys n:o 141

Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

14) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta 4930

Hallituksen esitys n:o 197

Toivomusaloitteet n:ot 53 ja 56/1987 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Ainoa käsittely:

15) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1988 4938

Mainittu kertomus (K n:o 9)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 9

16) Ehdotus valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1990 4939

Hallituksen esitys n:o 106

Raha-asia-aloitteet n:ot 1—3554

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Björklund, Elo, Kalima, Kemppainen, Laurila, Metsämäki, Nieminen, Paasio, Pohjanoksa, Riihijärvi, T. Roos, Salolainen, Siitonen, Suominen, Tähkämaa, Vistbacka ja Vähäkangas.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Kalima, Vähäkangas, Nieminen, T. Roos, Tähkämaa ja Metsämäki.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Suominen ja Vistbacka sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Riihijärvi.

Ed. Siitosen edustajantoimi

Puhemies: Luetaan ed. Siitosen eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Tultuani nimitetyksi Uudenmaan läänin maaherraksi pyydän vapautusta eduskunnan jäsenyydestä 1.1.1990 lukien.

Eduskunnassa 18. joulukuuta 1989

Eva-Riitta Siitonen
kansanedustaja”

Puhemies: Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistusta koskeviksi laeiksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 173
Lakialoite n:o 22/1988 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 933, 957 ja 1055/1987 vp. sekä 683/1988 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 36
Suuren valiokunnan mietintö n:o 224

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääteyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Sen jälkeen päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista. Keskustelu asiasta julistettiin päättyneeksi viime perjantaina pidetyssä neljännessä täysistunnossa.

Keskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetty neljäs lakiehdotus hylättäisiin.

Lisäksi on ed. Stenius-Kaukonen ed. Väistön kannattamana ehdottanut I vastalauseen mukaista perustelulausumaa.

Ed. Väistö on ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, sen varalta että lakiehdotukset hyväksytään, perusteluissa lausuttavaksi:

1) "Hyväksyessään lakiehdotukset perhe-eläkejärjestelmän uudistamiseksi eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle lakiesityksen kansaneläkkeeseen suoritettavasta lapsenhoitolisästä niille kotona alle kolmivuotiaista lastaan hoitaville vanhemmille, jotka hoitavat lastaan äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan taikka kotihoidon tuen turvin ja joille ei kysymyksessä olevalta ajalta kerry eläketurvaa työ- tai virkaeläkelainsäädännön perusteella."

2) "Hyväksyessään lakiehdotukset eduskunta toteaa, että suunniteltu eläkesovitusjärjestelmä leikkaa lapsettomien leskien eläkeitä jo varsin pienissä tuloluokissa, ja edellyttää, että hallitus seuraa huolellisesti muutoksen vaikutusta leskien taloudelliseen asemaan ja ryhtyy kiireellisesti toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt ensimmäinen, toinen, kolmas, viides, kuudes, seitsemäs ja kahdeksas lakiehdotus hyväksytään.

Puhemies: Nyt on äänestettävä neljännen lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy toisessa käsittelyssä päätetyn neljännen lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Puhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, Ahde, E. Aho, Ahonen, Aittoniemi, Ajo, Ala-Harja, Alaranta, Alho, Almgren, Anttila, Backman, Björkstrand, Bärlund, Donner, Dromberg, Fred, Gustafsson, Hacklin, Halonen, Hautala, Hetemäki-Olander, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvatie, Hurskainen-Leppänen, Huuhtanen, Häkämies, Hämäläinen, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jansson, Joenpalo, Jokiniemi, Jouppila, Joutsensaari, Jurva, Järvenpää, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Jääteenmäki, Kalliomäki, Kanerva, Kankaanniemi, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Koistinen, Kokko, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikatmaa, Kärhä, Kääriäinen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, Lax, Lehtosaari, Liikanen, Lindroos, Linnainmaa, Louekoski, Louvo, Luttinen, Majala, Malm, Mattila, Melin, Miettinen, Moilanen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mönkäre, Mörttin, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Ollila, Paakkinen, Paavilainen, Pekkarinen, Pelttari, Perho, Pesola, Pesälä, Pietikäinen, Pohjola, Pokka, Puhakka, Puisto, Puolanne, Puska, Pystynen, Rajamäki, Ranta, Rauramo, Rehn, Renko, Renlund, Rinne, J. Roos, Rusanen, Ryyänen, Röntynen, Saapunki, Saari, Saarinen, Saastamoinen, Sarapää, Sasi, Savela, Savolainen, Sillanpää, Siuruainen, Skinnari, Särkijärvi, Taina, Taxell, Tiuri, Turunen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uosukainen, Urpilainen, Valli, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Vihriälä, Viina-

nen, Viljanen, Virolainen, Vuoristo, Vähänäkki, Väistö, Väyrynen, Väänänen ja Zyskowicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Haavisto, Helle, Jokinen, Laaksonen, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, U. Leppänen, Löyttyjärvi, Männistö, Paloheimo, Pulliainen, Seppänen, Soininvaara, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Tennilä, Uitto ja Wahlström.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Antvuori, Björklund, Elo, Heikkinen, Juhantalo, Kalima, Karkinen, Kemppainen, Metsämäki, Nieminen, Paasio, Pohjanoksa, Rantanen, Riihijärvi, T. Roos, Salolainen, Siitonen, Suominen, Tenhiälä, Tähkämaa, Vistbacka ja Vähäkangas.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 154 jaa- ja 23 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt toisessa käsittelyssä päätetyn neljännen lakiehdotuksen.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi on äänestettävä perusteluja koskevista ehdotuksista.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Stenius-Kaukosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 114 jaa- ja 62 ei-ääntä; poissa 23. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Väistön 1) ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Väistön 1) ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 114 jaa- ja 62 ei-ääntä; poissa 23. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Väistön 2) ehdotuksesta.

Mietintö ”jaa”, ed. Väistön 2) ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 115 jaa- ja 63 ei-ääntä; poissa 21. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy sosiaalivaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laeiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1990 ja 1991 koskevista työ-, virka- ja toimiehtosopimuksissa sekä työtuomioistuimesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 240

Lakialoite n:o 111

Valtiovainvaliokunnan mietintö n:o 94

Suuren valiokunnan mietintö n:o 242

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Indeksiehdotus on saanut sellaisen muodon, joka tulee hallituksen tahdon mukaan sovellettavaksi työntekijöiden taivuttamiseksi hyväksymään Kallion tuporatkaisu. Se on siis pakotelaki, ja kun meidän eduskuntaryhmämme ei voi

suostua siihen, että hallitus ja eduskunta pakottavat työntekijöitä hyväksymään sellaisia ratkaisuja, jotka kokonaisuudessaan eivät heidän etujaan vastaa, herra puhemies, ehdotan, että hallituksen esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus hylätään.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Kallion sopimusesityksen ydin on palkankorotusten matalatasoisuus. Tämän matalatasoisen palkkaratkaisun läpi viemiseksi haetaan pakotuskeinoja, joihin nyt käsiteltävä lakiesityskin kuuluu. Se on pakkolaki kaiken jälkeenkin, niiden muutosten jälkeenkin, joita valiokuntakäsittelyssä siihen on tullut. Alun alkaen hallitus lähti jopa liittojohtajien rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamisesta. Seuraava askel oli 100 000 markan sakko. Vastarinta on murtanut jonkin verran lain sisältöä, mutta yhäkin se on kiristyslaki, ja siksi se pitää hylätä.

Kannatankin ed. Laineen hylkäysehdotusta.

Nyt puhutaan kepeistä ja porkkanasta. Tosiasiassa Liikanen tarjoaa ruoskaa ja hapankaalia. On typerää valita tällaisten vaihtoehtojen väliltä, koska muunlaisiakin keinoja on aikaansaatamissa, kuten mm. Päriliitto on hyvin ymmärtänyt.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Haluan tästä paikalta todeta, että keskustan eduskuntaryhmän mielestä tämä laki on hyväksyttävissä oleva elementti tulopoliittisen kokonaisratkaisun aikaansaamisen edistämiseksi ja auttamiseksi. Keskustan eduskuntaryhmä ei sen sijaan ole voinut hyväksyä kaikkia muita hallituksen toimenpiteitä, nimenomaan niitä kepejä, joilla konkreetteilla kepeillä hallitus on yrittänyt ajaa tulopoliittista ratkaisua kokoon, ei ennakonpidätysten kiristämistä, ei työnantajan sotumaksujen nostamista eikä työntekijän kansaneläkemaksun kiristämistä.

Se, että me olemme hyväksymässä tätä esitystä, ei ole kannanotto tulopoliittisen ratkaisun sisältöön. Me olemme eri yhteyksissä korostaneet sitä, että nimenomaan matalapalkka-alojen ja naisvaltaisten alojen kannalta ratkaisu ei ehkä, ei varmastiakaan, täytä niitä vaatimuksia, niitä odotuksia, mitä monilla meillä yksittäisinä poliitikkoina Kallion sopimuksen suhteen oli. Mutta, kuten sanottu, kokonaisratkaisun aikaansaamisen

kannalta tämä laki toki on perusteltu ja hyväksyttävissä oleva.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Kyse ei todellakaan ole, niin kuin ed. Pekkarinen puhui, kepeistä tai porkkanasta vaan ruoskasta ja hapankaalista. Ei niiden välillä pidä mennä valitsemaan, vaan pitää pyrkiä parempaan. Jos ja kun tällainen lakiesitys, pakkolaki, nyt hylätään, niin totta kai se tarkoittaa sitä, että hallituksen on tuotava uusi indeksilaki, sellainen indeksilakiesitys, joka vastaa ammattiliittojen lähtökohtia ja niitä lähtökohtia, joihin ammattiliitot neuvotteluissaan tähtäävät. On siis kyse siitä, minkä kannan kukin ryhmä ottaa tähän tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun, jonka kivijalkana tämä kiristyslaki nyt eduskunnassa nimenomaisesti on. Kyllähän sitä puhua voidaan, ettei tämä oikein hyvä ole, mutta jos käytännössä antaa tälle ruoskalle nyt tukensa, niin tulee kyllä samalla ottaneeksi kantaa koko tämän huonon kokonaisesityksen puolesta, kiistatta.

Valtiovaraministeri Liikanen: Herra puhemies! Ed. Tennilän kanta merkitsee sitä, että palkansaajilta kiellettäisiin mahdollisuus indeksisuojaan. Tämä tarkoittaisi toteutuneena mm. sitä, että ensi talvena eivät palkansaajat voisi saada indeksikorotuksia palkkoihinsa. Minusta on ollut palkansaajille tavattoman onnellinen asia, että tammöinen indeksilaki on olemassa, nyt ja tulevaisuudessa. 2,5 prosentin palkankorotuksella voi Suomessa voi ostaa muutakin kuin hapankaalia.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Väärinkäsitysten välttämiseksi totean alkuun sen, että pidän tehtyä tulopoliittista kokonaisratkaisua hyvänä ja toivon, että se tulee hyväksytyksi.

Nyt käsitteillä oleva indeksilaki, sen tausta, on siinä, että sitä valmisteltiin salaisuuden savuverhon takana. Tarkoituksena oli tuoda takautuvaa lainsäädäntöä, jonka avulla aiottiin tuoda valtion sakkojärjestelmä niille, jotka eivät taivu tuloratkaisuihin. Me kaikki tiedämme, että valiokuntakäsittelyssä tehtiin muutoksia käsitteillä olevaan indeksilakiin. Kuitenkin minun on pakko todeta se, että korjaustenkin jälkeen tämä tehty indeksilaki on sillä tavalla epäselvä, ettei edes ryhmä

juristeja saa siitä riittävän yksimielistä selvyyttä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ministeri Liikasen äsken käyttämän puheenvuoron johdosta haluan todeta, että te, ministeri Liikanen, kuten myös hallituspuolueiden muut kansanedustajat, hylkäsitte tämän lain toisessa käsittelyssä sen mahdollisuuden, että täysi indeksiehto sallittaisiin työehtosopimuksiin. Te hylkäsitte siis sen mahdollisuuden. Nyt te haluatte ajaa läpi sellaisen pakkolain, jolla indeksiehto sallitaan vain niille, jotka suostuvat Kallion tuporatkaisuun. Siitä on tässä kysymys. Ymmärrän kyllä, että ne kansanedustajat, jotka tukevat Kallion tuporatkaisua, äänestävätkin hallituksen esityksen puolesta.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Indeksilaki on sisällöltäänkin huono, ministeri Liikanen. Siinä on ns. omavastuuta yli 5 prosenttia, eli korotuksia tulee vasta sitten, kun hinnat ovat nousseet 5,7 prosenttia. Se on sisällöltäänkin varsin huono. Mutta sen ydin on siinä, että se on kiristyslaki, se on ruoska, jolla tupoa ajetaan läpi vastoin ammattiliittojen jäsenkunnan suuren enemmistön kantaa. Nyt otetaan kantaa siihen, ollaanko tupon ja siihen liittyvän kiristämisen kannalla. Me emme voi olla.

Hallituksella on aina mahdollisuus antaa eduskunnalle kunnollinen indeksilaki, jos se sitä haluaa. Uuden lain esittely, niin kuin on nähty, tapahtuu hyvinkin nopeasti, jos niikseen menee. Tämäkin laki esiteltiin iltayöstä, ja jo seuraavana päivänä sen piti olla valmis. Täällä on mahdollisuus kolmessa päivässä tehdä kunnollinen indeksilaki, jos halutaan.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! Käytetyt puheenvuorot, joita äärivasemmistosta on tullut, kertovat, että jos heidän tahtonsa toteutuisi, se poistaisi harkintavallan palkansaajilta osallistua tupoon tai ei. Kun tarkastelee tulopoliittisen kokonaisratkaisun sisältöä sinänsä, on perusteltua olettaa ja odottaa, että siihen varsin laajasti osallistuttaisiin siitakin syystä, että se on käytännössä ainoa tapa, joka takaa reaaliansioiden vakaan nousun niissäkin olosuhteissa, mitä tulevaisuus näyttää tuovan tullessaan. Se estäisi myöskin käytännössä sen, mitä mm. ed. Seppänen on povailut pitkin syksyä, että keväällä tulee

devalvaatio ja raju. Kokemuksesta tiedämme, että toteutuessaan se on asia, joka palkkamarkat syö kaikkein nopeimmassa tahdissa.

Tupo antaisi myös matalapalkkaratkaisun, vaikka lievänkin. Käytännöstä tiedämme, että vahvat ja voimakkaat teollisuusliitot ovat liittokohtaisissa ratkaisuissa aina puolensa pitäneet ja aina matalapalkka-alat ovat jääneet jälkeen silloin, kun tulopoliittista ratkaisua ei ole tehty.

Myöskin on todettava se, että tähän liittyy varsin mittava sosiaalipaketti, jonka kommunistit tuntuvat tyystin unohtaneen. Ne ovat arvoja, joita inflaatio ei syö. Tämäkin pitäisi ottaa jossakin määrin huomioon. Ei enää ole sellaista aikaa, että työmarkkinasekasorrolla saatettaisiin aikaan vallankumouksellinen tilanne.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ed. Tennilän puheenvuoron johdosta haluan todeta vain sen, että ed. Tennilä on aivan oikeassa siinä, että menettelytavaltaan lain eduskuntaan tuonti ja täällä läpiajo ei täytä hyvän lainsäädännön edellytyksiä. Hyvin nopeassa aikataulussa hallitus yritti puristaa ja puristikin tämän lain läpi eduskunnan, lain, jossa itse asiassa oppositiolla olisi, jos se yhdessä toimisi, edellytykset kaataa koko laki ja sitä kautta koko tulosopimuskin niin halutessaan.

Keskusta ei ole siis kovin innokas, emme ole innostuneita tästä laista, mutta näemme sen välttämättömäksi osaksi kuitenkin tässä tilanteessa Suomen muutoin konkurssitietä kulkevan talouden kannalta, varsinkin ja nimenomaan sen jälkeen, kun lakiin tehtiin kaksi erittäin tärkeätä korjausta: 7 § poistettiin ja 2 §:ään tehtiin merkittäviä muutoksia, jotka mm. takaavat sen, että käytännössä kaikki pitkät sopimukset pääsevät tämän indeksiehtolain piiriin. Näiden muutosten jälkeen olemme, niin kuin sanotaan, pitkin hampain olleet valmiit tulemaan tähän mukaan.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Haluan ed. Tennilälle todeta, että hallituksen esitykseen ei sisälly lainkaan mitään dramatiikkaa. Ensinnäkin työmarkkinoiden kaikki keskusjärjestöt ovat hyväksyneet lakiesityksen ja antavat lakiesitykselle laajan tukensa. Toiseksi haluan korostaa, että aina, kun on tehty

keskitetty kokonaisratkaisu, on säädetty aivan saman tyyppinen indeksiehtolaki, jolla on sallittu indeksiehton käyttäminen työehtosopimuksissa. Tämä vastaa hyvin pitkälti näitä joka kerralla säädettyjä lakeja.

Kun täällä on myös arvosteltu, että tämä ei olisi riittävän hyvä naisaloille ja pienipalkka-aloille, haluan todeta, että mielestäni Paperiliiton kannasta selvästi näkyy, että paineet tulevatkin tällä hetkellä toiselta suunnalta, eli niiltä, jotka eivät ole pienipalkkaisia ja jotka eivät ole naisvaltaisia aloja, koska ne katsovat, että heidän osuutensa sittenkään kokonaisratkaisusta ei ole riittävän suuri.

Mitä tulee asian käsittelyyn, se on mielestäni hyvin asiallista, ja kaikki asiantuntijatahot on ehditty kuulla tämän asian käsittelyn yhteydessä valtiovarainvaliokunnan verojaostossa. Erityisesti arvostan sitä, että ministeri Liikasen kanssa myös on voitu käydä keskusteluja. Hän on hyvin auliasti ollut jaoston käytettävissä, kun asiaa on käsitelty.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Totean, että kysymys ei ole vain menettelytavasta, vaan sisällöstä, siitä hyväksyykö kiristysten, joka on indeksilain oleellinen sisältö.

Ed. Rantaselle toteaisin, että kokonaissopimuksen sisältö ei ole ollenkaan sellainen, kun te puhutte. Paperiliitto toteaa, että se ei turvaa reaaliasiotason nousua. Jos paperi on tätä mieltä, heikoilla liitoilla on monta kertaa enemmän syytä olla huolissaan ja selvillä siitä, että tämä sopimusesitys ei reaaliasiotasoa nosta, koska paperihan saa kyllä liukumia, mutta ne heikot eivät tule sitä saamaan. Korostan vielä sitä, että nyt otetaan vain kantaa siihen, hyväksytäänkö kokonaisratkaisu, joka Kallion nimellä kulkee, sekä ne keinot, joilla sitä viedään läpi eli kiristystoimet, ruoskan viuhunta. Kela-maksun korotuksessa olimme kiristämistä vastaan. Toivon, että sama yhteinen kiristämistä vastustava linja säilyisi täällä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Rantanen sanoi tämän palvelevan matalapalkka-aloja. Ed. Rantanen kuitenkin varmasti tietää, että erityisesti naisvaltaiset alat ovat ilmaisseet tyytymättömyytensä Kallion tupeusitykseen. Myös se seitsemän ammattiliiton kirje, joka eduskunnan tietoon saatettiin koskien indeksiehtolakia, viittasi siihen, ja

näistä liitoista huomattava osa oli naisvaltaisia.

Muutoin, ed. Sasi, kun te äsken sanoitte valtiovarainvaliokunnan kuulleen kaikkia asiantuntijoita, olen siinä käsityksessä, että te ette kuulleet esimerkiksi näiden seitsemän ammattiliiton edustajia.

Ed. Rantanen, te varoititte palkankorotusten tuovan inflaation ja aiheuttavan devalvaation. En ole milloinkaan huomannut, että te, ed. Rantanen, olisitte kiinnittänyt huomiota siihen, että suurten firmojen voitot kasvoivat viime vuonna yli 70 prosenttia ja pankkien 95 prosenttia; ette ole lainkaan ollut siitä huolissanne, että näin syntyisi inflaatiota tai devalvaation pelkoa.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Ed. Rantanen painotti tämän tuporatkaisun sosiaalista puolta ja sen vuoksi sen hyväksymisen tärkeyttä. On varmaan totta, että eräät koulutukseen liittyvät asiat tässä tuporatkaisussa saattavat olla hyviä, mutta kaikki ne lupaukset, mitä hallitus on antanut tämän tuporatkaisun synnyttämiseksi, ovat kyllä asioita, jotka on jo vähintään kertaan tai kahteen myyty työntekijöille, palkansaajille. Esimerkiksi lapsilisien korottaminen oli hallituspuolueitten ohjelmassa jo ennen eduskuntavaalia. Silloin lupailtiin kolminkertaisia korotuksia. Jos nyt tupon ansiosta tarjotaan armollisesti muutama prosenttiyksikkö enemmän kuin muutoin olisi annettu, se nyt ei ole mikään sosiaalipaketti. Se on sitä, että yritetään edes vähän toteuttaa niitä lupauksia, mitä aikaisemmin on annettu.

Mitä tulee matalapalkka-alojen korotuksiin, valitettavasti on niin, että vuokrankorotukset ja muutenkin asumiskustannusten hinnannousut tulevat viemään käteen jäävän osuuden valitettavasti kyllä hyvin tarkkaan, sillä vuokrankorotukset ja asumiskustannukset tulevat ihmiselle puhtaana käteen, kun sen sijaan palkankorotuksista menee vielä veroa.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Olen kuunnellut sosialidemokraattien puheita tupesta ja olen huomannut perustavaa laatua olevan käsitteiden sekaannuksen. Täällä käytetään käsitettä ostovoiman lisäys synonyyminä reaali-palkkojen lisääntymiselle. Sehän on kohtuutonta ja väärin. Nimittäin tupossa ymmärtääkseni on sovittu ostovoiman li-

säyksestä 4,5 prosenttia kahden vuoden aikana, mutta ei ole otettu kantaa reaalipalkkojen nousuun. Reaalipalkkojen on arvioitu tässä yhteydessä nousevan ehkä yhden prosentin verran vuodessa. Tässä mielessä on aivan eri asia puhua ostovoimasta ja reaalipalkoista. Ostovoiman lisäys tapahtuu valtion antamin veronalennuksin ja valtion rahoit. Työnantajat siis välttyvät maksamasta palkankorotuksia, kun valtio maksaa palkankorotuksia vastaavan rahasumman työntekijöille heidän puolestaan valtion rahoista.

Tässä mielessä kiinnitän huomiota siihen perinteiseen laskentatapaan, jossa on aina verrattu reaalipalkkoja ja työn tuottavuuden kehitystä. Nyt voidaan arvioida, että työn tuottavuus koko kansantaloudessa nousee kahden vuoden aikana ehkä 3 prosenttia vuodessa. Jos reaalipalkat nousevat vain prosentin verran niin kuin arvioidaan, havaitaan, että palkankorotukset jäävät huomattavasti jälkeen tuottavuuden noususta. Tämä johtaa itse asiassa valtavaan tulonsiirtoon työltä pääomalle nimenomaan tuottavuuden nousun jäädessä tässä tapauksessa työnantajien käyttöön, mikä lisää työnantajien osuutta koko kakusta. Tässä mielessä toivoisin, että siihen hämäykseen, mitä edustaa ostovoiman ja reaalipalkkojen samaistaminen toisiinsa, ei mentäisi eduskunnassa, vaikka hallitus mielestäni sellaiseen hämäykseen tarkoituksellisesti syyllistyy antaessaan ymmärtää, että kysymyksessä olisi sama asia.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Täytyy useamman kerran ed. Rantaselle täällä salissa todeta se toiseikka, että SAK:n kansandemokraattinen ryhmä on ollut keskitetyn ratkaisun takana määrätyillä edellytyksillä. Mutta ed. Sasi sanoi, että mm. SAK on ottanut lopullisen kannan. Sehän ei pidä paikkaansa, vaan liitot ja keskusjärjestöt tulevat 28.12. sanomaan lopullisen kantansa, kun näkevät, mihin palikat sijoittuvat tässä ratkaisussa.

Tätä keskitettyä ratkaisua varmasti olisivat kannattaneet paljon laajemmat väestöryhmät ay-liikkeessä, mikäli keppilait olisi jätetty toisarvoiseen asemaan eikä niitä olisi tuotu eduskuntaan ennakoon. Nythän näillä laeilla, kun ne tuotiin tänne ja runnottiin lävitse väkisten täällä, on murennettu keskusteluyhteyttä, ja nähtävästi tulee niin käymään, että se keskitetty ratkaisu, jota pää-

ministeri toivoo, että sataprosenttisesti kaikki liitot ovat mukana, on jo mennyt historiaan. Se on eri asia, jos tulkinta on se, että siihen tulee 60—70 prosenttia liitoista mukaan.

Mielestäni tämän tyyppisten pakkoratkaisujen pitäisi Suomessa olla jo historiaa eikä niitä saisi enää tulevalle vuosikymmenellä edes avata missään yhteydessä, vaan järjestää avoin luonnollinen keskusteluyhteys työmarkkinajärjestöjen kanssa ja sitten eduskunta, jos se on jossain vaiheessa tarkoituksenmukaista, tukee ja antaa tukipoliittisia lakiesityksiä eikä suinkaan tämän tyyppisiä järkyttäviä keppiratkaisuja.

Ed. Kalima merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P. Lahtinen: Arvoisa puhemies! Noin 10—15 vuotta on puhuttu siitä, että inflaatio, kilpailukyky ja vaihtotase pannaan kuntoon sillä, että ammattiyhdistysliikkeen työntekijöille tarjotaan matalia tuloratkaisuja. Nyt voidaan todeta, että näillä konsteilla ei ole näitä asioita kuntoon saatu, ehkä kilpailukykyä lukuunottamatta, josta voidaan todetaan, että työnantajat ovat selkäreppulla kantaneet ulkomaille rahaa, joka on työntekijöitten selkänahasta otettu.

Tällä indeksilailla, joka nyt on käsittelyssä, ei paranneta ammattiyhdistysliikkeen työntekijöitten asemaa, ellei sitä saada paremmaksi kuin se tässä muodossaan on. Hallitus on toistuvasti puuttunut ammattiyhdistysliikkeen toimintamahdollisuuksiin, aikoinaan lakkosakoilla ja nyt indeksilailla ja muilla. Minusta pitäisi ammattiyhdistysliike jättää työmarkkinoitten sopimusten rakentajaksi ja hallituksen tulisi tukea niitä ratkaisuja ilman keppejä ja painostusta. Minun mielestäni rakennustuotanto, maan hinta, suuryritysten voitot ja pörssikeinottelu, pankit ja rahalaitokset ovat sellaisia, joihin tämäkin hallitus voisi puuttua, jos se haluaisi tulonjakopolitiikkaan puuttua. Mutta vaikuttaa siltä, että sen ainoana kohteena tällä hetkellä on ammattiyhdistysliike.

Ed. Rinne: Herra puhemies! Puuttuisin aivan lyhyesti tapaan, millä eduskunnassa tätä lainsäädäntöä on tehty tupoon liittyen. Se on hyvin vastenmielinen tapa. Se perustuu

itse asiassa siihen, että eduskunnasta tehdään lyömäase, toisin sanoen etukäteen säädetään sellaista lainsäädäntöä, että jos hallituksen tahto ei toteudu, eduskunta tulee ja rankaisee. Täällä on ruinattu ja ruikutettu loppumattomiin eduskunnan vallan muka puuttumista, että täällä ei ole muka valtaa. Perustuslakihan takaa meille täyden vallan, kunhan vain sitä käytetään. Mutta ei se ole mitään vallankäyttöä, mitä nyt keskustapuolue juuri äsken edusti, että on samanaikaisesti kahta mieltä, hyvä ja huono. Ed. Pekkarisella oli ensin pitkä selitys, ja sitten kuitenkin ollaan toista mieltä, mitä selitykset on. Kyllä täällä on valta, jos sitä käytetään. Sen takaa perustuslaki, joka on modernein tässä suhteessa kuin ilmeisesti missään maailman kolkassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laine ed. Tennilän kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetty ensimmäinen lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Vähäkangas merkitään läsnä olevaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy ensimmäisen lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Puhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Ahde, E. Aho, Ahonen, Aittoniemi, Ajo, Ala-Harja, Alaranta, Alho, Almgren, Anttila, Antvuori, Backman, Björkstrand, Bärklund, Donner, Dromberg, Fred, Haavisto, Hacklin, Halonen, Hautala, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Hurskainen-Leppänen, Huuhtanen, Häkämies, Hämäläinen, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jansson, Joenpalo, Jokiniemi, Jouppila,

Joutsensaari, Juhantalo, Jurva, Järvenpää, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Kankaanniemi, Karkinen, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Koistinen, Kokko, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikatmaa, Kärhä, Kääriäinen, Lahti-Nuutila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, Lax, Lehtosaari, Liikanen, Linnainmaa, Louekoski, Louvo, Luttinen, Maijala, Malm, Mattila, Melin, Miettinen, Moilanen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mönkäre, Mörttinen, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Olila, Paakkinen, Paavilainen, Paloheimo, Pekkarinen, Pelttari, Perho, Pesola, Pesälä, Pietikäinen, Pohjola, Pokka, Puhakka, Puisto, Puolanne, Puska, Pystynen, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renko, Renlund, J. Roos, Rusanen, Ryyänen, Röntynen, Saapunki, Saari, Saarinen, Saastamoinen, Sarapää, Sasi, Savela, Savolainen, Siitonen, Sillanpää, Siuruainen, Skinnari, Soininvaara, Särkijärvi, Taina, Taxell, Tenhiälä, Tiuri, Turunen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uosukainen, Urpilainen, Valli, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Vihriälä, Viinanen, Viljanen, Virolainen, Vuoristo, Vähänäkki, Väistö, Väänänen ja Zyskowicz.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Helge, Jokinen, Laaksonen, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, U. Leppänen, Löyttyjärvi, Pulliainen, Rinne, Seppänen, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Tennilä, Uitto, Wahlström ja Vähäkangas.

"Tyhjää" äänestävät edustajat Gustafsson ja Lindroos.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, Björklund, Elo, Heikkinen, Hentmäki-Olander, Kanerva, Kemppainen, Metsämäki, Männistö, Nieminen, Paasio, Pohjanoksa, Riihijärvi, T. Roos, Salolainen, Suominen, Tähkämaa, Vistbacka ja Väyrynen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 157 jaa- ja 21 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 19. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt ensimmäisen lakiehdotuksen.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemissään päätöksissä hallituksen esitykseen sisältyvän toisen lakiehdotuksen ja lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi eräiden luovutusvoittojen verotuksen väliaikaisesta huojentamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 241

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 96

Suuren valiokunnan mietintö n:o 244

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ympäristöministeri Bärnlund: Arvoisa puhemies, värderade talman! Hallituksen asuntopolitiikan johdonmukaisena pyrkimyksenä on kohtuuhintaisen asuntotuotannon voimistaminen sekä vuokra-asuntokannan lisääminen. Tavoitteena on, että aravatuotannon, hitastuotannon ja asumisoikeusasuntojen yhteismäärä voisi nousta selvästi yli puoleen, jopa kahteen kolmannekseen koko asuntotuotannosta lähivuosina. Tällöin yhteiskunta saisi realistisen mahdollisuuden taata merkittävässä osassa uustuotantoa kohtuulliset asumisen ehdot. Samalla asukaille tarjottaisiin erilaisia kohtuuhintaisen asumisen muotoja.

Aravatuotannon, joka tällä hetkellä muodostaa ainoan hinta- ja laatuvalvotun tuotannon merkittävän muodon, tehostaminen on kohdannut monta vaikeutta. Viime aikoina pankkien ensisijaislaintojen hankkiminen

sovituin ehdoin on hidastanut tuotantoa. Monissa kunnissa aravatuotantoa ei ole hattu toteuttaa valtakunnan tavoitteiden edellyttämällä tasolla. Ylikuumentunut rakentamissuhdanne on vaikeuttanut kunnolla kilpailujen tarjousten saantia aravakohteisiin.

Asutuskeskuksissa kohtuuhintaisen maan saaminen aravatuotannon käyttöön on muodostumassa jopa koko aravajärjestelmää uhkaavaksi tekijäksi. On kuntia, joissa kuntien omistuksessa oleva maavaranto riittää vain parin kolmen vuoden tuotantoon. Maanomistuksen muuttuminen yhä tuntuvammin rakennusliikkeiden ja erilaisten sijoittajien hyväksi on omiaan nostamaan maan hintaa sekä vaikeuttamaan kohtuuhintaisten rakentamiskokonaisuuksien muodostamista.

Kaupunkiliiton keräämien viimeisimpien tietojen mukaan kaupunkien maapoliittinen tilanne näyttää todella uhkaavalta. Vuonna 1988 kaupungit luovuttivat erittäin runsaasti omistamiaan tontteja asuntotuotantoon voimakkaan kysynnän johdosta. Myös kuntien maanhankinta oli tuolloin vilkasta. Tänä vuonna kunnat ilmeisesti hankkivat maata vain vajaan kymmeneksen vuoden 1988 määräästä. Kunnat kaavoittavat enemmän maata kuin hankkivat raakamaata. Kuntien maavaranto supistuu nopeasti.

Hallituksen kaikki maapoliittiset esitykset pyrkivät antamaan kunnille tehokkaita keinoja nykyisen hälyttävän tilanteen parantamiseksi. Kunnat ovat käyttäneet olemassa olevia keinoja toivottua vähemmän tehokkaasti. On toisaalta myönnettävä, että nykyiset keinot sisältävät sellaisia rajoituksia ja puutteita, että kuntien kiinnostus toimivaan ja pitkäjänteiseen maapoliittikkaan tästäkin syystä on jäänyt pieneksi.

Regeringens målsättning i bostadspolitik är att konsekvent eftersträva ett större utbud på hyresbostäder och övrig bostadsproduktion med skälig prisnivå. Vi eftersträvar en arava-, hitas- och bostadsrättsproduktion som till volymen skulle kunna utgöra cirka två tredjedelar av den totala bostadsproduktionen.

För att nå därhän behöver samhället och kommunerna nya verktyg i bostadspolitik, medel som är anpassade till dagens problem. Föreliggande skattelag torde utgöra ett positivt och direkt inverkanande verktyg för

kommunernas markproblem. Personligen är jag inte övertygad om förslagets inverkan på själva markpriset, men däremot torde förslaget onekligen innebära ett större utbud på mark för kommunerna för en tid framöver.

Strukturomvandlingen har medfört att man i till exempel städer som Helsingfors, Tammerfors, Åbo, Lahtis och Uleåborg planerar ändring av gamla industri-, hamn-, lager- och dylika områden till bostadsområden. Ändring av markanvändningen medför i de flesta fall värdestegring för berörda områden. Regeringens förslag om ändring av inlösningslagens 31 § strävar till att ge bl.a. de här berörda städerna en möjlighet att begränsa denna värdestegring. De som faller inlösningslagen medverkar således till att storföretagens och varierande fastighetsinvesteringsbolags bankkonton ytterligare stärks. Städerna blir då även i fortsättningen hänvisade till olika slags avtalslösningar med storbolag som markspekulanter. Detta handlande har ingenting att göra med försvaret av bondens bröd och existensmöjlighet.

Pääkaupunkiseudun maapaketti, joka astui voimaan tämän vuoden alusta, etuosto- ja lunastuslainsäädännön tehostaminen, maan ansiottoman arvonnousun leikkuri, rakennuslain toinen osauudistus sekä viimeisimpänä kunnille tapahtuvien maan myyntien määrääkainen veronhuojennus vaikuttavat yhdessä oikean suuntaisesti ja tehokkaasti. Asuntorahaston perustaminen sekä valtion yhtenäislainan käyttöönottoaminen tukevat edelleen maapoliittisia pyrkimyksiä kohtuuhintaisen asuntotuotannon järkevöittämiseksi.

Esillä oleva veronhuojennuslaki voi antaa myönteisen ja nopeavaikutteisen lisän kuntien maa-ahdinkoon. En ole kovin vakuuttunut sen vaikutuksista maan hintaan, mutta se todennäköisesti lisää maan tarjontaa kunnille. Nyt on edellytettävä, että kunnat nopeasti varautuvat ostamaan lain tarjontaan houkuttelemia maita. Kuntien pitää myös varata talousarvioihinsa riittävästi määrärahoja tähän tarkoitukseen.

Veronhuojennus ei millään tavoin vähennä muiden maapoliittisten toimien tarpeellisuutta. Paljon puhuttu maan ansiottoman arvonnousun leikkuri liittyy rakennuslain uudistamaan kaavoitusjärjestelmään. Se edellyttää erityisiä arvonnleikkausjärjestelyjä.

On väitetty, että hallitus keskittyisi lähinnä ns. pakkokeinojen käyttöön maapolitiikassa. Tämä ei pidä paikkaansa. Kaikissa tapauksissa toivomme, että ratkaisut voidaan tehdä vapaaehtoisin toimin. On muistettava, että lunastuslainkin muutoksin pyritään lähinnä pelisääntöjen luomiseen. Kun nykyistä kohtuullisemmat pelisäännöt saadaan synty-mään, ne voivat edistää nimenomaan vapaaehtoisten kauppajen syntyä. Lunastustoimitukset ja muut ns. pakkokeinot tulevat aina viimeisenä vaihtoehtona.

Aivan erityinen maa- ja asuntopoliittinen ongelma on viime aikoina syntynyt suurten kaupunkien elinkeinorakenteen muutoksista. Helsingissä, Tampereella, Turussa, Lahdessa, Oulussa ja monessa muussa kaupungissa suunnitellaan kaupunkien keskusta-alueilla sijaitsevien vanhojen teollisuus-, satama-, varasto- ja vastaavien alueiden muuttamista asuntoalueiksi. Käyttötarkoituksen muutos tuo useimmissa tapauksissa alueelle runsaasti lisää taloudellista arvoa.

Hallituksen esitys lunastuslain 31 §:n muuttamiseksi pyrkii antamaan asianomaisille kaupungeille keinon leikata mm. näitä arvoja. Joka lunastuslain mahdollisesti kaa-taa, tulee siten lihottaneeksi suuryritysten ja erilaisten kiinteistösijoittajien pankkitilejä. Kaupungit joutuisivat jatkossakin tyytymään monenkirjaviin sopimuksiin suuryritysten ja maakeinottelijoiden kanssa. Talonpojan leivän kanssa tällä ei ole mitään tekemistä.

Arvoisa puhemies, värderade talman! Tarvitsemme siis nopeasti vaikuttavia ja rakenteellisia parannuksia maapolitiikkaan, jotta voisimme selviytyä niistä suurista asumisen haasteista, jotka ovat edessämme nimenomaan kasvukeskuksissa. Tarvitsemme myös aikaisempaa suurempaa kuntien aktiivisuutta. Uskon, että viimeaikaiset asuntopoliittikan ongelmat ovat antaneet virikkeitä uuteen ajatteluun kunnissa. Valtiovallan velvollisuus on nyt tulla kuntia vastaan. Tätä vastuuta hallitus ei voi väistää. Toivottavasti eduskuntakin tuntee oman vastuunsa.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Ehdotan, että tämä lakiehdotus hylättäisiin. Haluan kiinnittää huomiota siihen, miten hallitus tässä yhteydessä luopuu verouudistuksen keskeisimpiin periaatteisiin kuuluvasta periaatteesta, kaikkien tulojen yhtäläisestä verotuksesta. Tässä annetaan selvästi veron-

huojennus pääomatuloille eli tässä tapauksessa myyntivoitoille. Sama veronhuojennus menee myös sellaisille keinottelijoille, jotka ovat viime vuosina spekulatiomielessä hankkineet maata. Hallitus osoittaa tällä toimenpiteellään, että sen käsissä ei ole maapolitiikka ja hallitus ei omilla toimenpiteillään pysty auttamaan asuntorakennuksen hätätilaa maassamme. Hallitus on tässä mielessä asuntopulahallitus.

Samassa yhteydessä haluan kiinnittää huomiota myös keskustan toimiin tässä kysymyksessä. Ei ole epäilystäkään siitä, ettei keskusta hyväksyisi tällaista lakia. Tämähän on hallituksen kädenojennus keskustan monopolimaanomistajille, joilla on tietty monopolioikeus tiettyihin maapaloihin maassamme. Tässä mielessä keskustaa on moittiminen maapolitiikasta, joka vaikeuttaa asuntopoliittikkaa maassamme ja joka pakottaa hallituksen tällä tavalla antamaan suurituloisille ja rikkaille lisää verohelpotuksia vastoin sellaisia verouudistuksen periaatteita, jotka olisivat hyväksyttäviä ja kannatettavia yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden lisääntymiseksi maassamme.

Näillä perusteilla, herra puhemies, ehdotan lakiehdotusta hylättäväksi, vaikka periaatteessa kuntien maanhankinnan tukeminen onkin tässä tilanteessa tarpeellista ja välttämätöntä.

Ed. Nieminen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Seppäsen tekemää hylkäysehdotusta.

Mielestäni viime aikoina Suomessa on tehty hyvin surkeaa maa- ja asuntopoliittikkaa. Tilanteessa, jolloin on vaikea asuntopula ja asumisen hinta Etelä-Suomessa on Tokion tai Manhattanin luokkaa, tehdään nyt pelkästään huonoja ratkaisuja. Keskustaa sopii tosiaan moittia siitä, että se kaatoi lunastuslain, joka olisi ollut hyvin tärkeä ja järkevä. Nyt halutaan antaa maanomistajille ja suurrakentajille tuntuja verohelpotuksia, mikä on myöskin aivan vääräsuuntainen toimenpide.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kun kuuntelin ministeri Bärlundin puhetta, niin

hän laajensi tätä asiaa hieman myös asian ulkopuolelle, lunastuslakien puolelle. En itse aio sitä tässä tehdä, koska tässä on eri laista kysymys. Haluan kuitenkin sanoa sen, että tämä laki ainakin jossakin määrin saattaa helpottaa kuntien maansaantia ja nimenomaan rakentamiseen tarvittavan maansaantia. Sen sijaan sen maapaketin, joka on eduskunnassa, ainoa päämäärä on yksityisen omistusoikeuden loukkaaminen, ja mm. arvonleikkauksella, mistä ministeri puhui, ei ole mitään merkitystä asuntojen hintoihin. Ne leikatut arvot menevät grynderien taskuihin.

Olen jo eilen täällä sanonut, että jos vierekkäin on talo, joka on rakennettu arvoa leikaten hankitulle tontille, tai jollekin muulle tontille rakennettu talo, niillä ei asuntojen hinnoissa ole mitään eroa. Siis kaikki menevät grynderien taskuun, ne hyvät, mitä maapaketista on odotettavissa.

Ympäristöministeri Bärlund: Herra puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoro on hieman outo hallituspuolueen merkittävän edustajan käyttämänä. Nythän ei voi kokemuseräisesti puhua mitään sellaisesta tilanteesta, johon ed. Aittoniemi viittasi, koska mitään leikkausjärjestelmää ei ole voitu käyttää, kun sitä ei ole olemassa.

Jos ed. Aittoniemi olisi kuunnellut minun puheeni tarkoin, niin hän olisi havainnut, että hallitus pyrkii nimenomaan lisäämään kuntien mahdollisuuksia tuottaa kohtuuhintaisia asuntoja, joita voidaan tehokkaasti tuottaa ainoastaan kuntien omistamalla maalla. Tällöin voidaan kilpailuttaa rakennusliikkeitä keskenään ja myös saadaan keinot taata, että tonttien leikatut arvot näkyvät suoraan asuntojen hinnoissa. Tämä on mahdollista aravajärjestelmässä, ja tämä on mahdollista tulevassa hitasjärjestelmässä, tämä on mahdollista asumisoikeusjärjestelmässä, joiden yhteisvaikutusta pyritään tällä tavoin lisäämään. Joten en voi ollenkaan yhtyä ed. Aittoniemen puheenvuoron väitteisiin.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Lisäten siihen, mitä ministeri Bärlund sanoi ed. Aittoniemi voisi tulla vaikka Helsinkiin katsomaan. Meillä on vierekkäin hitasasuntoja ja vapaasti myytäviä asuntoja. Niiden

välinen hintaero on kovin suuri, ja hintojen tasoittuminen pystytään täysin estämään.

Mitä tulee tähän lakiin, niin ei tästä tule sanottavasti haittaa muttei kyllä mitään hyötyäkään. Pääkaupunkiseudulla, missä maapolitiittinen tilanne on vaikein, on erittäin suuri vaara: Jos kaupunkirakennetta aletaan nyt kehittää sen mukaan, mistä maata on edullisesti saatavissa, se johtaa kaupunkirakenteeseen, joka on liikenteellisesti järjetön. Meidän pitäisi pystyä etenemään siten, että yleiskaavalla määrätään, mihin suuntaan kaupunkirakenne kehittyy, mieluummin ratojen varsille. Sitten se maa on sieltä saatava tavalla tai toisella, ja koska maanomistajat ovat itsekin havainneet, missä radat kulkevat, niin maan hinta siellä pyrkii nousemaan. Sen takia me tarvitsemme tänne lunastuslaskia. Se koskee nimenomaan niitä gryndereitä, jotka viime vuosina ovat hankkineet strategisimmat maaomaisuudet pääkaupunkiseudulla haltuunsa. Viime vuonna esimerkiksi rakennusliikkeet hankkivat pääkaupunkiseudulla miljardeilla markkoilla maata nimenomaan hyötyäkseen siitä arvonnoususta, jota täällä keskusta esimerkiksi tällä hetkellä on tukemassa.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ensinnä ministeri Bärlundin puheenvuoron johdosta toteaisin, että veroratkaisuilla vaikutetaan välittömästi asuntopoliittikkaan. Siitä oikeastaan tämänkin lain kohdalla on kysymys, ja olisi toivonut, että kun hallitus tekee päätöksiä tulo- ja varallisuusverolain kohdalla korvohennysjärjestelmistä tai myyntivoittojen verojärjestelmistä, niin silloin myös asuntopoliittiset näkökohdat otettaisiin ratkaisuja tehtäessä huomioon. Näin ei ole tapahtunut, osin sen seurauksena asunto-ongelmat Suomessa ovat pahentuneet ja myös kuntien maanhankinta on vaikeutunut.

Mitä tulee keskusteluun lunastuslaista, näyttääkin siltä, että sitä ei tarvitse käydäkään opposition ja hallituksen välillä, vaan ensin olisi syytä käydä keskustelu hallitusryhmien sisällä selväksi ja sen jälkeen ryhtyä keskustelemaan muiden kesken.

Mitä tulee tähän lakiehdotukseen, pidämme kuntien maanhankintaa edistävää lainsäädäntöä tarpeellisena. Tältä osin pidämme ehdotusta kuitenkin riittämättömänä sen takia, että tähän lakiin jää epäkohtia, ennen kaikkea lyhyt voimassaoloaika, joka johtaa

siihen, että lain teho ei tule olemaan sellainen kuin on tavoiteltu. Me olisimme olleet halukkaita saamaan pidempiaikaisen huojennuksen, jota myös kuntien keskusjärjestöt yksimielisesti esittävät. Kuntien keskusjärjestöt lähtevät siitä, että laki tulisi säätää pysyvänä eikä näin lyhyenä kuin hallitus on esittänyt. Joka tapauksessa tämä puutteellisenkin on askel parempaan suuntaan ja parantaa kuntien mahdollisuuksia maanhankintaan ja sitä kautta asunto-ongelmien ratkaisemiseen, ja tällä perusteella olemme lain hyväksymisen kannalla kolmannessa käsittelyssä.

Ed. Viinanen: Herra puhemies! Tätä lakia on turha aliarvioida. Kyllä tällä oma merkityksensä on, varsinkin jos kunnat suhtautuvat aktiivisesti tämän toteuttamiseen, tekevät nimenomaan raakamaan omistajille konkreettisia tarjouskirjeitä, osoittavat laskelmilla, minkälainen tämän kaupan verotus tulee olemaan esimerkiksi vuonna 1991, ja vertaavat sitä tämän lain suomaan verotukseen.

Samalla haluan korostaa, että tuskinpa yksikään kunta on halukas ostamaan niitä hinnaltaan pilviin nostettuja gryndereitten ja sijoittajien maa-alueita. Kyllä tällä tähdätään nimenomaan raakamaakauppoihin eikä näihin kovahintaisiin sijoituskohteisiin. Samalla kuntien tulee tehdä selväksi myös sijoittajille, että he kaavoittavat ainoastaan omassa eli kunnan omistuksessa olevaa maata, ja tehdä selväksi, että tällaisia keinotteluvoittoja ei tulla missään olosuhteissa hyväksymään. Muuten tässä asiassa ei päästä eteenpäin.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Ministeri Bärlund puheenvuorossaan alkuun totesi, että leikkurista ei ole vielä kokemuksia ja sen takia ei tarkkaan tiedetä, miten se tulee toimimaan, mutta puheenvuoronsa jatkossa hän totesi, että nämä leikatut arvot näkyvät suorasti tonttien hinnoissa. Minusta tässä on aika suuri ristiriita. Koska meillä ei ole kerran leikkurista kokemusta, miten voidaan nyt jo väittää, että se näkyy suoraan tonttien hinnoissa. Tämän koko uudistuksen suurin heikkoushan on se, että sen seitsemän vuoden takaisen arvon, joka maalle lunastuslain mahdollisesti toteutuessa laskettaisiin, leikkaamisen antama hyöty ei ainakaan hallituk-

sen antamassa maapaketissa siirry mitenkään suoraan tonttien hintoihin.

Se on nimenomaan koko uudistuksen suurin puute ihan siitä syystä, että tällä puututaan vain raakamaan hintaan, jonka osuus asuntotonttien hinnasta on 1—2 prosenttia. 23 prosenttia on sitten jo kaavoitetun tontin hinnan osuus. Siihen tämä järjestelmä ei puutu sanallakaan, eli kun kerran ministeri Bärklundin mukaan leikkurista ei ole kokemuksia, niin mielestäni silloin ei ole myöskään mahdollisuutta puhua siitä, että leikatut arvot näkyvät suorasti tonttien hinnoissa.

Ympäristöministeri Bärklund: Arvoisa puhemies! En usko, että paljonkaan auttaa, vaikka ed. Anttilalle selittää kuinka monta kertaa tahansa tätä mekanismia, jonka olen selostanut keskustan eduskuntaryhmässä, selostanut omassa puheenvuorossani ja muutenkin selostanut monta kertaa. Mutta sanoetaan nyt vielä kerran.

Vastasin ed. Aittoniemelle, että mitään kokemusta siitä, että tällaisia ongelmia syntyi, joihin hän viittasi, ei voi olla leikkurista, koska sitä ei ole voitu tässä muodossa vielä käyttää, kun sitä ei ole olemassakaan. Jos ed. Anttila olisi kuunnellut ensimmäistä varsinaista puheenvuoroani, niin siinä kävi ilmi, kuten tässä vastauspuheenvuorossakin, että tarkoitus on lisätä sellaisten asumisen muotojen käyttöä, joissa on sisällä mekanismi, millä tontin leikattu arvo saadaan suoraan asunnonhankkijoiden hyväksi. Arava-tuotanto on paras esimerkki tästä, ja uusia tällaisia muotoja tullaan kehittämään, joten tätä keinotekoista argumenttia ei ainakaan pitäisi käyttää uudistusta vastaan. Jos on muita argumentteja, niin niitä tietysti voi yrittää.

Ed. P. Leppänen: Herra puhemies! Ministeri Bärklund aikaisemmassa puheenvuorossaan käytti sanontaa, että hallitus pyrkii. Se on on kyllä huomattu asuntopoliitikassa, että hallitus pyrkii, mutta ratkaisut ovat jääneet nippeliasteelle. Tämäkin lakiesitys osoittaa sitä, että tehdään pieniä muutoksia, joilla ei ole asuntopoliittiseen ratkaisuun minkäänlaista merkitystä. Mielestäni tänä päivänä kunnilla on oikeus hankkia maata ja eduskunnalla on oikeus säätää lakeja, joilla määrätään maan hinta, mutta tässä salissa ei näytä olevan halukkuutta

siihen. Tästä puhutaan vuodesta toiseen, mutta se jää puheasteelle. Konkreettisia esityksiä kaivattaisiin. Kun eilen illalla katsoi A-studion lähetyksen, niin ketä osoitettiin asuntopoliitikassa sormella — eduskuntaa ja sen alaista Suomen Pankkia.

Kyllä joskus kaipaasi konkreettisia esityksiä myös hallituksen suunnalta, kun niitä oppositio on täällä vuodesta toiseen tehnyt mm. asuntopoliitikassa. Rakennetaan halpoja asuntoja ihmisille valtion rahoituksella ja valtion sanelemin ehdoin ja lopetetaan tämä iänikuinen keskustelu asuntopoliitikasta ja sen puutteista. Keinothan siihen on tässä salissa, mikäli halutaan.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Hallituksen esitys on ihan oikean suuntainen askel. Se on pieni askel, mutta kuitenkin oikean suuntainen maapoliittinen toimenpide.

Haluan tässä yhteydessä vielä korostaa, että keskusta on valmis astumaan neuvottelupöytään, jossa keskustellaan sellaisista maapoliittisista toimista, joiden valmistelussa keskusta ensinnäkin voi olla alusta lähtien mukana, jossa toimet suunnataan sinne, missä ongelmat maapolitiikan näkökulmasta ovat todellisia ja varsinaisia akuutteja ongelmia ja jossa pöydässä keskustellaan myös sellaisista toimenpiteistä, jotka kohdistuvat gryndereiden omistuksessa oleviin varsin suuriin rakennusmaa-alueisiin, joita esimerkiksi pääkaupunkiseudulla tällä hetkellä on.

Tämän ohessa me pidämme välttämättömänä, että hallitus tarttuisi, ei vain monien vuosien päässä eteenpäin oleviin asioihin, vaan myös akuuttiin asuntopoliittiseen tilanteeseen, siihen että asuntojen hinnat ovat parin vuoden aikana nousseet 75 prosenttia. Nyt ovat asuntojen hinnat kylläkin laskussa. Samaan aikaan, kun hinnat ovat laskussa, velanhoidot ovat nousseet rajua vauhtia. Tästä asiasta tulee lähimpien kuukausien aikana sen mittainen ongelma, että hallituksen tulisi tarttua ongelmaan jo nyt eikä vasta joskus puolen vuoden taikka vuoden päästä, jolloin ongelma monen asunnonhankkijan kannalta on jo ylitse käyvä.

Ed. Wahlström: Arvoisa puhemies! Ymmärrän kyllä, jos maapolitiikassa tehdään uudenlaisia arvioita, niin kuin keskustapuolue on tehnyt, verrattuna siihen, mitä tapahtui toistakymmentä vuotta sitten, kun

säädettiin suurta maapakettia ja lunastuslain uudistusta. Se oli esitys hallitukselta, jossa myös keskustapuolue oli mukana. Nyt keskustapuolue on ottanut toisenlaisen kannan, ja sitä voidaan ehkä ymmärtää, aivan saman kannan kuin silloin kokoomus. Kokoomus pelotteli, että maapaketin kautta tulee sosialismi tähän maahan.

Mutta sitä minä en ymmärrä, että keskustapuolue muuttaa kantaansa joka päivä. Eilen nimittäin täällä keskustapuolueen edustajat sanoivat, että maapaketti ei auttaisi mitään pääkaupunkiseudun ongelmiin, koska täällä maan omistavat grynderit. Tästä hän seuraa aivan johdonmukaisesti, että tämä laki, josta puhumme, ei auta yhtään mitään pääkaupunkiseudun ongelmiin, koska maata ei tällä tavalla tule. Minusta ed. Soininvaara on aivan oikeassa, kun hän sanoo, että maata voidaan tarjota, mutta ei ollenkaan niiltä paikoilta, jossa sitä tarvittaisiin pääkaupunkiseudulla. Mutta sen sijaan laki saattaa auttaa niissä keskustalaisten johtamisessa kunnissa, joissa kunta yhtäkkiä päättääkin ostaa raakamaata. Samat isännät, jotka siellä sitä omistavat, päättävät kunnanvaltuustossa, että nytpä ostetaankin raakamaata, sitä kunta tarvitsee. Siihen se voi kyllä auttaa, mutta se ei ole mitään johdonmukaista maapolitiikkaa.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Olen koko ajan epäillyt, että keskustalaiset ottaessaan maapolitiittisia kantoja, joita ovat ottaneet, eivät tunne asiaa tai eivät tiedä, mitä tekevät. Minusta ed. Anttilan puheenvuoro todisti tämän asian aika hyvin. Hän ensinnäkin puhui siitä, että raakamaan hinta on 1—2 prosenttia asuntojen hinnasta. Meidän emme nyt puhu raakamaan hinnasta, me keskustelemme siitä, voidaanko leikata se arvonnousu, jonka yleiskaavoitus aiheuttaa. Esimerkiksi se arvonnousu, jonka Tampellan ratkaisui aiheutti Tampereella Tampellan alueella, aiheutui yleiskaavatasoisesta ratkaisusta. Ed. Anttila ei ole ilmeisesti koskaan nähnyt yleiskaavaa, jossa merkitään korttelit, rakennusoikeudet, käyttötarkoitukset ja tehokkuudet suurin piirtein ja asemakaavassa ainoastaan julkisivumateriaalit määrätään. Mielestäni tässä mielessä asiaa ei ole ymmärretty lainkaan. Toivon, että kun keskustalaiset saavat vuodenvaihteen verran aikaa tutustua kysymykseen, niin sitten olisi

myös kunniaa ja rohkeutta arvioida tilanne uudestaan.

Ed. Viinasen täällä esittämä kanta on muuten järkevä, paitsi että se johtaisi katastrofaaliseen kaupunkirakenteeseen. Se johtaisi siihen, että kaupunki ei laajenisi sinne, mikä olisi liikenteellisesti järkevää, vaan tuollaisina etioinä niille alueille, jotka ovat rakentamisen kannalta huonoja, koska maa on halpaa siellä, minne on järjetöntä rakentaa. Nyt siis pitäisi rakentaa sinne, minne on järjetöntä. Sellaisen kaupungin käyttökustannukset ovat liikennemenoina satoja miljoonia markkoja vuodessa kalliimpia kuin huolellisesti ja hyvin suunnitellun kaupungin.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Olen mielenkiinnolla seurannut muutamien viime vuosien aikana kokoomuksen muodonmuutosta palkansaajien puolueeksi, kun se aikaisemmin on ollut yksinomaan ison pahan rahan äänenkannattaja. Tässä prosessissa tietysti kokoomus on alussa ollut isopalkkaisten palkansaajien puolue. Toivon, että se sitä politiikkaa voi jossakin vaiheessa muuttaa niin, että se edustaisi yleisemminkin palkansaajien näkemyksiä. Tässä mielessä tällainen kokoomuksen sosialidemokratisoituminen on siis edennyt myönteisessä mielessä ja melko pitkälle.

Toisaalta ongelma on nyt se, että keskusta näissä kysymyksissä kiristää kokoomusta ja estää yleisen ja yhtäläisen edun toteutumisen maassamme ja estää maan käytön hyödyllisiin ja tarpeellisiin tarkoituksiin niin, että siitä ei jouduttaisi maanomistajille maksamaan täysin kohtuutonta korvausta. Tässä mielessä keskusta on tiukentamassa sellaisia periaatteita, joiden avulla yhteiskunta voisi lunastaa maata yleisiin ja yhteisiin käyttötarkoituksiin, ja haluaa edesauttaa maanomistamonopolin määräysvallan säilymistä maassamme. Keskusta siis kiristää muuta yhteiskuntaa maapolitiikassa. Keskusta on muun yhteiskunnan vihollinen, maanomistajien puolella ja maanomistajien etujärjestö, joka tässä tapauksessa ei ajattele niitä äänestäjiä, jotka sillä mahdollisesti tulevana aikoina on kaupungeissakin. Se on niiden harvojen maanomistajien asianajaja, jotka maassamme panttaavat maata ja sillä tavalla vaikuttavat asuntojen hintatasoon kielteisesti eli hintoja korottavasti.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Puutun erääseen aikaisempaan ed. Viinasen puheenvuoroon. Hän sanoi, että kunta ja maanomistajat ovat vastakkain sillä tavoin, että kunnan ei tarvitse ostaa kaikkein kalleinta maata, mitä maanomistajat tarjoavat. Minä väittäisin, että tämä saattaa joissakin tapauksissa pitää paikkansa, mutta on useita tapauksia, missä tämä on ehdottomasti pelkkää teoriaa.

Eräänä esimerkkinä esitän oman kotikuntani Tuusulan, jossa on eräs henkilö omien firmojensa kautta ostanut kolmen viime vuoden aikana noin 250 hehtaaria maita, jotka ovat potentiaalisesti arvokkaita. Ne sijaitsevat sellaisilla paikoilla, että on oletettavissa, että niiden arvo huikeasti nousee. Samanaikaisesti sama henkilö on kunnan valtuuston jäsen kokoomuksen edustajana ja muodostaa kunnanvaltuustossa kokoomuksen ryhmässä enemmistön sillä tavoin, että heitä on siellä noin seitsemän kiinteistöja rakennusalueella toimivia liikemiehiä, jotka tällä tavoin pystyvät käyttämään koko kokoomuksen valtuustoryhmässä valtaa. Edelleen kokoomuksen valtuustoryhmä muodostaa enemmistön porvaristopuolueista ja voi tällä tavalla käyttää enemmistövaltaa koko valtuustossa. Tämän tyyppinen asetelmä, jossa sama henkilö on sekä kunnan päätöksentekijä että huomattava maanomistaja kunnan alueella, ei varmastikaan ole ainutlaatuinen Tuusulassa, mutta minä esitän tämän esimerkkinä vain siitä, että kunnan ja maanomistajan etujen vastakkainasettelu on teoriaa.

Ed. Kalliomäki: Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys on sellainen, että se ei sinänsä pitkiä puheita ansaitse, mutta ehkä sen vuoksi puhutaan, että se antaa ainakin marginaalisen mahdollisuuden keskustella maapolitiikasta ja asuntopolitiikasta hiukan laajemmin. Siellä missä sen pitäisi vaikuttaa, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja suurissa asutuskeskuksissa, sen vaikutukset ovat varsin kosmeettisia, kuten ed. Wahlströmin aikaisemmin totesi.

Sen sijaan hämmästelen niitä kommentteja, jotka ed. Aittoniemi aloitti, joissa vähätellään ansiottoman arvonnousun leikkaamisen vaikutuksia. Jos ajatellaan esimerkiksi Helsingin metropolijärjestelmän laajentamista taikka Marja-rata-hanketta Vantaalla, niin

niiden maapohjaan sisältyy miljardiluokan potti, jonka ansiotonta arvonnousua leikkaamalla vuorenvarmasti voitaisiin vaikuttaa asuntojen hintaan suoraan laskevalla tavalla.

Ed. T. Roos merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Ed. Wahlströmin puheenvuoron johdosta palautan mieleen, että todellakin vuonna 1977 astui voimaan laki, jolla nyt paljon puhuttu arvoneikkaus suoritetaan asemakaavoitetulla tai rakennuskaavoitetulla alueella. Me olimme silloin mukana sitä ajamassa. Minä olen edelleen samaa mieltä, en minä ole kantaani muuttanut.

Mutta ed. Wahlström ja toiset, jotka puhutte tämän lain yhteydessä arvoneikkauslaajennuksesta, jota voimassa oleva laki ei ollenkaan koske, me emme suostu siihen, että tämä periaate epämääräisesti laajennettaisiin koko maahan. Meillä on vielä perustuslaki, joka määrää, miten tässä on menettävä. Minä huomautan ed. Wahlströmille, että kaikissa Itä-Euroopan maissakin aletaan tulla tähän meidän suuntaan eikä teidän suuntaan.

Ed. Kietäväinen: Herra puhemies! Ed. Wahlströmin puheenvuoron johdosta haluaisin todeta, että keskusta on hyväksynyt viime vuosina lukuisia lakeja myös oppositiossa ollessaan, joilla on erityisesti esimerkiksi pääkaupunkiseudun erityisiin maapolitiittisiin ongelmiin ja asunto-ongelmiin pyritty saamaan ratkaisua. Keskusta on myös julkisesti hyvin useissa kannanotoissa esittänyt sen, että olemme valmiit käymään rakentavassa hengessä, aivan samalla tavalla kuin asuntorahastonkin yhteydessä kävimme, neuvotteluja siitä, millä tavalla näitä asioita voitaisiin hoitaa jatkossa näillä erityisongelma-alueilla. Mutta tällä hetkellä tilanne on se, että hallitus on tarjonnut keskustan suuntaan maapolitiikassa toisin kuin asuntorahastossa aika pitkälle ota tai jätä -linjaa, johon keskustalla ei ole ollut mahdollisuutta tosiasiallisesti vaikuttaa. Tämä on ollut valitettava asia.

Keskustan taholta on painotettu todellakin vapaaehtoisia toimia. Tässä suhteessa keskustan kanta on ollut kunnallisten kes-

kusjärjestöjen kantaa hyvin lähellä. Kunnallisten keskusjärjestöjenkin taholla, jotka käytännössä edustavat kuntien käytännön maapolitiikasta huolehtivia tahoja, on nähty, että vapaaehtoiset keinot olisivat järkevät ja pakotoimia huomattavasti nopeammin vaikuttava keino kuntien maanhankinnan edistämiseksi. Sen takia tämän tyyppisiä toimia tulee edistää. On todettava, että hallituksen esitys on tässä suhteessa askel oikeaan suuntaan mutta liian pieni.

Mitä tulee nykyiseen lainsäädäntöön, on tässäkin yhteydessä syytä korostaa, että nyky-lainsäädäntöä kunnissa tulisi käyttää nykyistä huomattavasti tehokkaammin hyväksi. Mitä tulee siihen, missä kunnissa nämä vaikuttavat, niin ei varmasti pelkästään niissä, niin kuin ed. Wahlström totesi, keskus-taenemmistöisissä kunnissa, vaan tämän tyyppisillä vapaaehtoisilla toimilla olisi vaikutusta koko maassa.

Ympäristöministeri Bärhund: Arvoisa puhemies! Ed. Virolainen kumma kyllä levitti äskeisessä puheenvuorossaan sitä keskustan tietoisesti levittämää väärää tietoa, että hallitus olisi esittämässä yleiskaavaan kytkettynä arvonnleikkurin levittämistä koko maahan. Tämähän ei pidä ollenkaan paikkaansa, vaan on kysymys siitä, että kuntakeskuksiin ja niiden laajentumisalueisiin tämä tulisi sovellettavaksi ja se tulisi koskemaan arviolta yhtä prosenttia maapinta-alasta eli ei koskisi missään suhteessa haja-asutusalueita eikä sillä varmastikaan ole mitään tekemistä sen kanssa, mitä mahdollisesti Itä-Euroopassa tällä hetkellä tapahtuu.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaaralle ihan lyhyesti toteen sen, että ed. Soininvaaran käsitys yleiskaavasta on toki erilainen, kun kysymys on pääkaupunkiseudusta, jossa yleiskaava on huomattavasti tarkkarajaisempi maankäytön suunnitelma, kuin yleiskaava yleensä muualla maassa on. Yleiskaavahan on tähän saakka ollut sikäli välttävä kaava, että sen perusteella esimerkiksi on ollut vaikea paikallistaa maastoon erilaisia tontteja tai vastaavia. Minusta yleiskaava on nimenomaan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, joka on ohjeena sitten maankäytölle, ja sen tarkennukseksi on tehty asema- ja rakennuskaavat kuntamuodosta riippuen. Nyt hallituksen

esityshän lähtee siitä, että oikeusvaikutukset ulottuisivatkin jatkossa yleiskaavaan, mikä käytännössä tietää sitä, että siitä tulee hyvin tarkkarajainen pakosti ja se korvaa pitkälti asemakaavan.

Ministeri Bärhundille toteen sen, kun hän vastauspuheenvuorossaan totesi, että arvonnousun leikkuri ja lainsäädäntö koskettaisi noin yhtä prosenttia maamme maa-alueesta, että hallituksen esityksessähän lähdetään asutuskeskus-käsitteestä ja yhdyskuntarakentamistarpeesta, ja se on vain kunnallinen päätöksenteko, joka jatkossa määrää, mikä on asutuskeskus. Kun otetaan huomioon erilaiset laajat suojele- ja virkistysohjelmat, koska nekin sisältyvät pakettiin, ei yhden prosentin määrite koko pinta-alasta missään tapauksessa voi pitää paikkaansa. Se on toki huomattavasti suurempi.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Keskustelu on mennyt varsinaisesta asiasta aika kauas. Me käsittelemme luovutusvoittojen verotuksen väliaikaista huojentamista, jolla on tarkoitus edistää kuntien maanhankintaa. Siihen on tarvetta niidenkin tietojen pohjalta, joita ministeri Bärhund esitti, eli kuntien maanhankinta on supistunut viimevuotisesta kymmenenteen osaan. Tietysti osittain siihen vaikuttaa se, että viime vuoden vaihteessa tehtiin luovutusvoittojen verotukseen kiristyksiä, jotka ovat sitten tietysti näkyneet kaupoissa ennen lain voimaantuloa ja sen jälkeen. Mutta joka tapauksessa näemme, että on tarpeellista huolehtia siitä, että kuntien asemaa maan ostajana parannetaan, ja tämä on siinä suhteessa myönteinen toimenpide, vaikkakin yksityiskohdat olisivat voineet olla paremmin ja maanhankinnan kannalta huomattavasti edullisemmin muotoiltuja, mutta tämä on joka tapauksessa parannus nykyiseen tilanteeseen.

Mitä tulee pitkään käytyyn keskusteluun maapaketista ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä, toteen vain sen, että nyt syntynyt tilanne on hyvä esimerkki siitä, mihin hallitus ajautuu asioiden valmistelutavalla, jota se on noudattanut kaikissa suurissa kysymyksissä. Suureksi kysymykseksi luen myös maapakettilainsäädännön. On lähdetty siitä, että oppositiota ei tarvita minkään asioiden valmistelussa eikä läpi ajamisessa vaan hallitus itse huolehtii kaikista asioista ja sitten, kun tulee se tilanne eteen, jossa ei löydykään

tarvittavaa tukea, ryhdytään ostamaan ja myymään. Me emme ole valitettavasti tällaisessa osto- ja myyntitoiminnassa mukana. Lähdemme siitä, että periaatteellisesti tärkeät asiat täytyy valmistella huolellisesti ja valmistelussa pitää olla sellainen pohja, että ne voidaan siltä pohjalta myös toteuttaa.

Tästä syystä, herra puhemies, katson, että kun palataan maakysymyksiin, asioiden valmistelun pitäisi tapahtua kokonaan toiselta pohjalta.

Ed. Viinanen: Herra puhemies! Ed. Soininvaaran ja ed. Paloheimon puheenvuorojen johdosta on syytä todeta, että kunnallisilla päättäjillä on varsin suuri mahdollisuus vaikuttaa maan hintaan ja kunkin kunnan asuntopolitiikkaan. Siitä ei päästä mihinkään. Mutta jos kunnalliset päättäjät omalla toiminnallaan luovat mahdollisuudet ja edellytykset sille, että raakamaan ja tonttimaan hinta nousee, näin varmasti tapahtuu, ja se kierre on pohjaton kierre. Jos päättäväisesti pitäydytään siinä, että kunta kaavoittaa vain omassa hallussaan olevaa maata ja tekee myös sijoittajille sen selväksi, että he eivät koskaan tule sijoituksilleen kaavaa saamaan raakamaansa päälle, taatusti loppuu tällaisissa kunnissa sijoittajien aktiviteetti. Kun yksikin sijoittaja pitää muutaman miljoonan raakamaan hankinnalleen muutaman vuoden korkokulua päällä, varmasti muutkin kaikoavat näiltä markkinoilta pois. Se on ainoa tapa.

En ollenkaan halua referoida sitä, mitä jossakin Tuusulassa tai muualla on tapahtunut. En niitä tunne. Mutta epäilen, että siellä on nimenomaan lähdetty kunnan omien päättäjien toimesta kaavoittamaan yksityisiä maita, ja se kierre on pohjaton.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ministeri Bärnlund ihmetteli sitä, että hallituspuolueen edustaja lausuu vastakkaisia näkemyksiä hänen ajatuksilleen. Ei se voi olla täällä este. On todettava se, että hallituksessa nämä asiat on keskusteltu meidän edellisen ministerimme aikana. Minä uskon, että jos ryhmää olisi silloin informoitu niin kuin sitä tänä päivänä ministerin taholta informoidaan, meidän näkemyksemme olisivat tulleet jo silloin selkeästi esille.

Se laki on oikeasuuntainen, kuten sanoin, jota nyt olemme päättämässä. Se olisi ehkä

saanut olla vuoden mittainen. En tiedä. Puolesta vuodessakin tietysti sen vaikutukset tullaan näkemään.

Se verran vielä maapaketista, neljästä laista, että se on vaarallinen lakiyhdistelmä, jonka kautta Suomessa kuljetaan kokonaan toiseen suuntaan kuin eräissä muissa maissa tällä hetkellä Euroopassa eli sosialismin suuntaan.

Erityisesti voin todeta vielä, että arvonneiklauslaki samalla tavalla kuin pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksusta annettu laki ovat pelkästään gryndereitä hyödyttäviä lakeja. Eräissä tapauksissa, ed. Kalliomäki puhui metrostä, saattaa olla, että hyöty tulee yhteiskunnalle, mutta vain harvoissa tapauksissa. Kumpikin mainitsemani laki hyödyttää vain gryndereiden taskuja.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Maanomistus on todellakin Suomessa yksityisten käsissä, hallinnassa ja omistuksessa ehkä lujemmin kuin missään muualla Euroopassa. Kun rakentaminen ja asuminen puolestaan on järjettömän kallista, ollaan tilanteessa, että puheiden sijasta tarvitaan lopultakin jo käytännön toimia. Näitä puheita onkin pidetty tässä salissa kymmeniä vuosia, ja tilanne on edelleen sama kuin se on ollut jo vuosisadan alussa. Noin henkisessä mielessä täytyy sanoa, että ehkä se on kiristynytkin määrättyssä mielessä.

Esimerkiksi laki- ja talousvaliokunnan vieraillessa Keski-Euroopassa ja perehtyessä näihin asioihin esimerkiksi Länsi-Saksassa ihmeteltiin aika vakavasti ja tosissaan suomalaista käytäntöä. Siellähän kunnat ja kaupungit eivät voisi rakentaa eikä suunnitella mitään, jos sellainen käytäntö olisi kuin meillä Suomessa. Hiukan hiljaa valiokunnan jäsenet tuota asiaa kuuntelivat ja koettivat sen jättää pimeään, mutta ehkä se jonkin verran vaikutti. Jotenkin on täälläkin ehkä hiukan edetty, kun uusia lakeja ollaan tekemässä. Sellainen kuin meillä on käytäntönä ei olisi voinut tulla kysymykseen missään muualla. Tämä on tosiasia.

Meillä tarvittaisiin varmasti perestroikaa myös näissä asioissa, mutta ei näytä olevan oikein mitään keinoa, jolla kohtuuton asuntojen hinta ja asunnottomuus voitaisiin tästä maasta todellakin poistaa. Ehkä sitten, kun päästään Eurooppaan mukaan, ne panevat vähitellen Suomenkin järjestykseen.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Oikeastaan pyysin puheenvuoron aivan saman asian johdosta, jonka ed. Jokinen totesi. Todellakin, kun maapakettia toistakymmentä vuotta sitten tehtiin, havaitsimme, että esimerkiksi Belgiassa, Ruotsissa ja Saksan liittotasavallassa on yhteiskunnan kannalta paljon tehokkaampi maalainsäädäntö, ja jos me nyt sitten kuljemme johonkin suuntaan, jota ed. Aittoniemi pelkää, me kuljemme siihen suuntaan ehkä jonkin verran, joka kapitalistisissa länsimaissa on, joka merkitsee sitä, että yhteiskunnalla on mahdollisuudet todellakin suunnitella maan käyttöä ja sitä kautta säästää yhdyskuntarakenteen kustannuksia. Jos nyt lisätään yleiskaava aikoinaan muutettuun lakiin, se on aivan oikein, koska kaava jo sinänsä nostaa maan hintaa ja on aivan oikein sitä karsia.

Kunnillahan olisi mahdollisuus — ja monissa kunnissa onkin nähty tämä mahdollisuus — ostaa pelkästään raakamaata ja sitä kaavoittaa. Sellaisiakin kuntia Suomenmaassa on, mutta useimmat kunnat ovat tässä asiassa myöhässä. Tähän olisi pitänyt paneutua jo parikymmentä vuotta sitten.

Mutta jos palataan kuitenkin lakiin, josta nyt on puhe, tässä on kysymys pelkästään verohelpotuksesta eli suoranaisesta lahjoituksesta maanomistajille. Tällä ei sinänsä ole mitään tekemistä maapolitiikan kanssa, tällä ei maan hinta laske, tämä ei hyödytä mitenkään asunnontarvitsijoita. Se on lahjoitus maanomistajille, joilta kunta nyt maata ostaa. He saavat verohelpotuksen, puolet veroista pois. Siinä mielessä tämä on täysin vastoin sitä linjaa, jonka hallitus on ilmoittanut oman veropolitiikkansa linjaksi, että kaikki tulot pantaisiin samalle viivalle, että niitä kaikkia samalla lailla verotettaisiin. Mutta tätähän ei keskustapuolue missään vaiheessa hyväksynytkaan vaan on halunnut, että pääomatuloja, metsätuloja ja muita, verotettaisiin huomattavasti lievemmin kuin palkkatuloja. Sellaista me emme hyväksy.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu osoittaa, että suomalainen asunto- ja maapolitiikka on hyvin pitkälti umpikujassa. Asuntojen hinnathan ovat hyppäksenomaisesti nousseet viime aikoina, ja yhtenä syynä siihen on aivan varmasti monien muiden syiden ohella se, että yhdyskuntien järkevä kehittäminen on kiinni hyvin pitkälti

maan saannista sellaiselta alueelta, joka olisi kaikkien kannalta parasta, ja nimenomaan niillä hinnoilla, jotka ovat jossakin suhteessa myös maan senaikaiseen käyttöön ja käyttöarvoon.

Ed. Virolainen puuttui mielestäni hyvin oleelliseen kysymykseen, kun hän totesi, että Suomessa perustuslait ovat voimassa ja perustuslait antavat omistusoikeudelle ja nimenomaan maanomistusoikeudelle vallan yliveritaisen suojan, jota muualla tämän tapaisissa maissa tietääkseni ei juurikaan ole. Mielestäni, kun nyt eduskunnassa on keskusteltu ja tullaan keskustelemaan valtiosäännön ja perustuslakien muuttamisesta, tämä asia tulisi nostaa huomattavasti voimakkaammin myös keskusteluun. Ellei näitä asioita pystytä hoitamaan nykyisten perustuslakien voimassa ollen, kansalaisten etu edellyttää, että perustuslakeja muutetaan tältä osin. Odotan, että hallitus tekee esityksiä tämän tapaisista muutoksista tulevan kevään aikana.

Ed. Löyttyjärvi: Herra puhemies! Eduskunnassa tarvittaisiin varmasti periaatteellistakin keskustelua siitä, miten omistusoikeuden suoja meillä tulkitaan. Mielestäni tässä salissa on paljon hyvin tympeää vanhanaikaista omaisuudensuojan tulkintaa, kun katsotaan, että omistusoikeus on jonkin näköinen rajoittamattomien oikeuksien järjestelmä. Silloin suhtaudutaan myönteisesti, kun omaisuuden tuottomahdollisuuksia kasvatetaan, mitä tämä laki merkitsee, mutta jos omaisuuden tuottoa pyritään rajoittamaan, silloin vedotaan perustuslain suojaan.

Vasemmalla laidalla ollaan valmiita asuntopolitiikkaa kehittämään, kehittämään asuntotuotantolakia, uutta asuntorahastolakia mutta myös muuttamaan rakennuslakia ja lunastuslakia siten, että todella voidaan maapolitiikkaan saada uusi yhteiskunnallinen ote, voidaan maapolitiikan kautta myös säädellä asuntorakentamista. Olisimme valmiit myös erityislainsäädäntöön, jolla esimerkiksi grynderien omistamat maat saataisiin nopeasti yhteiskunnan haltuun suurissa asutuskeskuksissa, tai lakiin, jolla grynderitoiminnan ketju maan omistuksesta asuntojen välitykseen voitaisiin lainsäädännöllä estää. Sekin olisi askel kohti järkevämpää asuntopolitiikkaa.

Ed. Kietäväinen: Herra puhemies! Ministeri Bärlundin puheenvuoron johdosta ha-

luaisiin todeta vain sen, että kun ministeri väitti, että hallituksen maapakettiesityksessä asutuskeskus-käsite on hyvin selkeästi määriteltä, niin näinhän juuri ei ole, vaan asutuskeskus-käsite on hyvin epämääräinen. Se on yksi pieni yksityiskohta, johon ministeri Bärnlund puheenvuorossaan voimakkaasti vetosi, mutta juuri yksi yksityiskohta, joka osoittaa, että hallituksen maapakettiesitykset eivät ole riittävän hyvin valmisteltuja eivätkä myöskään riittävän selkeitä.

Kun tässä keskustelussa on jatkuvasti kesitytty tähän raakamaakysymykseen ja sen hinnan merkitykseen asuntopoliitikassa, on syytä korostaa, että hiukan on kyllä ammuttu, eikä ihan vähänkään, yli. Tässä keskustelussa valitettavasti on hallituksen taholta unohtunut todellakin se, missä ovat ne toimet, joilla gryndereiden omistamiin maa-alueisiin puututaan. Missä on hallituksen mielenkiinto pääkaupunkiseudulla näitä alueita kohtaan?

Kun kunnat haluavat käyttää vapaaehtoisia maapolitiikkatoimia hyväksi, olisi näitä syytä kehittää. Tässä myöskin viittaa vielä siihen, että kunnallisten keskusjärjestöjen kanta on hyvänä osoituksena.

Lopuksi haluaisin todeta, että kyllä hallituksen maa- ja asuntopoliittinen linja laajastikin kaipaava täyskäännöksen ja täysremontin. Tässä suhteessa olisi toivottavaa, että laajemminkin hallitus ja oppositio kykenisivät käymään asiallisia ja rakentavia keskusteluja, joilla myöskin pyrittäisiin johonkin lopputulokseen. Tämä ota tai jätä -linja, jota hallituksella on asiassa ollut, ei kyllä ole paljon huonetta rakentanut.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Ed. Anttila sanoi, että suurten kaupunkien detaljiyleiskaavojen tarkkuus on pieni merkityksetön poikkeus tässä maassa. Mutta valitettavasti suurten kaupunkien asunto- ja maapolitiittiset ongelmat eivät ole mikään merkityksetön poikkeus, vaan siellä juuri on se ongelma. Tämän asian kannalta ne ovat aivan keskeinen kysymys. Minä olen hyvin surullinen siitä, että keskustapuolue, joka vielä vuosi, pari sitten tuli hyvin radikaalilla maapolitiittisella ohjelmalla pääkaupunkiseudulle ja julisti täällä mielestäni erittäin hyviä periaatteita, nyt sitten on kumoamassa ne kaikki yhdellä kertaa.

Sen lisäksi haluaisin huomauttaa myös siitä, että meillä on kuntakeskuksia koskeva maapolitiittinen ongelma myös, vaikkakaan ei yhtä iso. Mutta myös kuntakeskuksissa maa on aika kallista. Sen takia ihmisillä ei ole varaa rakentaa kuntakeskukseen, vaan he rakentavat erillistaloja kahden, kolmen, viiden kilometrin päähän kuntakeskuksesta. Sen jälkeen he tulevat vaatimaan sinne kunnallistekniikkaa. Sitten ne vaativat lapsilleen koulukuljetusta. Tulee kunnalle kauhean kalliiksi tällainen asutuksen hajauttaminen. On eri asia, että asutus on hajautunut luonnollisesti sen takia, että siellä on maanviljelystä, mutta nyt myös taajamaan tarkoitettua rakentamista hajautuu. Se tulee kunnalle hyvin kalliiksi. Sen jälkeen kunta tulee tänne raapimaan valtiovarainministeriön ovea ja vaatii lisää valtionapuja.

Kyllä maapolitiittinen ongelma näkyy myös kuntakeskuksissa, ja suomalainen maalaiskunta on paljon hajautuneempi kuin keskieuropalainen. Sen takia maalaismainen elämänmuoto ei Suomessa pysty kilpailemaan kaupunkimaisen elämänmuodon kanssa niin kuin pystyy Keski-Euroopassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Anderssonin kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Puhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, E. Aho, Aittoniemi, Ala-Harja, Alaranta, Alho, Almgren, Anttila, Antvuori, Backman, Björkstrand, Bärnlund, Donner, Dromberg, Fred, Hacklin, Halonen, Hautala, Heikkinen, Hetemäki-Olander, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Hurskainen-Leppänen, Huuhtanen, Häkämies, Hämälä-

nen, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Jansson, Joenpalo, Jokiniemi, Jouppila, Juhantalo, Jurva, Järvenpää, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Jätteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Kanerva, Kankaanniemi, Karkinen, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Koistinen, Kokko, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikatmaa, Kärhä, Kääriäinen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Lax, Lehtosaari, U. Leppänen, Lindroos, Linnainmaa, Louekoski, Louvo, Luttinen, Majjala, Malm, Melin, Miettinen, Moilanen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mönkäre, Mörttin, Nieminen, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Ollila, Paakkinen, Paavilainen, Pekkarinen, Pelttari, Perho, Pesola, Pietikäinen, Pohjola, Pokka, Puisto, Puolanne, Puska, Pystynen, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renko, Renlund, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Ryyänen, Röntynen, Saapunki, Saarinen, Saastamoinen, Sarapää, Savela, Savolainen, Siitonen, Sillanpää, Siuruainen, Skinnari, Särkijärvi, Taina, Tenhiälä, Tiuri, Turunen, Tykyläinen, Törnqvist, Uosukainen, Urpilainen, Valli, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Vihriälä, Viinanen, Virolainen, Vuoristo, Vähänäkki, Väistö ja Zyskowicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Haavisto, Helle, Jokinen, Laaksonen, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, Löyttyjärvi, Mäntistö, Paloheimo, Pulliainen, Seppänen, Soininvaara, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Uitto ja Wahlström.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Ahde, Ahonen, Ajo, Björklund, Elo, Gustafsson, Joutsensaari, Kemppainen, Laurila, Liikanen, Mattila, Metsämäki, Paasio, Pesälä, Pohjanoksa, Puhakka, Riihijärvi, Saari, Salolainen, Sasi, Suominen, Taxell, Tennilä, Tähkämaa, Viljanen, Vistbacka, Vähäkanigas, Väyrynen ja Väänänen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 149 jaa- ja 21 ei-ääntä; poissa 29. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 213

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 87

Suuren valiokunnan mietintö n:o 234

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus koskee lisättyä veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaan hyväksytty, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädetyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotukset valmisteveroetujen myöntämismenettelyn kehittämistä tarkoittaviksi laeiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 222

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88

Suuren valiokunnan mietintö n:o 235

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääte-
tyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai
hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely juliste-
taan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotus valtioneuvoston lainanottoval- tuuksista vuonna 1990

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 107
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 92
Suuren valiokunnan mietintö n:o 236

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääte-
tyt lainanottovaltuudet voidaan nyt hyväk-
syä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lainanottovaltuudet hyväksytään.

Lainanottovaltuuksien kolmas käsittely ju-
listetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotukset laiksi lääkärintoimen harjoit- tamisesta annetun lain ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 174
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14
Suuren valiokunnan mietintö n:o 237

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääte-
tyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai
hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely juliste-
taan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotukset laiksi yksityisestä terveyden- huollosta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 46
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 243

Puhemies: Toisessa käsittelyssä pääte-
tyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai
hylätä.

Keskustelu:

Ed. Puska: Herra puhemies! Lakiesitys
yksityisestä terveydenhuollosta on herättänyt
yllättävän vähän huomiota ehkä sen vuoksi,
että se on edennyt joka istunnossa budjetti-
ja tupolakien joukossa. Kuitenkin yli puolet
perusterveydenhuoltomme palveluista anne-
taan yksityisten toimesta ja lukumääräisesti
meillä on yli 1 600 laitosta ja 40 yksityistä
sairaalaa. Yleisesti ottaen tämän lain sisältöä
pidetään onnistuneena ja tarpeita vastaava-
na, ja se saikin valiokunnassa yksimielisen
käsittelyn.

Asiallisesti tärkein asia on laitosten ja
niiden vastuullisten johtajien hyväksymistä
koskevien lupien käsittely ja päätökset. Lu-
pamenettelyjen suhteen hallituksen esitys on
tarkoituksenmukainen. Mitä tulee palveluista
vastaavan johtajan hyväksymiseen, valiokun-
nan muutosesitys on selvä parannus. Tärkein
toivomus lain toimeenpanosta vastaaville vi-
ranomaisille koskee lupa-anomusten käsitte-
lyä. Samalla kun luonnollisesti edellytetään
pätevää käsittelyä, on esitettävä se vakava
toivomus, että anomukset käsitellään ilman
tarpeetonta viivyttelyä. Tämä toivomus on
perusteltu ja ansaitsee jopa ponnin, ottaen
huomioon eräät aikaisemmat kokemukset ja
mm. lääkkeiden rekisteröinnissä edelleen ta-
pahtuvat kohtuuttomat viiveet.

Lopuksi, herra puhemies, haluaisin todeta,
kun yksityistä terveydenhuoltoa koskeva
lainsäädäntö nyt saadaan ajanmukaiselle ta-

solle, tulisi hallinnon omistaa kaikki tarmo terveyskeskusten varsin huomattavien ongelmien poistamiseen. Tulisi täysimääräisesti hyödyntää ne aineelliset ja henkiset voimavarat, joita terveyskeskuksissa on. Ei pidä antaa terveyskeskusjärjestelmän rapautua sen vuoksi, että laajeneva yksityinen terveydenhuolto tulee kuorimaan kannattavien palvelusten kerman päältä.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Oltuani ainoita lakiesityksen arvostelijoita lähete-keskustelussa haluan todeta, että on todella masentavaa perusterveydenhuollon ja sairaanhoidon kehittämiskeskustelussa se, että ainut ratkaisu hallitukselta oli yksityisten terveydenhuoltolaitosten lupamenettelyn ja perustamisen helpottaminen. Nimenomaan tämä on sen takia ongelma, että sairausvakuutusjärjestelmän rinnalla tai sairausvakuutusjärjestelmän avulla nimenomaan luodaan, ei perusterveydenhuoltoa täydentävää, vaan korvaavaa terveyspalvelujärjestelmää, päällekkäistä nykyisen yhteiskunnallisen terveydenhuoltojärjestelmän kanssa.

Olen hyvin huolissani siitä, että valiokunnan ainut panos tähän asiaan oli vielä se, että se korosti sitä, että lääninhallituksella lupakäsittelyssä ei tule olla tarkoituksenmukaisuusharkintaa eli ei pidä lainkaan katsoa, mikä on yksityisten lupien myöntämisen vaikutus normaaliin kansanterveystyöhön ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään.

Vaadittaisiin todella laajempaa perusterveydenhuollon tarkastelua. Kansanterveyslaki ei sääntämisensä 1972 jälkeen ole koskaan ollut niin vähän huomion kohteena kuin tänä päivänä samaan aikaan, kun yksityistäminen terveyspalveluissa on erityisessä suojeluksessa. Ei lääkäripulaa terveyskeskuksista poista se, että ne harvat lääkärit perustavat yhtiön, joka myy palveluja. Sen sijaan siinä tapahtuu se, että normaali kansanterveystyö laajana käsitteenä, joka sisältää myös ennalta ehkäisyä, sen idea, romuttuu.

Ed. Puska: Herra puhemies! Haluaisin ed. Rajamäelle todeta, että tarkoituksenmukaisuusharkinnan poistaminen laitosten luvista oli siis hallituksen esityksessä. Se, minä valiokunta muutti, koski vain pienempää yksityiskohtaa eli palveluista vastaavan johtajan hyväksymistä.

Yleisesti ottaen, herra puhemies, halusin ottaa tämän asian esille juuri samasta syystä kuin ed. Rajamäki. On hämmästyttävää, että puolet meidän terveydenhuollon palveluistamme antavaa järjestelmää koskevasta laista ei käydä mitään keskustelua eduskunnassa. Itse olen sitä mieltä, että tämän lain periaatteet menettelytapojen suhteen ovat oikeat, mutta samassa yhteydessä olisi kyllä tärkeätä, että keskustelisimme perusterveydenhuollon kokonaisuudesta.

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Olen ehdottomasti samaa mieltä ed. Puskan ja ed. Rajamäen kanssa siitä, että meidän perusterveydenhuollostamme sekä sen kehittämistä ja tavoitteista pitäisi käydä laaja keskustelu, mutta mielestäni ei pidä sekoittaa kuitenkaan tämän lain tarkoitusta tässä mielessä. On äärimmäisen tärkeää, että meillä yksityisestä terveydenhuollosta säädetään lailla, vaaditaan siltä laatutasoa ja osoitusta siitä, että se täyttää lain vaatimukset. Sillä tavalla ne varat, jotka yhteiskunta jostakin käsittämättömästä syystä haluaa vielä tähän rinnakkaiseen järjestelmään laittaa, edes käytetään oikein ja perustellusti hyviin laadukkaisiin terveydenhuollon palveluihin.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! On hyvin tärkeätä, että tästä asiasta keskustellaan mutta ei niin, että nähtäisiin yksityinen puoli jonain peikkona, joka vaarantaa julkista järjestelmää. Nimenomaan pitäisi kysyä, mikä on vikana, kun terveyskeskuksiin ei hakeudu riittävästi henkilöstöä. On todettava, että tässä tilanteessa, kun on henkilöstöpula ja voimavaroista pula terveyskeskuksissa, jos silloin ei jotain täydentävää järjestelmää ole, niin ihmiset jäävät hoitamatta. Sitä ei voi hyväksyä.

Eräs ongelma on nimenomaan se, että yhteistyö yksityisen ja julkisen järjestelmän välillä edelleen kangertaa hyvin suuresti. Jos tässä saataisiin korjausta aikaan ja tältäkin kohden byrokratiaa lievennettäisiin, sairas ihminen tulisi nykyistä tarkoituksenmukaisemmin, paremmin ja jopa taloudellisemmin hoidetuksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi Koloveden kansallispuistosta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 89

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 29

Suuren valiokunnan mietintö n:o 238

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Lehtosaari: Herra puhemies! Tämän asian ollessa toisessa käsittelyssä sen yhteydessä käyttämässäni puheenvuorossa totesin, että Koloveden alueesta olisi tullut kansallispuiston sijaan tehdä retkeilyalue. Tämä mahtava ja mielenkiintoinen erämaa-alue olisi retkeilyalueena ollut monin verroin tarkoituksenmukaisempi kuin se tulee olemaan kansallispuistona. Retkeilyalueena se olisi palvellut monin verroin paremmin laajoja kansalaisjoukkoja, jotka olisivat tulleet tuolle alueelle mm. lintujen ääntä kuuntelemaan, joka tässä taustalla taisi äsken kuulua. Se olisi tarjonnut myös työpaikkoja alueen väelle paljon paljon enemmän.

Todettakoon tässä vielä, että alueen kunnat ja valtaosa alueen väestöstä olisi halunnut tuosta alueesta nimenomaan retkeilyalueen. Kun näin kuitenkin ei ole käynyt, vaan alueesta on tulossa kansallispuisto, jonka takia mm. lukuisat metsurit tulevat menettämään työpaikkansa, mistä myös valiokunta kantoi huolta, niin herra puhemies, tämän johdosta ehdotan, että eduskunta lausuisi perusteluissa seuraavaa:

”Hyväksyessään lakiehdotuksen Koloveden kansallispuiston perustamisesta eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin korvaavien työpaikkojen perustamiseksi, jotta alueen asukkaille ei aiheudu työpaikkojen menetyksiä.”

Ympäristöministeri Bärklund: Arvoisa puhemies! Ed. Lehtosaari käytti ehkä varomattomuuttaan sanontaa, että useat metsurit menettävät työpaikan Koloveden kansallispuiston perustamisen myötä. Tämä ei tietenkään pidä paikkaansa, koska Koloveden kansallispuiston alueella ei ole vuosiin suoritettu mitään metsätaloustöitä. Yksikään metsuri ei menetä työpaikkaansa tämän ratkaisun vuoksi.

Ed. Kietäväinen: Herra puhemies! Koloveden kansallispuiston perustamisen jälkeen on tärkeätä huolehtia myös siitä, että alueelle perustetaan pikaisesti opastuskeskus Enonkosken, Heinäveden ja Savonrannan kuntien tekemän esityksen pohjalta.

Linnansaaren alueelle, joka on tämän alueen naapurina, ei ole vielä saatu opastuskeskusta, ja sen takia on tässäkin yhteydessä syytä kiirehtiä sitä, että Rantasalmelle tulisi perustaa pikaisesti opastuskeskus. Samoin kansallispuiston perustamisesta aiheutuvat mahdolliset työpaikkojen menetykset tulee korvata alueelle. Siksi, herra puhemies, kannatan ed. Lehtosaaren tätä tarkoitettavaa perustelulausumaehdotusta. Valiokunnan mietinnössä tätä näkökohtaa on käsitelty, mutta ei riittävän voimakkaasti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Täysistunto keskeytetään äänityslaitteiston teknisen häiriön vuoksi. Istuntoa jatketaan heti, kun vika on saatu korjatuksi.

Täysistunto keskeytetään kello 11.50.

Täysistuntoa jatketaan

kello 11.58.

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Ed. Tähkämaa merkitään läsnä olevaksi.

Puhemies: Jatketaan päiväjärjestyksen 9) asian käsittelyä.

Keskustelussa on ed. Lehtosaari ed. Kie-
täväisen kannattamana ehdottanut peruste-
luissa lausuttavaksi: "Hyväksyessään lakiehdotuksen Koloveden kansallispuiston perustamisesta eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin korvaavien työpaikkojen perustamiseksi, jotta alueen asukkaille ei aiheudu työpaikkojen menetyksiä."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Lehtosaaren ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 80 jaa- ja 40 ei-ääntä; poissa 79. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi Torronsuon kansallispuistosta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 93

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 30
Suuren valiokunnan mietintö n:o 239

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Metsämäki merkitään läsnä olevaksi.

11) Ehdotus laiksi urheiluopistojen valtionavusta annetun lain 2 a §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 233

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 23

Suuren valiokunnan mietintö n:o 240

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotukset laeiksi kaupparekisterilain muuttamisesta ja toiminimilain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 210

Lakivaliokunnan mietintö n:o 16

Suuren valiokunnan mietintö n:o 241

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus laiksi eläinten lääkitsemisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 141

Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

14) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 197

Toivomusaloitteet n:ot 53 ja 56/1987 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Laine: Rouva puhemies! Kun valiokunnan puheenjohtaja ei ole esittelemässä valiokunnan mietintöä, niin lyhyesti totean seuraavaa: Niin kuin ehkä edustajat ovat huomanneet, puolustusasiainvaliokunta on olennaisella tavalla muuttanut hallituksen esitystä. Puheenvuorossani kuitenkin lähinnä käsittelen hallituksen esitystä ja sen lähtökohtia.

Hallitus lähti siitä, että meillä aseiden viennin tulee olla sallivaa. Esimerkiksi Ruotsissa ja Sveitsissä tämä lähtökohta on päinvastainen.

Hallituksen lähtökohta käytännössä tarkoittaa, niin kuin perusteluista ja eräiden asiantuntijoidenkin käyttämistä puheenvuoroista tarkemmin ilmenee, että tärkeätä on turvata aseteollisuuden kannattava tuotanto. Tarvitaan siis sellaisen kriisitilan pelkoa tai odotusta, jossa aseita saatettaisiin tarvita, tai ainakin sellaisen kriisitilan varalta aseita valmistetaan ja myös niiden vienti sallitaan. Viennistähän tässä tapauksessa nyt on kysymys. Tämä näköala tietenkin johtaa siihen, että voidaan kymmeniä vuosia aseita valmistaa ja viedä. Kuten nyt sodan jälkeinen aika Euroopassa todistaa, pitkälti yli 40 vuotta on tämän kriisin pelossa tai toivossa aseita

valmistettu ja aseiden vientiä harrasteltu. Tämä on arvoasetelma, miten tähän asiaan suhtautuu. Halusin tässä vain osoittaa, mihin hallituksen esitys lähtökohdiltaan perustuu.

Toiseksi kiinnitän huomiota siihen, että kun hallitus esityksessään luettelee aseiden maastavientiin vaikuttavia kansainvälisiä sopimuksia, niin erittäin suurta hämmästyttä aiheutti ja varmasti aiheuttaa edelleenkin, miksi hallitus tässä yhteydessä edes ei mainitse Pariisin rauhansopimuksen olemassaoloa. Tämä oli hämmästyttävä asia varsinkin sen vuoksi, että Pariisin rauhansopimuksessa nimenomaan todetaan, että Suomi ei saa valmistaa yli oman tarpeen hyökkäyksellisiä aseita, joista — sota-aseista — on nimenomaan kysymys. Tietenkin tässä yhteydessä voisi lausua ihmetyksen siitäkin, kun näitä kansainvälisiä sopimuksia luetellaan, jotka Suomea koskevat, miksi ei Ahvenanmaata mainita, mutta tähän on vastattu, että se ei asiaan liity. Mielestäni kyllä olisi ollut kohtuullista tuokin mainita.

Kolmantena hämmästyksen aiheena totean tässäkin yhteydessä, että hallituksen esityksessä ei lainkaan viitata esimerkiksi EY-säännöksiin, joihin eräät asiantuntijat kiinnittivät huomiota ja joiden suhteen he esittivät toivomuksia. Tämä olisi ehkä paikallaan ollut siitä syystä, että Suomen lakia olisi voitu verrata myös kansainvälisiin suosituksiin. Eräät asiantuntijat väittivät Suomen lain, hallituksen esityksen olevan heikomman kansainvälisiin suosituksiin verrattuna. Siis eräät asiantuntijat viittasivat siihen.

Kaiken tämän perusteella olisi paikallaan kysyä, miksi ulkoministeriön osuus niin heikosti haluttiin hallituksen esityksessä tuoda esiin, että siltä pyydettyä lausuntoa ei edes laissa mainittu eli siis laissa ei edellytetty ulkoministeriön lausuntoa pyydettyväksi.

Suomen kansasta ainakin eräiden gallupien mukaan yli puolet vastustaa aseiden vientiä. Tämän huomioon ottaen on ollut mielenkiintoista havaita se, että koko 1970-luvun aikana aseiden vienti Suomesta kasvoi melkoisen suurella voimalla. Kun esimerkiksi, viitataan nyt tullitilastoihin, vuonna 1970 aseiden vienti arvoltaan oli 2 miljoonaa, niin vuonna 1979 se oli jo yli 12 miljoonaa, ja sama suunta jatkui myös 80-luvulla siten, että vuonna 1987 aseviennin arvo oli 68,6 miljoonaa. Siis nousu on melkoisen suuri,

vaikka niin kuin jokainen ymmärtää eihän Suomi tässä suhteessa kilpaile suurten asevien kanssa. Mutta ehkä vielä arveluttavampaa aseiden viennistä puhuttaessa on se, että suomalainen asevientä on määräyksistämme ja kontrollista huolimatta suuntautunut myös sellaisille alueille, mistä ne ovat kulkeutuneet varsinaisille kriisialueille.

Hallituksen esityksessä viitataan siihen, että aseteollisuus työllistää, muistaakseni siellä mainittiin 3 500 ihmistä. Eräät asianantijat mm. ammattiyhdistysliikkeen piiristä ovat kuitenkin arvioineet, että aseviennin työllistävä vaikutus on noin 150:n, ehkä korkeintaan 200 työntekijän luokkaa.

Rouva puhemies! Tässä vaiheessa en puheenvuoroa jatka pidempään. Totean uudeleen sen, minkä puheenvuoroni alussa sainoin, että nyt käsissämme oleva valiokunnan mietintö on kyllä parempi esitys kuin hallituksen esitys. Mutta koska tuo esitys ei kuitenkaan ole valiokunnan muutosten jälkeen tyydyttävä, toivon, että suuri valiokunta asettuisi kannattamaan mietintöön sisältyvän vastalauseen mukaista ehdotusta.

Ed. Paavilainen: Arvoisa puhemies! Tällä lakiesityksellä muutetaan vuodelta 1938 peräisin oleva sotatarvikkeiden maastavientiä koskeva laki laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta. Sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän mielestä rehellisempi ja oikeampi termi olisi ollut puhua sotilaallisesta maastaviennistä, joka olisi ollut myös kattavampi. Terminologian muutos näkyy muissakin yhteyksissä, minkä tarkoitus lienee pehmentää kyseisiä asioita ihmisten mielissä.

Lakiesityksen yleisperustelut ovat pitkälle tuotannolliset. Kuitenkin sotamateriaalin tuotannon työllistävä merkitys on tosiasiallisesti vähäinen. Sotamateriaalin viennin lopullinen työllistävä vaikutus voidaan arvioida vain noin 150 henkilökseen kuten ed. Lainekin mainitsi. Metalliteollisuudessa on sen sijaan tällä hetkellä noin 3 000 avointa työpaikkaa.

Tärkein muutos käsiteltyyn lakiesitykseen tehtiin 2 §:ään, jonka perusteella puolustustarvikkeiden maastavienti ja niiden kauttakuljetus on kiellettyä, jollei sitä ole tietyin edellytyksin sallittu. Tällä muutoksella saatettiin Suomen puolustustarvikkevienti lähtökohdiltaan vastaamaan muiden puolueetto-

mien maiden jo voimassaolevaa tai muutoksen kohteena olevaa lainsäädäntöä. Tämä johtuu myös ulko- ja turvallisuuspoliittisista seikoista, ei siis tuotantopoliittisista.

Meille sosialidemokraateille juuri tämä on ydinkysymys. Kun meitä on moitittu siitä, että puolustusvaliokunnassa puutimme moisiin asioihin yksityiskohtia myöten, haluan ilmoittaa, että meille sotaan ja rauhaan sekä kansainvälisyyteen liittyvät kysymykset eivät ole läpihuutojuttuja. Meille nämä ovat suorastaan ideologisia kysymyksiä, joissa ei voi olla sellaista auktoriteettia, johon emme voisi puuttua.

Se, mikä laissa on hyvää, on tiukennus viennin valvonnassa. Tältä osin haluamme korostaa Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia. Paitsi Suomesta myös muista puolueettomista maista lähtenyt vienti on luvattoman paljon kulkeutunut välikäsien kautta väärin kohteisiin. Euroopan yhdenytymisen asettaa meille myös näissä kysymyksissä yhä suuremman vastuun. Sen vuoksi halusimme myös ulko- ja turvallisuuspoliittisista syistä lain tasolla korostaa ulkoasiainministeriön roolia. Niinpä kaikissa anomuksissa on pyydetty ulkoasiainministeriön lausunto. Haluamme korostaa, että ulkoasiainministeriön on tässä suhteessa otettava tehtävänsä vakavasti. Parlamentaarinen valvonta puuttuu monissa puolustusasioissa. Siksi lain voimaantumisen jälkeen tässäkin suhteessa tapahtuu edistystä ja eduskunta saa käsiteltäväkseen kyseiset asiat raporttien muodossa.

Lupamenettelyn ohella luvattoman maastaviennin sanktiointi on huomattava parannus nykyiseen tilanteeseen. Toivoo sopii, että se toimii myös ennalta ehkäisevästi.

Puolustustarvikkeiden viennin arvo on aikavälillä 1975—1987 pysynyt reaalisesti lähes samana. Vuonna 1988 viennin osuus kokonaisviennistä oli ainoastaan 0,04 prosenttia. Tietojemme mukaan nykyinen puolustusministeri on näissä kysymyksissä ollut tarkka ja tunnollinen. Ministerit kuitenkin vaihtuvat, ja siksi tiukennettu lainsäädäntö on tarpeen. Unohtaa ei kuitenkaan sovi koko hallituksen vastuuta näissäkään asioissa.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee vastalauseeseen esitettyyn vaihtoehtoon, se koskee vain kahta pykälää ja on sillä tavoin paljon kapea-alaisempi, kuin nyt hyväksyttävänä oleva laki on. Sosialidemokraattinen ryhmä

katsoo, että tärkeimmät sen haluamat muutokset toteutuvat tässä laissa. Mitä tulee muihin haluamiimme muutoksiin, emme tahoneet niillä vaarantaa edellä mainittuja muutoksia ja lain reipasta läpivientiä.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Paavilainen kiinnittäessään huomiota vastalauseeseen sanoi, että siinä on vain kahteen pykälään muutos. Ed. Paavilainen, sehän onkin aika olennaista, koska tämä vastalause rakentuu sille, että Suomi ei vie aseita silloin, jos tästä säädetään 1 §:ssä ja lain täytäntöönpanosta sitten 2 §:ssä. Se ratkeaa, silloin ei tarvitse olla pykälää enemmän, mutta, ed. Paavilainen, voimme kyllä sopia siitä, että toisessa käsittelyssä käsitellään sitten koko skaala. Niihin tarjoavat mahdollisuuden ne vaihtoehdot, jotka valiokunnan tiedossakin ovat verrattuna valiokunnan mietintöön.

Ed. Paavilainen mainitsi sosialidemokratien olevan nimikkeen ”sotilaallinen maastavienti” kannalla. Me ed. Uiton kanssa olimme tällä kannalla, ehdotimme sitä, mutta emme saaneet laajempaa kannatusta valiokunnassa.

Ed. Paavilainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee termiin ”sotilaallinen maastavienti”, se asia on loppuun käsitelty. On selvää, että siinä vaiheessa, kun olemme hävinneet valiokunnassa, emme enää tässä salissa tule siihen palamaan.

Mutta mitä tulee ed. Laineen vastalauseeseen ilmaisemaan vaihtoehtoon, on selvää, että sen kaltaisena tässä salissa me emme tuota lakia voi saada läpi. Sen vuoksi on parempi tehdä rakentavia muutoksia valiokunnassa ja pyrkiä saamaan laki kokonaisuudessaan käsitellyksi. Siihen olemme tällä kertaa kaikki onnistuneesti päätyneet.

Ed. Uitto: Arvoisa rouva puhemies! Laki puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta käsiteltiin valiokunnassa suhteellisen nopeasti. Aivan käsittelyn loppuvaiheessa nousi keskustelun aiheeksi terminologia, puhutaanko puolustustarvikkeista, sotilaallisesta viennistä taikka sotatarvikkeista, jolla otsikolla vuodelta 1938 vielä voimassa oleva laki tunnetaan.

Hallituksen esitykseen ei tältä osin tullut muutosta, vaan puhutaan puolustustarvikkeista, vaikka kansankielessä yhä käytetäänkin sanontoja ”asetuotanto” tai ”asevienti”, jotka ovat minunkin mielestäni parempia ja kuvaavampia sanoja, siis kuvaavat tämän asian sisältöä parhaiten.

Asetuotanto ja -vienti on jo pitkään puhuttanut erityisesti SAK:laista ammattiyhdistysliikettä. Monet ammattiliitot ovatkin tehneet päätöksiä, jotka tähtäävät aseviennin rajoittamiseen. Muiden mukana mm. Metallityöväen Liitto jo kuusi vuotta sitten liittokokouksessaan on ottanut kantaa, joka tarkoittaa sitä, että kielletään viemästä aseita Euroopan puolueettomien maiden ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa, että asevienti olisi sallittua ainoastaan Itävaltaan, Ruotsiin ja Sveitsiin.

Me SKDL:ssä olemme suhtautuneet varsin kriittisesti Suomen harjoittamaan aseellisuuteen ja -kauppaan. Erityisesti sotilaallinen vienti tulisi lopettaa ja pyrkiä teollisuuden tuotantoalojen muuttamiseen rauhanomaisiin tarpeisiin. Tarkkaan ottaen SKDL pyrkii täydelliseen asevientikieltoon, joka tarkoittaa, että aseet, ammuksat, kranaatit, räjähdysaineet sekä kaikki sellaiset laitteet, joita voidaan käyttää sotilaalliseen toimintaan, olisivat täydellisessä vientikiellossa. On tietenkin luonnollista, että hyvin monia laitteita ja kojeita voidaan käyttää sodankäyntiin, mutta toivomme, että viranomaiset pystyisivät valvomaan ja myös estämään mahdolliset väärinkäytökset. Erityisen ratkaisevaa on kuitenkin yleinen kansalaismielipide, suuntautuuko se rauhanomaiseen elämään vai hyväksytäänkö sota väistämättömänä ilmiönä. Uskon, että ensiksi mainittu rauhanomainen kehitys saa yhä enemmän kannatusta, ja tästä johtuen olisikin luonnollista aseellisuuden rajoittaminen ja täydellinen vientikielto.

Valiokuntakäsittelyssä ehdotin mietintöön mainintaa kemiallisten aseiden valmistamisen yhteydessä käytettävien aineiden vientivannon tehostamisesta. Valiokunnan enemmistö ei tätä kuitenkaan hyväksynyt perustellen kantaansa sillä, että lakiin liittyvässä asetuksessa on tästä maininta. Mielestäni olisi kuitenkin ollut tärkeää, että valiokunta olisi ottanut mietinnössä kielteisen kannan kemiallisiin aseisiin ja kemiallisiin aineisiin, joita loppukäyttäjämmissä voidaan käyttää

kemiallisten aseiden ja mm. taistelukaasujen valmistamiseen. On nimittäin muistettava, että kansainvälisessä kaupassa on viime vuosina paljastunut useita tapauksia, joissa kemialliset tehtaات ovat kiertäneet vientikieltoja. Myös muistamme Suomen Forcit-yhtiön ruutikaupat, joissa räjähteitä kulkeutui maihin, joihin niitä ei ollut tarkoitettu. Kemiran erästä vientitapausta käsitellään muistamani mukaan parastaikaa oikeudessa.

Kuten mietintöön jättämässämme vastalauseessa toteamme, asetuoannon rajoittaminen ja aseviennin lopettaminen eivät vaikeuta työllisyyteen juuri mitenkään, niin kuin aikaisemmissakin puheenvuoroissa on voitu todeta, ja varsinkin, jos mittapuuksi otetaan esimerkiksi vaate- tai tekstiiliteollisuus.

Jotkut edustajat ovat kyselleet, mitä tarkoitetaan vastalauseeseen liittyvässä lakiesityksessä 1 §:ssä 2 momentissa olevalla maininnalla ”Tätä lakia ei sovelleta puolustusvoimille tai rajavartiolaitokselle kuuluvan sotilaallisen materiaalin tilapäiseen maasta pois viemiseen”. Tällä tarkoitetaan lyhyesti sanoen sitä, että YK:n joukkojen toiminnan järjestämisestä ulkomailla voidaan suorittaa täydellisestään asevientikiellosta huolimatta.

Ed. Paavilaiselle haluaisin tässä todeta, että valiokunnassa oli käsittelyssä myös ed. Nybyn vuonna 1987 tekemä toivomusaloite, jonka ponsi loppuu siihen pyrkimykseen, että täydellinen aseiden vientikielto toteutettaisiin. Tässä yhteydessä olisi ed. Laineen ja minun mielestäni voitu jo aloittaa harrastaa täydellistä asevientikieltoa.

Ed. Paavilainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Uiton puheenvuoroon koskien Mats Nybyn toivomusaloitetta haluan huomauttaa, että asianomaisen henkilön kanssa tarkasteltuamme tätä asiaa hänen ponteensa sisältävä ajatus toteutuu tämän lain myötä.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Suomalainen aseiden vienti on aika symbolista verrattuna vaikkapa naapurimaamme Ruotsin tai naapurimaamme Neuvostoliiton aseiden vientiin. Siitä huolimatta on tietysti hyvä asia, että tämä laki korjaa nykyisen tilanteen ja valiokunnan käsittelyn yhteydessä sai vielä huomattavasti paremman muodon, kuin hallitus esittäessään oli sinne saanut. Tästä täysi

tunnustus ministerillekin, joka myötävaikutti tekstin muutoksiin.

Kuitenkin huomattavasti huolestuneempi kuin viennistä olisin aseiden tuonnista. Sitä ympäröi suuri salamyhkäisyys, kenraalit ovat tyytymättömiä asemäärärahoihin, salaa valmistellaan hävittäjähankintoja ja muita hankintoja. Vain lehdistä saadaan viitteenomaisesti lukea tällaisista asioista. Näistä pitäisi kertoa eduskunnalle huomattavasti aikaisemmin kuin nyt on tehty. Tämä minua huolestuttaa huomattavasti enemmän kuin tämä vientiasia Suomen oloissa.

Ed. T. Roos: Arvoisa puhemies! Jotakin tämä on todella minunkin mielestäni irvokasta, että tänään näistä asioista keskustelemme, kun tiedämme, että omia heimolaisiamme asein ammutaan sadoittain tänäänkin etelämpänä Euroopassa.

Niin, arvoisa puhemies, tämän lain käsittely valiokunnassa oli mielestäni melko mielenkiintoinen prosessi. Meille mukana olijoille alku näytti siltä, että tästä ei tule oikeastaan mitään, että kannat ovat niin kaukana toisistaan. Sosialidemokraattien kanta pitkälti muodostui tietysti Porin puoluekokouksen aseviennin kieltävästä päätöksestä, jota sittemmin on eräissä muissa kokouksissa vahvisteltu tai ainakin siitä on keskusteltu (Ed. Laine: Vähän livettykin!) — ja vähän livettykin, niin kuin on tapana kaikilla, ed. Laine. Esimerkkejä löytyy semmoisesta salto mortalestakin, jopa. Tämä oli vielä pikku lipeäminen.

Yksimielisiä taisimme ainakin olla siitä, että tämän lain uusiminen sinänsä on välttämätöntä jo sen tähden, oltakoon sen sisälöstä mitä mieltä tahansa, että joka tapauksessa sen vanhan, vuodelta 1938 peräisin olevan lain terminologia ei enää ollut sitä, mitä tänään käytetään. Sekin siinä oli syynä.

Kuultujen asiantuntijoiden luettelo ei ole kovin pitkä, mutta kun sitä katsoo, niin kyllä siinä on koko aseeteollisuuteen ja, sanotaan, maanpuolustustyöhön, rauhantyöhön liittyvä kirjo, eikä pelkästään nimissä, vaan myös asioissa, mitä siellä kuultiin. Mielestäni hyvin kiihottomasti siellä myös keskusteltiin tästä asiasta. Se on sikäli kyllä oikeinkin, koska siinä liikutaan maaperällä, jota osin on varjeltava julkisuudelta tämän lain jälkeenkin, kuten eräs osa päätöksestä, joka sinne saatiin, hyvin kuvaakin. Se on nimenomaan

parlamentaarisen valvonnan lisääminen. (Ed. Laine: Valiokunnassa on niin rauhallisia ihmisiä!) — Ed. Laineen kanssa olen jyrkästi samaa mieltä. Ei meidän kesken sotaa saa syttymään, vaikka tätä lakia kovennettaisiinkin.

Parlamentaarista valvontaahan on tietysti tässä asiassa harrastettu aikaisemminkin, jos sana "parlamentaarinen" laajennetaan siitä, mitä sillä tässä talossa tarkoitetaan. Nyt siihen mietintöön tuli maininta siitä, että puolustusasiainvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta tulevat saamaan raportin aseviennistä. Kannattaa panna merkeille, että kysymyksessä oli raportti, ei selonteko tai jokin kertomus, sillä jos näitä kahta saajaosapuoltakin vertaa, puolustusasiainvaliokunta kuitenkin julkisuuteen välittämisen suhteen on toki avoimemmassa asemassa kuin ulkoasiainvaliokunta, joka meitä enempi saa myös luotamuksellista tietoa.

Siellä tuli monella tapaa myös esille, kun kuultiin tehdaslaitosten asiantuntijoita, jotka aseita meillä tekevät, se merkitys, mikä ase-teollisuudella meille on. Siinä tietysti voisi sanoa, että kyllä nyt karpäsestä tehtiin melkomoista härkästä. Luku 150 on todella se, minkä ase-teollisuus työllistää. Jos sanoo, että vienti näyttölee noin yhtä prosenttia, asevientti, niin sekin kuvaa tämän asian vähäisyyttä, jos sitä katsotaan siltä kannalta. Mutta kyllä minä haluan uskoa myös niitä pääluottamusmiehiä, jotka yhtäpitävästi todistivat, että kysymys on juuri marginaaliteollisuudesta, oljenkorresta, joka kamelin selässä on. Jos tämäkin vähä todella totaalisesti hetkessä lopetetaan, niin monen kohdalla se aiheuttaa paljon enemmän työttömyyttä, koska pitkälti juuri tällaisen pienen erän varassa — heidän kertomansa mukaan — teollisuus kuitenkin on. Jäi tietysti tutkimatta, miten pitkälle nämä asiat pitävät paikkansa.

Pitkään keskusteltiin myös loppukäyttäjätodistuksesta. Huonona esimerkkinä voin todeta Hollannin, jonne toimitetuista aseista noin puolet menee perille, ja kuitenkin kaiken aikaa liikutaan Euroopan maaperällä. Mitä sitten, kun viedään vieraampiin maihin? Loppukäyttäjätodistuksen kirjoittajastahan keskustelua käytiin ja pitää käydä edelleenkin: keneltä se pitää vaatia. Nyt joka tapauksessa siihen kiinnitettiin sillä tavalla huomiota, että voi perustellusti uskoa, että käytäntö tässä suhteessa merkittävästikin paranee.

Lain käsittelyssä ja muutoksissa, jotka saatiin, oli merkittäväntä 2 §:n muutos, jossa tapahtuu muutos myönteisestä kielteiseksi. Malli oli Ruotsin malli. Lakiesityshän lähti siitä, että asevientti on sallittua, eli siis myönteinen suhtautuminen. Nyt se 2 §:ssä muutettiin päinvastaiseksi. Sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä olisi halunnut, että olisi kirjoitettu eri momenteiksi kieltävä ja myöntävä, koska sillä tavalla olisi voitu ajatella painoa kummallekin siinä, mutta se nyt ei onnistunut, vaan myöntävä tuli sinne samaan virkkeeseen perään. Asian sisältöähän se ei tietysti muuta, mutta jos tässä kosmetiikasta puhutaan, niin siinä mielessä sillä tietysti on merkitystä.

Arvoisa puhemies! Laki ei minkäänlaisia hurraa-huutoja ansaitse siinä mielessä, että siinä nyt kuitenkin keskustellaan tappoaseista. Mutta arkipäivän realismiin kuuluu, että nämäkin asiat on lakiin kirjattava ja lakia sitten muutettava olemassa olevien olojen ja pitkän käytännön mukaan. Olen sitä mieltä, että meidän on kuitenkin syytä seurata, miten tämä lakiuudistus tulee muuttamaan nyt vallitsevaa pitkäaikaista käytäntöä. Jos aihetta on, on myös syytä tarkistaa lakia, jotta sen johdosta ei voida vetää vääriä johtopäätöksiä meidän kansamme rauhan-tahdosta.

Ed. Miettinen: Arvoisa puhemies! Ed. Laine oli niin nopea näissä asioissa, että myöhästyin hieman normaalista valiokunta-puheenjohtajan esittelypuheenvuorosta. Saa-nen käyttää nyt sekamuodon: esittelypuheenvuoron ja joitakin kommentteja käytettyjen puheenvuorojen johdosta.

Meidän nykyinen sotatarvikkeiden maastavienttiä säätelevä lainsäädäntömme on varsin vanhentunutta, niin kuin täällä on todettu, yli 50 vuotta vanhaa, vuodelta 1938 peräisin. Se on varsin tulkinnanvaraista, ja säännöstö on myös niukkaa. Nykyisessä laissa on vain kaksi pykälää, joten suuri yksimielisyyys valiokunnassa oli siitä, että nykylainsäädäntö vaatii uudistamista, modernisointia, ja myös selkeyttämistä ja sen tapaista säädöstöä, joka tuo mukaan sanktioita luvattomasta maastaviennistä. Hallituksen esityksellä on myös se hyvä tavoite, että nyt lainsäädännön tasolle saatetaan nykyistä laajemmin säännöstöä aikaisemman kahden pykälän sijasta, joihin viittasin.

Tämän lainsäädäntöesityksen pohjana on valmistelutyö, joka on tehty Aimo Pajusen johtamassa työryhmässä vuosina 1986—1987, ja edustettuina tuossa työryhmässä olivat puolustusministeriön hallinnonalan lisäksi myös ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö ja tullihallitus. Tässä esityksessä pyritään saattamaan yksinkertaisesti puolustustarvikkeiden maastavientisäännöstö vastaamaan sitä sotateknistä mutta myös yhteiskunnallista kehitystä, joka on tapahtunut 50 vuoden aikana, ja saattamaan tämä nykyajan edellyttämälle vaatimustasolle.

Valiokunta on tätä esitystä käsitellessään kuullut, ed. T. Roos, ei kovin vähän asiantuntijoita, heitä oli kaikkiaan kolmisenkymmentä, mutta aivan oikein, kuten ed. T. Roos mainitsi, kaikilta niiltä intressitahoilta, joita asia mielestämme valiokunnassa kosketi. Joukko oli varsin monipuolista, ja saimme syvällistä ja asiaa runsaasti valaisevaa lisätietoutta.

Me olemme pyrkineet valiokunnassa lähtökohtana pitämään ensisijaisesti tämän lakiesityksen merkitystä meidän turvallisuuspolitiikallamme, mutta emme luonnollisestikaan työllisyysnäkökohtiakaan ole unohtaneet. Kuulimme tältä alalta kaikkia yrityksiä, Lapuan Patruunatehtaan edustajaa, Sako Oy:n, Kemira Oy:n, Sisu-Auton sekä Vammaskosken tehtaitten edustajia, joista kaikki, kuten täällä on kuultu, pääluottamusmiehestä toimitusjohtajaan olivat sitä mieltä, että tämä lainsäädäntö on tarpeen. Toisaalta asian kiteytti sanoiksi Suomen puolustusvälineiteollisuuden kilpailukykyä ja sen kehittämistä koskevan neuvottelukunnan puheenjohtaja Eero Rantala. Hän totesi, että me elämme tällä hetkellä omassa puolustusvälineiteollisuudessamme eräällä tavalla viimeisellä rajalla ja joudumme vakavasti pohtimaan, onko meillä yleensä puolustusvälineiteollisuutta. Näitä kaikkia näkökohtia pidimme mielessämme, kun valiokunta asiaa käsittelee.

Me, niin kuin valiokunnan mietinnöstä selkeästi käy ilmi, lähdimme siitä, että noudattamamme varsin rajoitettu puolustustarvikkeiden maastavienti samoin kuin tuontikin ovat sidoksissa aseellisen puolustusvalmiutemme ylläpitämiseen. Toisin sanoen asian ilmaisi parlamentaarisen puolustuspoliittisen neuvottelukunnan puheenjohtaja Jaakko Iloniemi todeten, että kysymys, hy-

väksymmekö puolustustarvikkeiden kaupan, korreloi sen peruskysymyksen kanssa, hyväksymmekö yleensä aseellisen maanpuolustuksen. Valiokunnan mielestä viennin täydellinen lopettaminen tulisi teollisuuden työpaikkojen menettämisen lisäksi aiheuttamaan huomattavia lisäkustannuksia sekä lisäämään ulkomaista riippuvuutta kriisiajan valmiutemme ylläpitämisessä. Tätä valiokunta ei pidä mahdollisena. Niinpä valiokunta toteaa, että lakiesitys selkiyttää puolustustarvikkeiden maastaviennissä nykyisellään vallitsevaa tilannetta ja menettelytapoja. Tästä olimme yksimielisiä. Rajoitetulla viennillämme ei valiokunnan mielestä myöskään ole kielteisiä vaikutuksia maamme kansainvälisiin suhteisiin.

Pari merkittävää muutosta, jotka eivät ole pelkästään täsmennyksiä, valiokunta teki, kuten täällä on jo todettu. Erityisesti tällainen muutos on hallituksen esityksen 2 §:ssä, jossa valiokunta on halunnut korostaa sitä, että puolustustarvikkeiden maastaviennin tulisi pääsääntöisesti olla kiellettyä, jollei siihen olisi asianmukaisessa järjestyksessä myönnetty lupaa, eli olemme kääntäneet tavallaan toisinpäin hallituksen alkuperäisen kirjoittamistavan. Valiokunnan omaksuma tapa noudattaa myös sitä kirjoittamistapaa, joka hallituksen esityksen 3 §:ssä alun pitäen on ollut, ja vastaa myös, niin kuin ed. Paavilainen totesi, ehkä eräät muutkin, Ruotsin ja joittenkin muitten puolueettomien maiden vastaavaa säännöstöä.

Toisen lisäyksen valiokunta on halunnut tehdä nostamalla asetustasolta pykälätasolle 4 §:ään, sen 2 momenttiin, vaatimuksen siitä, että ulkoasiainministeriön lausunto on aina hankittava. Näin se on lainsäädäntötasolle nostettu.

Loppukäyttäjätodistuksesta täällä on ollut puhetta. Joustamisen säilyttämiseksi asioitten harkinnassa ja käsittelyssä valiokunta ei ole sitä kirjannut siinä muodossa, kuin eräät olisivat halunneet, lakitasolle, mutta joka tapauksessa selkeästi se on esiin tuotu. Parlamentaarisen valvonnan ja seurannan lisääminen on kirjattu valiokunnan mietintöön vaatimuksena saattaa eduskunnan puolustusasiain- ja ulkoasiainvaliokunnan tietoon vuosittain puolustustarvikkeiden maastavientiä koskevat asiat raportin muodossa.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on ollut selkiyttämistavoitteista yksimielinen, mutta

kuten valiokunnan mietintöön liitetystä SKDL:n ja devan vastalauseesta ilmenee, niin se ei kuitenkaan kaikilta osin ole ollut yksimielinen.

Pari kommenttia käytettyihin puheenvuoroihin.

Ed. Uitto todella voimakkaasti vaati valiokunnan mietintöön kirjattavaksi kemiallisia aseita koskevaa seikkaa, jota hän itse selvitti puheenvuorossaan. Totean tämän osalta, että se on selkeästi asetusluonnoksessa mukana, joten tältä osin valiokunnan enemmistö ei katsonut välttämättömäksi tuota nimenomaista mainintaa mietintöön saattaa.

Ed. Laine puuttui kansainvälisiin sopimuksiin. Totean, että hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa sivulla 5 ensimmäisessä ja toisessa momentissa on tätä koskeva yleismaininta, jossa todetaan ne monet kansainväliset sopimukset, jotka on tullut ottaa huomioon hallituksen esitystä tehtiessä. Siellä ei ole yksityiskohtaisesti lueteltu mitään, näin ollen ei myöskään Pariisin rauhansopimusta.

Puolustusministeri Norrback: Talman, puhemies! Puolustushallinnon alalla on edelleen säädöksiä, jotka ovat selvästi vanhentuneita ja joista joudumme vielä keskustelemaan aika paljon. Eräs syy, miksi juuri tällä alalla on eräitä vanhentuneita määräyksiä ja säädöksiä, on varmasti se, että niihin liittyy paljon tunnelatauksia ja on ehkäpä pelätty keskustelua, mikä syntyy eduskunnassa, kun lait muutetaan.

Tämän lain käsittely on osoittanut, että eduskunta on voinut rauhallisesti, maltillisesti ja asiallisesti keskustella aika vaikeasta periaatteellisestakin kysymyksestä. Minä haluan kiittää puolustusvaliokuntaa todella ripeästi ja perusteellisesta työstä. Mietintö on minusta hyvä, ja henkilökohtaisesti yhdyin myös niihin muutoksiin, jotka siinä on tehty.

Olin toivonut, että samanaikaisesti olisimme voineet käydä vähän laajempaa periaatteellista keskustelua puolustusmateriaalipoliitikasta. Meillä on mahdollisuus palata tuontiin, kun budjetti käsitellään lähiaikoina, ja keskustella puolustusministeriön pääluokan yhteydessä siitä ja muutenkin hankintapolitiikasta. Olin iloinen, jos eduskunta itse olisi aloitteellinen ja ryhtyisi keskustelemaan

asiasta. Olemme aina näissä asioissa käytettävissä.

Muutokset ovat minusta hyviä. Muutos 2 §:ään ei muuta substanssia päätöksenteossa, vaan, niin kuin tähänkin saakka, valtioneuvosto tekee päätöksen viennistä. Se on minusta oikein. Aivan samalla tavalla, kuin emme puhu sotamateriaalista vaan puolustusmateriaalista, voidaan tällä muutoksella osoittaa se yleinen kehitys, mihin haluamme viedä maailmaa, ja korostaa sitä, että periaatteessa tarvitaan valtioneuvoston lupa. Muutos on minusta hyvä tältäkin osin. Mutta substanssi ei muutu, käsittelytapa ei muutu millään tavalla tällä muutoksella, se on syytä muistaa.

Toisella muutoksella on haluttu korostaa ulkoasiainministeriön vastuuta vientipoliitikassa. Henkilökohtaisesti olisin ollut jopa valmis harkitsemaan sitä mahdollisuutta, että ulkoasiainministeriö esittäisi vientiasioita. Sitä ei ole kuitenkaan esitetty miltei taholta, ja ehkäpä on kuitenkin loogisempaa, että puolustusministeriö tulevaisuudessa esittää hallitukselle nämä asiat. Mutta jos olisi haluttu, olisin ollut valmis keskustelemaan siitäkin mahdollisuudesta, että ulkoasiainministeriö olisi esittänyt asian hallituksessa. Se muutos ei myöskään olisi vaikuttanut politiikkaan tällä alalla. Voidaan vain todeta, että ulkoasiainministeriö on puoltanut tämän hallituksen aikana enemmän vientiä kuin mihin puolustusministeriö on ollut valmis yhtymään. Tämäkin on syytä muistaa. Se johtunee erilaisista analyysistä eri hallintohaaroilla.

Muutokset ovat minusta hyviä. Mietinnön sisältö on myöskin hyvä.

Kommenttoisin mielelläni eräitä puheenvuoroja. Täällä on kysytty, olisiko parempi puhua aseviennistä kuin puolustusmateriaaliviennistä. Minä en ole kuullut kuin eräiden upseereiden ja kansanedustaja Uiton vaatineen tätä muutosta. Mielestäni tämä on myös symbolinen, ja minusta on parempi puhua puolustusmateriaalista.

Vienti on ja pysyy pienenä Suomessa. Voin vain sanoa, että kun SKDL oli hallituksessa, vienti oli volyymiltään isompi kuin tänä päivänä, ja silloinkin tehtiin yksimielisiä päätöksiä. Tämä on syytä muistaa, kun viennistä ja viennin volyymista puhutaan.

Täällä on myöskin puhuttu, että asevientä on periaatteessa kielletty Sveitsissä ja Ruot-

sisä. Nyt meillä on samanlainen sanamuoto. Sanamuoto ei kuitenkaan ole estänyt Sveitsiä tai Ruotsia viemästä suurin piirtein sata kertaa enemmän puolustusmateriaalia kuin Suomi. Haluan vain korostaa, että sanamuoto sinänsä ei vaikuta viennin volyymiin, vaan hallituksen päätökset ja teollisuuden volyymi muuten vaikuttavat siihen.

Haluan lopuksi vielä kerran kiittää valio-kuntaa hyvästä ja nopeasta työstä. Toivon, että keskustelua puolustuspolitiikasta ja puolustuspolitiikan päämääristä voidaan jatkos-
sa käydä vielä vilkkaammin eduskunnassa.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Norrbackille toteaisin, että silloin kun SKDL oli hallituksessa kymmenen vuotta sitten, tosiaan saattoi olla tällainen tilanne. Niistä kokemuksista, mitä oli nimenomaan kemian teollisuudesta, niin kuin puheenvuorossanikin viittasin Forcitin ja Kemiran tapauksiin, pitäisi nyt ottaa oppia, ettei samanlaisia laittomuuksia tapahtuisi.

Haluaisin myös ed. Miettiselle todeta, että mietintöön olisi tullut ottaa sellainen moraalinen kannanotto, että puolustusvaliokunta olisi ollut sitä mieltä, että kemikalioita ei saisi viedä ulkomaille, koska siinä on tapahtunut selviä väärinkäytöksiä. Se olisi siis kannanotto tähän teollisuuteen.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On erinomaisen tärkeä asia, että eduskunnassa ollaan huolestuneita aseiden viennistä ja tuonnista. Tällä hetkellä on syytä olla huolestuneita myös aseiden käytöstä. Kun täällä on paikalla valtioneuvoston jäsen, niin välittömät ja kiireiset eväät ja terveiset valtioneuvostolle, että hallitus nopeasti reagoisi Romanian tapahtumiin, koska ne traagisuudessaan ovat Kiinan luokkaa. Siinä suhteessa Suomen osalta tuomittaisiin ne tapahtumat, mitä Itä-Euroopassa tällä hetkellä on.

Ed. Kalliomäki (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ellen väärin ymmärtänyt, ministerin puheenvuoroon sisältyi mielenkiintoinen väite, jonka mukaan ulkoministeriö olisi valmis puoltamaan useampia vientihankkeita kuin puolustusministeriö esittää. Onko asia selitettävissä niin, että ulkoministerillä ja puolustusministerillä on jokin epävirallinen neuvottelumekanismi, vai mikä on selitys tähän? Ymmärsinkö väärin?

Ed. Laine: Rouva puhemies! Palaisin ed. Miettisen lausumaan siitä, mikä koskee kansainvälisiä sopimuksia. Hän antoi ymmärtää, että hallituksen esityksessä ei ole yleensäkaan mainittu mitään yksittäistä kansainvälistä sopimusta, että on vain yleisluonnehdinta. Katselen hallituksen esityksen sivua 2, sen oikeanpuoleista palstaa. Siellä ensin luetellaan YK:n päätösten perusteella annettu laki, sitten luetellaan Etelä-Afrikkaa koskeva asetus, sitten Etelä-Rhodesiaa koskeva asetus, sitten luetellaan vuonna 1972 hyväksytty yleissopimus bakteriologisten ja toksiiniaseiden kehittämisestä, tuottamisesta, varastoisesta jne.

Täällä on siis lueteltu usea kansainvälinen sopimus tai kansainvälisten sopimusten johdosta Suomessa tehty laki tai asetus. Mielestäni erityisesti siitä syystä, että muita luetellaan, olisi pitänyt Pariisin rauhansopimus yhtenä noteerata. Mutta se on nyt ainakin tiedossa ja tunnetaan tässä maassa, mitä Pariisin rauhansopimus sanoi. Minusta oli vähän kauneusvirhe, että sitä ei ole tähän kirjattu.

Ed. Miettinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei tämän asian kohdalla kannata kauan aikaa tuhлата, mutta totean, että johtolause tavallaan näihin sopimuksiin kuuluu: "Puolustustarvikkeiden maastavientiin vaikuttaviin säädöksiin on lisäksi luettava eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämistä annettu laki" — siis viittaus YK:n kautta meitä velvoittaviin sopimuksiin. Pariisin rauhansopimus ja tämäntapaiset ovat hieman eri kategoriassa.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Me tuomme 2/3 puolustusmateriaalista ulkomailta, eli Pariisin sopimuksen ydinkysymys ei ole läheskään ajankohtainen Suomen osalta.

Haluan korostaa, että toistaiseksi Forcitia tai Kemiraa ei ole tuomittu siitä, että ne olisivat rikkoneet voimassa olevaa lainsäädäntöä. Oikeusvaltiossa minusta on aika lailla sopimatonta, että esitetään sellaisia väitteitä, kun juridisesti ketään ei ole tuomittu. Tällä hetkellä ei myöskään ole oikeudenkäyntejä tällä alalla, mutta on eräitä pape-reita syyttäjällä, joka tutkii parasta aikaa eräitä vientikysymyksiä tämän vuosikymmenen alkupuoliskolta.

Kun vientianomus tulee sisälle, pyydetään aina ulkoasiainministeriön lausuntoa. Eräät asiat, joita olen puoltanut, ovat eri syistä rauenneet tai muista syistä jääneet esittämättä taikka niistä ei ole syntynyt päätöstä. Näin on tilanne, johtuen eri analyyseista eri ministeriöissä.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin korostaa nimenomaan, että nyt on niin vakavasta asiasta kysymys kuin aseista ja aseitten valmistamiseen tarvittavista aineista ja näissä tapahtuvista rikkomuksista. Siinä mielessä otin esille nämä Forcitin ja Kemiran tapaukset. Vaikka nämä ovat kesken, ei anna meistä hyvää kuvaa ulkomailla, että tällaista tapahtuu.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Keskustelua ei kannata jatkaa, mutta minusta on aina vakava asia, kun rikotaan lakeja, riippumatta siitä, mistä laista puhutaan. Mutta minusta on myös yhtä vakava asia, jos väitetään, että joku sellainen on rikkonut lakia, joka ei ole sitä tehnyt. Se ei ole sopivaa varsinkaan vakavassa poliittisessä keskustelussa. Jos joku rikkoo, toimii vastoin lakia, silloin ei tietenkään ole mitään syytä suojella sellaisia, mutta ei sovi myöskään tuomita sellaisia, jotka tuomioistuimet ovat vapauttaneet.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! On ollut mielenkiintoista seurata puolustusasiainvaliokunnan mietintöä ja käytyä keskustelua. Todella tuntuu siltä, että tässä mennään sanojen taakse, halutaan saada toisenlainen kuva kuin itse asiassa tiedetään olevan. Nyt aseiden vienti ja tuonti on puolustusaseiden kauppaa. Ne ovat sota-aseita joka tapauksessa.

Vielä huolestuttavampaa on se, mitä julkisuudessa on käsitelty, että myös Suomesta on jopa nykyisten heikkojen, vanhojen, ehkä sata vuotta, ainakin 50 vuotta vanhojen lakien mukaan ehkä sitten ollut mahdollista viedä silläkin tavoin, minkä nykyinen laki kieltää, ja näitä asioita tutkitaan ja selvitetään. Tiedän näitä tutkitun ja selvitetyn monia vuosia, mutta mitään lopullista selvyyttä ei näytä tulleen. Ehkä nykyinen puolustusministeri on tässä asiassa tunnollisempi. Näin ainakin haluan uskoa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1988

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 9)

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 9

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta on oikeusasiamiehen kertomuksesta antamassaan mietinnössä keskittynyt käsittelemään yksinomaan toimeentulon vähimmäisturvan kehittämistä. Pidän perusteltuna tätä rajausta, koska tässä on niin tärkeästä asiasta kysymys.

Niin perustuslakivaliokunta kuin sosiaalivaliokunta ja myös erät muut valiokunnat ovat toistamiseen kiinnittäneet huomiota meidän perusturvamme puutteellisuuksiin. Kuitenkaan ei ole saatu aikaiseksi riittäviä korjauksia näihin. Oikeastaan tämä hallitus, vaikka se hallitusohjelmassaan on luvannut kehittää erityisesti vähimmäisturvaa ja aivan erikseen työttömyysturvaa, kuitenkin ei ole tehnyt mitään vähimmäisturvaan liittyvien sosiaaliturvaetuksien tason korottamiseksi.

Viime perjantaina lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan, joka pyytää sosiaalivaliokunnalta lausunnon, Kansainvälisen työjärjestön hyväksymät yleissopimukset. Siinä kaksi yleissopimusta. Toinen koskee työllisyyden edistämistä ja työttömyysturvaa. Siinä esitetään, että pitäisi työttömille olla tietyt vähimmäisehdot takaava työttömyysturva. Nyt hallitus esittää, että myös yleissopimus n:o 168 ja siihen liittyvä suositus n:o 176 voitaisiin ratifioida, koska hallituksen käsityksen mukaan meidän työttömyysturvan peruspäivärahamme täyttää tämän sopimuksen edellytykset.

Perusteluissa todettiin, että jossakin määrin tulkinvaraista on, mitä yleissopimuksen 15 artiklassa tarkoitetaan peruselinkustannusten kattamiseen tarvittavalla vähimmäismäärällä. Sosiaali- ja terveysministeriö on lausunnossansa todennut, että ”sosiaali- ja terveysministeriö on kiinnittänyt huomiota perusturvan tasoon todeten sen niukasti yltävän sopimuksen edellyttämälle tasolle”. Tähän on pyydetty kuitenkin vain sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosastolta lausunto eikä niiltä osastoilta, jotka käsittelevät toimeentulotukea ja toimeentuloturvaa juuri peruselinkustannusten osalta. Sen vuoksi ilmeisesti tähän on tullut tällainen virheellinen käsitys, että meillä toimeentulotuen taso täyttäisi peruselinkustannusten kattamiseen tarvittavan vähimmäismäärän.

Toimeentulotukihan, laajennettu perusosa, joka nyt on osittain otettu käyttöön, on 1 655 markkaa kuukaudessa I kuntaryhmässä ja 1 584 markkaa II kalleusryhmässä eikä pidä sisällään kaikkia peruselinkustannuksia, vaan siitä puuttuvat asumiskustannukset. Meillä ei voi veneen alla asua, korkeintaan kesällä, mutta talvella tarvitaan lämmin asunto. Kun sitä ei ole otettu laajennetussa perusosassa huomioon, mielestäni meidän nykyinen työttömyysturvan peruspäivärahamme ei täytä Ilon sopimuksen ehtoja, koska tässä sopimuksessa on edellytetty, että on kolme tapaa, joilla verrataan, ja näistä paras on otettava. Hallitus nyt tulkitsee niin, että meillä ehdot täyttyvät, mutta oma käsitykseni on se, että ehdot eivät täyty.

Työttömyysturvan peruspäivärahan taso on 2 042,50 markkaa kuukaudessa, siis laskennallinen taso bruttona, ja siitä käteen jää 1 704 markkaa — tai riippuu tietysti kunnan veroäyrin hinnasta, mutta 1 704 markkaa laskin korkeimpien veroäyrihintojen kunnista. 1 700 ja 1 800 markan välillä liikkuu peruspäivärahan taso yksinäisellä työttömällä — tämä mielestäni ei täytä yleissopimuksen vaatimuksia.

Otin asian sen vuoksi esille, että me sosiaalivaliokunnassa tulemme sitä keväällä käsittelemään. Toivon tietysti, että sosiaalivaliokunta tulee siihen tulokseen, että näin on, mutta pidän tärkeänä, että myös oikeusasiamies jo vaikka valmiiksi selvittäisi tätä asiaa. Kun apulaisoikeusasiamies Pirkko K. Koskinen on paikalla, pidän tärkeänä, että

asiaa myös oikeusasiamiehen virastossa tutkittaisiin, koska oikeusasiamiehen kanslia on viime vuosina hyvin tarkkaan seurannut meidän vähimmäisturvaamme ja sen tasoa ja sitä, miten se täyttää kansainvälisiä sopimuksia, joita meillä on muitakin kuin nyt mainitsemani. Tämän vuoksi olen asian tässä yhteydessä tuonut esille.

Pidän hyvänä perustuslakivaliokunnan mietintöä, mutta ikävä kyllä, kun eduskunta käsittelee asioita silloin, kun ei tehdä päätöksiä, jotka vaativat rahaa, me löydämme helposti yksimielisen kannan, miten tulisi asioita kehittää, mutta heti, kun raha astuu kuvaan, yksimielisyys loppuukin ja tulee jako, joka perusturvakysymyksissä viime aikoina on ollut hallituspuolueiden ja opposition välillä. Toivon, että eduskunta nyt ryhdistäytyisi tässä asiassa ja saattaisi perusturvaan liittyvät asiat kuntoon, koska niissä on kysymys kansalaisten perusoikeuksista.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ehdotus valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1990

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 106

Raha-asia-aloitteet n:ot 1—3554

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 93. Eilen pidetyssä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Esitellään menot.

Pääluokka 21

Yleiskeskustelua ei synny.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohdaiseen käsittelyyn.

Luku 01 Tasavallan Presidentti ja luku 02 Tasavallan Presidentin kanslia, hyväksytään.

Pääluokka 22

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Rouva puhemies! Perustuslain uudistaminen on viime päivinä pyörinyt eduskunnan hajottamista koskevan kiistan ympärillä. Tämä onkin asia, jonka yhteydessä voidaan puida eduskunnan, valtioneuvoston ja presidentin valtaoikeuksia ja keskinäisuuhteita.

Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän mielestä eduskunnan hajottamisen tulee tapahtua eduskunnan omalla päätöksellä. Aloiteoikeuden pitäisi olla eduskunnan puhemiesneuvostolla. Sen esityksestä eduskunta voisi päättää uusista vaaleista tilanteessa, jossa hallitus ei enää nauti eduskunnan luottamusta ja on mahdotonta muodostaa toimintakykyistä hallitusta.

Tämä devan kanta nojaa perustuslakiin, jonka mukaan eduskunta käyttää maassa ylintä valtaa ja on suoraan kansan valitsema. Riippumatta siitä, millä tavalla presidentti on valittu, hänen valtaansa ei mielestämme voi ulottaa eduskunnan yläpuolelle eduskunnan omaa toimintaa koskevassa peruskysymyksessä, toisin sanoen eduskunnan hajottamisessa.

Muutenkin olemme vaatineet presidentin valtaoikeuksien rajoittamista, mikä näkemys näyttää yleistyvän myös muissa puolueissa. Pääministerin valtaoikeuksien lisäämistä eduskunnan hajottamisasiassa emme hyväksy, emme siinäkään tapauksessa, että itse päätöksenteko-oikeus kuuluisi presidentille ja hänelle säädettäisiin eduskunnan puhemies ja ryhmien kuulemisvelvollisuus.

Eduskunnan hajottamisen aloiteoikeuden siirtäminen pääministerille on täysin vastakainen nykyisen perustuslain mielestämme aivan oikealle säädökselle, jonka mukaan hallituksen on nautittava eduskunnan luottamusta. Jos eduskunnan hajottamisen aloiteoikeus siirrettäisiin pääministerille, merkitäisi se itse asiassa sitä, että eduskunnan onkin nautittava pääministerin ja hallituksen luottamusta.

Viime vuosien vallankäyttö on varsinkin Holkerin hallituksen toimesta hälyttävällä tavalla suuntautunut eduskunnan vallan ja demokratian kaventamiseen. Käsillä olevan budjetin ja siihen liittyvien lakien käsittely osoittaa hallituksen pyrkivän entistä tiukemmin määräämään eduskunnan työstä, eikä hallitus salli mitään muutoksia omiin esityksiinsä. Puoluekurilla ja muilla pakotteilla koko eduskunta pyritään alistamaan hallituksen tahtoon ja saneluun.

Nyt on hallitus ottanut uuden askeleen vallankäyttönsä lisäämiseen suuntaan, kun se yritti alistaa työntekijäjärjestöt lainsäädännön avulla pakkosopimuksiin. Vaikka hallitus joutuikin ankaran painostuksen vuoksi osittain perääntymään lakiesityksestään, viitataan indeksiehtolakiasiaan, jolla pyrittiin rankaisemaan jopa 100 000 markan sakon uhalla ammattiliittoja ja näin viemään ammattiliitoilta vapaa sopimusoikeus, vaikka siis hallitus tässä joutui perääntymään, se silti paljasti karvansa. Hallitus on valmis käyttämään jopa niin äärimmäisiä keinoja ajaakseen tahtonsa läpi asiassa, joka koskee kaikkia palkansaaajia ja jossa olisi viety kansalaisilta oikeus itsenäiseen ja vapaaseen ay-toimintaan ja -pätöksentekoon.

Tämän kiristyshankkeen pitäisi lopultakin hälyttää eduskunta toimiin, joilla rajoitetaan hallituksen ja pääministerin valtaa eikä suinkaan lisätä. Ennen kaikkea on kysymys eduskunnasta ja kansanedustajista itsestään. Valtiopäiväjärjestyksen 11 §:n mukaan edustaja on toimeissaan velvollinen noudattamaan oikeutta ja totuutta sekä perustuslakia eivätkä häntä sido mitkään muut määräykset. Nyt on puoluelainsäädännöllä, puoluetukijärjestelmällä, puoluekurilla ja muilla menetelmillä edustajien työ kahlehdittu hallituksen ja pääomapiirien suppean huippujohdon ratkaisuihin.

Jos kaiken lisäksi eduskunta joutuu elämään sellaisen perustuslain alaisena, jonka nojalla pääministeri voi tehdä aloitteen eduskunnan hajottamisestakin, olisi tilanne demokratian kannalta kestävä. Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä on valmis keskustelemaan eduskunnan hajottamista koskevasta uudistuksesta. Emme kuitenkaan voi pitää mitään sellaista ratkaisua, jossa valtaa tässä asiassa edes jossain määrin siirretään pääministerille, minään kompromissina, vaan nykyisen tilanteen huononemisenä.

Tässä pääluokassa on esillä myös kansanedustajien palkkoja koskevat kysymykset. Kansanedustajien ja ministerien palkkoihin ja muihin etuuksiin on tulossa jälleen korotuksia. Kansanedustajien palkkaukseen, mukaan luettuna sotumaksut, kulukorvauksiin ja matkoihin esitetään budjetissa yhteensä 73,8 miljoonaa markkaa, mikä tekee 369 000 markkaa jokaista kansanedustajaa kohti. Tässä on lisäystä viime vuoden talousarvioon 8,2 prosenttia ja vuoden 1988 tilinpäätökseen verrattuna peräti 31,2 prosenttia. Vaikka kansanedustajien verotuskin on muuttunut, ovat etuisuudet lisääntyneet 2 vuodessa noin 85 000 markkaa jokaista kansanedustajaa kohti. Ministerien tulot ovat kasvaneet vieläkin enemmän. Tämän lisäksi ainakin osalla kansanedustajia ja ministereillä on paljon muitakin asemaansa liittyviä etuja. Monilla on hyvinkin suuria tuloja omasta liiketoiminnastaan tai ammatista jne.

Samalla kun kansanedustajat ja ministerit ovat saamassa uusia etuuksia, suurin osa heistä ummistaa silmänsä ja korvansa pienituloisten ja heikossa asemassa olevien ihmisten välttämättömille tarpeille. Viittaen mm. perusturvauudistuksen keskeneräisyyteen. Meidän tärkeimpiin velvollisuuksiimme kuuluu huolehtia Suomen kansalaisten tasavaroista ja oikeudenmukaisesta tulonjaosta. Tässä tehtävässään eduskunta jälleen kerran epäonnistuu pahoin, jos se hyväksyy hallituksen esitykset sellaisinaan. Hallitushan ei esitä mitään korjauksia perusturvaan, vaikka se on viime vuosina pahasti jäänyt jälkeen yleisestä ansiotasokehityksestä. Kun tässä maassa on satojatuhansia ihmisiä, joiden tulot kuukaudessa ovat 2 000 markkaa tai sitä pienemmät, olisi kansanedustajien syytä pysähtyä tosissaan miettimään, miten Suomessa voi tulla toimeen näin pienillä tuloilla. Miten esimerkiksi kansanedustajat itse oman elämänsä järjestäisivät, ja eikö tosiaan löydy varoja ja tahtoa asian korjaamiseen?

Eikä kysymys ole yksin perusturvasta, vaan suuri määrä ihmisiä joutuu tulemaan toimeen hyvin pienillä palkoilla. Varsinkin naisvaltaisten alojen oikeutettuihin palkka-vaatimuksiin hallitus vastaa 30 x 30 pennin korotuksilla, ja vielä, kuten aikaisemmin sanoin, kiristysuhkauksilla. Eduskunnan olisikin mielestäni tässä yhteydessä pysähdyttävä pohtimaan omaa vallankäyttöään suhteessa valtioneuvostoon sekä kansalaisten tarpei-

siin ja evästyksiin. Eduskunnan toiminnan kehittäminen on liikaa pyörinyt hallinnollisten ja teknisluonteisten uudistusten ympärillä, minkä vuoksi varjoon on jäänyt peruskysymys eli eduskunnan toiminta kansan tahdon ja kansan tarpeiden toteuttajana.

Esillä olevan budjetin käsittelyvaiheet ovat antaneet uusia aineksia eduskunnan työn ja demokratian kehittämiseksi. Toisaalta on lisääntynyt hallituksen sanelupolitiikka, uhkailu ja pakkovalta, toisaalta on kehittynyt kansalaistoiminta. Esimerkkinä jälkimmäisestä on ns. kansalaisten budjettiriihi elokuussa Kolmen sepän patsaalla, minkä aineistosta kootun kirjasen kansanedustajat ovat saaneet. Edelleen on mainittava laajapohjaisen kansalaistoimikunnan syyskuun lopussa kansanedustajille luovuttama ns. kansalaisbudjetti sekä marraskuun lopun suurmielenosoitus ja monet muut toimet, joilla kansalaiset ovat pyrkineet vaikuttamaan budjetin sisältöön. Mielestämme näiden liikkeiden aktivoituminen ilmentää kansalaisten pyrkimystä saada enemmän vaikutusvaltaa heitä koskeviin asioihin.

Tehdyt esitykset heijastavat kansalaisten todellisia tarpeita sekä yhteiskunnan uudistamisen pyrkimyksiä. Kansalaisille ei selvästikään riitä, että he saavat kerran neljässä vuodessa äänestää, ketkä valitaan eduskuntaan. He haluavat myös valvoa, miten edustajat täyttävät vaalilupauksiaan ja kansan tahtoa. Tästä meidän kansanedustajien tulisi ottaa vaarin. Ensi töiksi on murrettava valtioneuvoston sanelupolitiikka budjetin suhteen.

Kiireellisimpiä tehtäviä on budjettisalaisuuden poistaminen. Salailu palvelee nyt ilmiselvästi hallituksen pyrkimystä määrätä itse budjetin sisältö ja alistaa eduskunta sen kumileimasimeksi. Kuvaavaa nykyiselle vallankäytölle on se, että budjetti on salainen hallituksen budjettiriiheen saakka eli juuri siihen asti, jolloin hallitus lyö lukkoon oman kantansa. Sitä ennen budjettiin voivat vaikuttaa vain eräät huippuvirkamiehet, viime kädessä valtiovarainministeriön superjohtajat. Siihen eivät voi mitenkään vaikuttaa kansanedustajat puhumattakaan tavallisista kansalaisista. Mutta kaikkien siihen sitten pitää alistua. Eivät edes hallituspuolueiden kansanedustajat voi saada mitään merkittäviä muutoksia, saatikka oppositio. Nyt en puhu niistä sadoista joululahjaroistoista, jotka valiokun-

nan mietinnöstä ilmenevät tulleen aloitteiden käsittelyn yhteydessä hyväksytyksi.

Budjettisälailun lopettaminen on tärkeää myös julkisuuden vuoksi. Esimerkiksi Neuvostoliitosta olemme saaneet nähdä, miten suuri merkitys on avoimella julkisuudella, glasnostilla, demokratian kehittymisen kannalta. Olkoonkin, että tiedotusvälineet saataisivat budjetin valmisteluvaiheessa syylisyytä ylilyönteihin ja vallanpitäjille kiusallisiin paljastuksiin, on niillä kuitenkin ehdottomasti demokratian ja kansalaisvalvonnan kannalta myönteinen vaikutus. Tämän kaltainen julkisuuden lisääminen pitää ulottaa myös Yleisradioon, siten että hallituksen ylivalta sen tiedotuksessa lopetetaan. Nykyisin varsinkin tärkeimmät tiedotuskanavat, TV 1 ja TV 2, on valjastettu kyllästymiseen saakka ministerien ja hallituspuolueiden kannanottojen, usein hyvinkin tylsien ja moneen kertaan toistettujen, esittelyyn. Tällaisesta on mielestäni päästävä irti ja annettava toimittajille lisää itsenäisyyttä ja mahdollisuuksia monipuoliseen asioiden käsitteilyyn.

Mielestäni eduskunnan tulisi ryhtyä pikaisesti toimiin omaa ja valtioneuvoston työtä koskevien uudistusten toteuttamiseksi jo ensi vuonna ja tällöin, nyt vain luettelen nimikkeet, mihin tulisi kiinnittää huomiota: budjettisälaisuus pitäisi lopettaa, ministeriöiden budjettiesitykset pitäisi keväällä saattaa julkisuuteen, eduskunnalle jaettavassa budjetissa tulisi rinnalla olla ministeriöiden omat ehdotukset ja vihdoin viimein myös vaalilakeja ja puoluelakeja ja puolueiden rahoitusta ja tukea olisi uudistettava siten, ettei nykyiseen tapaan kansanedustajia alisteta puoluejohdon päätäntävaltaan ja sen nöyriksi toteuttajiksi.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunta-pääluokkaa käsitellään samaan aikaan, jolloin eduskunnan perustuslakivaliokunta parhaillaan pitää tiedotustilaisuutta tänään valmiiksi saamastaan valtiosääntöuudistuksesta. Valtiosääntöuudistuksen käsitteily eduskunnassa antaa suuren huolenaiheen eduskunnan asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia ajatellen, ja siihen palaan puheenvuoroni loppuosassa. On vain valitettavaa, että perustuslakivaliokunnan tiedotustilaisuus menee päällekkäin eduskunta-pääloukan täysistuntokäsittelyn kanssa.

Hallituksen budjettiesityksen pääluokka-kohtainen käsittely on eduskunnassa niitä ainoita tilaisuuksia, joissa sektoriministerit ovat yleensä pyrkineet olemaan paikalla. Niinpä tämä pääluokkakohdainen käsittely antaa kansanedustajille siten mahdollisuuden aitoon vuoropuheluun ministerien kanssa. Tällaisia aitoja keskustelumahdollisuuksia pitäisi käsittääkseni olla enemmän. Suomen eduskuntaa voi aiheesta moittia paikaksi, jota nimenomaan valtioneuvoston jäsenet eivät arvosta, jos tätä arvostusta todella mitataan, niin kuin käsittääkseni pitää mitata, sillä, miten paljon ministerit ovat täällä paikalla asioita käsiteltäessä.

Hallituksen oma asennoituminen vaikuttaa siis hyvin ratkaisevasti siihen, miten he ovat paikalla ja miten he omalla työllään arvostavat eduskuntaa. Tässä mielessä haluan vedota puhemiesneuvostoon ja erityisesti eduskunnan puhemieshistöön sellaisen järjestelmän aikaansaamiseksi, jossa eduskunnan täysistuntotyöskentelyä suunniteltaisiin etukäteen jo sillä tavalla, että kun hallitus antaa eduskunnalle vähänkin merkittävemmän hallituksen esityksen, niin esitystä eduskunnalle annettaessa esittely tapahtuisi asianomaisen ministerin toimesta, joka on tämän esityksen valmistellut valtioneuvostolle. Sen jälkeen olisi ministerillä velvollisuus seurata täällä käytävää lähetekeksustelua ja vastata kansanedustajien mahdollisesti tekemiin kysymyksiin. Tiedän jo nyt, että nykyisessä hallituksessa eräät ministerit noudattavat tätä hyvää käytäntöä, mutta tavattoman paljon toivomisen varaa olisi vielä.

Arvoisa puhemies! Siinä mielessä esitänkin vakavan vetoituksen sen puolesta, että eduskunnan puhemiesneuvosto yhdessä valtioneuvoston kanssa sopii käytännöstä, jolla ensi vuoden alusta eli ensi valtiopäivien kokoontuessa voidaan täällä hallituksen vähänkin merkittävät uudistusesitykset esitellä asianomaisen ministerin toimesta siten, että hän myös on paikalla lähetekeksustelua käyettäessä.

Myönnän avoimesti, että tämän eduskunnan aikana ja jo edellisen eduskunnan aloittaessa eduskuntatyötä on merkittävästi kehitetty. On luotu tietokonejärjestelmät, kansanedustajat ovat saaneet omat tietokonepääätteet, ja kansanedustajien koulutus tietokoneiden käyttämiseen on käsittääkseni loppusuoralla. On luotu valtioneuvoston ky-

selytuntijärjestelmä ja sitä kautta myös pyritty elävöittämään normaalin torstain kyseilytuntijärjestelmää. On annettu puheenvuorojen pituudesta tietty suositus, jolla pyritään aivan oikein elävöittämään eduskuntakeskustelua. Valiokuntalaitoksen kehittämistä on valmisteltu, ja käsittääkseni siinäkin ollaan toteuttamassa ainakin seuraavien eduskuntavaalien jälkeen uudistusta, jolla valiokuntalaitoksesta saataisiin nykyistä toimintaa paremmin vastaava laitos, joka jakaantuu käsittääkseni niihin erikoisaloihin, jotka tänä päivänä budjetista löytyvät.

Tässä yhteydessä haluaisin nostaa esille keskustelun siitä, että jossain vaiheessa meidän kansanedustajien on myös rohkeasti vaadittava itsellemme avustavaa henkilökuntaa. Tämä on käytäntö, joka on käsittääkseni kohtalaisen yleinen, ja ehkä kaikkein korkein huippu löytyy Amerikan yhdysvalloista, missä yhdellä kansanedustajalla henkilökunnan, staffin, suuruus on käsittääkseni 18 avustajaa. Näistä 18 avustajasta 9 toimii Washingtonissa avustamassa eduskuntatyötä, parlamenttitoimintaa, ja 9 eli toinen puoli toimii kansanedustajan omassa vaalipiirissä.

En suinkaan ole vaatimassa tämän tyyppistä käytäntöä Suomeen, mutta todella toivoisin, että kun nyt eduskuntatyötä kehitetään, valiokuntalaitoksen kehittämisen rinnalla myös otettaisiin pohdittavaksi esimerkiksi 2—3 kansanedustajan yhteisen avustajan palkkaaminen nimenomaan tekemään tämän tyyppistä rutiinityötä kuten kirjeiden postittamista, erilaisten neuvottelujen ja yhteydenottojen sopimista, työtä, joka tänä päivänä sitoo kansanedustajan päivittäisestä työrupeamasta melkoisen osan ajasta. Ensinnäkin siitä syystä, että virkamiehillä valtionhallinnossa on ymmärrettävästi tietty virka-aika, yhteydenpito valtionhallintoon, erilaisiin järjestöihin ja muihin voi tapahtua vain tiettyinä virka-aikana, ja kun samaan aikaan on valiokuntatyöskentely käynnissä, niin se aika, jolloin voi ottaa näitä yhteyksiä, jää tavattoman lyhyeksi. Tässä tarkoituksessa todella toivoisin, että me kansanedustajat rohkeasti lähtisimme vaatimaan tällaisen avustavan henkilökunnan saamista ensin yhteisenä esimerkiksi 2—3 kansanedustajalle. Se olisi varmasti tervetullut uudistus ja antaisi meille mahdollisuuden käyttää niukkoja voimavarojamme todella lainsäädäntötyöhön.

Arvoisa rouva puhemies! Valtiosääntöuudistuksen käsittelystä totesin jo äsken puheenvuoroni alussa. Valtiosääntöuudistushan on tämän eduskunnan aikana perustuslakivaliokunnan käsittelemistä asioista merkittävien ja suurin. Tämän uudistuksen käsittelyn yhteydessä kaikki se vähäinenkin usko, joka allekirjoittaneella on ollut politiikan moraaliin ja menettelytapoihin, meni romukoppaan. Valiokunnan pöydän ääressä vallitsi täysi yksimielisyys, kuten äsken tiedotustilaisuudessa todettiin, kahta edustajaa lukuun ottamatta siitä, miten pitäisi menetellä eduskunnan hajotusoikeuden kysymyksessä ollen. Hallituksen taholla ei annettu hallituspuolueiden kansanedustajille perustuslakivaliokunnassa tippaakaan periksi. Ei kai demokratia ja parlamentarismi voi rakentua sellaisille elementeille, että hallituspuolueiden kansanedustajien tulee nauttia hallituksen luottamusta, niin kuin tämän uudistuksen käsittelyn ollessa perustuslakivaliokunnassa on totaalisesti tapahtunut.

Jos me aiomme jatkossa aitoa kansanvaltaa toteuttaa, kertoa ihmisille, että äänestäkää vaaleissa itsellenne edustajia, jotka toimivat täällä kansan parhaaksi, niin se on totaalisesti valhe. Tänä päivänä tässä salissa ei toteudu demokratia. Ehkä kielenkäyttöni on vähän kärkevää, mutta olen todella tuohutunut eduskunnan asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia ajatellen. Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsenet, erityisesti hallitusryhmissä, tekivät varmasti kaikkensa saadakseen hallituksen näyttämään edes vähän vihreää valoa sille yhteiselle konsensukselle, joka valiokunnan piirissä löytyy. Ymmärrän täysin hyvin sen, että hallituspuolueiden kesken pitää löytyä valiokunnissa yhteinen sävel, jotta hallituksen esityksiä voidaan muuttaa. Mutta nyt ei enää riitäkään se, että löytyy yhteinen konsensus, vaan nyt tulee hallituksen käsi, joka sanelee, miten ratkaisut käytännössä tulee toteuttaa. (Ed. Väänänen: Uutta poliittista kulttuuria!) — Arvoisa puhemies! Kansanedustaja Väänänen vei sanat suustani. Seuraavana oli todella tarkoitus todeta, että kun tämä hallitus aloitti toimintansa, hallitus puhui uuden poliittisen kulttuurin aikaansaamisesta tähän maahan. Tätäkö on uusi poliittinen kulttuuri, se näytelmä, jonka eduskunnan perustuslakivaliokunta on joutunut kokemaan kädenväännössä hallituksen kans-

sa? Se on ollut todella ala-arvoista, ja olen todella pahoillani.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pieneksi lohduksi ed. Anttilalle, kun hän puhui avustajien palkkaamisesta, voisi nyt mainita, että keskusverolautakunta on kesällä tehnyt päätöksen, joka on saanut lain voiman ja jonka perusteella kansanedustajalla on oikeus palkata avustaja käyttöönsä ja vähentää avustajan palkkauskustannukset bruttotulostaan. Tästä päätöksestä valitti Helsingin kaupunginhallitus, ja korkein hallinto-oikeus muutti päätöstä eräässä mielessä, sillä tavalla, että kunnallisverotuksessa tämä vähennys ei päde, mutta valtionverotuksessa se pätee, joten ed. Anttilalla on nyt tilaisuus, mikäli haluaa, ainakin tällä tavalla edesauttaa omia poliittisia pyrkimyksiään palkkaamalla avustaja, kuten minä olen tehnyt.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mitä tulee uuden poliittisen kulttuurin sisältöön, niin sen luonnehdinnassa olen hyvin pitkälti samaa mieltä ed. Anttilan kanssa ja koetin puheenvuorossani itse asiassa saman asian todistellakin. Ed. Anttila oli varsin tyytyväinen niihin muutoksiin, jotka eduskuntatyön kehittämiseksi on tehty, ja olin havaitsevinani, että hän jopa tyytyisi jo tapahtuneeseen, lukuun ottamatta lisätyövoiman palkkaamista edustajille.

Mielestäni eduskunnan kehittämistyöryhmän tulisi kuitenkin jatkaa vielä työskentelyään ja laventaa esimerkiksi kansanedustajien kyselyoikeutta siten, että jokaisen täysistunnon alkaessa tai ainakin kerran päivässä olisi mahdollisuus ministerille esittää vastattavaksi kysymyksiä. Samoin kansalaisille tulisi antaa mahdollisuus esimerkiksi 5 000 kansalaisen yhteisellä aloitteella kääntyä eduskunnan puoleen. Mielestäni myös sellainen ehdotus, että esimerkiksi 50 000 kansalaista voisi allekirjoituksellaan esittää eduskunnalle välikysymyksen, olisi perusteltu. Arvelen, että kun eduskuntaryhmät pohtivat eduskunnan työn kehittämistä, niin saattaa tulla esiin vielä lukuisia muitakin sellaisia eduskuntatyön kehittämismahdollisuuksia, joiden vuoksi kehittämistyöryhmän työtä tulisi jatkaa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ehkä ilmaisin itseäni

vähän huonosti, jos ed. Laineelle jäi sellainen käsitys, että olen tyytyväinen siihen eduskuntatyön kehittämistyöhön, jota tähän mennessä on tehty, ja se olisi riittävää. Halusin todeta sen, että olen tyytyväinen niihin tuloksiin, jotka tähän mennessä on saatu aikaan, mutta toki järjestelmää pitää kehittää, niin kuin puheenvuorossani totesin, ja erityisesti siihen suuntaan, kuten ed. Laineikin totesi, että saadaan aito vuorovaikutus eduskunnan ja valtioneuvoston välille. Minulle sopii tavattoman hyvin, että kyselytuntijärjestelmää voitaisi toteuttaa vaikka joka päivä niinä päivinä, kun istunnot ovat, ennen istuntojen alkua. Olen valmis siihen.

Mutta tärkeintä on se, että ensin saadaan edes sellainen järjestelmä, jolloin ministerit istuvat aitiiossaan silloin, kun heidän valmistelemaansa lakiesityksiä täällä käsitellään, on kyse sitten lähetekeskustelusta tai asioiden käsittelystä valiokunnasta tulon jälkeen. Minusta se olisi vähin velvollisuus.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan pääluokka on ilmeisesti eräänlainen tabu, koska siihen perin harvoin täällä käsitellyssä minkäänlaisia muutosesityksiä tehdään, ainakaan mitä tulee rahallisiin esityksiin. Meidän tulisi kuitenkin pyrkiä paljon suurempaan itsekriittisyyteen silloin, kun päätetään tämän talon sisäisistä virkalisäyksistä, sillä kolmen viime vuoden kuluessa, jos ensi vuosi otetaan mukaan, tähän taloon on lisätty yli 50 uutta virkaa lähtötason ollessa noin 200 virkaa. Tuo lisäys on mielestäni kohtuuttoman suuri varsinkin, kun valtionhallinnossa ylipäänsä pyritään luonnollisen poistuman kautta hallinnollisia virkoja vähentämään.

Meiltä voisi edellyttää esimerkillisyyttä virkaesityksissä, ja tulisi pitäytyä vain oleellisiin, lainsäädäntötyöhön läheisesti liittyviin esityksiin, sillä nykyinen virkamieslainsäädäntökin tarjoaa mahdollisuudet sisäisin siirtein kohdentaa henkilöstöä kulloinkin tarvittaviin tehtäviin. Edelleen olisi varaa myös tarkastella kaikkien toimintojen nykyistä hoitamistapaa uudesta näkövinkkelistä eikä vain aina esittää uutta henkilökuntaa. Tähän ei tällä kertaa ainakaan poliittista tahtoa valiokuntakäsittelyssä riittävästi löytynyt, mutta toivottavasti tulevina vuosina nykykehitys saadaan pysäytettyä.

Mitä tulee kansanedustajien avustavaan henkilökuntaan, niin on muistettava, kun ed. Anttila viittasi Yhdysvaltojen järjestelmään, että siellä on vaalipiirinä kokonainen osavaltio. Me puhumme eri mittakaavasta. Mielestäni ainakin riittää se, että ryhmäkanslioiden henkilökuntaa vahvennetaan, jos katsotaan tarpeelliseksi. Kyllä voidaan saada hieman aikaa käyttöömme lisää jättämällä kissanristiäisiä ja kaikenkarvaisten pikkuasioiden hoitamista vähemmälle ja keskittymällä oleellisiin tehtäviin.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viinaselle voin todeta, että en tiedä, onko tämä henkilökunnan lisäys eduskunnassa kohdennettu oikein, mutta periaatteessa olen toista mieltä ed. Viinasen kanssa siitä, kuinka paljon resursseja eduskunnalla pitäisi olla käytössä asioita valmistellessaan. Kun vertaa esimerkiksi Ruotsiin, jossa valiokuntalaitoksen käytössä on henkilökuntaa, joka todella pystyy kirjoittamaan lakeja joissakin tapauksissa ja auttamaan edustajia tämantapaisessa työssä, niin tässä on aivan ilmiselvä puute meidän eduskuntatyössämme.

Ed. Anttilan kanssa olen aivan samaa mieltä siitä, että kansanedustajille henkilökohtaisia avustajia kansanedustajatyöhön nimenomaan niissä kysymyksissä, joissa vaaditaan esimerkiksi paneutuneisuutta lainsäädäntöön ja avustajat voisivat auttaa edustajia tämän tyyppisissä asioissa, tarvittaisiin kyllä kipeästi.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Maailma oli huomattavasti yksinkertaisempi siihen aikaan, kun aikoinaan eduskunnan työjärjestykset ja muut luotiin. Yhteiskunta on nyt niin monimutkainen, että jotta kansanedustaja voisi järkevästi vaikuttaa asioihin, hänellä kyllä pitäisi olla aputyövoimaa. Siinä suhteessa ehkä Pohjoismaiden eduskuntalaitokset ovat ajastaan jäljessä. Täällä on niin kauan ollut näitä laitoksia, että on kuviteltu, että vanhoilla konsteilla vielä pärjätään, mutta se ei ole enää mahdollista.

Saimme jo työasemat. Tein muutama vuosi sitten esityksen, kun tänne tulin, ja kyllä nyt olen valmis kannattamaan niitä, jotka haluavat kansanedustajille työvoimaa, joka voi selvittää asioita, ottaa yhteyksiä, järjestää

asioita niin, että kansanedustajat voivat paremmin paneutua varsinaiseen työhönsä. Se voi tietenkin jonkin verran rasittaa hallitusta, koska silloin kansanedustajat pystyvät paremmin hallituksen esityksiä arvioimaan, kun meillä on riittävästi apua.

Eräs demokraattinen piirre, joka nyt voitaisiin myös toteuttaa eduskunnan työn uudistamisessa, olisi istuntojen suora televisiointi kaapeliverkkoihin. Sehän on helposti nykyään mahdollista välityssatelliittien kautta ja se helpottaisi kansalaisten mahdollisuuksia seurata eduskunnan työskentelyä. Siihen pitäisi minusta mennä, vaikka jotkut ovat sitä mieltä, että se ei ole hyvä. Se on kuitenkin demokraattista.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viinaselle haluaisin vain lyhyesti todeta, että puheenvuorossani käsittääkseni hyvin selkeästi totesin, että tämän järjestelmän yksi ääripää on Yhdysvallat. En suinkaan ole tuomassa sellaista järjestelmää Suomeen, koska tiedän varsin hyvin, että olosuhteet ovat aivan erilaiset. Minulle itselleni sopii se, että avustajat ovat eduskuntaryhmien palveluksessa toimistoissa palkattuina.

Mutta minusta tärkeintä olisi se, että me tässä asiassa voisimme vetää yhtä köyttä. Jos tämä taas kerran kaatuu siihen, että lähdetään keräämään poliittisia pisteitä, kuka tässäkin uskaltaa olla eniten eri mieltä, niin se on se yksi heikko kohta, millä me nimenomaan eduskunnassa torpedoimme mahdollisuudet kehittää omaa työtämme. Tässä pitäisi, jos missä, pystyä puhaltamaan yhteen hiileen. Lähdetään liikkeelle siitä, mikä on pienin yhteinen nimittäjä, ja otetaan ensin kolmelle neljälle yhteinen avustaja, olkoonkin vaikka eduskuntaryhmien palkkalistoilla.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viinasen puheenvuoroon ed. Haavisto vastasi, ja olisin alun perin halunnut kommentoida ed. Haaviston puheenvuoroa, vain lisätä niitä näkökohtia, jotka ovat tärkeitä ottaa huomioon, kun ajatellaan, pitäisikö eduskunnassa olla lisää työvoimaa kansanedustajien käytössä. Tässä on tullut niitä näkökohtia.

Nimenomaan se, että valiokuntatyöskentelyssä siis itse eduskunnalla olisi omaa työvoimaa ja kansanedustajilla ja eduskuntaryh-

millä enemmän työvoimaa, muuttaisi nimenomaan hallituksen ja eduskunnan välisiä voimasuhteita, koska nyt hallituksella on koko virkakoneisto käytössään ja eduskunnalla ei. Juuri se hankaloittaa työtämme hyvin usein. Meille sanotaan, että emme me voi tehdä muutoksia, kun meillä ei ole virkamiehiä, jotka valmistelisivat näitä, ja täytyy hallituksen esitystä odottaa, ennen kuin voidaan korjata hallituksen huonoja esityksiä. Tämä on erittäin tärkeä näkökohta, minkä vuoksi eduskunnan voimavaroja pitäisi lisätä, ja toinen on juuri se, että kansanedustajat tarvitsevat kansalaisten yhteyksienottoja varten avustajaa. Se on selvä, ja sitä kautta tulee hyvin paljon lainsäädännön puutteita esiin. Jotta niitä voisi korjata, tarvittaisiin lisää voimavaroja.

Istuntojen suora televisiointi on demokraattisen vaihtoehdon ehdotus. Olen iloinen, että ed. Tiuri on kääntynyt tälle kannalle. Nimenomaan demokratian kannalta se on välttämätöntä. Kun paikallisradiot ovat radioineet valtuustojen istuntoja, niin pidän sitä hyvin merkittävänä kunnallisen demokratian kannalta. Valtiollisen demokratian kehittämisen kannalta eduskunnan istuntojen televisioiminen on tärkeää. Silloin näkee, millä tavalla tätä työtä täällä tehdään, eikä pelkästään täysistuntoja, vaan koko työstä ja myös valiokuntien työstä enemmän tietoa kansalle.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kerrankin olen ed. Tiurin kanssa samaa mieltä, niin pitää siihen reagoida myönteisesti. Hän oli aivan oikein kiinnittänyt huomiota uuteen kulttuuriin esitellä lakiesityksiä täällä eduskunnassa, joka tekee meikäläiselle mahdolliseksi jakaantumiset sillä tavalla, että kesken istunnon täällä esitellään hallituksen esitykset. Samanaikaisesti pitäisi niihin tutustua sisällöllisesti. Samanaikaisesti pitäisi olla valmius jo valiokunnassa ottaa niihin kantaa ja tehdä mahdollinen vastalause. Jos tämä kaikki mahdolletaan yhden ihmisen tekemiseen, se on ehdoton mahdollisuus. Tämän takia pitäisi olla ryhmäkansliassa vähintäänkin kohtuullinen apurijoukko, joka pystyisi samanaikaisesti tekemään avustavaa työtä, kun edustaja tekee isossa salissa tänne kuuluvaa työtä. Tässä suhteessa olemme ed. Tiurin kanssa aivan samaa mieltä.

Myös olen samaa mieltä niiden edustajien kanssa, jotka ovat sitä mieltä, että ylipäätään mitä paremmat valmiudet on osallistua keskusteluun, sitä parempitasoista itse keskustelu on, ja se kai tässä aika olennaista on myös yleisen työmotivaation kannalta.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenvuorossani toivoin pidättäytyttävän puhtaasti lainsäädännöllisiin virkoihin eduskunnan virkalisäyksiä tehtäessä. Jos edustajakollegat vaivautuisivat tutustumaan niihin esitysten sisältöihin, mitä nämä kirjat pitävät sisällään, se osoittaa selvästi, että hallinnollisiin virkoihin täällä on lisäyksiä varsin paljon, ja mielestäni ne pitäisi pyrkiä hoitamaan muilla keinoin. Pelivaraa sitten löytyy kyllä meidän avustamisksemme, olkoon se sitten kuitenkin mieluummin mielestäni ryhmäkansliassa kuin meidän omassa henkilökohtaisessa käytössämme. On yliampuva vaatimus, jos täällä sihteerä taikka useampia itsellemme vaaditaan.

Ed. Mattila: Arvoisa puhemies! Eduskunnan kanslian virkalisäyksiä käsiteltäessä valtiovarainvaliokunnan hallintojaostossa sain sellaisen kuvan, että tämän kanslian virkalisäykset nyt ovat niissä mittapuissa, mihin eduskuntatyön kehittämistyöryhmä on päättänyt. Tältä osin haluaisin peräänkuuluttaa nyt tulevien virkojen osalta, olletikin kun täällä on puhuttu eduskunnan vaikutusvallan lisäämisestä, sellaisiakin toimia, että valiokuntasihteerien toimesta, sittemmin valiokuntien toimesta suoritettaisiin myös säädettyjen lakien jonkinlaista jälkiperkausta eli tehtäisiin sitä työtä, jossa tarkastellaan, miten kyseiset lait ovat kohtaantuneet käytännössä.

Edelleen eduskuntatyötä kehiteltäessä on syytä kiinnittää huomiota eduskuntaryhmien ja kansanedustajien työskentelytapojen kehittämiseen. Tältä osin asiat käsiteltäneen — näin käsitan — muualla kuin eduskunnan kanslian menokohdalla. Toivon, että vastainen kehittämistoiminta kohdistuukin juuri eduskuntaryhmille myönnettävien käyttövarojen uudelleen kohdentamiseen ja mahdolliseen lisäykseen, jotta saataisiin sitä voimaa, mitä täällä kansanedustajille on työn valmisteluun toivottu.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Luku 01 Kansanedustajat, luku 02 Edus-
kunnan kanslia, luku 09 Valtiontilintarkasta-
jat, luku 14 Eduskunnan oikeusasiamies,
luku 19 Eduskunnan kirjasto, luku 25 Poh-
joismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta
ja luku 99 Eduskunnan muut menot, hyväk-
syttään.

Pääluokka 23

Yleiskeskustelua ei synny.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Luku 01 Valtioneuvosto, luku 02 Valtio-
neuvoston kanslia, luku 03 Oikeuskanslerin-
virasto, luku 25 Valtioneuvoston edustus- ja
virkahuoneistot, luku 27 Poliittisen toimin-
nan avustaminen ja luku 99 Valtioneuvoston
muut menot, hyväksytään.

Pääluokka 24

Yleiskeskustelu:

Ed. Rehn: Fru talman! Inom utrikesför-
valtningen upptar utvecklingsbiståndet mer-
parten av huvudtitelns totalbelopp, nära 3,5
miljarder mark. Ökningen i jämförelse med
budgeten för detta år är 28 procent, alltså
en avsevärd satsning. Därför är det naturligt
att biståndets kvalitet, inriktning och mål-
sättningar diskuteras, vilket också livligt
skett i olika sammanhang under den senaste
tiden.

I samband med regeringens berättelse
över utvecklingsbiståndet för år 1988 fördes
också här i riksdagen en mer nyanserad och
initierad debatt i ämnet än kanske tidigare.
Detta är också viktigt. Politikernas insikter i
ämnet måste ökas för att biståndet skall
kunna övervakas parlamentariskt.

Denna gång skall jag varken uppehålla
mig i högre grad vid de stora problemen,
dvs. bekämpning av fattigdomen i tredje
världen, som är den viktigaste utmaningen
för att kunna rå på problemen i vissa

länder, explosionsartad befolkningstillväxt,
mycket därav föranledd miljöförstöring eller
de viktiga programmen för landsbygdens
utvecklande, utan koncentrerar mig på två
aktuella särproblem: biståndet och Östeuro-
pa samt biståndet och de mänskliga rättig-
heterna. Dessa frågor togs nyligen också
upp vid ett möte för den rådgivande bi-
ståndskommittén som sorterar under Nor-
diska ministerrådet. Dessvärre kunde jag för
min del inte presentera någon uppfattning
om Finlands inställning i dessa frågor efter-
som den hittills officiellt inte klart formule-
rats.

Arvoisa puhemies! Tulen puheessani kes-
kittämään kahteen ajankohtaiseen kysymyk-
seen, jotka molemmat ovat viime aikoina
esiintyneet kehitysapukeskustelumme tärkei-
nä osina. Ne ovat kehitysapumme ja Itä-
Eurooppa sekä suhtautumisemme ihmisoikeus-
kysymyksiin kehitysavussamme. Molemmat
kysymykset olivat esityslistalla, kun
Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen
kehitysyhteistyökomitea kokoontui jokin
aika sitten Oslissa. Omalta osaltani en voi-
nut tuoda esiin Suomen virallista kantaa
kysymyksiin, koska sitä ei ole selkeästi muo-
toiltu. Haluan kuitenkin tässä käsitellä mo-
lempia omista ja puolueeni näkökannoista
katsoen.

Jo vuosia sitten on Ruotsi saavuttanut 0,7
prosentin rajan bkt:stä kehitysapunsa suh-
teen ja laskee kehitysapunsa nykyään prosen-
tin lähtökohdasta. Tämä merkitsee inflaation
kasvaessa, että kehitysapuun tarkoitetut va-
rat ovat melkoisia. Ruotsissa on sen vuoksi
tehty päätös, että melkoisista määrärahoista
Itä-Eurooppaan suunnattavat ainakin 900
miljoonaa Ruotsin kruunua otetaan kehitys-
yhteistyömomentilta paljolti siitä syystä, ettei
voimakkaasti kasvaville varoille löydy ensi
hätään loppuun asti suunniteltuja projekteja
kehityksmaissa.

Suomi on hitaasti saavuttamassa 0,7 pro-
sentin tavoitteen bruttokansantuotteesta, toi-
vottavasti käsiteltävänä olevan budjetin myö-
tä, vaikkei tämäkään vielä ole ihan varmaa.
Meillä siis ei ole Ruotsiin nähden vertailu-
kelpoista tilannetta. Kuitenkin tiedän, että
myös Suomessa arvovaltaisestakin taholta on
lausuttu saman kaltaisia ajatuksia. Tätä pi-
täisin lähinnä katastrofina avustamiemme
todellisten kehityksmaiden kannalta.

Itä-Euroopan ongelmat ovat valtavia, ja tiedämme, että meitäkin läheltä koskettavien ympäristöongelmien ratkaisemiseen ei Itä-Euroopan maissa löydy varoja pitkiin aikoihin. Sen vuoksi meidän on kaikki syy voimakkaastikin avustaa näitä maita, jotta ne voisivat vähentää ympäristöä pilaavia saastepestöjään, mutta varojen ottaminen kehitysyhteistyöhön osoitetuista määrärahoista onkin sitten aivan eri asia.

Kun vertaamme Itä-Euroopan maita avustamiimme todellisiin kehitysmaihin, ovat erot huikeita. Kun esimerkiksi Mosambikissa, Angolassa ja Etiopiassa 25—30 prosenttia syntyneistä lapsista kuolee ennen viidettä ikävuottaan, on vastaava luku esimerkiksi DDR:ssä ja Tshekkoslovakiassa noin 1,5 prosenttia. Bruttokansantuote per asukas on näissä Itä-Euroopan maissa parikymmenkertainen mainitsemiini maihin verrattuna. Tässä vain muutamia esimerkkejä, niitä luonnollisesti on valtavasti.

Itä-Euroopan maat sijaitsevat keskellä parhaita markkinatalousaluetta. Sivistys ja terveydenhoito ovat korkealla tasolla. Minäkäänlaisia vertailuja kehitysmaihin ei siis loogisesti voi tehdä. Ainoa todella yhdistävä tekijä on ympäristöongelmat, mutta tässäkin olemme reagoineet erityisen itsekkään voimakkaasti sen vuoksi, että ne suoranaisesti koskettavat meitä.

Globaalisesti suurimmat ekologiset uhkatekijät ovat kuitenkin kehitysmaissa, joissa aavikoituminen etenee 6 miljoonan hehtaarin vuosivauhtia, ruokamultaa katoaa Australian kokoinen alue vuosittain, trooppisia metsiä hävitetään 16 miljoonaa hehtaaria vuodessa. Panostus ympäristöön on sen vuoksi ensisijaisen tärkeää juuri kehitysmaissa.

Mikäli me todellakin ryhdymme käyttämään kehitysapuvaroja Itä-Euroopan avustamiseen, on meidän myös uskallettava myöntää, että meidän avustuksemme Itä-Eurooppaan tosiasialisesti maksaa esimerkiksi Tansania tai Mosambik. Sen lisäksi päätös on vaikutuksiltaan niin merkittävä, etten katso hallituksen sitä yksin voivan tehdä. Mahdollinen tämän kaltainen esitys on vietävä Talkelle lausuntoa varten, minkä jälkeen se on saatettava eduskunnan käsitteilyyn lopullista päätöstä varten.

Kun viittasin alussa pohjoismaisen kehitysyhteistyökomitean kokoukseen, vain sen

kulusta kertoa, että sekä Norjan että Tanskan edustajat olivat samaa mieltä kanssani siitä, ettei kehitysyhteistyövaroja voi käyttää Itä-Euroopan tukemiseen. Ruotsi luonnollisesti puolusti omia tehtyjä päätöksiään.

Toinen asia, johon haluan puuttua, on kehitysyhteistyö ja ihmisoikeudet. Olen aivan samaa mieltä niiden kanssa, jotka katsovat, ettei kehitysavussa voida käyttää sanktioita siten, että ihmisoikeuksien heikko kunnioitus olisi riittävä syy kehitysyhteistyön lopettamiseen, mutta samalla olen ehdottomasti sitä mieltä, että ihmisoikeuskysymykset on nostettava osaksi harjoitettua yhteistyötä. Meidän on pystyttävä käymään dialogia asiasta vastaanottajamaan edustajien kanssa. Kehitysyhteistyökomitean mietinnössä vuodelta 1978 todetaan: ”Komitea katsoo, että sosiaalisen näkökulman ohella on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei kehitysyhteistyövaroja suunnata maihin, jotka käyttävät voimavarojaan ulospäin suuntautuvaan aggressiiviseen voimapolitiikkaan tai maan sisäiseen ihmisoikeuksia loukkaavaan repression. Näin tapahtuessa on apu voitava keskeyttää.”

Talke omalta osaltaan kehitysyhteistyötä koskevassa kannanotossaan, joka luovutettiin ulkoministeri Sorsalle lokakuussa 1987 toteaa seuraavasti: ”Kehitysyhteistyön on myötävaikutettava demokratian ja ihmisoikeuksien lisäämiseksi ja taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämiseksi”, ja myös ”tämä voi merkitä tukea mm. kehitysmaiden ammatillisille, talonpoikien ja naisten järjestöille, osuustoiminnalle sekä riippumattomille tiedotusvälineille.” Voidaan siis todeta, että maastamme löytyy virallisia kannanottoja ihmisoikeuksien huomioimisen puolesta myös kehitysyhteistyössä.

Ihmisoikeus-käsite on erittäin vaikea. Se on toisaalta taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien huomioimista, toisaalta kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien käsite. Näiden välillä on vaikeata tehdä jyrkkää eroa varsinkaan kehitysyhteistyössä. Parhaimman lähtökohdan ehkä tarjoaa määrätty basic rights -määritelmä, perustavaa laatua olevien ihmisoikeuksien tunnistaminen. Punaisena lankana useimmissa ihmisoikeusasiakirjoissa on syrjinnän kieltäminen, koskee se sitten rotua, sukupuolta, kieltä, poliittisia tai muita mielpiteitä. Eri väestöryhmiin kohdistuvaa syrjintää voidaan

pitää tärkeänä mittarina arvioitaessa kehitysavun vastaanottajamaan tavoitteita, tarpeita. Näitä kysymyksiä on varsinkin professori Allan Rosas selvittänyt sekä Åbo Akademin Ihmisoikeusinstituutissa että yhteistyössä muiden maiden, varsinkin Pohjoismaiden, riippumattomien ihmisoikeuslaitosten kanssa.

Puuttumatta maiden sisäisiin asioihin olisi meille tärkeätä edesauttaa positiivisia tukimuotoja kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien edistämiseksi, kuten vapaa lehdistö, yleiset vaalit, itsenäinen tuomioistuinalaitos, kehitysapumme vastaanottajamaissa.

Suomi on vähentämässä apuaan muutamille sisäisten ongelmien repimille maille, joissa sotatoimet ovat huomattavia. Näitä ovat mm. Sudan, Etiopia, Myanma. Mielestäni on perusteltua, ettemme jatka perinteistä kahdenvälistä kehitysapuamme maiden kanssa, joissa tiedämme huomattavan osan julkisista menoista menevän varusteluun samalla, kun koulutus, terveydenhoito ja sosiaaliolet minimoidaan. Mutta samalla on myös tärkeätä, että pystymme osoittamaan kansainvälisten ja kansalaisjärjestöjen kautta vastavasti varoja köyhimmille väestöosille, jotka nimenomaan näissä maissa ovat avun tarpeessa. On todellakin turhauttavaa kokea, että kun Suomelta on maaohjelmaneuvoiteluissa osoitettu määrättyjä miljoonia markkoja kehitysapuun, niin samanaikaisesti joku toinen joukkue on myymässä aseita juuri samalle maalle, ehkä nimenomaan tällä samalla rahamäärällä.

Edellä puhuin kehitysyhteistyöstä ja Itä-Euroopasta. Nostaessani esiin ihmisoikeudet ja kehitysavun en voi olla mainitsematta Itä-Eurooppaa myös tässä yhteydessä. Tänä on meille saapunut tiedot Romanian unkarilaiseen kansanvähemmistöön kohdistuneesta väkivallasta. Satoja vähemmistöön kuuluvia ihmisiä on surmattu. Tämä on ihmisoikeuksien pahinta loukkausta, joka jyrkästi on tuomittava omassa maassamme. Unkarilaiset ovat veljeskansaamme. Heihin kohdistuva syrjintä on meillä virallisesti tuomittava, ja meidän on omalta osaltamme pyrittävä vaikuttamaan julmuuksien lopettamiseksi.

Fru talman! Det finns ingen orsak att låta bli att också behandla människorättsfrågor i samband med biståndet. Det har sina svårig-

heter, det är helt klart, men också som ett neutralt land kan vi väl stärka speciellt sådana frågor som upprätthållande av en fri press, en oberoende domstolsinrättning och också fria demokratiska val. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi har möjligheter att föra en dialog med de länder som vi har utvecklingssamarbete med. Samtidigt vill jag peka på de grava brott mot mänskiorätt som nyss har begåtts i Rumänien i Östeuropa, som jag behandlade tidigare i mitt anförande. Det är viktigt att vi också officiellt från Finlands sida kan fördöma det som nu har skett om vi uppskattar människorättsfrågor överhuvudtaget.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, kun en päässyt kuuntelemaan ed. Rehnin koko puheenvuoroa, kritisoiiko hän sitä, että olemme esittäneet kehitysyhteistyömäärärahoja käytettäväksi myös Itä-Eurooppaan. Jos näin oli, niin haluaisin sanoa pääkohdat eilisestä puheenvuorosta, jossa asiaa käsiteltiin.

Totesin siinä, että kehitysapua antavista maista Suomi on 18 valtiosta viidennellä tilalla heti Norjan, Alankomaiden, Tanskan ja Ruotsin jälkeen, ja totesin, että meidän tulee jatkossakin hoitaa kehitysyhteistyömme hyvin, mutta korostin sitä, että koska bruttokansantuotteen nousun johdosta apumme jatkuvasti kasvaa, olisi syytä ottaa kehitysavun piiriin esimerkiksi Puola, joka lähiaikoina ilmeisesti Oecd:n toimesta julistetaan kehitysapumaaksi. Näin esitin sen vuoksi, että siellä ympäristön tila on erittäin kriittinen ja että se vaikuttaa jo, kuten Baltian maissakin, kansan terveyteen. Olen sitä mieltä, että meidän olisi osa voitava antaa kehitysavustamme todellakin maamme eteläpuolella oleviin maihin, ensi sijassa Puolaan, jota tosin jo me autammekin juuri sen vuoksi, että siellä on, ei vain ympäristönsuojelun ja kansantalouden, vaan myös kansan terveyden vuoksi varsin vaaranalainen tilanne meneillään. Kannatan siis kehitysavun antamista ensi sijassa nyt Puolaan, mahdollisesti sitten muihinkin maihin.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn piti hyvin ansiokkaan puheenvuoron, mitä tuli myös ihmisoikeuskysymyksiin. Olen aivan samalla kannalla, että Suomen virallisessa kehitys-

apupolitiikassa silloin, kun apu annetaan hallitukselta hallitukselle, pitäisi ihmisoikeuskysymyksiin kiinnittää nykyistä paljon enemmän huomiota.

Mutta tässä yhteydessä on myös todettava, että on paljon sellaisia järjestöjä, humanitäarisia järjestöjä tai ympäristöjärjestöjä, jotka niissäkin kehitysmaissa, joissa ihmisoikeustilanne on hyvin huono, toimivat hyvin myönteiseen suuntaan, mihin ed. Rehnkin viittasi, ja siinä mielessä apu järjestöiltä järjestöille usein tavallaan ratkaisee tämän kiusallisen ihmisoikeuskysymyksen. Silloin ei tueta suoraan sellaisia hallituksia, jotka eivät ole pystyneet ihmisoikeusasioita hoitamaan. Siinä mielessä olisi toivottavaa, että tätä osuutta meidän kehitysavustamme yhä kasvatettaisiin, koska järjestöillä on erittäin hyviä kontakteja suoraan kehitysmaissa oleviin järjestöihin, ja voidaan sanoa, että apu menee tehokkaammin ja parhaiten perille.

Mitä tulee kehitysapu- ja Itä-Eurooppakysymykseen, niin olen samaa mieltä ed. Rehnin kanssa, että kysymyksessä on kaksi erillistä asiaa. Vaikka kannatan lämpimästi sitä, että Suomen budjettiin otetaan myös sellaisia osuuksia, joilla tuetaan mm. ympäristöinvestointeja lähellämme olevissa Itä-Euroopan maissa, niin en haluaisi sekoittaa niitä nykyiseen kehitysapuun, vaan pidän sitä uutena menoeränä, joka kuuluu ympäristöyhteistyömme piiriin.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli sääli, ettei ed. Väänänen kuulut puhettani alusta asti. En kritisoinut Suomen keskustaa, koska en kuullut eilistä puheenvuoroa. Puhuin siitä, että kuitenkin tiedän, että Suomessakin arvovaltaiselta taholta on lausuttu saman kaltaisia ajatuksia, joten nähtävästi keskusta on nyt tämä arvovaltainen taho. Tiedän, että niitä on muitakin.

Olen aivan samaa mieltä ed. Haaviston kanssa siitä, että Itä-Euroopan ympäristöongelmia on meiltä käsin tuettava, mikä myös puheessani tuli esiin. Mutta sen on tapahduttava esim. ympäristöministeriön pääluokasta ja niin kuin meillä nyt on jo 30 plus 30 plus 30 miljoonaa osoitettu kolmelle seuraavalle vuodelle. Jos me todellakin teemme sen, että sotkemme nämä kaksi asiaa yhteen, niin lopputulos on, jonka puheessani mainitsin, että kun me osoitamme avustusta Itä-Eu-

rooppaan, niin todelliset maksajat ovat Tansania, Mosambik jnp.

Ed. Aaltonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On selvää, että Suomen koko läntisen Euroopan mukana täytyy oivaltaa itäisen Euroopan talouden kuntoon saattamisen tärkeys ja tukea sitä. Mutta yhdyin eräisiin muihin puhujiin, että on täysin kohtuutonta asettaa vastakkain itäisen Euroopan ympäristönsuojeluinvestointien tukemista ja Suomen kehitysyhteistyömäärärahoja. Se on hiukan samanlaista vastakkainasettelua kuin täällä aika ajoin tapahtuu sotaveteraanien määrärahojen ja puolue-tukimäärärahojen kohdalla, jotka kuitenkin ovat suomalaisen demokratian välttämätöntä tukitoimintaa.

Mitä tulee ihmisoikeusnäkökohtiin, niin olen aiemminkin tässä salissa esittänyt, että meidän tulisi kehitysyhteistyöpolitiikassamme ja varmasti jatkossa myös laajemmin ulkopolitiikassamme ottaa huomioon ihmisoikeusnäkökohdat, ja edellyttänyt, että hallitus toisi jossakin seuraavassa kehitysyhteistyökertomuksessa eduskunnalle valmistellun toimintasuunnitelman siitä, millä tavoin näitä kysymyksiä voitaisiin kytkeä yhteen. On aivan selvää, että se ei ole ongelmatonta, mutta sitä täytyisi meillä pohtia ja tunnustaa se tosiasia, että kestävän kehityksen edellytykset kolmannessa maailmassa saavutetaan pidemmän päälle vain sillä, että maissa hallitukset kunnioittavat kansalaisvapauksia, ihmisoikeuksia ja ovat aidolla tavalla rakentamassa demokratiaa.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen myös sitä mieltä, että on hyvin kohtalokasta sekoittaa kehitysyhteistyö ja Keski-Euroopan sosialististen maiden tai niin kuin täällä on sanottu Itä-Euroopan maiden tukeminen. Meillä on vuosikausia tavoiteltu 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuutta ja pidetty sitä kunnianhimoisena ja tärkeänä tavoitteena. Kun se on nyt kohta saavutettu, ei ehkä vielä täysin, niin on alettu keskustella kehitysyhteistyön laadusta. Se on tavattoman hyvä asia. Valitettavasti siihen sisältyy myös sellaisia piirteitä, jotka ovat aivan selvästi hyökkäyksiä kehitysyhteistyötä kohtaan, esitetään lausuntoja, joiden mukaan koko kehitysyhteistyö on ikään kuin mennyt väärille urille ja

pelkästään kehitysmaiden eliitille jne. Minusta joka tapauksessa tulisi pitää nyt edelleenkin mielessä, että kehitysyhteistyön me olemme halunneet ohjata Suomessa nimenomaan kaikkein köyhimmille maille.

Jos tätä kehitysyhteistyötä edelleen jatketaan, niin silloin tulee pitää erillään sinänsä tarpeellinen Euroopan maiden avustaminen erityisesti ympäristöasioissa. Mutta näitäkään ei voi asettaa vastakkain. Yleensä ympäristön tila ja maailman rauhanomainen kehitys ovat täysin kiinni toisissaan, siis koko maailman ympäristön tila. Esimerkiksi ympäristöpakolaisia on maailmassa tavattoman paljon juuri kehitysmaissa. Jos kaikki Euroopan maat suuntaisivat nyt kehitysyhteistyövarojaan Itä-Euroopan maihin, silloin me todellakin rakentaisimme Euroopasta linnoitusta, ja se linnoitus tulisi toimimaan kolmannen maailman kaikkein köyhimpiä maita vastaan. Tällaiseen meidän ei pidä missään nimessä lähteä.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdotukseni siitä, että me käyttäisimme kehitysyhteistyövaroja myös Itä-Eurooppaan, johtuu siitä, että saamani tiedon mukaan Puola lähiaikoina Oecd:n toimesta julistetaan kehitysyhteistyömaaksi. Toisin sanoen sen kansantalous on siinä tilassa, että se täyttää Oecd:n kehitysyhteistyövaltioille asettamat edellytykset. Näin olen katsonut, että jos tämä tapahtuu, niin siinä tapauksessa Suomenkin on varsin hyvä lähteä tukemaan Puolan ympäristönsuojelua, koska me tiedämme, että suurin osa niistä päästöistä, jotka parastaikaa saastuttavat esimerkiksi itäisen Uudenmaan ja Kymen läänin metsiä, tulee juuri tältä taholta.

Mutta haluan voimakkaasti korostaa sitä, että en ole viemässä kehitysapua Eurooppaan, en suinkaan, vaan tarkoitan vain, että me hoidamme jatkossa kehitysapumme kehitysmaihin hyvin, mutta me voisimme ottaa mukaan siihen sellaisen Itä-Euroopan maan, joka täyttää kehitysmaalle asetetut ehdot.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puola on todellakin hakenut kehitysmalluokitusta, mutta juuri niillä perusteilla, jotka luettelini puheessani, Itä-Euroopan maat kontra todelliset kehitysmaat, sitä nähtävästi ei ole Puolalle myönnetty. Sitä ei sen vuoksi lueta odaan, joka on virallinen

kehitysmalluokitus. Tässä on juuri asian ydin, että me itsekkäistä syistä haluamme käyttää kehitysapuamme läheiselle alueelle, josta todella tulee saasteita myöskin meille, vaikka ympäristöongelmat ovat vähintään yhtä suuria, jonkin verran erikaltaisia, mutta kuitenkin globaalisesti katsoen todella merkittäviä juuri kehitysmaissa.

On hyvä, että täällä on tullut niin paljon tukea ajatukselle, jonka esitin, että näitä kahta asiaa ei saa sekoittaa keskenään. Meidän on tuettava Itä-Euroopan pyrkimyksiä varsinkin, koska heidän taloutensa useimmissa maissa on sen kaltainen, että he eivät pysty investoimaan ympäristöongelmien poistamiseen, mutta virallinen kehitysapumme on jotakin aivan toista.

Minua vielä ihmetyttää se, että keskustan taholta on tullut tämä ehdotus, koska teidän puheenjohtajanne Paavo Värysen ollessa ulkoministerinä hän kiitettävästi pyrki korottamaan kehitysavun osuutta juuri tähän tavoiteltuun 0,7:ään. Nyt se ollaan romuttamassa.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy vieläkin puuttua siihen, mitä ed. Väänänen sanoi. Nimittäin me olemme pitäneet sellaista mielestäni oikeata periaatetta, että kohdemaita ei ole kovin paljon. Nytkin niitä on kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä 15. Sitä on kritisoitu, että niitä on liikaa, kun sen lisäksi osallistumme vielä moniin muihinkin projekteihin. Sen vuoksi meidän ei pidä ottaa sellaista periaatetta, että jos maa on hyväksytty kehitysyhteistyömaaksi, se ilman muuta olisi meidän avustuksemme piirissä. Näinhän me emme ole toimineet muidenkaan maiden suhteen, vaan on lähdetty siitä, että täytyy olla rajoitettu määrä kohdemaita, jotta saataisiin aikaan pitkäaikaisia projekteja, jotta opittaisiin tuntemaan näiden alueiden erityisolosuhteet ja tällä tavalla voitaisiin saada tehokasta kehitysyhteistyötä.

Se ei sinänsä riitä vielä kriteeriksi, että joku maa on kehitysmaa, koska meidän voimavaramme eivät riitä kaikkiin maailman maihin.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos tuntuu hyvin hankalalta käyttää kehitysyhteistyövaroja esimerkiksi Puolan auttamiseen, niin toivon sitten, että

budjetista löytyy muita varoja näiden maiden auttamiseen, sillä ei ole todellakaan syytä olla auttamatta silloin, kun tiedämme, että saasteet, jotka sieltä tulevat, jäytävät jo kansantaloutemme perusteita eli metsiämme.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Kehitysyhteistyön tavoitteena henkilökohtaisen näkemykseni mukaan tulee ensinnäkin olla köyhyyden rakenteellinen poistaminen kehityksistä. Toiseksi niiden auttaminen kestävään talouteen, joka täyttää myös ekologisesti kestäväen talouden tunnusmerkit. Kolmanneksi nämä kansat on autettava tulemaan omillaan toimeen. Ja neljänneksi meidän tulee asiallisesti, mutta samalla hienovaraisesti edesauttaa noita kansoja sosiaalisen eriarvoisuuden poistamisessa.

Juuri näitä näkökohtia vastaan mielestäni pitäisi projisoida se arviointi, joka kehitysyhteistyöstä, jota on tähän mennessä toteutettu, toteutetaan. Olen saanut sen vaikutelman, että mitä enemmän Suomi on kansainvälistä velvollisuuttaan kehitysyhteistyössä lisännyt, sitä enemmän on myös arvostelu lisääntynyt.

Henkilökohtaisesti olen varsin voimallisesti kokenut ne arvioinnit, jotka on tietooni saattanut Helsingin yliopiston ajoilta assistenttikaverikunta, joka sittemmin teki elämässään selvän kurssimuutoksen: he lähtivät UM:n alaiseen kehitysyhteistyöhön Aasiaan, Afrikkaan ja eräiltä osin Etelä-Amerikkaan. Kaikki nämä ystäväni ovat myöhemmin, tuon työn päätyttyä, voimallisesti kritisoineet sitä työtä, jota ovat olleet tekemässä. He ovat katsoleet, että he eivät olleet toteuttamassa sellaisia projekteja, jotka välttämättömästi palvelivat noita perimmäisiä tavoitteita. Pikemminkin tuo toiminta oli jonkin suomalaisen tahon edun mukaista toimintaa, ja siihen perustuen he ovat sitä mieltä, että tarvitaan rakenteellisia muutoksia kehitysyhteistyöhön.

Arvoisa puhemies! Jos tarkastellaan asiaa laajemmalti, niin ne kielteiset kehityskulut, jotka ovat olleet kehitysyhteistyötarpeen taustalla, ovat edelleen meneillään kehitysmaissa, kautta koko tuon vyöhykkeen. Nämä kehityskulut voidaan mielestäni ryhmittää ainakin kahteen ryhmään, joista toinen on hallitsematon kaupungistuminen ja toinen maatalouteen liittyvä aavikoituminen.

Hallitsematon kaupungistuminen ei ole mitään muuta kuin sitä, että väki on lähtenyt

maalta kaupunkiin ja muihin taajamiin paremman elämän etsintään. Kaupungeissa ja taajamissa he ovat asettuneet hökkelikaupunginosiin asumaan. Tästä väestä neljännesmiljardi ihmistä elää tänä päivänä absoluuttisen köyhyysrajan alapuolella olevissa oloissa. Toisaalta tämä väestö kuitenkin tuottaa 60 prosenttia näiden valtioiden bruttokansantuotteesta. Jos ajatellaan tulevaisuutta, niin on arvioitu, että väestön kasvusta tämän vuosituhannen loppuun mennessä 2/3 koituu näiden hökkelikaupunkien väestön osuudeksi, ja näiden osuus bruttokansantuotteen kasvusta on sellainen, että vuosituhannen vaihteessa 4/5 bruttokansantuotteesta kehitysmaissa tuotetaan kaupungeissa ja taajamissa. Ja jälleen taustalla on absoluuttisen köyhyysrajan alapuolella olevissa oloissa eläminen.

Tämä on mitalin yksi puoli, johon pitäisi reagoida. Siihen kytkeytyvät silloin myös epäinhimilliset olot, niin kuin ed. Rehn jo totesi. Kuolleisuus lasten joukossa on todella suuri. Monilla alueilla kolmannes lapsista kuolee ennen kuin saavuttaa viidennen ikävuoden. Hygieenisyytaso on alle kaiken arvostelun, on jopa sanottu eräissä raporteissa, että ulosteet ovat vakavin ympäristömyrky näillä alueilla. Se osoittaa sitä, että jätahuollossa ei ole lainkaan onnistuttu.

Sitten on toinen puoli mitalista. Se on haja-asutusalueet. Niin kuin ed. Rehn kerkesi jo todeta, maapallo menettää kehitysmaissa 6 miljoonaa hehtaaria viljelysmaata vuodessa. Sahara leviää reunoiltaan 5—7 kilometriä vuodessa, mikä on erittäin kohtalo-kasta koko maapallon kannalta. Maatalous ei täytä kestäväen talouden tunnusmerkkejä, ja energiatalous on pettänyt jo ajat sitten, polttopuusta on valtava pula. Meillä ei ole todellakaan varaa vaatia tinkimään polttopuitten käytöstä, kun ei ole mistä tinkiä — tämä todettuna yleiseen keskusteluun.

Mitä sitten pitäisi tehdä? On varmaa, että raskaalla teknologialla ei voiteta mitään. Ainoa toimiva on ns. pehmeä teknologia ja sekin sillä tavoin toteutettuna, että paikallinen väestö pystyy sitä käytännön tasolla toteuttamaan. Toinen, mitä tarvitaan, on paikallishallinnon luominen, kun jo taajamiin on hakeuduttu asumaan. Siis se on jo realiteetti taustalla, josta ei pääse mihinkään. Ja jotta jotakin järkevää voisi tapahtua, tarvitaan toimiva paikallishallinto.

Arvoisa puhemies! Olen hyvin paljon tykönäni miettinyt, miten tästä eteenpäin. Esitän sellaisen mallin, joka saattaa herättää voimakkaita vastareaktioita, mutta kuitenkin sen esitän. Se malli on seuraavan näköinen.

Ensinnäkin ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston tulisi keskittyä suuriin projekteihin, sellaisiin, joilla on hyvin laaja alueellinen ulottuvuus jossakin kehittyvässä maassa.

Toisekseen paikallistason toiminnat taajamissa tulisi antaa ystävyyskuntien hoidettaviksi, siis niin, että esimerkiksi Suomessa jokaisella kunnalla olisi oma kehitysmaassa oleva ystävyyskuntansa niin, että jokainen kuntayhteisö voisi olla auttamassa kolmatta maailmaa parempaan tulevaisuuteen.

Kolmanneksi kansalaisjärjestöt ottaisivat haja-asutusalueitten asiat omakseen, erityisesti ne. Tähän osaan yhteiskunta tulisi sillä tavalla mukaan, että kansalaisjärjestöjen omavastuuosuutta silloin, kun on kysymys valtionosuudesta, alennettaisiin niin, että niillä varoilla, mitkä kansalaisjärjestöt ovat onnistuneet keräämään, pystyttäisiin käynnistämään mahdollisimman monta projektia. Tällä tavalla saataisiin ehkä paremmin tuloksia aikaan kuin tällä konventionaalaisella mallilla, joka on saanut osakseen aika paljon arvostelua.

Arvoisa puhemies! En voi olla lisäksi puuttumatta ed. Väänäsen esille tuomaan ajatukseen siitä, että kehitysyhteistyövaroja käytettäisiin esimerkiksi Kuolan niemimaan ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Eilispäivänä meidän harvalukuisessa joukossamme täällä käytiin asiasta seikkaperäinen keskustelu niillä voimilla. Siinä keskustelussa tuotiin esille toimiva malli siihen, millä tavalla nämä asiat voidaan hoitaa Suomen ollessa mukana taloudellisesti tuossa toiminnassa. Silloin käytämme apuna Suomen ja Neuvostoliiton välisen kaupan clearing-järjestelmää. Suomi rahoittaa nuo tarpeelliset investoinnit ensi tilassa ja korkotuen muodossa auttaa Neuvostoliittoa. Siihen alkoon missään niissä käytettävä kehitysyhteistyövaroja.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pulliainen toi hyvin mielenkiintoisia ajatuksia esiin niin kuin aina puheenvuoroissaan. Minusta kaikkein tärkeintä on se, että tuodaan yleensä uutta substanssia kehitysyhteistyökeskusteluun eikä vain päivi-

tellä sitä, että kaikki menisi pieleen, koska näin ei todellakaan ole. Kaikki ei mene pieleen, mutta voimme aina varautua siihen, että niinkin hankalassa työskentelyssä, kuin kehitysyhteistyö on, on aina riski, että jopa puolet voi epäonnistua. Mutta jo sillä puoliskolla, jonka saamme onnistumaan, saamme aika paljon aikaan.

On hyvä, että valtiovalta keskittyisi ehkä suurempiin projekteihin, koska me tarvitsemme kehitysmaissakin infrastruktuuria. Ilman teitä, ilman satamia ei heidän talouselämänsä, heidän omaehtoisuutensa pysty toimimaan.

Mutta kauheasti minä vieroksun ajatusta kunnista ja kummikunnista, koska silloin, kun byrokratia kaiken kaikkiaan on kaikkein ongelmallisin asia kehitysmaissa, kuinka ihmeessä me saamme tämän viedyksi läpi ilman, että siellä istuu valtavasti ihmisiä byrokratian kimpussa? Tietenkin tätä ajatusta voisi kehittää tästä eteenpäin.

Mikäli olemme laskemassa kansalaisjärjestöjen omavastuuosuutta, mikä tuntuu nyt tällä hetkellä aika todennäköiseltä, silloin meidän todellakin täytyy katsoa myös, että valtion budjettiin saadaan vastaavasti huomattavasti enemmän rahaa, varoja, juuri tätä momenttia varten.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rehn ihmetteli, miten kunnallinen systeemi voisi toimia. Kun minulla on pieni esimerkki siitä, voinen kertoa. Itse tein aloitteen Vaasan kaupungissa kehitysmaakummikunnan perustamisesta, ja sellainen meni läpi. Se on Tansaniassa.

Mutta lähtökohta tässä asiassa on se, että mitään kunnallista byrokratiaa ei siihen satsata vaan että kummikunta on kaikkien meidän kaupunkimme kansalaisjärjestöjen tiedossa ja kehotetaan sitten yhteistä työtä ja apua sinne ohjaamaan ja siihen liitetään tietysti kaikkea sitä mahdollista, mitä voisi myös kaupunki itse tehdä. Mutta ei suinkaan lähdetä jostakin traditionaalisesta ystävyyskaupunkitoiminnasta, jossa kaupungin johtohenkilöt matkustavat paikan päälle katsomaan, vaan todella siitä lähdetään, että syntyisi kansalaisjärjestöjen työtä. Mutta siinä todella kaivataan sitä ratkaisua, jota täällä olemme jo pitkään haikailleet, että kansalaisjärjestöjen omavastuuosuutta kehitysyhteistyössä voitaisiin laskea, ja varmaan

silloin tämänkin tyyppinen työ olisi huomattavasti tehokkaampaa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuon itse lisäksi konkreettisen esimerkin Oulun kaupungista. Oulun kaupungilla on Matagalba-niminen ystävyyskunta, ja yhteistyö toimii juuri — niin kuin ed. Wahlström totesi — niin, että kunnalla itsellään on byrokrationa vain Matagalba-toimikunta ja kaiken työn tekevät kansalaisjärjestöt ja kunta antaa kuljetustukea ja muuta sellaista niin, että kansalaisjärjestöjen työ voidaan viisaalla tavalla kanavoida Matagalba-nimisen kaupungin väestön hyväksi. Juuri tällä tavalla, byrokratia on minimaalinen, ja edes kaupungin virkamiehissä ei ole kuin yksi ainoa, jonka rooteliin kuuluu pieni osuus tässä toiminnassa.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan esimerkkien latelemista. Janakkalan ja Hauhon kunnilla on yhteinen ystävyyskunta ollut kolme neljä vuotta Tansaniassa, Singin kunta, ja yhteistyö toimii juuri sillä tavalla kuin ed. Wahlström esimerkiksi kertoi eli kansalaisjärjestötasolla. Kunta antaa hieman apua, mutta byrokratiaa siinä ei liiemmästi ole ainakaan tähän asti onneksi näkynyt.

Ed. Aaltonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täällä on hiukan halventavaan sävyyn tuotu esille kunnallisbyrokratian mahdollisuudet toimia kehitysyhteistyössä. Haluan siihen todeta painokkaasti sen, että suomalainen kunnallishallinto on kuitenkin ainutlaatuinen paikallishallinnollinen sovellutus maailmassa ja sillä olisi aika paljon annettavaa kehitysmaille, mitä tulee niiden oman paikallishallinnon järjestämiseen, kunnallistekniikan ja erilaisen infrastruktuurin luomiseen. Näkisin, että kuntienkin aktivoiminen suomalaisiin kehitysyhteistyöhankkeisiin olisi hyvin paikallaan huolimatta siitä, että se nyt muodoiltaan ehkä poikkeaa kummikuntatoiminnasta, jota täällä on erityisesti korostettu.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minua on surkeasti ymmärretty väärin. En minä kannan huolta suomalaisesta byrokratiasta. Minä kannan aina huolta vastaanottajamaasta, että siellä saadaan mah-

dollisimman hyvä etu kaikista niistä aktioista, joita yleensä teollistuneista maista sinnepäin toimitetaan. Tässä juuri katson sitä, että varmasti pystytään parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntämään apua, ettei — nykyään käytetään paljon sanontaa ”tilkkutäkekehitysyhteistyö” — siitä tule sitä vaan että sitä voidaan katsoa suurempana kokonaisuutena, vaikka se on kyläkohtaista. Minä tuon usein esimerkiksi Unicefin toiminnan, jossa nimenomaan on kyläprojekteja, mutta silloin suunnittelu on kuitenkin suuremman alueen kattavaa, jota sitten toteutetaan näin. Jos kansalaisjärjestöt ovat mukana pelissä toisessa päässä, vastaanottajamaassa, ja voivat toteuttaa tämän, silloin asiat ovat aivan ok. Mutta todellakaan en halvenna suomalaisia byrokraatteja kunnissa vaan nimenomaan kannan huolta siitä, että apu on mahdollisimman hyödyllistä vastaanottajapäässä.

Ed. Laine: Herra puhemies! Pääministeri Holkeri on viime viikonvaihteessa eräessä haastattelussaan kiinnittänyt huomiota Pohjolan tilanteeseen. Viime aikoina on monisakin yhteyksissä viitattu pohjoisen strategisen merkityksen kasvuun mm. merialueilla tapahtuneen sotilaallisen voiman lisäämisen seurauksena. Ilmeisesti juuri tähän näkökohtaan pääministeri on myös kiinnittänyt huomiota. En ole lukenut koko haastattelua vaan muiden lehtien välittämänä totean, että Holkeri oli arvioinut pohjoisten merialueiden jännityksen olevan kasvussa, kun Keski-Euroopan varustelu on vähentynyt. Hän oli todennut ikään kuin suomalaisena vastauksena tähän tilanteeseen joukkojen painopisteen siirtämisen pohjoiseen ja sitten oli puolustellut hävittäjälaivueiden hankintaa. Hävittäjälaivuekysymykseen ehkä on mahdollista palata puolustusministeriön pääloukassa.

Mutta tässä yhteydessä haluan kuitenkin todeta, että tietenkin voidaan ajatella myös muunlaisia vastauksia, muunlaisia johtopäätöksiä kuin pääministerin haastattelulausunnosta ilmenee. Esimerkiksi Suomi voisi lisätä panostustaan Pohjolan ja koko Euroopan turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Suomi ehkä voisi aktiivisemmin tuoda esiin pyrkimyksensä niiden tavoitteiden toteuttamiseen, joista mm. presidentti Koivisto on lausunut puhuessaan luottamusta lisäävien toimien vahvistamisesta pohjoisilla merialueilla. Tämän hyvän tavoitteen toteuttami-

sessä mielestäni Suomen tulisi esiintyä nykyistä aktiivisemmin. Saattaa olla, että tämä on pääministerin käsitys, mutta ainakaan niissä lehdissä, joista olen haastattelua lkenut, en ole tällaista johtopäätöstä havainnut.

Edelleen mielestäni johtopäätöksenä voisi olla se, että Suomi kiirehtii sen virkamiestyöryhmän työn valmistumista, joka selvittelee kysymystä ydinaseettomasta Pohjolasta. Mielestäni tähän virkamiestyöryhmän raportin valmistumiseen pitäisi suomalaiselta taholta kiinnittää entistä suurempi huomio, saada tuo raportti valmiiksi ja sitten pyrkiä, jos raportti on myönteinen, niin kuin arvelen olevan, ydinaseettoman Pohjolan toteuttamiselle, ryhtyä sitten myös käytännössä toimiin tuon tavoitteen toteuttamiseksi.

Edelleen totean: Sanoisinko myönteisten johtopäätösten ja toimenpiteiden sarjaa voisi jatkaa esimerkiksi muistuttamalla pääsihteerin Gorbatschovin ehdotuksista jo Murmanskissa aikanaan ja nyttemmin Suomessa tapahtuneen vierailun aikana, jolloin hänen puheenvuoroissaan, lausunnoissaan moniinkin yksityiskohtiin kiinnitettiin huomiota siinä toivossa, että Pohjolassa syntyisi lisää toimia ja aktiivisuutta Pohjolan turvallisuuden kannalta.

Nämä kommenttini olivat ikään kuin evästyksenä hallituksen ja erityisesti pääministerin suuntaan, joka ulkopoliittisia kannanottoja nyt on esittänyt.

Sitten haluan palata lyhyesti siihen keskusteluun, joka pääministerin puheenvuorolla käytiin integraatiokeskustelun yhteydessä. Kuten muistetaan, pääministeri silloin erään maanantaipäivän puheenvuorossa arvostellessaan eduskunnassa muiden poliittisten ryhmien taholta tapahtuneita kannanottoja ja tehtyjä ehdotuksia totesi, että demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän ehdottama edustajien Laine ja Löyttyjärvi nimissä esitetty ponsi ei ole tämän päivän Eurooppaa. Näin hän siis mainitsi. Tämä on sellainen kysymys, josta mielellään jatkaisi keskustelua pääministerin kanssa: Mitä pääministeri mahtaa tarkoittaa tämän päivän Euroopalla?

Haluan ikään kuin lähtökohdaksi todeta sen, että meidän, siis demokraattisen vaihtoehdon, ehdotuksessamme silloin lähdettiin ensinnäkin siitä, että kansallinen päätäntävalta tulee säilyttää Suomessa, että eduskunnan tulee voida päättää asioista, jotka muo-

dossa tai toisessa liittyvät integraatoratkaisuihin. Me mielipiteenämme esitimme, että mitään ylikansallista päätöksentekovaltaa ei pidä sallia, siis luovuttaa täältä muuanne. Me ehdotimme, että huolehditaan siitä, ettei suomalaisen lainsäädännön tasoa tulla heikentämään sen johdosta, että muodostetaan länsieurooppalainen talousalue. Me esitimme mielipiteenämme, että ei saa asettaa uusia rajoja yleiseurooppalaiselle yhteistyölle esimerkiksi tulliliiton muodostamisen kautta. Me kehoitimme suuntautumaan nimenomaan koko Eurooppaa käsittävään yleiseurooppalaiseen talousalueeseen. Me ilmaisimme kannatuksemme myös sille ehdotukselle, jonka presidentti Gorbatschov teki Finlandia-talossa, kolmikantayhteistyölle, jolla tarkoitettiin EY:n, Eftan ja Sevin yhteistyötä. Me vaadimme myös, että Suomi aktiivisesti panostaisi Eftan ja Sevin yhteistyön kehittämiseen.

Mielestäni nämä kaikki meidän näkökohdamme, ehdotuksemme, korostivat sitä, että me olemme kansainvälisen yhteistyön, kansainvälistymisen kannalla. Olemme myös sitä mieltä, että Suomen tulee hoitaa taloudellisia suhteita kaikkialle Eurooppaan, niin kuin nyt tapahtuukin, niinhän Suomi kansainvälisen kauppansa hoitaa. Meillä on vapaa-kauppasopimukset sekä EC-jäsenmaiden että Eftan jäsenmaiden kanssa. Mutta jos vähänkin ymmärrän, mitä pääministeri voisi tarkoittaa maininnallaan, ilmeisesti pääministerin käsitys saattaa olla edelleen se, että tulliliittokin on mahdollinen. Hänhän täällä sanoi silloin, että miksi saivartele tuollaisesta yhdestä sanasta "tulliliitto", kun kukaan ei tiedä, mitä se tarkoittaa, ja sellaista ei ole. Mutta kyllähän nyt Suomen pääministeri tietää, mitä tulliliitolla tarkoitetaan, ja sen tietävät monet asiantuntijat, mitä tulliliitto tarkoittaa. Sehän on liitto, joka suuntautuu sitten muita vastaan, vaikka sitä ei välttämättä tarkoitettaisi vaan tarkoitettaisiin niiden etuja, jotka keskenään tulliliiton muodostavat.

Toiseksi, tämän ohella, minulle on jäänyt sellainen käsitys, että pääministeri tarkoittaa, että yhdentyminen Euroopassa voi tapahtua käytännössä vain siten, että kaikki liittyvät EY:n jäsenyyteen tai Ees:ään, länsieurooppalaiseen talousalueeseen. Luulen kuitenkin, että tällä tavoin ei voi yhdentyminen tapahtua, vaan että todella on olemassa ne talous-

liitot ja järjestelmät, jotka ovat, mutta ne voivat keskenään ja niihin kuuluvat maat keskenään sopia taloudellisesta yhteistyöstä. Näin luulisin muodostuvan eurooppalaisen yhteistyön perustan. Näin ehkä voisi rakentaa Euroopan talo, koti, josta niin monia nimityksiä viime aikoina on käytetty.

Lopuksi haluaisin todeta, että Pohjolan ja Itämeren maat voisivat kyllä antaa hyvinkin suuren panoksen Euroopan kodin rakentamiseen. Esimerkiksi Itämeren alueen maiden yhteistyön kaupan, ympäristönsuojelun ja kulttuurin eri muotojen aloilla voidaan sanoa muodostuneen entistä tarpeellisemmaksi ja yhä realistisemmaksi mahdollisuudeksi. Tällainen yhteistyö, siis kaikkien Itämeren ympärillä olevien maiden yhteistyö, omaa rikkaita perinteitä ainakin menneisyyden ajoilta. Sillä olisi myös se hyvä puoli, että se ulottuisi yli nykyisten ns. blokkirajojen.

Ensimmäisiä edellytyksiä tällaisen yhteistyön käynnistämiseksi taikka sen kehittämiseksi ja vahvistamiseksi on tietysti sen suunnittaminen ihmisen puolesta, ihmisen suojaamiseksi ydinaseilta, luonnon suojaamiseksi saasteilta tai muilta elämää tuhoavilta katastrofeilta. Mielestäni tulisi pyrkiä saamaan aikaan sopimus Itämeren vapauttamisesta ydinaseista ja kaikista hyökkäysaseista. Kii-reellisesti tulisi saada aikaan myös sellainen sopimus tai suunnitelma, jolla sitovasti sovitaan, miten toteutetaan jo tähän mennessä tehdyt päätökset, jotka koskevat Itämeren suojelua.

Itämeren alueen yhteistyön ulkopuolelle ei pidä sulkea mitään valtiota tai aluetta tai sellaista kaupunkia tai kuntaa, joka haluaisi yhteistyön piirissä olla. Tarkoitin tällä sitä, että esimerkiksi Baltian maiden ohella varmasti yhteistyöhön tulee olla oikeus paitsi kaikilla Pohjolan mailla myös Neuvosto-Karjalalla, Leningradin alueella jne.

Erityisen panoksen Itämeri-yhteistyöhön, olkoon vaikka hansaliitto tai Itämeren alianssi, mitä nimityksiä käytetäänkin, voisivat antaa Itämeren rantakaupungit. Tässä palaan kysymykseen, josta jo edellä puhuttiin kehitysyhteistyön yhteydessä. Esimerkiksi sellaiset kaupungit, joilla on ystävyyskumppani toisessa maassa, voisivat tässä olla aloitteellisia, Turusta, Helsingistä, Göteborgista, Tukholmasta, Tallinnasta, Leningradista, mistä kukin ystävyyskaupungin löytääkin.

Itämeren alueen yhteistyössä tulisi hyödyntää myös niitä mahdollisuuksia, joita erityistalousvyöhykkeen perustaminen Viipuriin ja mm. Novgorodin alueelle merkitsee. Tietenkin olisi käytettävä hyväksi myös niitä mahdollisuuksia, joita yhteistyö Kuolan ja Barentsinmeren alueella tarjoaa.

Lopuksi haluaisinkin todeta, että näitä tavoitteita saattaisi hyvin edistää tai joka tapauksessa Pohjolan maiden ja Neuvostoliiton yhteisiä yhteistyön tavoitteita voisi merkittävästi edistää se, että toteutuisi presidentti Gorbatshovin ehdotus parlamentaarikkojen pysyvän elimen muodostamisesta Pohjoismaiden ja Neuvostoliiton kesken. Toivotavasti tässä suhteessa näissä maissa edetään ja samalla luodaan myös mahdollisuuksia Neuvostoliiton ja Pohjoismaiden yhteistyölle Pohjoismaiden neuvoston piirissä. Toimet saattavat kyllä tapahtua kahta eri linjaa kulkien, mutta kuitenkin tähtäävät hyvään lopputulokseen, samaan tarkoitukseen: ihmisten keskinäisen kanssakäymisen lisäämiseen.

Ed. Wasz-Höckert: Herra puhemies! Olen aikonut ottaa esille kolme asiaa. Ensimmäinen koskee rauhantyötä, jossa olen ollut mukana ja siinä ominaisuudessa voinut todeta, miten tärkeä Suomen asema on silloin, kun maailmalla tehdään YK:ssa ja sen eri järjestöissä aseidenriisuntatyötä. Ajattelen nyt turvajoukkojamme, Ahtisaaren toimintaa jnp.

Olen tehnyt lakialoitteen edellisellä kaudella, jossa YK:n palveluksessa olevien palkkausksymykseen olen esittänyt yhden lisäsanon, nimittäin "eläke". Nyt on niin, että meillä on YK:ssa ja YK:n järjestöissä suhteellisen suuri määrä erittäin korkeatasoisia virkamiehiä ministeriöistä, Suomen armeijasta. Jotkut ovat palvelleet jopa 30 vuotta. Kun tulee eläkeikä, yksikään ei voi palata Suomeen, koska Suomessa heidän eläkkeensä verotetaan aivan niin kuin kaikkien meidän muidenkin, mikä sinänsä on aivan all right. On kuitenkin niin, että Ruotsi, Englanti, Espanja, Sveitsi, Ranska, Itävalta ja monet muut maat eivät tee näin, vaan näihin maihin hakeutuvat Suominkin aikaisemmat pitkäaikaiset YK:n työntekijät, oli sitten Who:n tai jonkin muun palveluksessa ollut. Heidän on pakko asettua asumaan Ranskaan, Portugaliin tai johonkin muuhun maahan.

Kyllä he tulevat siellä toimeen. En minä sitä sure, mutta minä suren sitä, että emme voi käyttää näiden viisaiden ihmisten neuvoja ja palveluksia hyväksi omassa maassamme. Toivoisin, että tämä aloite vielä jonakin päivänä toteutuisi ja että voisimme nähdä asian oikeassa valossa. Ei tämä ole mikään vanha, kuinka sanoisin, aatelissysteemi tai muu, että on erivapauksia, vaan tämä on aivan normaalia käytäntöä. Jos kerran Ruotsissa ajatellaan näin, niin miksei meillä?

Asia kaksi koskee ydinaseetonta Pohjolaa. Meillä on parlamentaarisesti kokoonpantu työryhmä, joka työskentelee Anker Jörgensenin puheenjohtolla. Meillä on erittäin hyvä yhteistyö ja järkevä näkemys siitä, miten tulisi edetä. Mutta odotamme kovasti, että Pohjoismaiden UM:n virkamiestyöryhmä saisi paperinsa valmiiksi. Meillä on takarajana ollut viimeinen päivä joulukuuta 1989. Elikkä tältä paikalta toivon, että tämä todellakin nyt onnistuisi, jotta voisimme siitä mennä sitten eteenpäin.

Minkä takia Kekkosen esiin nostama pohjoismaainen ydinaseeton alue nyt on niin kummallinen? Sen takia, että se toimisi esimerkkinä muille. Voin sanoa, että esimerkiksi Tyynen valtameren alueella — Australia, New Zealand ja kaikki pikkuvaltiot — kysymys on erittäin kipeä, koska Ranska siellä jatkuvasti harrastaa ydinkokeilua. Tämä on toivomukseni numero kaksi.

Pari päivää sitten satuin näkemään tv-ohjelman, jossa puhuttiin Suomen liittymisestä ja lähentymisestä Eurooppaan. Siinä taas tuli tämä ikivanha näkemys, että emme me oikein osaa kieliä ja emme me oikein osaa olla tuolla maailmalla muiden kanssa. Ei asia ole näin. Asia on vain niin, että meillä koululaitos on sellainen, että aloitetaan kielten opiskelu aivan liian myöhään, aivan liian teoreettisesti. Tämä totta kai kuuluisi opetusministeriön pääluokkaan, mutta minä sanon sen tässäkin yhteydessä kerran vielä. Toisin sanoen: meidän tulisi jo päivähoitopuolella jokaisessa vähän suuremmassa kaupungissa tai suuremmalla paikkakunnalla järjestää sellainen ryhmä, josta vanhemmat tietävät, että siellä saavat laulaa englannin kielellä tai jossakin ranskan kielellä tai ruotsin kielellä.

Lapsi imee itseensä kieliä, joita ei millään enää kouluiässä 13—15-vuotiaat opi, eivät opi ääntämään, eikä se ole mielekästä. Sen

lisäksi me olemme perfektionisteja. Kieli ei ole muuta kuin kommunikaatiota. Minä teen 9 pisteen objektivirheitä jatkuvasti, mutta enpä välitä siitä alkuunkaan. Pääasia on, että minä kommunikoin nyt teidän kanssanne. Miten Suomi olisi pärjännyt sotien jälkeen, kun meillä oli suuret yhteydenpidot Neuvostoliiton kanssa? Yksinomaan sen takia, että meillä oli emigranttivenäläisiä, näitä hallikauppiaita ja muita venäläisiä, joiden lapset osasivat kotoa käsin venäjän kieltä, ja sitä tietä tämä tuli.

Olen erittäin iloinen siitä, että paljon kritisoiduista joululahjarahoista löytyi pieni pennonen Espanjan Aurinkorannikolle. Siellä on Suomi-koulu-niminen koululaitos, jossa käy noin 70 suomalaislasta, joiden molemmat vanhemmat ovat suomalaisia mutta tekevät siellä työtä. Tai äiti on suomalainen ja isä espanjalainen, ja lapset käyvät espanjalaisista koulua. Suomi-koulussa he voivat saada jonkinnäköisen käsityksen suomen kielestä ja Suomesta. Sinne onkin tarkoitus pystyttää suomalainen koulu. On siellä pitkään ollut jo Svensk skola. Minkä takia heidän puolestaan nyt puhun? Sen takia, että tulee hetki, jolloin me voimme koko valtavan espanjankielisen kielialueen kanssa tehdä kauppaa. Silloin on hyvä, että meillä on nuoria suomalaisia, jotka ovat eläneet maailmalla ja puhuvat äidinkielenään espanjaa, mutta osaavat riittävän hyvin suomea.

Viimeisenä pointtina tuon uudelleen esille asian, jonka mainitsin jo edellisen hallituksen aikana kerran ja johon ei ole reagoitu sen kummemmin. Jos menemme ajassa taaksepäin, suomalaisia diplomaatteja — ministreitä, niin kuin heitä kutsuttiin silloin — sekä lähetyssaarnaajia oli maailmalla. Tänään he ovat vähemmistönä. Suurin osa edustaa Suomen vientiteollisuutta, suurteollisuutta, pankkeja ja kehitysaputyötä. Näissä perheissä — tämän voin sanoa lastenlääkärinä, joka tunnen näitä perheitä — tulee ennen pitkää eteen tilanne, jolloin he jättävät työnsä ja palaavat Suomeen, koska lasten täytyy päästä suomalaiseen kouluun. Joskus tämä on sille toiminnalle erittäin epäedullista, koska juuri siinä iässä perheen äiti tai isä olisi toiminnassaan maailmalla kaikkein tehokain. Meillä ei ole kuin yksi ainoa sisäoppilaitos tällaisia perheitä varten. Se on UM:n hallinnassa ja toimii erittäin hyvin, mutta se on yksinomaan diplomaattilapsia varten.

Minä olen sitä mieltä, että tällaisia tulisi perustaa enemmän.

Voin sivumennen sanoa, että esimerkiksi kansanedustaja Elisabeth Rehn on asunut ja ollut tällaisen sisäoppilaitoksen koululainen Kauniaisissa, kun oma koti on ollut Mäntsälässä. Siis ruotsinkielisellä puolella, kun teollisuudessa on ollut varsin paljon ruotsinkielisiä perheitä, heidän lapsensa ovat sitten Kotkassa, Porissa, Turussa tai Oulussa asuneet sisäoppilaitoksessa. Lapsille tekee hyvää olla jonkin verran itsenäisiä, poissa kotoa. Nyt olisi erittäin tärkeää, että maailmalla toimiville perheille voitaisiin järjestää valtion avustuksella, lähinnä UM:n avustuksella, toinen sisäoppilaitos nyt Munkkiniemessä olevan lisäksi.

Herr talman! Jag har tagit upp ett par tre frågor. En fråga gällde sådana personers pension vilka länge, tjugo — trettio år, har arbetat inom Förenta Nationerna. Den andra frågan gällde ett önskemål om att tjänstemännens vid utrikesministeriet nu före utgången av detta år skulle få färdig den rapport som Anker Jörgensens kommitté sitter och väntar på. Den tredje frågan som jag tog upp var frågan om vår beredskap att möta den europeiska gemenskapen, vår beredskap språkligt att klara oss i den allt intensivare konkurrensen ute i stora världens och detta baserar jag på en expertkongress som hölls i Östtyskland för ett antal år sedan, där experter, barnläkare och filologer från Schweiz, var av den åsikten att varje barn kan klara två, t.o.m. tre språk samtidigt ända från babystadiet och att det inte lönar sig att försöka lära ett barn som redan fyllt 12 år något främmande språk, såvida inte detta barn redan har lärt sig några språk. Det är frågan om intonation, om språkets rytm och allt detta kommer in alldeles för sent i vår språkundervisning som har en tendens att vara för perfektionistisk. Enligt min uppfattning är skolans språkundervisning ingenting annat än en beredskap att lära sig att läsa främmande språk och förstå dem och att tala. För att skriva ett främmande språk, för det ändamålet har vi sekreterare och sådana personer som är utbildade för detta.

Den sista frågan gällde internatmöjligheter för alla de familjer som arbetar ute i stora världen med finsk export och u-hjälp.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Wasz-Höckert oli luonnollisesti oikeassa siinä, että nimenomaan kielellistä kasvatusta, kieliopintoja, meidän suomalaisten pitää kehittää ja edistää. Henkilökohtaisesti tiedän sen varsin hyvin, koska olen sitä yhteiskuntaluokkaa ja sitä ikäkautta, jonka ainoa kielitaito on aikanaan Keihäsmatkoilla opetettu Cuba libre, ja sillä ei kovin pitkälle yhteiskunnassa eikä kansainvälistymisessä päästä.

Mutta eräs seikka, joka täytyy tässäkin asiassa tuoda esille, on se, että suomalainen koulujen kielten opetus on täysin vinoutunut. Ei tämä ole mitään keihäänkärjen osoittamista ruotsalaista vähemmistöä ja kieltä kohtaan. Totean sen, että Suomessa pitäisi kiireellisesti lopettaa ruotsin kielen pakko-opetus oppikouluissa. Jos niin tapahtuisi, niin ruotsin kielen opiskelijoita olisi varsin vähän ja sellaisten kielten, joilla on kansainvälistä merkitystä nyt ja tulevaisuudessa mm. Euroopan yhdentymisen yhteydessä, esimerkiksi saksan kielen, joka on hyvin tärkeä englannin kielen ohella, venäjän kielen sekä ranskan, niiden opetusta lisättäisiin.

Oppikoululaisen ja lukiolaisen reppu on tänä päivänä niin raskas, että sinne ei ole mitään lisättävissä, ellei sieltä oteta jotakin pois, ja ruotsin kieli tänä päivänä ihan maantieteellisesti ajateltuna on se, joka voitaisiin siirtää vapaaehtoisin aineisiin ja sieläkin varsin pienelle tuntikehykselle.

Ed. Wasz-Höckert (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi otti esille kysymyksen, josta on käyty keskustelua viime aikoina. En lähde nyt siitä polemisoi- maan, totean vain, että jos koulussa annetaan ruotsin kielen opetusta, niin esimerkiksi englannin kieli tulee aivan ilmaiseksi. En ole itse päivääkään opiskellut englannin kieltä. Kaikki, mitä kirjoitan kansainvälisiin lehtiin, hyväksytään korjaamatta. Minulla on ollut ruotsi ja latina, ja tämä riittää, pitkä saksakin aikoinaan. Ei meillä ole mitään asiaa Pohjoismaihin, jos me jätämme ruotsin kielen pois.

Nythän me totesimme juuri viime vuoden ylioppilaskirjoituksissa, että laudatureita englannin kielessä ruotsinkielisissä kouluissa oli 37 prosenttia, kun suomenkielisissä 17 prosenttia. Ei tähän ole mitään muuta syytä, kuin että ruotsin kieli ja englannin kieli ovat

samasta peruskielestä lähtöisin niin kuin myös saksan kieli, ja sen takia se on erittäin sopiva juuri esimerkiksi lastentarhassa opettava kieli, josta sitten nämä muut tulevat itsestään.

Ed. Mattila: Herra puhemies! Täällä on käyty varsin ansiokas keskustelu kehitysyhteistyöstä. Haluan omalta osaltani myös tähän asiaan vielä palata. Viime aikoina on tavan takaa ollut julkisuudessa väitteitä, että kehitysyhteistyömäärärahojen nopea kasvu on johtanut niiden huolettomaan käyttöön. Aivan tällaista väitettä en henkilökohtaisesti ole näkemässä oikeaksi. Viime vuosina on varojen käyttö ollut tarkempaa ja täsmällisempää kehitysvaikutusten kannalta kuin aiemmin. Kokemusta on saatu ja aivan oikein myös virheistä, ja nykyiset suunnittelumekanismit ovat kehittyneet huomattavasti aiempaa täsmällisemmiksi. Eduskunnan kannalta on tietysti luonnollista, että määrärahojen kasvuun kiinnitetään huomiota, ja silloin kun tulo- ja menoarviota laaditaan ja täällä käsitellään, myös budjetin perusteluja eduskunta täydentää niin, että se on omalta osaltaan osoittamassa selvät linjat määrärahojen jaolle. Tässä mielessä valtiovarainvaliokunnan hallintojaosto halusi paneutua esillä olevaan kysymykseen ja myös olla yhteistyössä ulkoasiainvaliokunnan kanssa, jotta eduskunnan valiokuntien yhteistyön kautta voitaisiin entistä selkeämmin saada näkyviin eduskunnan tahto.

Valiokunnan mietintöön on kirjattu monien perusteellisten selvitysten ja asiantuntijakuulemisten jälkeen näkemykset oikeastaan kolmella lohkolla. Ensinnä tuodaan esille ne erityisosaamisen alueet, joilla valtio voi olla mukana. Sitten määritellään kansalaisjärjestöihin suhtautumistapa toisessa kohdassa. Kolmanneksi puututaan nopeasta väestönkasvusta aiheutuviin, yhä lisääntyviin fyysisen ja henkisen köyhtymisen ongelmiin. Siis tämä valiokunnan kannanotto rakentuu tällä kertaa näitten kolmen elementin korostamiseen.

Hallintojaosto piti asiasta myös varsin laajan asiantuntijakuulemisen marraskuun alussa. Paikalla oli kehitysyhteistyöosaston edustajia, oli yritysten edustajia, siis niiden yritysten, jotka ovat kehitysyhteistyössä mukana, oli valtion keskushallinnon edustajia siltä osin kuin ovat kehitysyhteistyössä olleet

mukana. Kehitysyhteistyön palvelukeskus edusti kansalaisjärjestöjä, oli Kirkon lähetystyön keskus, ja ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja oli ulkoasiainvaliokuntaa edustamassa. Tähän asiantuntijakuulemiseen oli etukäteen asetettu kysymykset, joihin haluttiin vastaukset. Kysymykset olivat:

1) Kehitysyhteistyöbudjetin perustelut hallinnon ja määrärahojen käytön kannalta.

2) Haluttiin tietoa ongelmista niin hallinnon kuin käytännön toteutustasollakin,

3) Kysyttiin, onko kehitysyhteistyöosastolla odotuksia eduskunnalta kehitysyhteistyömäärärahojen suuntaamisessa.

4) Kehitysyhteistyöprojektien alueellinen ja asiallinen koordinointi.

Tämä varsin mielenkiintoinen asiantuntijakuuleminen osoitti todeksi sen, että ongelmia toki kehitysyhteistyössä ilmenee. Toimitaan olosuhteissa, joissa hallinto ei toimi niin kuin meillä. Sisä- ja talouspolitiikka ei aina vastaa suunnitelmia. Monet kohdemaat ovat jopa kriisitilanteessa jne. Asiantuntijat korostivat myös sitä, että infrastruktuuriin tulee kiinnittää huomiota. Tietoliikenteen, kuljetusten jne. alalla on nähtävissä selvä korrelaatio kansantalon myönteiseen kehitykseen.

Ongelmina nähtiin, sanoisin yhteisinä ongelmina, että toteutumisaika koetaan vielä lyhytjänteiseksi, samoin rahan käytössä on koettu joustamattomuutta. Lähes kaikkiin näihin ongelmakohtiin ja myös siihen, mihin valtion taholta tulisi keskittyä, on haluttu tässä mietinnössä vastausta antaa.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö on koettu hyödyllisenä. Tätä peräänkuulutti mm. ulkoasiainvaliokunta viimeisimmässä kehitysyhteistyökertomusta koskevassa mietinnössään. Tällä hetkellä omarahoitussuus on kansalaisjärjestöjen piirissä vähintään 40 prosenttia ja vammaisjärjestöjen osalta 30 prosenttia. Tämä on koettu ongelmalliseksi ja toimintaa vaikeuttavaksi. Täällä käydyssä keskustelussa on peräänkuulutettu kansalaisjärjestöjemme toiminnan lisäämistä. Yksi mahdollisuus toiminnan tehostamiseen ja lisäämiseen on se, että omarahoitussuutta alennetaan, ja se viesti on toivottavasti tulossa myös eduskunnan kannanotoksi.

Kansalaisjärjestöjen näkökulmasta kehitysyhteistyössä on tärkeintä nimenomaan kansalaisten ja erilaisten väestöryhmien tukeminen, ei niinkään valtioiden tai hallitusten. Tältä kannalta järjestöillä tulisi olla mahdol-

lisuus toimia vähän maassa kuin maassa ja avustaa siellä kansalaisia ja ihmisiä, jotka ovat hädässä, riippumatta tuon maan poliittisesta järjestelmästä tai muista seikoista.

Haluan vielä korostaa sitä, että hallinto- jaoston kannanottoihin on sisältyvässä sisäänrakennettuna osana ympäristönsuojelullinen elementti, vaikka sitä ei selkeästi ole uloskirjoitettu. Ympäristönsuojelu muodostaa joka tapauksessa niin tärkeän kaikkii toimintoihin liittyvän osakokonaisuuden, että sitä on syytä vielä aivan erikseen tähdentää. Toivon, että vastaisissa budjettiesityksissä aivan erityistä painoa pannaankin tähän tärkeään kysymykseen.

Täällä on keskustelussa tuotu esille myös Itä-Euroopan ympäristöongelmat. Ne ovat todella vakavia, mutta niihin on kyllä puututtava ihan eri ratkaisuilla kuin niillä, mitä kehitysyhteistyöluvun sisälle tällä hetkellä rakentuu.

Kehitysyhteistyön suhde ihmisoikeuksiin on täällä keskustelussa ja viime aikojen keskusteluissa myös korostunut. Asiaa on tarkasteltava luonnollisesti sitä taustaa vasten, ettei kehitysavun myöntäminen tai kieltäminen saa olla ihmisoikeuskysymyksissä minkäänlainen rankaisu- tai palkitsemisjärjestelmä. Ei ole oikeastaan mitään mieltä evätä köyhyyttä poistavaa apua ihmisiltä, joilta heidän oma maansa on jo evännyt ihmisoikeudet. Kun täällä keskusteluissa on toivottu, että hallituksen piirissä valmisteltaisiin selkeää kannanottoa ihmisoikeuskysymyksiin, olen omalta osaltani myös taipumassa tämän suuntaisen toivomuksen esittämiseen.

Herra puhemies! Vielä kertaalleen haluan korostaa sitä, että nyt eduskunta on tulo- ja menoarvion yhteydessä määrittelemässä tiettyjä painopistealueita kehitysyhteistyötoiminnalle. Toivon, että tämän suuntainen painopistealueitten määrittely ja linjausten vetäminen olisi omalta osaltaan tehostamassa ja vaikuttamassa myönteisesti hallinnon piirissä ja se koettaisiin tukena eikä minkäänlaisena kritiikkinä. Samalla myös toivon, että tämä omalta osaltaan olisi tukemassa niitä merkittäviä ajatuksia, joita ulkoasiainvaliokunta kehitysyhteistyökertomusten laatimisen yhteydessä on moneen kertaan esiin tuonut.

Ed. Mäkipää: Herra puhemies! Vastoin julkisuudessa usein esiintyviä väitteitä ja har-

hakäsityksiä SMP näkee kehitysavun eräänä merkittävänä osana maamme ulkopoliittikaa. Suomen tulee mielestäni antaa kehitysapua siinä mittakaavassa, kuin sen tämän hetken hyvinvoivassa Suomessa on mahdollista vaarantamatta maamme omia mm. sosiaalipoliittisia uudistushankkeita. Tämänhetkistä kehitysapumme määrää voidaan pitää varsin onnistuneena, mutta avun painopisteessä on mielestäni korjaamisen varaa. SMP on korostanut kehitysavun laadullista kehittämistä enemmän kuin sen määrällistä nostamista nykyisestäään.

Kehitysavusta osa on useiden julkisuudessakin esiintyneiden tietojen mukaan mennyt sellaisiin kohteisiin ja tarkoituksiin, jotka eivät vastaa kehitysavulle asetettavia vaatimuksia. Osa antamastamme avusta on joutunut nk. väärin käsiin, eli välittäjäporras, useimmiten kohdemaassa, on ottanut avusta valitettavan suuren osuuden.

Vielä tätäkin merkittävämpi ongelma on ollut ja on edelleenkin kehitysavun oikea kohdentaminen laadullisesti. Kehitysapu ei saa olla rikkaan ja kehittyneen teollisuusvaltion tuote-esittelytoimintaa pitkälle menevien laitetoimitusten muodossa, vaan kehitysavun turvin tulee joko auttaa akuutissa nälänhädässä tai muussa katastrofissa ruoka- ja lääkeavulla tai ryhtyä kehittämään kohdemaan infrastruktuuria maan omilla ehdoilla. Ei ole mitään mieltä viedä tietokoneita yhteiskuntaan, jossa kuokat olisivat merkittävästi tarpeellisempia välineitä. Kiinnittämällä entistä suurempaa huomiota annettavan kehitysavun sisältöön voidaan nykyisillä kehitysapumäärärahoilla tehdä merkittävästi enemmän todellista hyötytoimintaa kohdemaissa kuin tällä hetkellä.

Kehitysavun tulee myös olla sellaista, ettei se vahingoita kohdemaan ekologista tasapainoa. Emme saa viedä kehitysapuna kolmansiin maihin sellaisia tuotteita, jotka eivät täytä niitä kriteereitä, joita tuotteille asetetaan kotimaassa niiden puhtauden tai luonnolle aiheuttaman kuormituksen takia. Tällaisestakin kehitysavusta on maailmalla karmaisevia esimerkkejä. Onneksi ne eivät ole Suomen aikaansaamia. Mielestäni Suomi pystyy auttamaan kehitysapunsa turvin samalla korostaen ekologisen toiminnan merkitystä kohdemaassa mm. jatkamalla jo monissa maissa käynnistettyä metsitysprojektiä. Aavikoituminenhan on tällä hetkellä suurim-

pia ongelmia useissa kehitysmaissa liian laajan metsien polttopuuksi hakkaamisen takia. Tämän takia Suomen tulisi entisestäänkin lisätä sille oman elinkeinorakenteensa puolesta erittäin hyvin sopivaa metsien elvyttämistä ja kehittämistä kohdemaissa.

Toinen merkittävä nk. pehmeä kehitysavun muoto on myös tällä hetkellä apuun jo sisältyvät kaivojen rakentamiset ja joko käsittävät tuulikäyttöisten pumppujen asentamiset. Suomen tulee mielestäni ehdottomasti ottaa huomioon kaikessa kehitysavussaan se, ettei se entisestään heikennä kohdemaan ekologista tasapainoa. Tämän lisäksi meidän tulisi antaa jo ensimmäisessä vaiheessa kaikki mahdollinen tietomme ja kehitysapumme kohdemaalle siinä, että maassa voitaisiin saada luonnonsuojelulliset kysymykset huomioonotetuksi jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Herra puhemies! Mielestäni kehitysapumäärärahat ensi vuodelle ovat riittävät, mutta eduskunnan olisi harkittava vakavasti, tulisiko kohdemaita lukumääräisesti vähentää. Täten voitaisiin kehitysavun tuloksia saada myönteisempään suuntaan.

Ed. Kääriäinen: Herra puhemies! Euroopan muutoksista, jotka ovat suuria, yllättäviä ja ennalta arvaamattomia, käytetään näinä aikoina erilaisia hyvinkin värikkäitä nimityksiä kuvaamaan, mitä oikein tapahtuu. Tietenkin jotakin suurta on liikkeellä, kun yhtä aikaa muistetaan, että Länsi-Eurooppa integroituu, että Itä-Eurooppa käy hyvin monimuotoista ja syvällistä muutosta ja että ympäristöongelmat kärjistyvät kärjistymistään. Tässä tilanteessa on tietysti onni, että Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen suhteet ovat nyt hyvällä ja myös lupaavalla kannalla.

Voi sanoa, että Itä- ja Keski-Euroopan muutoksia ei ole juurikaan kukaan kyennyt ennakkolta ennustamaan, ja niinkin voi sanoa, että niin viisasta ei olekaan, joka kykenee arvioimaan, minne juna on matkalla. Se vain on matkalla, mutta määränpää ei ole tiedossa. Ehkä kohdallisiin ilmaisuja kuvaamaan näkymää on suuri epävarmuus. En tiedä, onko se Suomen politiikkaa hahmoteltaessa oikea kiinnekohta, mutta on se ainakin tyhjää parempi. Niin ikään tuntuu todennäköiseltä, että paluuta entisiin aikoihin ja asetelmiin ei ole. Voi puhua jopa peruuttamattomista muutoksista.

Mitä tämä rauhattomuutta ja epävarmuutta huokuva muutosnäkyvä edellyttää Suomen ulkopoliitikassa? Ensinnäkin Suomen on pidettävä kaikin tavoin huolta siitä, että vakaa ja myönteinen asemamme jatkossakin säilyy. On toimittava sillä tavalla, että politiikkamme tarkoituksiperistä ei nouse millään suunnalla kysymysmerkkejä. Tässä johdonmukaisuus on valttia. Samalla tavalla kuin ennenkin on viisasta pysyttäytyä kaikenlaisten arvailujen ulkopuolella ja ennen muuta on tärkeää pysyttäytyä suhdanteiden ulkopuolella, etenkin idänsuhteissa. Linjamme täytyy olla vakaa, ja tietysti on paikallaan toivoa, että ulkoakinpään katsottuna asemaamme pidetään vakaana. Paasikiven — Kekkonen linjan johdonmukainen jatkaminen on kaiken kaikkiaan varmoista varmintä. Sen perusteet ovat kestävät.

Toisekseen on jopa itseisarvo, että Suomi tekee ulko-, kauppa- ja turvallisuuspoliittiset ratkaisunsa yksimielisyyden pohjalta. Se on ollut tähänkin mennessä ulkopoliittisen menestyksen ja vähän muunkin menestyksen keskeisimpiä kulmakiviä. Yhteisymmärryksen löytämiseen kannattaa nähdä vaivaa. On turha kauhistella, että ulkopoliitikassakin esiintyy puolueiden välillä ja sisällä erilaisia, ristiinkin vetäviä mielipiteitä. Niitä kannattaa yhteensovitella, jotta löytyisi laajapohjainen, käytännössäkin yksimielinen Suomen linja.

Tässä mielessä Holkerin hallitukselle ei ole ollut kunniaksi Länsi-Euroopan integraatiota koskeva valmistelutyö. Jo alun perin valmistelun pohja oli poliittisesti kapea, ja ennen muuta tiedon peittäminen leimasi hallituksen töitä. Tämänhän ehtii vielä korjata. Aikaa on, vaikkakin niukasti. Samoin voi huolehtia siitä, että eduskunnan päätösvalta tässä suuressa asiassa säilyy.

Kolmanneksi muutosten vauhti ja monien ennen kokemattomien ongelmien esiinnousu edellyttävät meiltä valppautta ja aktiivisuutta. Tässäkin yhteydessä on viitattava Euroopan luonnon tilassa jo tapahtuneisiin, osin peruuttamattomiinkin radikaaleihin muutoksiin ja heikennyksiin. Ympäristön pilaantuminen ja luonnon kuoleminen koskettavat koko Eurooppaa. Mikään alue ei ole näitten vaarojen ulkopuolella, ei myöskään piskuihin Suomi. Ympäristön pelastaminen tuleville polville on yhteistehtävistämme yhteisin.

Euroopan mittakaavassa on nähtävä, että ehkä pahimmat ympäristöongelmat liittyvät myös taloudelliseen kurjuuteen, lähes ylitsekäymättömiin talouspoliittisiin ongelmiin. Täällä käytiin äsken asiasta Puolaan liittyvää keskustelua. Kun ei ole taloudellisia mahdollisuuksia korjata ympäristövaurioita ja estää niitä ennakolta, silloin syntyy todella toivotomuutta herättävä, pelottavan näköinen kehitysnäkymä. Sille pitää tehdä jotakin yhteisesti. Rikkaiden maiden, jollainen Suomi on, on oltava tässä asiassa liikkeellä ja kiireesti. Eurooppalaisen talon tai kodin rakentamisessa, jos siitä halutaan tehdä kunnollinen ja pitkäikäinen talo, on luonnon pelastaminen todella nostettava ykköstilalle aseiden vähentämisen ja poistamisen rinnalle. Suomen on syytä olla tässä eturivihdoilla, mistä kyllä on merkkejä nähtävissä. Tämä on senkin vuoksi välttämätöntä, jotta voisimme pelastaa oman herkän luontomme. On sanottu, että parasta kansallista ympäristöpolitiikkaa on toimia tehokkaasti kansainvälisillä areenoilla. Se pitää päivä päivältä entistä paremmin paikkansa.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunta on todellakin mietinnössään puuttunut muutamaa kansainvälistä kehitysyhteistyötä koskevaan asiaan. Aivan oikein painotetaan kehitysavun keskittämisen ja pitkäjänteisyyden merkitystä tavoitteen saavuttamiseksi kestävässä kehityksessä.

Edelleen valiokunta on sitä mieltä, että kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön omarahoitusosuuden alentamista olisi syytä harkita. Tämä on aika varovasti sanottu, mutta asia on ollut moneen kertaan jo täällä keskustelussa. Vielä ei ole mitään kuitenkaan tapahtunut. Toivottavasti nyt kun tämä eduskunnan supervaliokunta on asettunut kansalaisjärjestöjen puolelle, asiaan saada korjaus. Kansalaisjärjestöjen toimintaan nimittäin sisältyy niin paljon vapaaehtoista työtä, ettei kaavamainen omarahoitusosuuden määrittely ole oikein. Sitä paitsi kokemus kertoo kansalaisjärjestöjen varsin hyvin kykenevän saamaan yhteyksiä kohdemaan avuntarvitsijoihin, siis tavalliseen kansaan.

Valiokunta painottaa kehitysavun kehittämistä niille toimialueille, joilla Suomessa on erityisosaamista. Näitä alueita mietinnön mukaan ovat maa- ja metsätalous, koulutus, terveydenhuolto sekä taloudellisen kehityksen

perusedellytyksistä tietoliikenne, voimansiirto ja kuljetus. Lienee oikein keskittyä siihen, mitä osaamme, mutta tämä ei vielä riitä. Eikö lähtökohtana aina pidä olla vastaanottajamaan etu? Se merkitsee, ettei Suomen osaminen ja sen käytännön kokeilu voi olla perustana, koska se saattaa johtaa, kuten usein on todettu, kehitysmaan eliitin ja kasvukustusten tukemiseen köyhän maaseudun kustannuksella. Köyhyyden rakenteellinen poistaminen ei onnistui, ellei pureuduta erityisesti maaseudun elämän perusedellytysten turvaamiseen. Maailman köyhien avustamista ei siis voi jättää yksin kansalaisjärjestöjen varaan, kuten suurlähettiläs Malinen kirjassaan Kehitysapu täysremonttiin ehdottaa.

Jonkin verran on ilmassa sellaista henkeä, että kehitysyhteistyötä vastaan yleensä nyt hyökätään. Väitetään, että kehitysyhteistyö on varojen siirtämistä rikkaiden maiden köyhiltä köyhien maiden rikkaille, ja tällä perusteella halutaan romuttaa koko kehitysyhteistyö. Kriittisiä meidän pitää olla, mutta jokin järki pitää olla arvostelussakin.

Toisaalta ymmärrän tämän keskustelun tärkeyden sen takia, että koko puheena olevasta ulkoasiainministeriön pääluokasta suurin osa on kehitysyhteistyöhön liittyviä varoja. Koko pääluokka on noin 4,2 miljardia, ja kehitysyhteistyöhön käytetään 3,5 miljardia.

Peruskysymys on edelleenkin, kenen ehdoilla apua annetaan. Se on annettava vastaanottajamaan eikä avunantajien ehdoilla. Tämän periaatteen muistamisen pitää olla ensi sijalla. Yhteistyö jää meidän omantuntonne puhdistamiseksi, ellei rakenteita myös kansainvälisessä kaupassa saada oikeudenmukaisemmaksi. On tietenkin hyvin vaikea kysymys, kenen kanssa vastaanottajamaassa yhteistyötä tehdään. Hallituksia ei voida hevin sivuuttaa ja toimia suoraan pelkästään kansalaisjärjestöjen kanssa, mutta kohdemaissa tulee ehdottomasti käyttää kansalaisjärjestöjen keräämää tietoa ja kokemusta, kunhan ei, niin kuin edellä totesin, kokonaan heitetä maailman köyhiä kansalaisjärjestöjen huomaan.

Kun puhutaan köyhyydestä ja nälästä ja väestön ongelmista, on syytä kyllä muistaa, että eräät teollistamishankkeet suorastaan tuhoavat luonnon ympäristöä siinä määrin, että niiden hyödyllisyys on vähintäänkin kyseenalainen. Suomen antaman kehitysavun

ei pitäisi millään tavalla tukea tämän kaltaisia kehityspiirteitä. Keskeistä on kehitysmaiden riippumattomuuden lisääminen kehitysyhteistyötä tehtäessä. Kehitysavulle asetetut kriteerit on otettava huomioon myös kaupapolitiikassa, viennin edistämistä voidaan toki tehdä, mutta ei kehitysyhteistyövaroin.

Suomen tulee edelleen nostaa esille ja tukea sellaista uutta kansainvälistä taloudellista järjestystä, joka toteuttaisi toteuttamiskelpoiset kohteet. Kehitysapu ei voi olla epätasa-arvon tukemista. Ei voi tukea sellaisia poliittisia tai taloudellisia suuntauksia, jotka epätasa-arvoa lisäävät.

Jälleen kerran on syytä painottaa, että kehitysyhteistyön laadun parantaminen, joka varmasti on nyt keskeinen tavoite, edellyttäisi myös resursseja ulkoasiainhallinnossa. Työntekijäresurssien lisääminen on parempi kuin se, että käytetään erillisiä konsultteja, jotka useimmiten edustavat yritysmaailmaa ja näin ollen ovat sekä toteuttamassa projekteja että myös niitä suunnittelemassa ja jopa arvioimassa niiden tuloksia.

Herra puhemies! SKDL:n eduskuntaryhmä on vastalauseessaan esittänyt eräitä muutoksia tähän pääluokkaan, ja siitä muutamia perusteluja. Me painotamme sitä, että ympäristön tilan ja maailman yhteisöjen rauhanomaisen kehityksen välillä on selvä yhteys. Ympäristöpakolaisten määrä, kamppailu yhteisistä voimavaroista ja saasteiden kaukokulkeutuminen voivat johtaa taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja poliittisiin levottomuuksiin. Ympäristön tilan heikkeneminen kehitysmaissa vaikeuttaa köyhyyden ongelmaa samalla, kun köyhyys ja kamppailu päivittäisestä toimeentulosta johtavat niukkojen voimavarojen kuluttamiseen ja ympäristön tuhoamiseen. Köyhät kansat eivät pahuutakaan tuhoa ympäristöä vaan henkensä pitimiksi. Runsas ulkomainen velka ja liian nopea väestön kasvu pakottavat monet kehitysmaat luonnonvarojen tuhlaavaan käyttöön.

Tällaista on myös sademetsien hakkuu, joka tuottaa arviolta, ja ei pelkästään hakkuu vaan kaskeaminen, viidenneksen hiilidioksidipäästöistä, jotka vaikuttavat koko maapallon lämpötasapainoon. Sen vuoksi me olemme ehdottaneet, että kansainvälisessä yhteistyössä kiinnitettäisiin tähän erityistä huomiota ja teollistuneilta mailta kerättäisiin maksua, jolla voitaisiin edistää sademetsien

säilyttämistä ja mahdollisuuksien mukaan uudelleen metsittämistä.

Kaiken kaikkiaan olemme sitä mieltä, että Suomi on riittävän vauras täyttämään asettamansa kehitysyhteistyön määrärahojen tasoa koskevat velvoitteet ja kykenevä myös nyt parantamaan laatuaan. Todettakoon vielä tässäkin yhteydessä, että kehitysyhteistyömäärärahoja ei pidä käyttää sellaiseen yhteistyöhön, josta nyt Itä-Euroopan maiden kanssa on ollut puhetta.

Entistä enemmän tulee kiinnittää huomiota siihen, missä määrin valitut yhteistyömuodot ja -tavat sekä -hankkeet vaikuttavat sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntymiseen kehitysmaissa. Pidämme hyvin tärkeänä tukea YK:n sosiaalisia kehitysohjelmia ja sen vuoksi ehdotamme myös Unicefille, siis lasten kansainväliselle rahastolle, osoitettavan määrärahan korottamista.

Kun otetaan huomioon se seikka, että voimakas väestönkasvu uhkaa useissa kehitysmaissa mitätöidä kaikki kehityssponnistukset, saattaapa se viedä useat maat perikadon partaalle, on välttämätöntä lisätä apua YK:n väestörahostolle. Tähänkin seikkaan täällä on jo puututtu, mutta en ole kyllä nähnyt konkreettisia esityksiä budjettia käsiteltäessä. Sellaisen esityksen me olemme tehneet. Vaikka taloudellinen kehitys ja sosiaalisten olojen paraneminen alentavatkin väestönkasvun nopeutta, ei useissa kehitysmaissa ole mahdollisuutta odottaa kehityksen mukanaan tuomaa väestönkasvun alenemista. Se johtuu siitä, että kun huomattava osa väestöstä on alle 15-vuotiaita, kasvaa väestö lähes vääjäämättä 15—30 vuoden ajan ja ehtii hyvinkin kaksinkertaistua, ennen kuin toimenpiteet alkavat vaikuttaa. Siitä huolimatta haluan jälleen painottaa, että köyhyys on pikemminkin väestönkasvun syy kuin seuraus, ja siksi juuri siihen asiaan, ihmisten elämän parantamiseen, pitää ensi sijassa puuttua.

Olisi hyvin tarkkaan harkittava, miten apua annetaan. Pitäisi pidättäytyä avun antamisesta elintarvikkeina. Sen sijaan tulisi maksaa elintarvikkeiden hankinta ja kuljetukset nä-länhädän uhatessa, mutta pyrkiä siihen, että nämä elintarvikkeiden ostot suoritettaisiin lähimmistä maista ja toisaalta rohkaistaisiin sellaisen alueellisen omavaraisuuden syntymistä, että yhden tai kahden maan elintarvikkepulasta huolimatta kyseinen maapallon kolkka voisi silti olla omavarainen.

Palaan vielä kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön, sillä toisin kuin muussa kehitysyhteistyössä, siinä eivät kehitysyhteistyön kohteita sanele suomalaisten vientiyhtiöiden kaupalliset edut. Siksi haluamme kiinnittää huomiota siihen, että juuri kansalaisjärjestöjen toimintaa tukemalla voidaan myös, sanottaisiinko, kiertää ne ongelmat, joita seuraava ihmisoikeuksien loukkaamisesta, eli niin kuin täällä edellä jo todettiin, ei kaksin kerroin rangaistaisi niitä ihmisiä, joita oman maan hallitus jo loukkaa.

Pidämme edelleenkin välttämättömänä lisätä pakolaisille suunnattua tukea ja kiinnitämme samalla huomiota siihen, että palestiinalaiset ovat nyt uudella tavalla kamppailemassa oman maan ja sen itsenäisyyden puolesta miehitystä vastaan.

Täällä on jonkin verran jo puhuttu ihmisoikeuksista, ja aiemmin Suomi on lähtenyt siitä, ettei puututa kyseisten maiden sisäiseen tilanteeseen, ja niinpä budjettiesityksen mukaan Myanma eli entinen Burma saisi ensi vuonna kahdenvälistä lahjamuotoista kehitysapua 20 miljoonaa markkaa, vaikka vastikään Burman hallitus julmasti teurasti opiskelijoita.

Suomen julkinen keskustelu kehitysyhteistyön vastaanottomaiden tilanteesta on ollut sangen satunnaista. Oikeastaan vain Kiinan Tienanmenin aukion tapahtumat saivat ihmiset julkisuudessa kyselemään Suomen myöntämien lainojen oikeutusta. On hyvä ja uskottavaa, että tiedon lisääntyessä kansalaiset alkavat kiinnittää entistä enemmän huomiota myös näihin erittäin tärkeisiin ihmisoikeuskysymyksiin.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Wahlströmin puheenvuoron johdosta, johon hyvin pitkälle kyllä yhdyin, haluaisin sanoa juuri näistä maista, joihin nyt ollaan antamassa kehitysapua, niin kuin Myanma, Etiopia ja Sudan, että kehityksessä, joka on kaavailtu seuraaville vuosille, on todellakin tarkoitus pienentää näitä määrärahoja ja katsoa sitten, joudutaanko ne kokonaan lopettamaan sisäisten ongelmien, sisällissotien ja asevarustelun, vuoksi.

Mutta kuitenkin on kai pitkäjänteisempää kehitysyhteistyötä, ettei projekteja lopeteta kesken, koska se iskee nimenomaan niitä väestönosia vastaan, jotka eniten apua tarvitsevat. Kun Talke teki lausuntonsa kehys-

päätöksen johdosta, niin erityisesti painotimme sitä, että samalla on vahvistettava kansalaisjärjestöjen ja myös kansainvälisten järjestöjen osuutta näihin maihin, jottei kaikkien köyhimpiä rangaistaisi kaksinkertaisesti, niin kuin ed. Wahlström mainitsi.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Kansainvälinen kehitysyhteistyö on ollut vuosi vuoden jälkeen kriittisen keskustelun alainen myös tulo- ja menoarviokeskustelussa. Syytä siihen lieenee edelleen. Omanvoiton tavoittelu näyttelee vieläkin liian suurta osaa lähes kaikessa kehitysyhteistyössä. Nyt näyttää löytyvän myös muita, uudempia mutta edelleen itsekkäitä vaikutteita suunnattaessa kehitysapua. Valtiovallan tulee olla huolellinen ja sen edustajien hyvin vastuullisia valmistellessaan kehitysyhteistyötä ja kartoittaessaan sen toimintaa.

Kaikkein tehokkaimmin ja kaikkein pienimmin kustannuksin kehitysyhteistyötä voivat toteuttaa kansalaisjärjestöt. Tästä ed. Wahlström jo äsken puhuikin. Näin tulevat myös kansalaisjärjestöille suunnatut valtion varat tuottamaan parhaan mahdollisen tuloksen.

Miten suunnataan ja miten käytännössä toimivat kansalaisjärjestöjen yhteydet maanosasta toiseen? Siitä on saatavissa hyvinkin yksityiskohtaista tietoa. Kansalaisjärjestöjen piirissä toimiva varojen keräys tavoittaa kansalaiset myös siinä varsin merkittävässä koulutus- ja tiedonjaon tehtävässä, joka valtion toimesta jää valitettavan vajaaksi. Juuri täällä käytännön kentässä perehdytään avustettavan maan ja kansan olojen tuntemukseen. Tämäkin työ ansaitsisi taloudellista tukea valtiolta. Käytännössä tapahtuu kuitenkin päinvastoin, eli juuri kansalaisjärjestöissä toimivat vastuulliset kansalaiset luovuttavat auliisti myös omia varojaan eri muodoissa oman järjestönsä kansainväliseen kehitysyhteistyöhön.

Suomalaisten kehitysyhteistyöllä on pitkät perinteet, mutta onnistuuko se vieläkaan parhaalla mahdollisella tavalla? Se on kysymys, joka on edelleen aiheellinen. Tiedämmekö eduskunnassa, tehdessämme päätöksiä ensi vuoden budjettiin, kansainvälisen kehitysyhteistyön suuntaamisesta? Menevätkö osoittamamme varat, kuten hallituksen esitys selittää? Uskallan todeta, että varmuutta ei ole vielä. Vielä vähemmän sitä on ollut

viime vuosikymmeninä. Kun kysymys on kehitysmäärärahojen lisäämisestä, johon koko ajan on pyritty, on myös vastuun varojen suuntaamisesta seurattava kehityksen mukana.

Valitettavaa todellakin on se, että kansanedustajien vuosi vuoden jälkeen juuri tähän kohtaan kiinnittämä huomio ei ole edennyt hallituksen tasolle asti. Ehkä syy on siinä, että ministereillä näin joulun tienoilla on aina niin monia harrastuksia, etteivät ehdi kuunnella kansanedustajien valtion budjettiin antamia eväitä. Onhan siellä valtion ja yksityistenkin yritysten hallintoneuvostojen pikkujouluissa toki vetävämpää ohjelmaa ja taitaa tulla asiaakin, joka kiinnostaa neuvoston jäseniä.

Joka tapauksessa me kansanedustajat pidämme valtion tulevan vuoden tulo- ja menoarvion käsittelyä sen verran tärkeänä asiana, että haluaisimme ministerien, edes jonkun heistä, vaikka vuorollaan meitä kuuntelemaan. (Min. Kasurinen: On täällä yksi läsnä!) — Ei ollut äsken. No, onneksi on. Tervetuloa, ministeri Kasurinen, on oikein hyvä, että on edes yksi paikalla. — Ehkä asiat jäävätkin korjaamatta juuri sen vuoksi, ettei tieto aina näy menevän perille.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota ympäristön tilaan ja erityisesti sademetsien hakkuun ja kaskeamisen tuottamiin vakaviin uhkatekijöihin. Kehittyneiden teollisuusmaiden ja myös Suomen tulee vaikuttaa nykyistä enemmän juuri näiden koko ihmiskuntaa uhkaavien tekijöiden hallintaan. Yksikään asioista perillä oleva valtio ei voi olla sivussa näiden maailmaa koskettavien ongelmien lisääntymisestä. Tietoa on jo olemassa riittävästi, mutta käytännön toimet tilanteen muuttamiseksi puuttuvat. Kun Maailmanpankin edustaja kävi eduskunnassa taannoin esitelmöimässä näistä ongelmista, ei se näyttänyt tätä taloa juuri kiinnostavan, ei ainkaan asian vaatimalla tavalla. Mitä täytyy tapahtua, ennen kuin ihmiset heräävät tiedostamaan maailman, jossa elämme, ja sen todelliset uhkatekijät?

Valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen ja edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin laajan kehitysyhteistyön aloittamiseksi Kambodžhan kanssa ja samalla pyrkii kansainvälisissä yhteyksissä siihen, että Pol Potin punakhmerien hallitusta ei kansainvälisesti enää hyväksyt-

täisi. Tämä on erittäin hyödyllinen toteamus. Mutta mihin on jäänyt Vietnam? Vietnamhan on nyt uusien kansainvälisten sopimusten mukaan se paikka, jonne punakhmerit menevät ja jossa he harrastavat edelleen sitä samaa työtään, jota aikaisemmin tekivät. Ellei tähän olisi ollut aiheellista puuttua valiokunnankin käsittelyssä, niin mihin sitten?

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Jokiselle Vietnamin suhteen, että nyt kun he ovat täyttämässä sitä ehtoa, jonka moni maa on heille asettanut, niin mm. Suomi on lisäämässä kehystään nimenomaan Vietnamille tulevana vuotena.

Kun ed. Jokinen sanoi, että kansalaisjärjestöjen kehitysapu menee parhaiten perille, olen pitkälti samaa mieltä. Mutta emme voi jättää vain kansalaisjärjestöjen varaan. Tarvitsemme kahdenvälistä kehitysyhteistyötä, jossa myös voidaan toteuttaa isompia projekteja, koska köyhä väestö eniten hyötyy siitä, että he voivat käyttää maanteitä, joita yleensä ei siellä ole, niitä on rakennettava. Tarvitaan satamia, minkä jo aikaisemmin olen todennut, jotta myös kauppa voi käydä. Tämä on kyllä yhteistyötä erilaisten instanssien välillä. Mutta se, mitä voisi paljon enemmän painottaa, on nimenomaan yhteistyö, että kansalaisjärjestöt täydentävät paremmin sitä virallista kahdenvälistä yhteistyötä, mitä meillä muuten harjoitetaan. Tässä onkin aikamoinen tehtävä meillä.

Sitten vielä avun perille menosta. Meidän on kyllä valitettavasti lähdettävä siitä, että apu ei missään muodossa tule sataprosenttisesti koskaan menemään perille. Se on nimenomaan tunnusomaista kehitysmaalle, että siellä ei järjestelmä pelaa niin hyvin kuin meillä. Mutta tämänkin uhalla minusta meidän on jatkettava sekä kansalaisjärjestöjen että virallista kehitysyhteistyötä.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tuntien ed. Elisabeth Rehnin hyvin arvokkaasti näihin asioihin kantaa ottavana, hän tuntee varmasti myös nämä, ja olen hänen puheenvuorojensa kannalla. Mutta tässä yhteydessä toteaisin, että juuri kansalaisjärjestöt ovat tavallaan valtion omanatuntona näissäkin asioissa. Ilman tätä valtavan laajaksi paisunutta kansalaisjärjes-

töjen toimintaa, jos ajatellaan, että ihmiset tekevät sen korvauksetta, tuskin valtionkaan hoitama kehitysyhteistyö olisi kehittynyt ja edennyt. Näin uskallan sanoa.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeätä, että Suomen antamalla kehitysavulla on siinä maassa, johon kehitysapua annetaan, myönteiset kehitysvaikutukset. Tämän arvioiminen ei kuitenkaan välttämättä ole aina helppoa.

Täällä on erityisen paljon, niin kuin tietysti asiaan kuuluu, puhuttu Suomen ohjelmaista ja niitten kanssa tehtävästä kahdenkesisestä pitkäjänteisestä yhteistyöstä. Se on toki erittäin tärkeätä, koska muodostuvat han ohjelmamaat nimenomaan kaikkein köyhimmistä maailman maista. Mutta tämän lisäksi olisi Suomen oltava myös aktiivinen erilaisissa lyhyemmissä projekteissa niitten maitten kohdalla, jotka eri syistä tietyissä ylimenovaiheissa tarvitsevat taloudellista apua sillä lailla, että kun tietynä ylimenokautena voidaan nopeasti antaa taloudellista apua, niin tuon ylimenokauden jälkeen sitten valtio itse omalla politiikallaan voi edesauttaa kehitystä.

Tällainen tilanne on tällä hetkellä Chilessä. Nyt demokratiansa alkutaipaleella Chile tarvitsee nimenomaan nopeasti kohdennettavaa apua, niin että siellä kaikkein köyhimpien ihmisten elinolosuhteita voidaan korjata.

Chilessä on noin 12 miljoonaa ihmistä, joista puolet lasketaan olevan köyhiä, ja tästä puolesta puolet eli neljäsosa kansasta on nälkärajan alapuolella. Tämän köyhyyden ongelman ratkaisu vaatii tukea ulkopuolelta, sillä vaikka Chilessä demokratia on voittanut, tilanne on se, että tämän vuoden budjetti on tehty entisen hallinnon eli juntan toimesta, ja hallinto voi vielä kuluttaa tuota budjettia tulevan maaliskuun puoleenväliin saakka, eli ensi vuonna on täysin mahdotonta tehdä minkäänlaisia yhteiskunnallisia uudistuksia.

Nimenomaan tämän ongelman ratkaisemiseksi nykyinen oppositio eli siis tulevat hallituspuolueet ovat jo perustaneet solidaarisuusrahaston, ja he ovat käyneet syksyn aikana eri Euroopan maissa neuvottelemassa siitä, miten tuota rahastoa olisi kartutettava niin, että he omassa maassaan voisivat nimenomaan auttaa näitä kaikkein köyhimpiä ihmisiä. Norja Pohjoismaista on jo suhtau-

tunut myönteisesti ja antanut lupauksensa tulla mukaan tähän. Sen lisäksi esimerkiksi Alankomaat, Italia, Ruotsi ovat olleet myönteisesti mukana, ja asia on esitelty myös Suomelle.

On selvää, että köyhien ihmisten, niiden, joilla ei ole mahdollisuuksia muuhun kuin pitää itsensä edes jollain lailla hengissä, elintason nostaminen on kaikkein tärkeintä.

Mutta mielestäni tässä Chilen tilanteessa on myös tärkeätä se, että näillä toimenpiteillä, kun Suomi on mukana auttamassa Chilen kaikkein köyhimpien väestönsien elinehtojen korjaamista, on myös merkitystä demokratian lujittumiseen Chilessä. Kaikki me tiedämme, miten vaikea se prosessi on tähän mennessä ollut, ja tulevat vuodet Chilessä tulevat olemaan myös erittäin vaikeita.

Nykyinen hallitus on mm. miehittänyt valtion pankin omilla henkilöillään, niin että tulevina vuosina valtion pankki tulee olemaan tavallaan toisena taloudellisena valtana Chilessä valtion lisäksi. Armeijalle olemassa olevat lait suovat sen, että heidän budjettinsa kehitty myönteisesti koko ajan. Nämä lait ovat perustuslain taseisia, ja niiden muuttamiseen tarvitaan senaatissa 4/7:n enemmistö. Kun jo vaalilait merkitsivät sitä, että senaattiin ei äänienemmistöstä huolimatta tullut nykyisen opposition enemmistöä, on tietysti selvää ja ymmärrettävää, että aivan lyhyessä ajassa sellaista tilannetta Chileen ei ole luotavissa sen omilla voimavaroilla, että voitaisiin olla varmoja, että tilanne kehitty taloudellisesti myönteisesti nimenomaan kaikkein köyhimmille.

Kun puhutaan siitä, miten meidän antamamme kehitysyhteistyörahat menevät perille, tässä tapauksessa voi olla aivan varma siitä, että rahat menevät perille. Maassa on sellainen koneisto, joka sen takaa, ja hallituksen politiikka jo itsessään pyrkii siihen, että kehityseroja tullaan tasoittamaan.

Lisäksi nyt kun Suomi ja suomalaiset yritykset ilmeisesti yhä innokkaammin käyvät kauppaa Chilen kanssa, olisi muistettava, että kun Chilessä on erittäin avoin markkinatalous, myös suomalaiset yritykset kantaisivat huolta siitä, että ne eivät ole siellä ikään kuin vain kuorimassa kermää päältä niillä ehdoilla, joita yrityksille siellä annetaan ja joiden perusteella on erittäin vapaat mahdollisuudet toimia, vaan myös yritykset tässä tilanteessa kantaisivat oman vastuunsa.

Toinen kysymys, joka kehitysyhteistyössä nyt Chilen osalta olisi huomioitava, on se, että nyt olemme siinä tilanteessa, joka kenties erityisesti SMP:n mielestä on hyvä ja he ovat varmasti tukemassa sitä, että autamme pakolaisia pääsemään takaisin omaan maahansa. Nyt on se aika, jolloin niitä chileläisiä pakolaisia, jotka ovat vuoden 1973 jälkeen joutuneet pakenemaan maastaan, on autettava pääsemään takaisin omaan kotimaahansa.

Tietyistä näitä ongelmia voidaan ratkaista hyvin pitkälle järjestöjen kehitysyhteistyöllä, mutta mielestäni nyt, kun ajatellaan sitä ihmismäärää, joka Chilessä tällä hetkellä nopeasti apua tarvitsee, minkään kansalaisjärjestön resurssit eivät riitä sen avun toimitamiseen. Tässä tilanteessa nimenomaan valtioiden välinen yhteistyö on paikallaan.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Latalaisen Amerikan maihin verrattuna Chilen talous on kohtalaisen hyvässä kunnossa, vaikka sillä edelleen on suuria taloudellisia vaikeuksia. Maan talouden hoidossa kuitenkin on aika vähän viime vuosina kiinnitetty huomiota kaikkein köyhimpien ihmisten asemaan. Heidän tarpeensa on hyvin pahasti laiminlyöty. Sen vuoksi yhdyin niihin näkemyksiin, joita ed. Myller puheenvuorossaan korosti, että demokratian sisäänojovaiheessa meidän tulisi omalta osaltamme tukea sen vakiinnuttamista. Varmasti hyvin oivallinen tapa tähän olisi juuri kartuttaa solidaarisuusrahosta ja näin luoda uudelle hallitukselle edellytyksiä kiireesti tarttua köyhimmän väestönosan ongelmien ratkaisuun. Ne eivät ole tietysti käden käänteessä ratkaistavissa, mutta hyvä startti erityisesti asuntotilanteen, terveydenhuollon ja koulutuksen käynnistämisessä loisi varmasti hyvää pohjaa demokraattisemman hallinnon eteenpäin menolle.

Toinen asia, johon haluan kiinnittää huomiota ja joka myös matkamme aikana tuli esille, on se, että vaalien järjestäminen ja demokraattisemman hallinnon sisäänojo on hyvin merkittävä saavutus. Kun uusi hallitus ja uusi presidentti astuvat virkaansa ensi maaliskuussa, olisi hyvin tärkeätä, että myös Suomi tämän tilanteen noteeraisi ja että meillä myös vakavasti mietittäisiin sitä, että hyvin korkealla poliittisella tasolla voitaisiin tapahtumaan ensi maaliskuussa osallistua.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Myller on varmaankin tietoinen siitä, että Chile on ainoa maa, jonka Suomi on jättänyt pois ohjelmistaan juuri ihmisoikeusloukkauksien takia. Se on tietenkin aivan linjassa sen kanssa, mitä olen aikaisemmin tänään sanonut ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja auttamisesta demokratisoitumisprosessissa, että voisimme mahdollisesti avustaa Chileä nimenomaan tässä. Toisaalta Chile on Etelä-Amerikan vauraimpia maita, minkä ed. Kuuskoski-Vikatmaaakin toi esiin, ei missään tapauksessa kaikkein köyhimpiä, joten tässä tulee jonkinmoinen ristiiriitä.

Samoja pyrkimyksiä on monen maan taholta tullut nimenomaan Suomen avun suhteen. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Uganda, joka myös on toivonut samaa apua juuri demokratisoitumisprosessissaan. Meidän on tietenkin oltava erittäin tarkkaavaisia siinä, kuinka paljon olemme levittämässä maavalikoimaa. Jo nyt kritisoidaan, että nykyiset 15 plus 1 — Namibia — ovat liikaa, joten vaikka kuinka paljon mieltä olisi siihen, että haluamme auttaa, tämä on todellakin erittäin vaikea ratkaisu tehdä, olemmeko vielä laajentamassa tai voimmeko löytää uusia yhteistyömuotoja, jotka nimenomaan koskevat demokratisoitumisprosesseja.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totean tyydytyksellä, että ed. Myller toi esiin SMP:n järkevät näkemykset pakolaispolitiikasta siltäkin osin, että jos tänne syystä tai toisesta pakolaisena tullut haluaa palata kotimaahansa, häntä ja heitä on tuettava tässä ajatuksessa ja käytännön toimenpiteissä tähän suuntaan. Se on aivan oikein.

Sitten pakolaisavusta totean, kun täällä puhutaan niin kamalan kovalla lämmöllä ja sydämen kyllyydellä köyhistä ihmisistä ja heille osoitetaan pian 4 000 miljoonaa markkaa, näille köyhille ihmisille ulkomaille, että missään keskustelussa koskaan, kun puhutaan suomalaisista köyhistä, kunhan mennään sosiaali- ja terveystieteiden alueelle, ei yhtä suurella sydämen lämmöllä puhuta suomalaisista köyhistä, vaikka täälläkin varmasti neljäsosa kansasta — voidaan sanoa — on köyhiä, satojatuhansia elää toimeentulon minimirajoilla, jopa sen alapuolella. Mutta jos siihen suuntaan esitetään muuta-

ma kymmenen miljoonaa Suomen eduskunnassa, siinä on suuria vaikeuksia, ei ole rahaa, jonkin lainsäädäntö on esteenä, että sitä täytyy korjata ensin, ja tällä tavalla kaikki esteet löytyvät silloin.

Lopuksi haluan todeta vielä näistä 4 000 miljoonasta. Epäilen, että ne eivät kaikki mene perille vaan Suomenlahdellakin — niin kuin eräs kansanedustaja vuosi, toista sitten täällä sanoi — seilaillaan valkoisilla purjeilla, jotka on ostettu niillä varoilla, joiden on ollut tarkoitus mennä köyhien auttamiseen kaukaisiin maihin.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Rehnin kanssa aivan samaa mieltä, että meidän ei tule lisätä ohjelmamaittemme lukumäärää, mutta näen määräaikaisen avun, joksi ainakin itse olen nähnyt tämän solidaarisuusrahaston avun, sellaisena kädenojenuksena, uuden demokratian vakiinnuttamisena, että sitä pitäisi erittäin vakavasti harkita ja sillä tavalla myös pyrkiä luomaan ehkä vähän uudenlaistakin profiilia suomalaiselle kehitysyhteistyöpolitiikalle. Me olemme hyvin varovaisesti ja jopa voisi välillä sanoa ihan ilmankin profiilia ottaneet ihmisoikeuskysymyksiä kehitysyhteistyössä esille. Tästä näkökulmastakin katsoen minusta meidän tulisi demokratisoivia maita alkutilanteessa auttaa.

Ed. Aittoniemelle haluan todeta, että täällä hyvin paljon puhutaan myös kotimaan köyhistä. Toivoisin, että se hallitus, jossa myös ed. Aittoniemen puolue on mukana, tässä asiassa toimisi. Täällä on paljon tahtoa tukea sellaisia hallituksen esityksiä, joissa autetaan tämän maan vaikeassa asemassa olevia ihmisiä. Uskon, että nämä puheet ennen kaikkea kuuluisivat hallituksen sisälle. Uskon, että oppositio hyvin yksimielisesti niitä tukisi.

Jos sitten puhutaan meidän kehitysyhteistyömäärärahojemme suuruudesta, se on ensi vuonna 0,7 prosenttia meidän bruttokansantuotteestamme. Meillä varmasti on tämä osuus mahdollista antaa omastamme ja supistaa omaa kulutustamme. Toivoisin, että ed. Aittoniemi voisi kehitysyhteistyöasioihin myös paikan päällä enemmän tutustua. Se köyhyys, josta me täällä puhumme ja josta puhutaan kehitysmaissa, on hiukan eri luokkaa.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuuskoski-Vikatmaa sanoi aivan ne samat asiat, jotka vastauspuheenvuorossani olin ajatellut sanoa, eli sen, että Chileä ei ole nyt tarkoitus ehdottaa ohjelmamaaksi vaan nimenomaan avustettavaksi demokratisoitumisen alkuvaiheessa. Toki myönnän, että Suomessa on köyhiä ja Suomen köyhiä on autettava, mutta mittasuhteet köyhyudessa voivat olla hyvin erilaisia.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi nyt puhui juuri niin kuin voidaan olettaakin. Aivan samat tahot, jotka vastustavat kehitysavun lisäämistä, vastustavat yleensä myös Suomen köyhien auttamista. Jos SMP ei ole huomannut, että on väärässä seurassa, pitäisi hyvin tarkkaan miettiä, minkälaisessa hallituksessa te olette, hallituksessa, joka vastustaa kaikkia niitä esityksiä, joita on tehty perusturvan parantamiseksi, Suomen köyhien auttamiseksi.

On hyvä, että on sentään tunnustettu, että voidaan puhua Suomessakin köyhistä. Toki se on suhteellista. Meillä ei ole sellaista tilannetta kuin esimerkiksi Chilessä, joka mainittiin, joka nyt toivottavasti lähtee demokratian tielle mutta jossa myös Pinochetin junttaa on pidetty pystyssä sillä, että melkoinen osa yläluokkaa on saanut hyödyn taloudellisesta kasvusta samaan aikaan, kun puolet kansasta on todella köyhiä ja osa nälkärajan alapuolella.

Kun puhutaan siitä, että jos ihmiset haluavat palata kotimaahansa, niin pitää sitä auttaa, chileläiset ovat halunneet palata kotimaahansa jo 16 vuoden ajan mutta se on ollut mahdotonta, koska siellä on ollut sellainen hallitus. Siihenkin hallitukseen täällä on suhtauduttu minusta aika myötämielisesti monta kertaa. Olen vuodesta 1981 saakka seurannut hyvin läheltä erään kansalaisjärjestön työtä, joka on auttanut Chilessä juuri kadonneiden ja surmattujen lapsia, ja todennut, että se on ollut välttämätöntä työtä, se on pystytty hoitamaan perille sen takia, että paikallinen säätiö on voinut toimia juntan sorrosta huolimatta. Mutta asiat eivät ole suinkaan niin yksinkertaisia kuin ed. Aittoniemi koettaa esittää.

Lopuksi vain totean, kun täällä on eräissä keskusteluissa jo viitattu Itä-Eurooppaan,

että pitäisi nyt muistaa näitäkin kapitalismin mallimaita.

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: On 16 vuotta siitä, kun siellä on vaaleja voitu pitää.

Ed. Melin: Herra puhemies! Vaikka siitä ei ole kuin kaksi viikkoa, kun täällä käsiteltiin hallituksen integraatitiedonantoa, on sen jälkeen kahden viikon aikana ehtinyt tapahtua yhtä ja toista niin Euroopan taloudellisessa integraatiokehityksessä kuin Euroopan asioissa ylipäänsä. Sen jälkeen on Eftan ministerineuvosto kokoontunut ja yksimielisesti päättänyt ryhtyä substanssineuvotteluihin, jotka koskisivat yhteisen taloudellisen alueen aikaansaamista Euroopan talousyhteisön kanssa. Tänä päivänä kokoontuvat Brysselissä Eftan ulkomaankauppaministerit yhdessä Euroopan yhteisön vastaavien ministerien kanssa päättämään näiden neuvottelujen aloittamisesta.

Seikka, joka ehkä on jäänyt vähemmälle huomiolle meillä mutta myös ehkä lehtien selostuksissa kokouksista, on parlamenttien rooli. Edustamme täällä parlamenttia, me, jotka olemme mukana niissä kansainvälisissä elimissä, jotka kokoontuvat pohtimaan Euroopan taloudellista integraatiokehitystä. Ei ole toisarvoinen asia se, mikä on parlamenttien rooli tässä kehityksessä.

Eurooppalaisen demokratian kulmakiven muodostavat parlamentit. Hallituksille parlamentit saattavat olla epämukavia varsinkin, jos hallitukset eivät pidä parlamentteja riittävän hyvin informoituina ja ajan tasalla kaikista niistä asioista, jotka nyt tapahtuvat. En nyt tällä tarkoita erityisesti Suomen hallitusta. Meidän hallituksemme on tässä asiassa tähän saakka ollut varsin aktiivinen. Olemme saaneet selonteon ja tiedonannon hallitukselta. Suurin piirtein vuoden sisällä kaksi tällaista suurta keskustelua, debattia, on käyty Suomen eduskunnassa. Se on enemmän kuin on esimerkiksi Ruotsin eduskunnassa ollut asianlaista. Myös se on jo tullut todettua täällä. Sen todisti mm. opposition riveistä kansanedustaja Almgren, joka kertoi, kuinka auliisti ulkomaankauppaministeri on valistanut ulkoasiainvaliokuntaa.

Meidän täytyy kuitenkin kantaa myös huolta siitä, että parlamenttien vaikutusvalta

säilyy Euroopan taloudellisessa integraatiokehityksessä ja nimenomaan suunnitellussa eurooppalaisessa talousalueessa ja niiden instituutioiden joukossa, jotka suunnitellaan liitettäväksi tämän johtolimiksi. Puhutaan yhteisestä ministerineuvostosta, puhutaan valvontaelimestä sekä yhteisestä tuomioistuinta. Siksi ovat puolestaan Efta-maiden parlamentaarikot alleviivanneet sen seikan merkitystä, että suunniteltuun yhteistyöhön Euroopan yhteisön ja Eftan välillä saadaan myös ylärakennelmaan parlamentteja edustava elin.

Eftan parlamentaarikkokomitea tajuaa, että Ees-sopimus saattaa jossakin määrin rajoittaa Efta-maiden kansallisten parlamenttien valtaoikeuksia tavalla, jonka laajuutta emme vielä täsmälleen tiedä. Tällaisen demokraattisen vajeen täyttämiseksi ja kansallisen tason valtaoikeuksien tasapainottamiseksi komitea on sitä mieltä, että Ees tarvitsee Eftan ja EY:n yhteisen parlamentaarisen elimen. Tällaisen elimen luonne ja valtaoikeudet tulevat riippumaan siitä, miten syvälle Ees-sopimus kajoaa kansalaisten jokapäiväiseen elämään. Vaikka tällainen yhteiselin saadaan aikaan, se ei mitenkään vähennä Suomen eduskunnan omaa tarvetta käsitellä integraatiota koskevia asioita ja käydä hyödyllistä ja tarpeellista debattia.

Mitä Euroopan talousalueen Ees:n parlamentaariseen yhteiselimeen tulee, niin Eftan kuin EY:n puolelta kansanedustajat ovat yhteisessä kokouksessa, joka pidettiin Brysselissä 30 päivänä marraskuuta, pitäneet tällaista elintä tarpeellisenä. Kun on puhuttu siitä, että todelliset neuvottelut, substanssineuvottelut, Eftan ja Euroopan yhteisön välillä alkavat parin kuukauden sisällä, niin Efta-puolella esimerkiksi ei ole kovin paljon aikaa hahmotella itsellemme, minkälaista elintä me oikeastaan olemme rakentamassa ja minkä näköinen tämä tulee olemaan.

Haluan tähdentää yhtä asiaa, jota pidän varsin tärkeänä: Tämä ei ole hallitusten asia. Me emme tässä saisi jäädä odottamaan esityksiä hallitusten puolelta, vaan aloitteen on lähdeittävä parlamenttien piiristä. Minulla oli tilaisuus käydä keskustelu tulevan Eftan ministerineuvoston puheenjohtajan, ulkomaankauppaministeri Anita Gradinin kanssa, siis ruotsalaisen ministerin kanssa, joka sanoi nimenomaan odottavansa aloitteita parlamenttien taholta tässä asiassa. Näin

ollen, herra puhemies, tämä on asia, joka koskee myös arvoisia puhemiehiä, ja asiaan voidaan ehkä palata ensi vuoden puolella. Olen ymmärtänyt, että meillä pitäisi parin kolmen kuukauden sisällä olla punnittu ehdotus esittää neuvottelijoille.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Oli erittäin mielenkiintoista kuulla ed. Melinin viesti siitä, että on keskusteltu Eftan ja EY:n yhteisen parlamentaarisen elimen muodostamisesta. Nimittäin kun integraatiokeskustelua käytiin täällä runsaat pari viikkoa sitten, SKDL:n eduskuntaryhmän puheenvuorossa tehtiin tällainen ehdotus harkittavaksi, ja havaitsin, että jotkut kyllä huomasivatkin, että siinä oli jotain uutta ideaa. On hyvä, jos tämä idea on edennyt.

Jos hallitus olisi lähettänyt valiokuntaan tämän tiedonannon, varmasti ulkoasiainvaliokunta olisi mietinnössään puuttunut tällaiseen asiaan ja olisi tullut eduskuntamme aloitteena hyvin arvovaltaisesti sama ajatus esiin.

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! YK:n pääsihteerin totesi tämän vuoden syyskuussa, että maailmanjärjestön pitkä odotusaika kylmän sodan varjossa on päättymässä. Parin viime vuoden ajan on ollut näkyvissä monia merkkejä paluusta ajatteluun, joka lähtee YK:n merkityksen tunnustamisesta kansainvälisen rauhan turvaamisessa. Tämä on pääsihteerin mielestä heijastunut esimerkiksi turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten päättävissä ponnisteluissa pitkäaikaisten kiistakysymystensä ratkaisemiseksi.

Vieraillessaan Suomessa hiljattain Neuvostoliiton presidentti Mihail Gorbatsšov selosti käsityksiään uudenlaisesta rauhan ajasta, jonka juridinen perusta olisi valtioiden kansainvälistä käyttäytymistä säätelevä yleismaailmallinen oikeusjärjestys. Meillä kiinnitettiin julkisuudessa huomiota siihen, että tällaiset kaavailut heijastivat paluuta YK:n periaatteisiin ja tukivat ajatusta YK:n vahvistamisesta. Jos YK:n nousu toisen maailmansodan tuhkaista maailmanrauhan perustaksi jäikin pitkäksi aikaa unelmaksi, niin nyt ainakin näyttäisi monella merkittävällä taholla olevan valmiutta pyyhkiä sen päältä kylmän sodan aikana kertynyttä pölyä. Tämä ilahduttava kehitys vahvistaa niiden monien ennen kaikkea pienten ja keskisuur-

ten jäsenvaltioiden kantaa, jotka takavuosien vaikeina aikoinakin jaksoivat julistaa YK:n vahvistamisen tarpeellisuutta jopa yhtenä ulkopoliittikkansa kulmakivistä.

Suomen YK:hon liittyminen koettiin aikaan tärkeänä vaiheena pyrkimyksissämme eroon sodanjälkeisestä eristyneisyydestämme. Toimenpidettä perusteltiinkin mm. Suomen omien etujen näkökulmasta. Viitattiin YK:ssa tapahtuvan toimintamme tarjoamiin mahdollisuuksiin Suomen kansainvälisen aseman vahvistamiseksi ja arvonnannon lisäämiseksi. Käytännössä näin onkin tapahtunut sekä virallisten kannanottojemme että YK:n piirissä vaikuttaneiden Suomen edustajien muun ansiokkaan toiminnan johdosta.

Myös puolueettomuuspolitiikan harjoittamisen kannalta YK oli Suomelle kiitollinen forum aikana, jolloin tämä politiikka ei monissa muissa yhteyksissä ollut myötätulessa. YK:ssa Suomi nähtiin yleisesti idän ja lännen sotilasliittoihin kuulumattomana, ristiriitojen tasoitamiseen pyrkivänä valtiona. Tätä kuvaa presidentti Urho Kekkonen vahvisti lausueessaan yleiskokouspuheenvuorossaan vuonna 1961, että Suomi näkee itsensä YK:ssa pikemmin lääkärin kuin tuomarin roolissa. Hänen ilmaisunsa heijasti myös realistista käsitystä rajallisista mahdollisuuksistamme vaikuttaa kansainväliseen kehitykseen tuolloisissa idän ja lännen välisen jännityksen hallitsemisessa olosuhteissa.

Presidentti Mauno Koiviston puhuessa YK:ssa yli 20 vuotta myöhemmin tämä vastakohtaisuus ei vielä ollut sanottavasti lieventynyt, mutta YK:n toiminnan painopiste oli paljolti siirtynyt teollisuusmaiden ja kehitysmaiden väliseen pohjois — etelä-problematiikkaan. Hän ei käyttänyt yhtä lyhyen tiivistettyjä luonnehdintoja Suomen roolista, ja se tuskin olisi enää ollut mahdollistakaan. Puolueettomuuspolitiikkakaan ei enää ollut samalla tavalla relevanttia monilla YK:n toiminnan sektoreilla.

Suomen valinta syksyllä 1988 toisen keran turvallisuusneuvoston jäseneksi kaudeksi 1989—1990, tavallista kilpailullisemmassa tilanteessa, koettiin meillä kansainvälistä arvovaltaamme lisäävänä tapahtumana, ja se herätti siksi tyytyväisyyttä. Ennen valintamme varmistumista moni tosin kantoi huolta siitä kovin näkyvästä tavasta, jolla esimerkiksi hallituksen jäsenet ja heitä myötäillen tiedotusvälineet esittivät ehdokkuutemme

julkisuudessa. Jos lopputulos olisi ollut toinen, ennaikainen kohu olisi varmaankin koettu tarpeettomana arvovallan menetyksenä. Tältä kuitenkin onneksi välttyttiin.

Osallisuus turvallisuusneuvoston toimintaan aiheuttaa tarpeen nopeisiin kannanottoihin lähinnä kolmannen maailman kriisi-kohteisiin ja merkitsee läheisempää kosketusta pääsihteerin ja neuvoston pysyviin jäseniin, suurvaltoihin. Siksi jäsenyyskausi merkitsee epäilemättä tavallista haasteellisempaa jaksoa YK-politiikassamme. Siitä huolimatta Suomi ei voi noudattaa turvallisuusneuvostossa erilaista YK-politiikkaa kuin muissa YK-elimissä. Käsitykseni on, että toimintamme turvallisuusneuvostossa on perustuttava samoihin lähtökohtiin, jotka muissa YK-yhteyksissä on koettu hyviksi. Näitä ovat ennen kaikkea YK:n vahvistaminen, pääsihteerin tukeminen ja YK:n organisaation tehostaminen.

Suhtautumisessamme erillisiin kiistakysymyksiin otetaan luonnollisesti huomioon muitakin näkökohtia, mutta ne eivät voi olla ristiriidassa peruslähtökohtiemme kanssa. Voidaan siis sanoa, että Suomi on turvallisuusneuvostossa vastaamassa osin tavallista vaativampiin haasteisiin samojen tavoitteiden edistämiseksi, joita olemme ennenkin pitäneet silmämääränämme.

Suomen YK-politiikan painopisteinä turvallisuusongelmaan ovat liittyneet ennen muuta rauhanturvatoiminta ja pyrkimykset aseidenriisunnan edistämiseksi. Rauhanturvatoiminta on tulosta nopeita ratkaisuja vaatineista alueellisista kriisitilanteista, joissa peruskirjan mukaista kollektiivisen turvallisuuden järjestelmää ei ole voitu soveltaa suurvaltojen erimielisyyksien vuoksi. Tästä aikoinaan improvisoidusta toimintamuodosta on tullut YK:lle merkittävä menetelmä peruskirjansa keskeisen tavoitteen edistämiseksi, vaikka peruskirja itse ei sitä tunnukaan.

YK:n rauhanturvaoperaatioita ei ole tarkoitettu pysyviksi. Ne tähtäävät suotuisien olosuhteiden luomiseen poliittisille prosesseille, joiden toivotaan johtavan alkuperäisen konfliktin ratkaisuun. Tällainen rauhanomaiseen muutokseen tähtäävä pyrkimys on niin selvästi Suomen YK-politiikan tavoitteiden mukaista, että mielestäni meidän on syytä edelleen panostaa vahvasti rauhanturvatoiminnan tukemiseen. Poliittiset motiivit ovat

tällä alueella selvästi ratkaisevia, mutta niitä tukevat myös kohentuneet taloudelliset näkymät. Aikoinaan meillä huolta aiheuttanut, lähinnä Kyproksen operaatioon osallistumisestamme johtunut saataviemme takaisinmaksamisen ongelma ei nykyisistä operaatioista enää pahene. YK:n mahdollisuuksia maksaa rauhanturvatoiminnasta aiheutuneita velkojaan on parantanut keskeisten suurvaltojen lisääntynyt valmius vastata omista osuuksistaan kustannuksista.

Aseidenriisunnan alalla muutaman viime vuoden aikana koettu edistys on tapahtunut johtavien ydinasevaltojen bilateraalisissa ja toisaalta Euroopan sisäisissä neuvotteluissa. Monenkeskisissä aseidenriisuntapyrkimyksissä YK:ssa ja Geneven aseidenriisuntakonferenssissa Cd:ssä ei ole päästy yhtä näkyviin tuloksiin. Cd:n neuvotteluissa kemiallisten aseiden kiellosta on kuitenkin jo pitkään käsitelty konkreettista sopimustekstiä, ja poliittista tahtoaakin läpimurron aikaansaamiseksi tuntuu olevan päätellen mm. Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen yhteisistä vakuuksista tällä alueella. Cd:n ulkopuolisenakin valtiona Suomi on pyrkinyt olemaan aktiivisesti mukana sopimuksen pohjustamisessa mm. pitkään jatkuneen kemiallisen aseiden kiellon valvontaprojektinsa ja ensi vuonna aloitettavan kehitysmaiden kemisteille tarkoitetun uraauurtavan koulutusohjelman muodossa.

Tämä painotus on mielestäni oikein valittu, sillä kemiallisten aseiden käytön lopettaminen sotilaallisissa konflikteissa on tämän hetken maailmassa sekä kiireellisimpiä että kaikista pettymyksistä huolimatta lupaavimpia tavoitteita. Perinteinen kielteinen suhtautumisemme ydinaseisiin ja siihen liittyneet pyrkimykset mm. ydinsulkusopimuksen vahvistamiseksi on säännöllisesti tuotu esiin Suomen puheenvuoroissa YK:n aseidenriisuntaelimissä. Niiden lisäksi olemme viime vuosina korostaneet mm. merellisen kilpavarustelun hillitsemistä ja luottamusta lisäävien toimien aikaansaamisen tärkeyttä tälläkin alueella.

Maailmassa vallitseva köyhyysilmiö on monitahoinen, ja siihen vaikuttaminen vaatii siksi myös monipuolisia lähestymistapoja. YK:n kehitysyhteistyöhön liittyvässä toiminnassa on parhaillaan menossa käymistila, joka antaa toiveita uudesta yhteishengestä kehitys- ja teollisuusmaiden kesken.

Vanha ryhmäasetelma on muuttumassa samalla tavoin kuin blokkiajattelun merkitys on vähenemässä turvallisuuskysymysten alueella. Kehitysmaiden muodostama Ryhmä—77 on menettänyt homogeenisuuttaan, ja sen monet keskeiset jäsenet pyrkivät eroon aikaisemmasta epärealistisesta julistuksellisesta linjasta. Turvallisuusmaiden väliset painotuserot ovat samanaikaisesti vähentyneet, ja ne kokevat entistä selvemmin tarpeelliseksi noudattaa yhdenmukaista linjaa sekä periaatekeskusteluissa että tehtäessä konkreettisia ratkaisuja kehitysongelmiin liittyvistä kysymyksistä niin YK:ssa kuin muissakin kansainvälisissä järjestöissä.

Vuonna 1992 pidettävä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi on tärkeä järjestön uskottavuuden kannalta. Suomella on kaikki syy olla aktiivisesti mukana tämän konferenssin järjestelytoimissa ja pyrkiä vaikuttamaan ympäristökysymyksissä suoritettaviin linjauksiin. Erimielisyyttä on odotettavissa mm. konferenssin painotuksista. Teollisuusmaat haluavat käsitellä konkreettisia ympäristökysymyksiä, kun taas kehitysmaat suosivat ympäristöteeman käsittelyä kehityksen näkökulmasta.

Keväällä 1990 pidettävä yleiskokouksen erityisistunto kansainvälisestä taloudellisesta yhteistyöstä, erityisesti kehitysmaiden taloudellisen kasvun elvyttämisestä, tulee käsittelemään mm. uutta kansainvälistä kehitystrategiaa 1990-luvulla. Sen olisi mielestäni heijastettava kehittymässä olevaa uutta ajattelua ja merkittävä irtautumista niistä asetelmista, jotka viime ja tällä vuosikymmenellä johtivat pitkään lukkiutuneeseen kauteen kehitysmaiden ja teollisuusmaiden välisessä dialogissa.

Kehitysavun osalta Suomi on tänä vuonna saavuttanut YK:n asettaman 0,7 prosentin tavoitteen bruttokansantuotteesta, myöhemmin kuin muut Pohjoismaat ja Hollanti, mutta silti Oecd-valtioiden kärkipäässä. Oman uskottavuutemme kannalta on tärkeää huolehtia tämän tason ylläpitämisestä.

Suomen YK-politiikan punaiseen linjaan, YK:n toimintamahdollisuuksien vahvistamiseen, liittyy läheisesti järjestön tukeminen sen rahoituskysymyksissä. 1980-luvun puolivälistä lähtien Suomi ja muut Pohjoismaat ovat uhkaavan tuntuiseksi kehittyneen rahoituskriisin vuoksi säännöllisesti maksaneet vuosittaisen jäsenosuutensa jo tammikuun 2 päi-

vänä helpottaakseen järjestön välittömien talousongelmien ratkaisua. Tällaista valmiutta meillä on toistaiseksi oltava edelleenkin, sillä vaikka rahoitusongelma ei juuri tällä hetkellä ole yhtä dramaattinen, se ei ole vielä helpotunut paljon.

Suomella on tällä hetkellä YK:ssa monipuolinen, useista osatoiminnoista koostuva rooli, jonka kuvaaminen lyhyillä, ytimekkäillä määreillä johtaa helposti liialliseen yksinkertaistamiseen. Luonnehdinnassa lääkärin rooliksi on kyllä edelleenkin perää sikäli, ettei Suomi tänäkään päivänä ole YK:ssa harjoittamassa mitään protestipolitiikkaa. Toisaalta Suomen oma kansainvälinen asema on sillä tavoin vahvistunut ja selkiintynyt, ettei meidän tarvitse pitää puolueettomuuspolitiikkamme kirkastamista ensisijaisena haasteenamme YK:ssa. Maailmanjärjestö itse on puolen vuosisadan ikää lähestyessään saavuttamassa aikaisempaa suuremman kypsyyden. YK:ssa ilmenee nykyisin enemmän konsensushakuisuutta kuin aikaisemmin. Soitilasliittojen ja muiden ryhmittymien merkitys on sen piirissä vähenemässä, ja jäsenvaltiot etsivät entistä ennakkoluulottomammin pohjaa yhteisymmärrykselle.

Herra puhemies! YK:lta voidaan kuitenkin edelleen odottaa ratkaisuja kansainväliseen turvallisuuteen ja muihin globaaliin ongelmiin vain niissä rajoissa, jotka jäsenvaltiot tekevät sille mahdollisiksi. Näiden rajojen avartaminen on viime kädessä jokaisen YK-myönteisen jäsenvaltion tärkein haaste.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 25

Yleiskeskustelu:

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Oikeusministeriön hallinnonalan pääluokkaan valtiovarainvaliokunta on tehnyt varsin perustellun muutoksen lisäämällä sinne määrärahan kolmen viran perustamiseksi siivous- ja välinehuoltotehtäviä varten Hämeenlinnan vankisairaalaan. Samassa yhteydessä haluan kiittää oikeusministeriötä ja oikeusministeriä

siitä, että varsinaisessa budjetissa Hämeen lääninvankila saa rakentamiseen 16 miljoonan markan määrärahan. Tämä tulee tavattoman hyvään tarpeeseen siitä syystä, että Hämeen lääninvankilaa Kylmäkoskelle on suunniteltu kymmenen viime vuotta ja kymmenen vuotta sitten tehdyn maakaupan jälkeen kunnassa kunnallistekninen valmius on ollut täysin kunnossa. Kaiken kaikkiaan se pitkä odotus, joka Hämeen lääninvankilan toteutumiseksi Kylmäkoskella on koettu, on nyt ohi, ja ensi vuonna tämän määrärahan turvin päästään rakentamaan. Tässä yhteydessä, kun ministerikin tuli paikalle, haluan vielä kerran lausua kiitokset näistä vankilan rakentamismäärärahoista. Harvoin opposition edustaja antaa kiitosta, mutta tässä mielestäni kiitoksen paikka on olemassa täysin.

Mutta nyt, kun oikeusministeri tuli istun-
tosaliin, haluaisin vähän virittää keskustelua valtiosääntöuudistuksen valmistelusta ja käsitte-
lystä, koska ainakin itseäni on todella häirinnyt se tapa, jolla hallituksen piiristä oikeusministerin kautta on vaikutettu eduskunnan perustuslakivaliokuntaan ja erityisesti valiokunnan hallituspuolueiden jäseniin. Tässä kohden tietysti oikeusministeri toteaa, kuten vastatessaan suulliseen kysymykseeni: ”jos valiokunta antaa itseään painostaa”. Ilmeisesti tässä kuitenkin tilanne hallituksen sisällä ja hallituspuolueiden kansanedustajien ja hallituksen välillä ajautui sellaiselle törmäyskurssille, että valiokunnan puheenjohtaja katsoi viisaammaksi, jotta tämä uudistus ei kokonaan romutu, peräänny.

Pidän kuitenkin tätä menettelytapana tavattoman valitettavana siitä yksinkertaisesta syystä, että tämä käytännössä osoittaa todeksi sen suuren epäilyn, joka ilmeisesti on aika laajalti tiedossa, että eduskunnalla ja sen valiokuntalaitoksella ei sittenkään käytännössä ole hallitusmuodon antamaa ylintä päätösvaltaa, vaan eduskunnan toiminta on hyvin hallitusvetoinen. Toki voidaan tähän sitten sanoa, että se on meistä kansanedustajista kiinni, miksi me annamme tällä tavalla itseämme painostaa ja itseemme vaikuttaa.

Todella toivoisin, että tämä olisi viimeinen kerta ainakin tällä vaalikaudella, kun tämän tyyppiseen toimintaan hallituksen piiristä syyllistytään. Eduskunnalle kuuluu hallitusmuodon mukaan ylin päätösvalta, kansa on edustajat tänne valinnut, ja demokratia ei toimi ja toteudu, jos kansanedustajilla ei ole

niitä vaikutusmahdollisuuksia, jotka hallitusmuodon mukaan heillä käytännössä pitäisi olla.

Ymmärrän sen, kuten aamupäivällä eduskunnan pääluokasta puhuessani totesin, että hallituspuolueiden kansanedustajien pitää olla yksimielisiä tehdäkseen valiokunnassa muutosehdotuksia. Mutta sitä en käsittä, että sen jälkeen, kun tällainen yksimielisyys on saavutettu, hallitus vielä tiukasti pitää kiinni omasta ehdotuksestaan eikä yksinkertaisesti hinnalla eikä millään peräänny.

Ed. Vähänäkki: Herra puhemies! Ihmettelen ed. Anttilan äskeistä puheenvuoroa, miten hän sekaantuu hallituspuolueiden sisäisiin asioihin ja päätöksentekojärjestelmiin. Minä en ole perustuslakivaliokunnan jäsenenä havainnut minkäänlaisia painostusta oikeusministerin eikä kenenkään muunkaan taholta, vaan olemme itsenäisesti ottaneet asiaan kantaa. Meille oli pääasia koko valtiosääntöuudistuksessa se, että Suomen kansa vihdoin pääsee valitsemaan tasavallan presidenttiä suoraan, kun tähän asti on ollut aikaisemmin mustia hevosia ja valitsijamiehiä ja nimenmaan pelin politiikkaa, jossa ed. Anttilan edustama puolue on aina kovin peluri ollut. Tiedämme edelleen, että keskustapuolue vastustaa suoraa kansanvaalia, jopa tässä asiassa, ja todistaa siltäkin, että haluaa edelleen pelata vasten Suomen kansan tahtoa presidentin vaaleissa.

Mitä sitten tulee suhteellisen pieneen sivuasian eli eduskunnan hajottamiskysymykseen, hallituspuolueen perustuslakivaliokunnan jäsenet perustelivat näkemyksiään omassa ryhmässään, mutta totesivat, että ryhmän enemmistö oli toista mieltä kuin me, ja vanhoja työväenliikkeen perinteitä noudattaen me tyydyimme ryhmän päätökseen varsinkin, kun se ei niin kovin suuri uhraus ollut. Näin saimme eteenpäin koko valtiosääntöpaketin, jota kepu on yrittänyt kaiken aikaa jarruttaa.

Seuraavaksi menen, vaikka edellä sanottukin asia koski oikeusministeriön toimialaa, nimenomaan erääseen yksittäiskohtaan budjetissa. Siellä on oikein kauniisti todettu, että Iisalmen raastuvanoikeus lakkautetaan ja kaupunki siirretään oikeudenhoidollisesti Iisalmen tuomiokunnan tuomiopiiriin 1.11.1990 lukien. Kun tätä lueskelin, niin ajattelin, että SMP:n uusi puheenjohtaja on

niiltä nurkilta ja aina siitä puheenjohtajuudesta on hyötyä verrattuna rivikansanedustajaan. Nimittäin erityinen epäkohta tuomiopiirin osalta ei niinkään ole ollut Iisalmessa, joka on, sanottaisiinko, normaali reikäleipäkunta, Iisalmen maalaiskunta ja Iisalmi.

Sen sijaan Kymin tuomiokunnassa on erittäin nurinkurinen tilanne. Käräjäpaikka ja arkisto ovat Kotkan kaupungissa eikä yksikään tuomiokunnan tuomiopiiriin kuuluva kunta ei siis pidä omalla alueellaan omaa käräjäpaikkaansa ja arkistoansa, vaan mm. Miehikkälän, Vehkalahden ja Virolahden kuntalaiset joutuvat menemään vieraaseen kaupunkiin, joka ei ole niiden luonnollinen keskus, jopa pitkien matkojen takaa, mm. Miehikkälän rajoilta. Valtakunnan rajalta on pahimmillaan 90 kilometriä käräjäpaikalle. Se on melkoinen matka ihmisille ehkä mitätöntäkin asiaa varten, vaikkapa todistajaksi liikenneerikkomukseen tai muuhun mentäessä.

Haminan kaupunki on äsken mainittujen kuntien luonnollinen keskus. Siellä on mm. Vehkalahden kunnanvirasto, ja siellä on yhteisiä valtionhallinnon toimielimiä. Juridisia esteitä en näkisi Kymin tuomiokunnan sen paremmin kuin Iisalmenkaan kohdalla sille, että käräjäpaikka Karhulasta siirrettäisiin äsken mainitun alueen hallinnolliseen keskukseen Haminan kaupunkiin, jonne aivan muutama vuosi sitten valmistui uusi poliisi- ja oikeustalo, jonka kapasiteetti hyvin riittää äsken mainittujen maalaiskuntien oikeudenkäyntejä varten. Niin ikään se ei aiheuttaisi kustannuksiakaan, oliko nyt yhdestä virasta Iisalmen kohdalla kysymys.

Tiedustelin oikeusministeriltä, milloin tällainen odotettu ja erittäin tervetullut uudistus ja onni kohtaisi Haminan seutua, että ei tarvitsisi mennä matkojen taakse hakemaan sakkoja ym.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Vähänäkki puheenvuorossaan esitti sellaisia väitteitä, jotka eivät käytännössä pidä paikkaansa. Ensinnäkin keskusta vastustaa suoraa kansanvaalia, oli ed. Vähänäkin väite. Tänään eduskunnan perustuslakivaliokunnassa on valtiosääntöuudistus hyväksytty toisessa, lopullisessa käsittelyssä ja siinä keskusta ei ole missään vaiheessa ollut vastustamassa suoraa kansanvaalia, vaan olemme sitä tukemassa. Tässä

yhteydessä haluan muistuttaa ed. Vähänäkkiä siitä, että te varmasti hyvin muistatte, miten yksituumaisesti, yhtä lukuun ottamatta, asiantuntijat, jotka asiasta kuultiin maaliskuun 9 päivänä eduskunnan auditoriossa, vastustivat suoraksi valmisteltua vaalia.

Edelleen ed. Vähänäkki puheenvuorossaan väitti, että keskusta on jarruttanut valtiosääntöpaketin käsittelyä. Käsittääkseni tämä ei suinkaan pidä paikkaansa, vaan päinvastoin, jos voidaan puhua jarrutuksesta taikka viivytyksestä, niin viime metreillä aikaa kului nimenomaan siihen, että valiokunta väänsi kättä sekä hallituksen että oikeusministerin kanssa hajotuskysymyksestä, joka ei kuitenkaan ole siinä mielessä mikään vähäpätöinen asia, että se säätelee hyvin keskeisesti ylimpien valtioelintemme toimivaltasuhteita ja hallituksen esitys käytännössä, niin kuin tiedetään, vahvistaa pääministerin asemaa, mutta ei suinkaan eduskunnan asemaa, kuten olisi ollut tervetullut uudistus. Minusta tärkeintä tässä on nyt muistaa se, että keskusta ei ole ollut jarruttamassa eikä vastustamassa suoraa kansanvaalia.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anttila muistaa varmasti myös osaltaan väärin eräin osin. Nimenomaan keskustapuolueen edustajat perustuslakivaliokunnassa viimeisen vuoden aikana ovat erittäin skeptisesti suhtautuneet suoraan kansanvaaliin ja löytäneet paremmuutta aikaisemmista vaihtoehdoista, jopa siitä vaiheesta, joka mahdollisti mustat hevoset. Nyt aivan viime tipassa, jotta eivät varsinaiset äänestäjät, kansalaiset, saisi tietoonsa keskustapuolueen näkemystä tässä asiassa, he äänestivät suoran kansanvaalin puolesta. Muuten he olisivat, voimansa tunnossa muutoin, saaneet aikamoisen kolahduksen äänestäjiltä.

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Ed. Anttila otti esille erään vankilarakennushankkeen. Laajentaisin keskustelua hieman informoidakseni eduskuntaa tästä aiheesta.

Oikeusministeriössä on melko lailla laaja suunnitelma modernien, nykyistä pienempien ja ennen muuta avovankiloitten rakentamiseksi. Tämä ohjelma aiotaan viedä läpi niin, että kun tällaisia tiloja on käytettävissä, niitä paineita puretaan, joita on kertynyt suurim-

piin keskusvankiloihin, ennen muuta Kookolaan, Riihimäelle ja Helsinkiin Sörnäisten keskusvankilaan. Tämä on hyvin johdonmukaista käyttäytymistä, ja on luonnollista, että näitten suurten vankiloitten yliasutettuja vankitiloja ei voida korjata eikä vapauttaa muuhun käyttöön, ellei ole olemassa nykyaikaisia ja paremmin nykyaikaiset vankeinhoidon periaatteet täyttäviä paikkoja ottaa vastaan tämä vaikea asiakaskunta.

Joku on epäillyt, että me rakennamme liikaakin. Tuo epäily ei ole perusteltu, ja kun minulta on sitä kysytty, niin olen yrittänyt vähän leikkillisesti sanoa, että jos niitä liikaa tulee, niin niihin liikatiloihin pannaan ne liikaa rakentaneet.

Toinen asia, joka jo tässä lyhyessä keskustelussa tuli esille, on valtiosäännön uudistaminen. Siihen tässä salissa tarjoutuu tilaisuus palata paremmalla ajalla sitten, kun perustuslakivaliokunnan mietintö on valmiina. Tässä yhteydessä haluan vain lyhyesti toistaa, että hallituksen taholla uudistus valmisteltiin poikkeuksellisella huolella, kaikki mahdolliset teoreettiset ratkaisut esitykseen sisältyvissä säännöskohdissa olivat esillä, ja se, mitä yhteisesti oli, jos ei suoraan hyväksyttävissä, niin kuitenkin jotenkuten konsensuksen nimissä nieltävissä, annettiin hallituksen esityksenä eduskuntaan. Tärkeintä tässä kokonaisuudessa on, että Suomessa siirtämään tulevaisuudessa suoraan presidentinvaaliin, ja toiseksi suoran vaalin aiheuttama presidentin aseman korostuminen eliminoidaan tietyillä presidentin valtaoikeuksien kavennuksilla ja mm. sillä, että presidentin toimikaudet rajoitetaan kahteen. Mutta tähän asiaan en halua tässä yhteydessä sen enempää palata.

Minusta kaiken kaikkiaan se keskustelu, jossa itse olen ollut mukana, on ollut kriittistä, välillä kovasanaistakin, ennen muuta se on ollut avointa, ja tulos on nyt kaikkien nähtävissä. Minun lienee turha osallistua siihen väittelyyn, olenko painostanut taikka jyrännyt taikka kävellyt yli niin kuin on sanottu. Olen pitänyt velvollisuutenani puolustaa hallituksen esitystä ennen muuta asiaargumenteilla. Viimeksi tähän oli tilaisuus viime perjantaina, jolloin minut viimeisen kerran vielä kutsuttiin kirjallisten muistiotien kera puolustamaan hallituksen kantaa perustuslakivaliokuntaan. Mutta näihin asioihin voidaan tosiaankin palata, kun se

asia on ajankohtainen, mietinnön pohjalta.

Iisalmen raastuvanoikeuden lakkauttaminen on eräs signaali, joka on syytä panna merkille oikeushallinnon tulevassa kehittämisessä. Tämä nimittäin merkitsee sitä, että Iisalmen kaupungista lakkaa paitsi raastuvanoikeus myös kaupunginviskaalin virasto ja kaupunginvoudin virasto. Nämä toiminnot yhdistetään siinä ympäristössä toimivan kihlakunnanoikeuden ja nimismiespiirin toimintoihin. Toivoisin, että tämä olisi viimeinen tämän kaltainen toimenpide siitä syystä, että sisäasiainministeriön piirissä toiminut kansliapäällikkö Perttusen puheenjohtolla mietintönsä äskettäin jättänyt toimikunta on laatinut valtion paikallishallinnon uudistamista varten mietinnön, josta toivon hallituksen saavan esityksen puitelain muodossa vielä tämän eduskunnan käsittelyyn.

Uutena valtion paikallishallinnon piirijakona tulisivat olemaan kihlakunnat, joissa toimisivat poliisitoimen, ulosottotoimen ja syyttäjätöimen viranomaiset niin, ettei kuitenkaan pieniäkään nimismiespiirejä tarvitsisi lakkauttaa siinä mielessä, että näitten nimismiespiirien kansliottoin palvelupisteet säilytettäisiin joka tapauksessa. Siis piirikoko suurenisi, mutta palvelut pidettäisiin myös maaseudulla ennallaan. Kenties niitä parannettaisiinkin ja mikä tärkeintä, kolme eri hallinnon muotoa eriytettäisiin niin, että kutakin toimintaa varten olisi olemassa sitä varten pätevä, koulutettu vastaava virkamieshistö poliisitoimen osalta erikseen, ulosottotoimen osalta erikseen ja myös erillinen syyttäjä kihlakunnan piirissä.

Kun ed. Vähänäkki oli huolissaan Kymenlaakson alueen vastaavista järjestelyistä, toivoisin, että siellä Kymen piirissä jo voitaisiin ottaa pohjaksi tämä uusi entistä parempi jako, jonka pohjan juuri tulin kertoneeksi.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Saattaa tuntua pieniltä hankkeilta puuttua tässä yhteydessä yksittäisiin vankilarakentamisiin, mutta kun ministeri omassa puheenvuorossaan katosi näihin, niin vielä joku sana niistä.

Kiinnitän tässäkin yhteydessä huomiota siihen, että Haapamäen avovankilasta tehtiin valtioneuvostossa periaatepäätös tuon hankkeen toteuttamisesta jo vuonna 1980. Vuosia on kulunut paljon sen jälkeen. Tarve tämän vankilan perustamiseen ja toteuttamiseen on

kuitenkin, näin olen ymmärtänyt, edelleenkin tänä päivänä vallitseva tosiasia myös oikeusministeriön piirissä.

Kun kaiken lisäksi Haapamäen taajama on joutunut tunnetusti kokemaan kovia, satojen työpaikkojen menetyksiä, olisi nyt todella toivottavaa, että tämä asia vihdoinkin lähtisi liikkeelle. Kiinnitän tällä erityisesti huomiota siihen, kun sanoin ”vihdoin”, että vuonna 1987 budjetissa lisättiin eduskunnan toimesta suunnittelumääräraha hanketta varten. Suunnittelu on kuitenkin jatkunut ja jatkunut. Jopa välillä oli valtion budjetissa nimenomaan tälle vuodelle 1989 ei ollut edes jatkosuunnittelumäärärahaa. Nyt taas suunnittelumääräraha on. Toivottavaa todella olisi, että suunnittelusta vähitellen päästäisiin tai ei vähitellen vaan oikein nopeasti päästäisiin myös rakentamisen tielle.

Ed. Zyskowiec: Arvoisa puhemies! Kun keskustelussa on tuotu esiin tänään asiallisesti perustuslakivaliokunnasta valmistunut asia eli valtiosääntöuudistus, haluan minäkin osaltani muutaman ajatuksen lausua viime aikoina sen ympärillä käydystä keskustelusta.

Valtiosääntöuudistuksen keskeisin sisältö mielestäni on se, että presidentin vaalitapa uudistetaan suoraksi, tarvittaessa kaksivaiheiseksi kansanvaaliksi. Vaalitapauudistus merkitsee mielestäni kansanvallan vahvistumista, kun kansalaiset siinä vaalitavassa pääsevät vaalin joka vaiheessa itse suoraan ilman valitsijamiesten välikätenä olemista vaikuttamaan presidentinvaalin lopputulokseen.

On hyvin oleellista koko uudistuksen ja sen myötä vaalitapauudistuksen läpimenon kannalta, itse asiassa ei pelkästään oleellista vaan ratkaisevan tärkeää, että vaalien jälkeisessä eduskunnassa löytyy 2/3:n enemmistö tämän uudistuksen hyväksymisen kannalle. Siinä mielessä on mielestäni merkittävää se, minhin ed. Anttilakin viittasi, että keskustan edustajat tänään perustuslakivaliokunnassa, valiokunnassa ainakin yksimielisesti, olivat tämän vaalitapauudistuksen kannalla. Mielestäni on hyvä ja tärkeätä, jos keskustan eduskuntaryhmä tässä vaiheessa olisi valmis ilmoittamaan, että se tukee kaksivaiheista kansanvaalia, suoraa kansanvaalia, ja että se on valmis toimimaan tämän uudistuksen hyväksymiseksi myös seuraavassa eduskunnassa. Toivoisin keskustan edustajilta tällais-

ta hyvin selkeää ilmoitusta nyt alkaneessa valtiosääntökeskustelussa, jota tullaan käymään vaalien allakin, vaalien aikana käytävässä keskustelussa ja tämänmukaista toimintaa vaalien jälkeisessä tilanteessa.

Valitettavasti kuitenkin jo tänään perustuslakivaliokunnan kokouksen jälkeen tiedotustilaisuudessa keskustan edustajat antoivat ymmärtää, että he eivät halua tässä vaiheessa lausua lopullisesti kantaansa tästä uudistuksesta ja sen myötä suhtautumisestaan kaksivaiheiseen kansanvaaliin. On mielestäni kaikkien kansalaisten oikeus, äänestäjien oikeus, vaaleissa saada tietää, mikä on keskustan lopullinen kanta tähän uudistukseen, tulevatko he vaalien jälkeisessä eduskunnassa olemaan tämän kansanvaltaisen uudistuksen kannalla vai tulevatko he vaalien jälkeisessä eduskunnassa äänestämään tätä uudistusta vastaan, jonka puolesta tänään perustuslakivaliokunnassa ovat äänestäneet.

Toivon, että kansalaiset ja kansalaisten eräänlaisina edustajina julkinen sana tulevat vaalitaistelun aikana keskustalle esittämään tämän kysymyksen ja vaatimaan siihen, kuten tietysti muiltakin puolueilta, selkeän vastauksen. Tämä on kuitenkin yksi keskeisimpiä asioita, joka tästä eduskunnasta jää vaalien jälkeen valittavan eduskunnan ratkaistavaksi.

Viime aikoina on valtiosääntöuudistuksen tiimoilla keskusteltu ennen kaikkea eduskunnan hajotusasiasta, joka ei — sanon sen tässäkin yhteydessä — ole merkitykseltään yhtä tärkeä kuin kaksivaiheinen kansanvaali, mutta jolla kuitenkin silläkin on oma keskeinen merkityksensä valtiollisessa vallankäytössä ja valtioelinten välisissä valtasuhteissa.

Ministeri Louekoski ja hallitus kaiken kaikkiaan on mielestäni käynyt tämän uudistuksen aikana valiokunnan kanssa, niin kuin ministeri sanoi, avointa ja asiallista, kriittistäkin keskustelua koko uudistuksesta ja nyt aivan viime aikoina nimenomaan hajotusasiasta. Olen omalta osaltani valmis antamaan ministeri Louekoskelle tunnustusta valmiudesta käydä valiokunnan kanssa keskustelua, valmiudesta myös kärsivällisestikin perustella omat ajatuksensa tässäkin yksityiskohdassa.

Olen kuitenkin sitä mieltä, että se lopputulos, joka hajotusasiassa syntyi, ei kaikilta osin ole onnistunut. Hallitushan esitti, että presidentti voisi hajottaa eduskunnan päämi-

nisterin esityksestä ja eduskuntaryhmiä kuultuaan. Valtiosääntöuudistuksen käsittelyn alkua ajoilta saakka valiokunnan piirissä oli aika lailla varauksia tällaista eduskunnan hajotusasian sääntelyä kohtaan. Valiokunnassa oli monenlaisia ajatuksia hajotusasiasta, mutta yhteinen piirre varauksellisuudelle oli se, että valiokunnan piirissä suhtauduttiin pidättyvästi siihen, että pääministerille tulee keskeinen rooli eduskunnan hajotusasiassa. Valiokunnan jäsenet ja valiokuntaryhmät katselevat sitä asiaa vähän eri näkökulmista, mutta monet olivat sitä mieltä, että pääministerin keskeinen rooli eduskunnan hajotusasiassa, tuollainen aloitteellinen rooli, on omiaan vahvistamaan pääministerin ja sitä kautta hallituksen asemaa suhteessa eduskuntaan. Kun asian käsittely valiokunnassa eteni, moni valiokunnan jäsen, sanoisin eräässä vaiheessa enemmistö, oli valmis päättämään sille kannalle, että presidentin hajotusoikeutta pitäisi säännellä lähinnä nykyjärjestelmän pohjalta sitä niin kehittelemällä, että presidentin ennen hajotusratkaisuaan tulisi kuulla eduskunnan puhemiestä ja eduskunnan eri ryhmiä.

Hallituksen kanssa käydyissä keskusteluissa sekä valiokunnassa että valiokunnan ulkopuolella hallituksen toimesta tämän kaltaista sääntelyä pidettiin riittämättömänä ja todettiin, että siinä ei riittävällä tavalla sidota presidentin käsiä hajotusasiassa ja että tämän kaltainen uudistus ei näin ollen hallituksen näkökulmasta ole riittävä. Päinvastoin suoraan sanottiin, että perusedellytys eduskunnan hajotusasiaa uudelleen säänneltäessä on oltava se, että presidentin kanta ja lopullinen ratkaisu hajotuskysymyksessä sidotaan pääministerin kantaan ja tällä tavoin tietyllä tavalla parlamentarisoidaan tämän valtaoikeuden käyttö.

Tämän jälkeen valiokunnassa pyrittiin etsimään sellaista ratkaisua, jossa tämä hallituksen keskeisimpänä pitämä tavoite eli presidentin käsien sitominen voitaisiin toteuttaa, mutta samanaikaisesti toteuttaa se valiokunnan piirissä hyvin yleisesti vallinnut kanta, että pääministerille ei tulisi antaa aloitteellista roolia eduskunnan hajotuskysymyksessä. Näin syntyi valiokunnan piirissä ns. kompromissimalli, jonka mukaisesti todellakin presidentin kädet olisi sidottu hajotusasiassa, mutta pääministerille ei olisi annettu aloitteellista roolia. Tämä ns. kompromissimalli-

han piti sisällään sen, että presidentti olisi ryhmiä ja puhemiestä kuultuaan voinut hajottaa eduskunnan, mutta että pääministeri toisaalta olisi voinut kieltäytyä esittelemästä hajotusasiaa ja näin itse asiassa estää sellaisen hajotusaikeen, joka olisi täysin perusteton.

Oleellista on, että tämä kompromissimalli täytti kaikki hallituksen julkilausuma tavoitteet hajotusasian uudelleen sääntelylle. Oleellista on myös se, että valiokunnassa lähes yksimielisesti oltiin tämän kompromissimallin kannalla, mikäli siitä voidaan hallituksen kanssa saavuttaa yhteisymmärrys. 15 valiokunnan 17 jäsenestä oli valmis tähän kompromissiin, siis kukin tulemaan omalta taholtaan vähän eri näkökulmasta asiaa tarkastellen vastaan ja yhtymään tähän kompromissiehdotukseen. Ne kaksi jäsentä, jotka valiokunnassa eivät olleet tähän valmiit, olivat molemmat oppositiosta, toinen SKDL:stä, toinen kepeusta. Siis kaikki valiokunnassa olevat hallituspuolueiden kansanedustajat olivat tähän kompromissiin osaltaan valmiita. Hallitukselle tämä ei kuitenkaan käynyt, ei käynyt, vaikka tämä malli olisi täyttänyt kaikki hallituksen julkilausutut tavoitteet.

Tämän vuoksi, että se ei käynyt, valiokunta vielä, kun siellä oli laaja poliittinen yhteisymmärrys tämän uudistuksen, tämän mallin toteuttamisesta, halusi kuulla hallituksen perustelut sille, miksi tämä valiokunnan piirissä syntynyt kompromissi ei hallitukselle kelpaa. Ministeri Louekoski ystävällisesti tulikin vielä kerran valiokunnan kuultavaksi ja esitti ne perustelut. Perustelut olivat ne, että tämän kaltainen päätöksentekojärjestelmä, jossa pääministeri voisi käyttää eräänlaista veto-oikeutta presidentin alullepanemaan hajotusprosessiin nähden, ei sovi meidän valtiosääntöömme, että se ei istu hyvin meidän systeemiimme, että presidentin vakain aikein liikkeellepaneman hajotusprosessin voisi pääministeri keskeyttää.

Minäkin olen sitä mieltä, että sen kaltainen sääntely ei hyvin istu meidän valtiosääntöömme, mutta olen toki myös sitä mieltä, että tämä, sanoisinko, kauneusvirhe olisi, totta kai, siedettävissä, jos ja kun tällä tavoin tämä huomattavasti tärkeämpi poliittinen kysymys eli kysymys pääministerin roolista eduskunnan hajotusasiassa ja siitä, että hänellä ei ole aloitteellista roolia tuossa suh-

teessa, olisi voitu ratkaista. Siis olisi voitu luoda järjestelmä, jossa presidentin kädet hallituksen toivomalla tavalla olisi sidottu pääministerin kantaan, mutta jossa pääministerille kuitenkin ei olisi annettu aloitteellista roolia ja jossa ei näin ollen olisi, niin kuin minä asiaa tulkitsem, vahvistettu pääministerin asemaa suhteessa eduskuntaan.

Joka tapauksessa näillä valtiosääntöiseen järjestelmään sopivuusperusteilla hallitus torjui tämän kompromissin ja sitä ei pystytty näin ollen tekemään. Oma näkemykseni on se, ja haluan sen tässä yhteydessä myös avoimesti eduskunnan edessä sanoa, että hallituksen todelliset perustelut kompromissimallin torjumiselle olivat muualla. Todelliset painavimmat perustelut eivät olleet siinä, että tällainen ehdotettu säännöstö sopii huonosti meidän valtiosääntöiseen päätöksentekojärjestelmäämme. Todelliset perustelut olivat mielestäni siinä, että hallituksen tarkoituksena nimenomaan olikin vahvistaa pääministerin ja hallituksen asemaa myös suhteessa eduskuntaan. Tässä mielessä keskustelut esimerkiksi pääministeri Holkerin kanssa olivat antoisampia tai sanotaan valaisevampia kuin esimerkiksi keskustelut ministeri Louekosken kanssa.

Mielestäni tämä prosessi ja tämän prosessin lopputulos omalta osaltaan osoittaa sen, että tämän kaltaiselle uudistukselle, siis sille, että pääministerin asemaa vahvistetaan suhteessa eduskuntaan, ei todellakaan ole mitään tarvetta. Miksi sitten perustuslakivaliokunta ja minä itse olimme valmiit tässä asiassa taipumaan hallituksen kantaan? Sen jälkeen kun kompromissista ei kompromissia syntynyt, kannat tässä asiassa tietyllä tavalla palasivat entiselleen ja käytännössä toisena vaihtoehtona oli hallituksen esittämä malli eräin osin valiokunnassa korjattuna, korjattuna tavalla, joka siis vahvistaa kuitenkin siinäkin mallissa eduskunnan asemaa. Toinen vaihtoehto oli nykyinen järjestelmä eräiltä osin kehitettynä.

Kun nykyinen järjestelmä on kuitenkin hyvin kaukana siitä, mitä hallitus eduskunnan hajotusasian uudistamisella tavoitteli, päädyin siihen arvioon omalta osaltani, että hajotusasian säätäminen valiokunnassa siellä saatavalla enemmistöllä hallituksen kannan vastaisesti nykyjärjestelmän pohjalta — presidentti voisi hajottaa eduskunnan täysin ilman pääministerin myötävaikutusta, ilman

että hän olisi millään tavoin sidottu pääministerin tai hallituksen kantaan — tämän kaltaisen ratkaisun läpivieminen valiokunnassa olisi uskoakseni saattanut uhanalaistaa koko valtiosääntöuudistuksen jatkoon, ei pelkästään tässä eduskunnassa, vaan myös kysymyksen siitä, löytyisikö sitä poliittista voimaa vaalien jälkeisessä tilanteessa, joka olisi valmis ajamaan tämän uudistuksen lopullisesti läpi. Tätä riskiä en halunnut omalta osaltani ottaa. Siis toisin sanoen en nähnyt, että tämä kysymys eduskunnan hajotusasiasta, vaikka se tärkeä onkin, olisi niin tärkeä, että olisin tässä tilanteessa ollut valmis pitämään omasta kannastani härkäreisästä kiinni ja tällä tavoin saattanut mahdollisesti vaaraan koko tämän uudistuksen jatkoon. Tämä on se syy, minkä vuoksi omalta osaltani olen valmis taipumaan ja minkä vuoksi tänään valmistuneessa perustuslakivaliokunnan mietinnössä tämä asia on säännelty hallituksen pohjaesityksen mukaisesti, tosin siten, kuten sanoin, että eräiltä osin siinä on pyritty vahvistamaan eduskunnan asemaa hajotusprosessissa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Zyskowiec puheenvuorossaan kovasti kantoa huolta siitä, mikä on keskustan kanta vaalien jälkeen tähän suoraan, tarvittaessa kaksivaiheiseen tasavallan presidentin vaaliin. Voin ed. Zyskowiecia lohduttaa sillä, että varmasti keskustan kanta vaaleissa on ihmisten käytettävissä. Itse olen jo nyt valmis, kuten perustuslakivaliokunnassakin olen ollut valmis, tukemaan suoraan, tarvittaessa kaksivaiheista tasavallan presidentin vaalitapaa.

Ed. Zyskowiec myös hyvin seikkaperäisesti selosti valiokunnan käsittelyä valtiosääntöuudistuksen osalta, ja edelleen pahoittelisin sitä, että perustuslakivaliokunta joutui tässä asiassa perääntymään, eli voidaan aivan selkeästi todeta, että hallitus ylikäveli omat edustajansa perustuslakivaliokunnassa, ottaen huomioon sen, kuten puheenjohtaja puheenvuorossaan äsken totesi, että valiokunnassa oli 15 jäsenen yksimielisyys ns. kompromissiehdotuksesta koskien eduskunnan hajotuskysymystä. Kun tätä ei voitu käytännössä toteuttaa, niin sitä ei voineet miksiäkään muuksi kutsua kuin siksi, että hallitus jyräsi omat edustajansa perustuslakivaliokunnassa.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä valtiosääntöuudistuksesta on runsaan vuoden aikana puhuttu hyvin paljon, mutta voisin todeta, että se ei uudistuksena ole niin suuri kuin on annettu ymmärtää. Tietyllä tavalla me kansandemokraatit olemme pettyneitä siitä, että tässä on ollut lähtökohtana ensisijaisesti vaalitavan muuttaminen, ei niinkään valtiotelinten toimivaltojen tai toimisuhteiden muuttaminen.

Niinpä askeleet presidentin vallan vähentämiseksi ovat hyvin pitkälti vain ehkä kosmeettisiksi luettavia. Me olisimme olleet valmiita huomattavasti pitemmälle meneviin uudistuksiin niin, että eduskunnan valtaa olisi tosiasiaassa voitu lisätä mm. ulkopoliittisen päätöksenteon suhteen, joka tällä hetkellä on hyvin pitkälti epädemokraattinen ja epäparlamentaarinen meidän järjestelmässämme, ja siihen esimerkiksi tämä uudistuslakiesitys ei tule tuomaan juuri mitään muutoksia. Meidän mielestämme olisi siis pitänyt mennä siihen suuntaan, että eduskunnan valtaa todella olisi huomattavasti lisätty eikä niin kuin nyt, että kuten ed. Zyskowiecikin totesi, tosiasiaassa pääministerin valtaa jossain määrin lisätään ja hallituskeskeisyyttä tätä kautta tuodaan lisää.

Me olemme sitä mieltä, että vaikka ihmisillä käytännössä on aika paljon odotuksia, ns. suuren johtajan odotuksia, niin kuitenkin Suomen kansan pitäisi olla niin kypsä, että myös ulkopoliittinen päätöksenteko voisi olla parlamentaarisen järjestelmän ja eduskunnan käsissä.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen seurannut lähinnä lehtien palstoilta perustuslakivaliokunnan työskentelyä, ja mietintöä kun ei ole vielä saatavissa, niin kovin paljon ei voi kommentoida. Mutta kuitenkin perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan äsken käyttämä puheenvuoro mahdollistaa sen, että tällaisen ensimmäisen kommentin voi todeta ja todella valittaa sitä, että perustuslakivaliokunta ei ole pysynyt itsenäisessä roolissaan eikä ole kyennyt itsenäisesti valtiosääntökysymyksiä pohtimaan ja niistä esityksiä eduskunnalle tekemään.

Olen toista mieltä kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja siitä, että eduskunnan hajotusasia olisi vähäpätöinen. Minusta valtiosääntökysymykset ja perustuslakikysy-

mykset tältä osin ovat aina merkittäviä asioita, ja niihin tulee paneutua erityisen suurella perusteellisuudella, ja perustuslakivaliokunnan olisi tullut olla ehdottoman itsenäinen ratkaisuisaan. On todella paheksuttavaa se, että eduskunnan perustuslakivaliokunta on tällä kertaa joutunut taipumaan hallituksen tahtoon, vaikka itse, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja äsken totesi, olisi ollut näistä asioista tiettävästi eri mieltä.

Olen vakuuttunut siitä, että ne kansanedustajat, jotka tulevat seuraavissa vaaleissa olemaan ehdokkaina, tulevat selkeästi näistä kysymyksistä, jotka liittyvät valtiosääntöuudistukseen, tuomaan kantansa äänestäjille ja paneutuvat näihin asioihin sillä vakavuudella kuin perustuslaillisia kysymyksiä tuleekin tässä maassa käsitellä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Siinä muodossa kuin nyt on kiistelty eduskunnan hajottamisen muodosta, se on todella vähäpätöinen asia, koska periaatteessa kuitenkin jää jäljelle se, että tasavallan presidentillä on valta hajottaa eduskunta. Meidän aloitteemme valtiosääntöasiassa on todella mennyt paljon pitemmälle. Me olemme lähteneet siitä, että eduskunnasta tulisi korkein valtioelin eikä olisi muita kilpailevia elimiä. Nythän valtiomuotomme lähtee siitä, että tasavallan presidentin ei tarvitse nauttia eduskunnan luottamusta, mutta eduskunnan kyllä pitää nauttia tasavallan presidentin luottamusta, eli hän voi erottaa eduskunnan, jos käytetään tällaista sanamuotoa, mutta eduskunta ei voi tasavallan presidenttiä erottaa.

Siinä mielessä todellinen perustelu ilmeisesti tälle läpiajolle on ollut se, että hallitusta muodostettaessa sovittiin siitä, että tämä hallitus ajaa läpi kaksivaiheisen presidentinvaalin ja eräitä muita uudistuksia valtiosääntöön, ja ne sitten vain ajetaan läpi aivan riippumatta siitä, että niillä ei todellakaan ole mitään suurta merkitystä, jos puhutaan todella eduskunnan vallan kasvattamisesta.

Mitä tulee kaksivaiheiseen kansanvaaliin, niin siihenkin nähden ovat asiantuntijat tietääkseni esittäneet erittäin suurta kritiikkiä, koska on hyvin vaikea perustella, että se nyt jotenkin erityisesti toisi demokratiaa tai antaisi kansalaisten päättää. Tosiasiaassa se voi johtaa hyvinkin pitkälle puolueitten välisiin sopimuksiin, ennen kuin edes ensimmäiselle

kierrokselle tässä vaalissa mennään, ja näin ollen kansalaisilta viedään vaihtoehdon mahdollisuus.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kokoomuksen taholta on usein sanottu, että keskusta mustamaalaa. Nyt täytyy kyllä todeta, että ed. Zyskowicz mustamaalaa keskustan toimintaa. Me olemme aamulla äänestäneet suorasta kaksivaiheisesta kansanvaalista ja olemme siihen omalta osaltamme sitoutuneet sillä voimalla, mitä seuraavaa eduskuntaa yleensä edes voidaan sitoa.

Jos sitten puhutaan tämän uudistuksen sisällöstä, niin täytyy tietysti tunnustaa, että perustuslakivaliokunnassa saatiin piskuisia muutoksia eduskunnan asemaan, lähinnä sen parantamiseen, mutta kyllä nämäkin muutokset olivat lähinnä kosmetiikkaa. Me olemme vuosien varrella kuulleet paljon kauniita puheita siitä, miten eduskunnan valtaa tulisi kasvattaa, mutta nyt, kun oli päätöksenteon paikka, huomasimmekin karvaasti, että hallituspuolueet halusivat kasvattaa vain pääministerin asemaa. Valiokunnassa ei valitettavasti voitu lisätä eduskunnan päätösvaltaa sillä tavalla, että eduskunta todella voisi joistakin asioista päättää. Se kävi ilmi esimerkiksi siitä, kun keskustan edustajat ehdottivat, että eduskunta voisi valita pääministerin. Me emme tätä esitystämme saaneet läpi. Sama koskee pääministerin aseman kasvattamista, kun pääministeri voi tulevaisuudessa erottaa ministerin, vaikka tämä nauttisi eduskunnan luottamusta.

Ed. Jansson: Herr talman! Under justitieministeriets huvudtitel finns det fem inlämnade ändringsförslag. Av budgetförslaget framgår det inte att man där avser att ändra på statsförfattningen. Jag håller nämligen med minister Louekoski i den här frågan, att även om det är intressant och spännande att nu i budgetbehandlingen diskutera ändringen i grundlagarna och nya regler för val av republikens president, så har vi tid till det? Nu skall vi, tycker jag, först diskutera budgeten och sedan skall vi fira jul och så skall vi ta det lugnt i största allmänhet, lugna ner oss ganska mycket rentav, tror jag. Jag har för egen del haft förmånen att känna hettan i luften i den här debatten och i den här ruljansen som har dragit igenom grund-

lagsutskottet. Kampen är slut och förlorad och då gäller det ju att ta nya tag och gå vidare, åtminstone för utskottets del.

I själva saken vill jag, herr talman, ändå kanske nämna så mycket att jag bedömer det som helt uteslutet att en enda paragraf eller ett enda moment i en enda paragraf kan äventyra hela reformen. Jag måste säga att jag tillhör dem som inte kan tro på det. Jag kan inte tänka mig att någon grupp här i riksdagen efter nyvalet röstar mot hela detta paket bara därför att 27 § 2 mom. fick den utformning det fick.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Äsken unohdin puheenvuorossani erään kysymyksen, jonka haluan lopuksi esittää, kun oikeusministeri Louekoski on paikalla. Oikeusministeri Louekoski tietää varsin hyvin, että Etelä-Hämeen vaalipiirin pohjoisilla rajal alueilla neljä kuntaa on tehnyt esityksen vaalipiirin vaihtamisesta. Nyt kysyisin oikeusministeriltä: Mikä on tämän aikataulu? Tietysti samassa yhteydessä haluaisin todeta, että me emme näe kovin hyvänä ja perusteltuna Etelä-Hämeen vaalipiirin alueella sitä, että yksittäisten kuntien anomuksesta ilman kokonaisselvitystä lähdetään ratkaisuja tekemään.

Samassa yhteydessä haluan muistuttaa kansliapäällikkö Tarastin toimikunnan laajasta selvityksestä, toimikunnan, joka päätyi esittämään, että vaalipiirirajojen tarkistusta ei tässä vaiheessa tehdä.

Mikä on, ministeri, aikataulu?

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Aikataulu on, ed. Anttila, se että hallituksen tarkoituksena on ennen kevätistuntokauden alkua antaa eduskuntaan kaksi erillistä vaalilain muutosesitystä.

Ensimmäinen, joka on jo oikeusministeriössä valmiina, koskee siirtymistä yksipäiväiseen vaaliin ja sisältää ns. teknillisiä muutoksia yksipäiväisen vaalin tekemiseksi mahdolliseksi. Siitä erillinen esitys niin ikään tullaan antamaan eduskunnalle. Tämä erillinen, pienempi esitys koskee Hämeen eteläisen ja Hämeen pohjoisen vaalipiirin rajan uudelleen määrittelyä niin, että ne kunnat, jotka ovat vaalipiirirajaa, ei ainoastaan anoneet, vaan suorastaan vaatimalla vaatineet, saavat tahtonsa läpi ainakin niin pitkälle, että esitys tulee eduskuntaan.

Haluan todeta ed. Anttilalle ja kaikille muillekin asiaa tarkoin seuranneille, että minulla ei ole voimakkaita tunteita tuon rajan suhteen, sen muuttamiseksi taikka entisellään säilyttämiseksi. Mutta asia pitää ratkaista puoleen taikka toiseen. Kun kunnat itse sitä ponnekkaasti toistuvasti ovat vaatineet, olen luvannut, että esitys tuodaan tänne. Sitten on eduskunnan käsissä, millä tavalla sille käy. Ainahan on mahdollista, että eduskunta hylkää esityksen tai hyväksyy mutta hyväksyttyään äänestää yli vaalien tai tekee muuten niin kuin säännökset sallivat. Mutta pois ministeriön pöydältä tällainen asia!

Tämän hallituksen toimintalinjana näissä asioissa on ollut, että noudatetaan kuntien tahtoa. Tällä tavalla meneteltiin, kun Someron kunta pyysi saada siirtyä Turun lääniin: se siirrettiin.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Louekoski totesi, että kunnat ovat vaatimalla vaatineet rajan muutoksia. Tiedän kyllä esimerkiksi Hämeen läänistä, että hyvin useat valtionhallinnon piirirajat ovat erittäin epätarkoituksenmukaisia ja sellaisia, että ne menevät ristiin rastiin toistensa kanssa. Tiedän myös, että monet kunnat ovat kritisoineet piirirajojen vetämissä ja ovat toivoneet ja esittäneet, että piirirajoja muutettaisiin, mutta aktiivisuutta näiden suhteen ei kyllä näytä valtioneuvostosta löytyvän.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Pyyisin alun alkaen puheenvuoroni perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan puheenvuoroon vastauspuheenvuoroksi, koska olen sitä mieltä, että valtiosääntöuudistuksesta meillä on todella mahdollisuus keskustella myöhemmin enemmän.

Kun en kuitenkaan saanut vastauspuheenvuoroa, niin haluaisin tässä varsinaisessa puheenvuorossani todeta, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja kyllä osui naulan kantaan sanoessaan, että hallituksen tavoitteena on ollutkin vain ja ainoastaan suoran, tarvittaessa kaksivaiheisen kansanvaalin toteuttaminen presidentin valinnassa. Hallitus ei siis ole ollut alun alkaenkaan kiinnostunut kansan valitseman eduskunnan toimivallan lisäämisestä. Päinvastoin suora kansanvaali lisäisi asiantuntijoiden ylivoimaisen enemmis-

tön, etten sanoisi täydellisen yksimielisyyden, mukaan presidentin aseman vahvistumista suoran kansanvaalin seurauksena.

Hallitusta paremmin eduskunnan perustuslakivaliokunta kyllä kantoi huolta eduskunnan asemasta, mutta pidemmän korren veti kuitenkin tässäkin asiassa hallitus, sillä valiokunnan muutokset eduskunnan aseman vahvistamiseksi ovat varsin vaatimattomia, niin kuin täällä on todettu.

Nyt kuitenkin olisi tärkeämpää, kuin edellyttää vaalien jälkeiseltä eduskunnalta vaalitavan muutosta, miettiä, miten voimia kootaisiin eduskunnan mahdollisuuksien lisäämiseksi eli kansanvallan kehittämiseksi. Muun muassa keskustapuolueella ja SKDL:llä on saman sisältöinen vaatimus siitä valtioneuvoston nimittämiskohdasta, että eduskunta äänestäisi pääministerin henkilöstä.

Arvoisa puhemies! Jos tehtäisiin niin, että pääministerin persoonasta äänestettäisiin, saattaisimme päästä eroon siitä hallituskeskeisyydestä, mikä meillä nyt vallitsee ja mikä on nähty oikein malliesimerkkinä valtiosääntöuudistuksen käsittelyssä. Tältä syksyltä ja alkutalvelta on hyvin paljon esimerkkejä, kuinka todellakin hallitus päättää siitä, mitä eduskunnassa tehdään, tosin kansanedustajien myötävaikutuksella, mutta ehkä tällaista ”painostusta” ei tapahtuisi, jos pääministeri olisi riippuvainen eduskunnasta silloin, kun hän tietää, että eduskunta tämän valinnan tekee.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä todeta eduskunnan vallan lisäämisen tärkeydestä erään keskeisen asian suhteessa presidentin ja hallituksen valtaan. Silloin kun meillä on tilanne se, että tasavallan presidentillä ja hallituksella on ikään kuin ylivalta ja eduskunta on alistettuna tälle vallankäytölle, on käytännössä mahdollista sivuuttaa eduskunta monissa asioissa. Nykyisen järjestelmän mukaan hallitus voi kuunnella ja ottaa huomioon erittäin paljon eduskunnan ulkopuolisia tahoja, pankkien, muiden finanssilaitosten, etujärjestöjen mielipiteitä, tehdä erilaisia sopimuksia aina siitä näkökulmasta alkaen, miten kukin hallitus on poliittisesti koottu ja mitä se haluaa politiikassaan toteuttaa.

Mikäli tällaista hallituksen ja tasavallan presidentin ylivaltaa ei olisi, eduskunta voisi paremmin täyttää yhteiskuntapoliittisen tehtävänsä, toteuttaa sitä kansanvaltaisesti niin kuin meillä säädökset kyllä edellyttävät.

Mutta näitä säädöksiä pitää muuttaa sitä varten, että käytäntö ei vastaa säädöksiä. Monessa muussakin lainsäädännössä on valittu jokin tietty periaate, jolla halutaan ohjata sitä, mitä vastaisuudessa tapahtuu.

Arvoisa puhemies! Kuten on todettu, perustuslakivaliokunnan tänään valmistuneen mietinnön johdosta voidaan keskustella hyvin paljon vielä valtiosääntöuudistuksesta ja syytäkin on, koska mietintö on sikäli vielä epätäydellinen, että vastalauseet jätetään vasta torstaina kello 10:een mennessä. Kuitenkin valiokunnan enemmistön kanta on jo julkaistu, tosin valiokunnan yksimielisellä luvalla. Mutta käsittääkseni mietintöön kyllä kuuluvat nämä vastalauseetkin, joten siltä osin mietintö on vielä epätäydellinen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 26

Yleiskeskustelu:

Ed. Viljanen: Herra puhemies! Hallituksen kritiikkiä jatkaakseni totean myös, että valtiovarainvaliokunnan jaostoissa on esiintynyt samanlaista kritiikkiä kuin äsken oli hallituskeskeisyydestä puheen ollen. Kun me jaostoissa teemme työtä kaiken syksyä, kuuntelemme useita kymmeniä asiantuntijoita ja saamme mietinnöt valmiiksi, sen jälkeen mietinnöt menevät tarkasteluun valtiovarainministeriöön, ja sen jälkeen punakynä rupeaa käymään. Näin kävi tänäkin vuonna. Minusta toisaalta on erittäin ikävää se, että jopa aivan perusteltuihin lausumiin sekä pieniin määräraha-asioihin, joista jopa jaostot ovat olleet yksimielisiä, hallitus on puuttunut niin, että sinne ei ole tullut rahaa esimerkiksi penniäkään. Minä ymmärrän ja me jaostossa ymmärrämme tässä tilanteessa sen, että budjetti oli tarkoitus tehdä tiukaksi ja saada entistä tiukemmaksi vielä johtuen tuposta ym. Se on aivan ymmärrettävää, ja hallituspuolueen jäsenenä toki hyvin sen ymmärrän. Kuitenkin tuntuu välillä jotensakin turhautavalta se, että jos me teemme perustellut muutokset, nekään eivät tahdo edetä.

Valtiovarainvaliokunnan puolustusjaostolle kuuluu sisäasiainministeriön hallinnonalalta kolme lukua, poliisitoimi, pelastushallinto ja rajavartiolaitos.

Tällä hetkellä tässä tasavallassa on kaksi erittäin merkittävää asiaa. Toinen on se, että liikenneonnettomuudet ovat lisääntyneet viime vuoden aikana erittäin voimakkaasti, ja toinen yleinen havainto on se, että yleensäkin rikollisuus ja nuorisorikollisuus etenkin ovat yhä enenevässä määrin lisääntymässä. Monet asiantuntijat ovat tämän tuoneet meille esiin. (Ed. Andersson: Ei pidä paikkansa!) — Etteivätkö liikenneonnettomuudet ole lisääntyneet? (Ed. Andersson: Rikollisuus!) — On rikollisuus myös, siitähän ovat tilastot olemassa.

Me jaostossa olemme kuulleet näistä asioista asiantuntijoita, ja tällaiseen tulokseen jaosto on tullut, joka on myös mietintöön kirjoitettu. Liikenneonnettomuuksien kohdalla olemme lähteneet siitä, että tulisi liikenteen valvontaa lisätä voimakkaasti ja päästä siihen, että keskustelu mm. siitä, säilytetäänkö liikkuva poliisi ja sen tehtävät vai siirrytäänkö ns. lääninpoliisimalliin, on vihdoinkin lopetettava. Sen vuoksi nyt mietintöön on kirjattu lausuma, joka on jaoston yksimielinen kanta siitä, että liikkuvan poliisin tehtävät tulee säilyttää, liikenteen valvontaa tulee lisätä ja liikenteen valvontavälineitä tulee myös lisätä jopa niin, että me pääsisimme toteuttamaan vihdoinkin viimein automaattisen valvontajärjestelmän. Ainakin tulisi tutkia ensinnä sen mahdollisuudet, miten se lähtisi meillä toimimaan, ja onko se kritiikki, jota tähänkin on osoitettu yleisesti, että laitteita rikotaan eikä pystytä näyttöä saamaan, kuka on kulloinkin ajanut ym., oikein vai väärin, siitä meillä tulisi saada omakoh-taisia kokemuksia. Näin jaosto yksimielisesti teki sen lausuman.

Toinen asia ovat yleensäkin poliisien resurssikysymykset. Yleisesti jaostossa on todettu se, että meillä tällä hetkellä kaiken kaikkiaan poliisien resurssit ovat riittävät. Mutta siitä, että ne on kohdennettu väärin, me olemme myös olleet yksimielisiä. Jos otetaan esimerkkinä Helsinki, siellä on yli neljä poliisimiestä tuhatta asukasta kohti. Kun mennään Vantaan ja Espoon rajoille, lukumäärä putoaa heti jopa alle yhden. Meidän mielestämme se lausuma, joka nyt on kirjattu valiokunnan mietintöön siitä, että

nämä on kohdennettava oikein, on täysin perusteltu. Tämä tarve on paljon muuallakin ja monessakin muussakin paikassa kuin pelkästään Espoossa ja Vantaalla, vaikka siitä yksi esimerkki.

Sisäasiainministeriön puolella on myös eräs asia jaostossa herättänyt keskustelua. Se on nimenomaan rajavartioston puolella. Meillähän tässä tasavallassa on pelastushallinnossa Turkuun sijoitettuina kaksi helikopteria, raskasta Puma-helikopteria, jotka on vuonna 1988 hankittu sinne. Asiantuntijoiden lausunnon mukaan olisi ehdottoman välttämätöntä, että näitä olisi kolme. Me emme pysty pelastushallintoa toteuttamaan siinä määrin, kuin se saaristoalueilla olisi tarpeen, näillä kahdella. Niistä toinen on huollossa useinkin, ja on esiintynyt myös joitakin vikoja niin, että niillä ei ole pystytty toteuttamaan tätä tärkeää tehtävää. Jaosto on laittanut budjettimietintöön lausuman siitä, että tulisi huhtikuun loppuun mennessä hallituksen selvittää, mitkä mahdollisuudet on hankkia kolmas Puma. Optiot kolmannen tilausvaltuuden osalta laukeavat huhtikuun loppuun mennessä, ja pyytäisinkin, että hallitus hyvin vakavasti pohtisi tätä kysymystä ja toteuttaisi sen tahdon, että kolmas pelastushelikopteri tilattaisiin.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viljanen otti esille kaksi tärkeätä asiaa, ensinnäkin lisääntyneet liikenneonnettomuudet. Sen sijaan hän ei puuttunut siihen, minkälaisiin toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä, tai hän mainitsi joitakin näistä mutta ei mielestäni kaikkein tärkeintä, eli pitäisi katonopeuksia alentaa. Tämä on osoittautunut tehokkaaksi keinoksi liikenneonnettomuuksien vähentämisessä.

Sitten hän puuttui rikollisuuden lisääntymiseen, niin kuin hän sanoi, etenkin nuorisorikollisuuden lisääntymiseen. Kuitenkin rikostutkija, kriminaalitutkija, Kauko Aromaa äskettäin tutkimuksissaan totesi, että rikollisuus ja etenkin väkivaltarikollisuus on viime vuosina vähentynyt mutta rikosten ilmoittaminen on lisääntynyt, eli tässä on tällainen tilastollinen harha.

Ed. Viljanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauksena ensimmäiseen asiaan eli siihen, mitä olisi tehtävä, jotta liikenneonnettomuuksia pystyttäisiin estä-

mään enenevässä määrin, totesin jo äsken, että näkyvä valvonta on yksi parhaita toimenpiteitä. Mutta en puuttunut moniin muihin asioihin, joita on ollut esillä, joihin kuuluu mm. nopeuksien alentaminen. Näistä asioista kuitenkin olen sitä mieltä, että niitä ei pystyttäisi niin paljon kuitenkaan joustavan liikenteen takia alentamaan, että sillä olisi kovinkaan suurta merkitystä. Se toisaalta aiheuttaisi sitten ruuhkia, jotka tekevät taas saman asian, kun meillä tiedot on hiukan heikosti hoidettu.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ensinnäkin haluan korjata niiden eriskummallisten väitteiden johdosta, joissa esitetään, että rikollisuus ei olisi ollut kasvussa viime aikoina, että ei pidä luottaa yhden kellokkaan eli tässä tapauksessa tutkija Aromaan asiasta antamiin lausuntoihin vaan pitää katsoa vähän laajakatseisemmin. (Vasemmalta: Iltalehti!) — Niin, Iltalehti on tietysti, se on ehkä sitten parempaa, ja se on tietysti toinen, johon te nojaatte näkemyksenne.

Nythän on tilanne se, että viime vuosina nimenomaan ilmoitusherkkyys poliisille tehdyistä rikoksista ja rikkomuksista on vähentynyt sen vuoksi, että tiedetään yksinkertaisesti, että poliisi ottaa ilmoituksen vastaan, kirjaa sen ja lyö mappiin Ö ja se jää sinne, paitsi jos jossakin vaiheessa joku tyhmyyttään tunnustaa jonkin rikoksen, jolloin katsotaan, löytyykö täältä sellaista, tai katsotaan tietokoneelta, löytyykö sellaista rikosta, ja kirjataan tunnustus. Nämä väitteet eivät pidä alkuunsaakaan paikkaansa, joita on esitetty sekä täällä että valiokunnissa.

Mutta itse varsinaiseen asiaan, herra puhemies! Sekä varsinainen budjettikirja että valtiovarainvaliokunnan mietintö sisäasiainministeriön hallinnonalaa koskien ovat poliisitoimen osalta varsin murheellista katsottavaa, joskin sieltä löytyy sentään kolme neljä sellaista kohtaa, jotka osoittavat tietynlaista oikeasuuntaisuutta. Yksi näistä on liikkuvaa poliisia koskeva lausuma, jonka sisältö oli jo ennakkoon tiedossa mietinnön ulkopuolella tehtyjen päätösten nojalla.

Toinen taas koskee paria mietinnössä olevaa sanallista korjausta, jotka osoittanevat, että esitutkintaviranomainen ja huoltomies sekä rasvari osataan jo ammatillisesti erottaa toisistaan. Tärkeitä kumpikin omalla alallaan, mutta tärkeätä on myös tietää, että

poliisilaitoksen huoltomies ei suorita esitutkintatehtäviä eikä ole resurssilisäyksenä liitettävissä siihen katraaseen.

Isossa keltaisessa kirjassa on mainittu tällä tavalla: Esitutkintalain uudistamisen johdosta ja momentin se ja se perusteluihin viitaten myönnetään peruspalkkaisten virkamiesten palkkauksiin niin ja niin monta markkaa 18 viran perustamiseksi toimisto-, autohuolto-, vartiointi-, viesti-, syyttäjä- ja tiedoksiantotehtäviin. Samaa käsittelyjärjestystä on pidetty vuosikaudet — ei nyt vuosikaudet, koska esitutkintalaki vasta hiljattain tuli voimaan — ja budjetin perusteluissa kaikki huoltomiestä ja rasvaria myöten on työnnetty täyttämään esitutkintalain perusteella poliisille luvattua 450:tä vakanssia. Nyt tämä on ensimmäisen kerran karsittu valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä pois eräiden budjetitiriihessä tapahtuneiden arvostelujen perusteella. Näin asian arvelen olevan.

Jos huoltomiehet putsataan aikaisemmas-takin budjetista — kaikki kunnia näille huoltomiehille, että ei nyt kenenkään tukka nousisi tämän takia pystyyn — siellä loppujen lopuksi esitutkintavakansseja ei ole kuin 1/4 siitä, mitä aikanaan eduskunta edellytti poliisille tulevan eli 450 vakanssia. Toki on vielä vuoden 1991 budjetti olemassa, jossa asiaa voidaan korjata, mutta tuskinpa vain.

Kolmas positiivinen kohta on atk-järjestelmien kehittäminen ja neljäs määräraha poliisikoulun rakentamiseen Tampereelle.

Kun tutkii poliisitoimen resurssilisäyksiä nimenomaan poliisivirkojen osalta, ainakin minulle jää kovin epäselväksi, miten monta poliisivakanssia yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta huolehtivalla organisaatiolla on lisää käytettävissään budjetin perusteella. Selvitysosassa puhutaan sataa henkilötyövuotta vastaavasta lisäyksestä, mutta todellisia vakansseja on vain 53 ja loppu ilmeisesti konsulttifirma Mec-Rastorin selvityksistä lainattua höpinää: kohdentamista ja uudelleensuuntaamista, taas kohdentamista ja suuntaamista. Nekin ovat sellaisenaan tärkeitä asioita mutta eivät tuo lisää resursseja, joita välttämättä tarvittaisiin ja joista eduskunta on aikanaan päättänyt, niin kuin äsken mainitsin.

Valtiovarainvaliokunnan poliisitointa koskevasta osasta henki selvästi, että esimerkiksi toiveesta eduskunnan aikanaan edellyttämäksi resurssilisäykeksi esitutkintaa koskien

voidaan nyt kokonaisuudessaan luopua. Se ilmeni myös äsken valtiovarainvaliokunnan puolustusjaoston puheenjohtajan ed. Viljasen puheista. Ääni oli tavallaan muuttunut hänenkin kellossaan, vaikka tunnetusti tiedetään, että hän on myönteinen poliisin asioiden eteenpäin viemiselle resurssipuolella jne.

Sekä rikostutkinnan että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tulee heikkenemään entisestään. Ainoa toive on se, että tilanteen muuttuessa kestävämmäksi yhteiskunta herää, vaikka ei muuta, niin sen tyyppisiin toimiin kuin aikanaan Tarvan autokeräyksen aikoihin. Joskus tulee varmasti hätä tässäkin kysymyksessä vuosien varrella.

Poliisiresurssien polkeminen paikoillaan merkitsee myös sitä, että vaikka liikkuva poliisi on saanut armon olemassaololleen, liikenteen valvonta ei tule nykyisestään tehostumaan. Yhtään enempää poliisiautoja ja valvojia ei tulla näkemään tien päällä. Tämän erikoisyksikön palveluja tarvitaan entistä enemmän paikallispoliisin palvelemiseen, juoppojen kuljettamiseen jne. Paikallispoliisi toimii ankanan resurssipulan alaisena, ja se, mistä otetaan, on liikkuva poliisi. On utopiaa, että sieltä ehdittäisiin maantielle.

Kaiken lisäksi suunniteltu kylmäkalle-valvonta, automaattinen valvonta, on täysin utopiaa. Se tiedetään jo tässä vaiheessa. Jos nyt ajatellaan pistoolitutkaa, mistä löytyy se tassu, joka pitää sitä ojennettuna autoilijaa kohti? Täytyisi olla henkilöitä, jotka käyttävät pistoolitutkia. Ei se auta, jos niitä ostetaan, se varmasti ymmärretään.

Yhtä tyhjän kanssa on myös se 600 000 markan summa, joka budjetissa on nyt edellisen budjetin perustelulausuman innoittamana myönnetty poliisin radiojärjestelmän puheensalauslaitteistojen hankkimiseksi. Sillä ei saada edes minkäänlaista koeverkkoa, joten raha jää todennäköisesti käyttämättä ja valtion kassaan. Tämä on ehkä ollut tarkoituksinkin. Lainvastainen tilanne, jossa kuka tahansa voi kuunnella poliisin viestiliikennettä, tulee pysyväksi. Henkilörekisterilaki, mitä se sanoo tähän? Siellä tulevat henkilötunnukset, kaikki yksityisten ihmisten tekemiset kuultavaksi poliisiradiosta 160 markan arvoisella pienellä radiolaitteella ja vähän kalliimmallakin.

Olen edellä maininnut positiivisina seikkoina liikkuvan poliisin lakkauttamisesta

luopumisen sekä sen, että esitutkintaviranomainen ja huoltomies pystytään nyt erottamaan toisistaan. Kumpikin voidaan kuitenkin laittaa sitaatteihin. Positiivisena seikkana voidaan pitää myös sitä, että poliisin automaattisen tietojenkäsittelyn kehittämiseen on myönnetty huomattavasti enemmän määrärahoja kuin aikaisemmin. Se oli oikeastaan pakon sanelemaa. Eihän tämä järjestelmä toimi, ellei sen kehittämistä jatketa aikaisemmin suunnitellussa muodossa.

Samoin on Tampereen poliisikoulun rakentamiseen myönnetty määrärahoja 18 miljoonaa markkaa. Viimeksi mainittua on kuitenkin jo vuosikaudet rakennettu kuin iisikinkirkkoa. Vuosittain myönnettyt määrärahat pystyvät keskimääräisesti vain juuri ja juuri kuittaamaan inflaation kokonaiskustannusarvioon aiheuttamat muutokset. Poliisikoulu ei siis tule koskaan valmiiksi.

Siitä saattaa kehittyä samanlainen turistikoulu Tampereelle kuin Wienin keskustassa hotelli Stefansplatzin edustalla tämä kirkko, jonka nimeä en tiedä. Sen yksi torni on valmis ja kolme muuta ovat keskeneräisiä, eripituisia, kun rahat ovat aikanaan loppuneet ja rakentajat kyllästyneet. Poliisikoulusta tällä systeemillä tulee aivan samanlainen rahanpyydys Tampereelle, jota voidaan käydä ulkomailtakin katsomassa samalla lailla kuin Wienin kirkkoa. (Ed. Gustafsson: Kuka on SMP:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja?) — Sulo Eerikki Aittoniemi Harjun seurakunnasta, mutta se ei tähän asiaan pysty paljon. Minä olen yrittänyt tehdä tähän asiaan parhaani, niin kuin kaikkiin näihin muihinkin. (Ed. Mattila: Siitä pitää tehdä hallituskysymys!) — Hallituskysymys? Ei voida, kun minä en yleensäkaan hallituskysymyksiä harasta.

Mutta yksi positiivinen, todella positiivinen seikka täältä löytyy, sellainen, jota ei tarvitse sitaatteihin vetää. Se on SMP:n eduskuntaryhmän puheenjohtajan Sulo Eerikki Aittoniemen aloitteen pohjalta keskustorikospoliisin Hämeen aluetoimistoon Hämeen alueella toimivalle ns. Atari-ryhmälle eli "ammatti- ja taparikollisten seurantaryhmälle" erikoislaitteiston hankkimiseen 100 000 markkaa. Tämä, vaikka menee entiseltä työpaikaltani johdettavan toiminnan tehostamiseen, palvelee kaikkia poliisipiirejä Hämeessä, myöskin Lahtea ja kaikkia muita, Hämeenlinnaa, Riihimäkeä jne. Tämä ryhmä

on todella tehokas ja ei ole, ed. Jokinen, mikään Karhukopla (Ed. Jokinen: Eikö?), eikä tällä ole ostettu pyssyjä eikä aseita, vaan ihan fiksua välineitä. Tämä todella tutkii suuria rikoksia ja samalla avustaa paikallista poliisia ennalta varustautumisen suhteen. Toisin sanoen pyritään keräämään tiettyä tietoa liikkuvien rikollisten olemassaolosta, käyttämistä ajoneuvoista jne., joten pystytään jossain määrin heti antamaan paikalliselle poliisille apua, mihin suuntaan tutkimukset mahdollisesti kannattaisi alustavasti suorittaa. (Ed. Jokinen: Sillä niitä rikoksia synnytetään!)

Tämä on erittäin hyvä asia ja palvelee varmaan ryhmänä koulutuksellisestikin sikäli, että ryhmän toiminnasta, sikäli kuin oikein ymmärrän, on otettu ainakin jonkin verran oppia myöskin muissa lääneissä toimivien Atari-ryhmien toiminnan tehostamiseksi ja kehittämiseksi.

Ed. Mattila: Herra puhemies! Ajattelin puuttua puheenvuorossani kahteen sisäasiainministeriön hallinnonalan asiaan. Toinen on asia, joka hyvin paljon keskustelutti valtiovarainvaliokunnan hallintojaostoa, nimittäin lääninhallituksen atk-laitteistot. Sekä nähdyn että kuullun tiedon perusteella on voitu todeta, että lääninhallitusten atk-laitteistot ovat ylikuormitettuja. Ne eivät enää pysty palvelemaan, eivät edes lääninhallitusta, puhumattakaan lääninhallituksen ulkopuolella palveluja tarvitsevia kansalaisia.

Ylikuormitus näkyy mm. siinä, että odotusajat läänin atk-koneisiin ovat 5—10 minuuttia. Jos haluaa tietoa, joutuu jonottamaan, että pääsee koneelle. Tämä on täysin tehotonta ajan käyttöä. Laitteet on aikoinaan mitoitettu noin kymmentä yhtäaikaista käyttäjää varten. Jokaisessa lääninhallituksessa on tarvetta virka-aikana käyttöön noin nelinkertainen määrä, puhumattakaan että voitaisiin laajentaa käyttöä esimerkiksi rekisteritoimistoihin tai kuntiin päin.

Laitteistoista on vielä voitu todeta, että niitä ei voida laajentaa prosessoriteholtaan enää. Kaikki kapasiteetti on otettu käyttöön. Usealla hallinnonalalla on kuitenkin joko kehitteillä tai kokeilukäyttövaiheessa tietojärjestelmiä, jotka edellyttävät lisää tehoa. Tällaisista järjestelmistä mainitsen esimerkiksi mm. sosiaali- ja terveysministeriön valtionosuusjärjestelmät, kouluhallituk-

sen ja ammattikasvatustalouden kehittämät järjestelmät, kaava- ja asuntotoimistojen järjestelmät, ympäristönsuojelutoimistojen järjestelmät ja toimistojärjestelmien laajeneva käyttö.

Laitteistot, vaikka eivät ole kovin vanhoja, vaativat myöskin huoltokustannuksiin jatkuvasti lisääntyviä määrärahoja. Huoltokustannukset nousevat jatkuvasti noin 20 prosentin luokkaa vuodessa. Kun olemme tässäkin talossa useaan otteeseen puhuneet, että tiedon pitäisi kulkea konekielisenä kunnista aina keskusvirastoihin ja ministeriöihin saakka, on nähtävissä tänä päivänä, että näistä asioista on aivan turha puhua, koska lääninhallituksissa on tulppa.

Käsiteltävänä olevasta budjetista on ollut todettavissa, että osaltaan lähdetään lääninhallitusten atk-laitteistoja uusimaan, ja on hyvä, että edes liikkeelle lähdetään. Mutta eritahtisuus lääninhallituksissa tulee aiheuttamaan ylimääräistä työtä ja ylimääräisiä kustannuksia. Ohjelmistokustannukset moninkertaistuvat, kun ei voida edetä koko maassa yhtä aikaa.

Olisi ollut toivottavaa, että tämän budjetin yhteydessä olisi pystytty riittävät määrarahat osoittamaan, jotta kaikki Suomen läänit olisivat voineet yhtä aikaa päästä atk-laitteistonsa uusimaan. Tähän ei valitettavasti löytynyt yksimielisyyttä. Kuitenkin valtiovarainvaliokunnan mietintöön on liitetty yksimielinen lausuma siitä, että hallitus selvittää vielä ongelmatilanteet kertaalleen ja ryhtyy selvityksen jälkeen niihin toimenpiteisiin, mitä nämä edellyttävät. Toivon, että selvitykset valmistuvat niin pian, että asiaan päästään puuttumaan tarvittaessa vaikkapa lisäbudjetin yhteydessä. Tämä on nimittäin todellinen ongelma. Se ei ole vain oppositioedustajan esittämä huoli. Kysymys on kaikkien läänien alueella olevasta epäkohdasta, josta kärsivät läänilliset.

Herra puhemies! Toisena asiana ajattelin ottaa esille lääninrahakysymyksen. Läänin kehittämisrahaan esitetään tässä budjetissa 90 miljoonaa markkaa. Se on 4 miljoonaa markkaa enemmän kuin kuluvan vuoden budjetissa. Läänin kehittämisraha on osoittautunut erittäin tehokkaaksi ja joustavaksi välineeksi. Näin ollen olisi ollut toivottavaa tämän reippaampi kehittäminen, kun otamme huomioon vielä sen, että osa tästä 90 miljoonasta markasta joudutaan irrottamaan

lomatuen maksamiseen napapiirin pohjoispuolisille alueille. Siihen menee enintään 2,5 miljoonaa markkaa. Osaksi joudutaan irrottamaan tästä määräraha erityisaluiden ja rakennemuutosvaikeuksissa olevien paikkakuntien työryhmille. Jaettavaksi jäänee tämän vuoden tasoa pienempi määrä. Tätä en oikein jaksa pitää ymmärrettävänä olletikin, kun anottu määräraha ovat niin suurta luokkaa, että hylkäysprosentti näyttää olevan jopa 70. Siis tarve määrärahojen lisäämiselle olisi aivan kiistatta. Tulenkin esittämään asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä tähän menokohtaan määrärahan lisäystä, mutta vain sen verran, että edes tämän vuoden taso voitaisiin reaalisesti turvata.

Herra puhemies! Oman lukunsa läänin kehittämisrahan osalta vaatii myös se, että sitä tulisi kehittää. Tällä hetkellä on nähtävissä, että se vuodesta toiseen ikään kuin seisoo paikallaan. Kuitenkin meillä on monia sellaisia pieniä määräraha-kohteita, jotka olisi mielekästä jakaa läänin kehittämisrahan myötä. Mainitsen eräänä esimerkkinä vaikkapa vähittäiskaupan rahoitus- ja toimintatuen, johon vuositasona menee 16 miljoonaa markkaa. Tämä määräraha jaetaan niinkin korkealla tasolla kuin kauppa- ja teollisuusministeriössä. Ei tässä ole mitään mieltä. Kyllä tämän rahan hajottaminen kullekin läänille tuntuisi aivan oikealta ja vähintäänkin kohtuulliselta.

Toinen asia, jota jatkossa tulisi miettiä monien muitten asioiden ja kysymysten ohella läänin kehittämisrahan vastaisessa kehittämisessä, on kunnille ohjautuvat harkinnanvaraiset valtionavustukset. Ne jos mitkä olisi helpointa jakaa lääninhallituksissa. Joutuvathan tänä päivänä lääninhallitukset mm. näihin asioihin antamaan jo oman lausuntonsa.

Ed. Renlund: Herr talman! Gränsbevakningsväsendets avsikt att indra ett antal sjöbevakningsstationer kan inte accepteras. I tider när småbåtstrafiken ökar mycket snabbt, måste det anses ologiskt och stridande mot den utvecklingstrend som råder att planera sådana åtgärder.

För skärgårdsbefolkningen och båtfararna är sjöbevakningen en trygghetsfaktor, som är av yttersta vikt för alla som rör sig på sjön. En indragning av ett antal sjöbevakningsstationer innebär att det nu befintliga, relativt heltäckande nätet av sjöbevakningsstationer

klart skulle försämrast. Vid eventuella olyckor skulle hjälpen i många situationer vara på ett betydligt längre avstånd från olycksplatsen, vilket givetvis betyder försämrast sjösäkerhet.

Landet måste ha råd att upprätthålla ett heltäckande nät av sjöbevakningsstationer, som har beredskap att skrida till åtgärder dygnet runt. Viktiga länkar i stärkandet av sjösäkerheten är också kustradion och lotsväsendet. Den indragning av Vasa kustradio som redan skedde har visat sig vara till men för sjösäkerheten. Erfarenheten visar att centraliseringen av verksamheten inte fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Då också lotsväsendet står inför rationaliseringar och omorganiseringar, borde det ligga i allas intresse att man skulle se över hela den verksamhet, som på ett eller annat sätt ansluter sig till sjöräddningen och sjösäkerheten. Vi bör få en klar helhetsbild av omorganiseringen, innan några som helst åtgärder vidtas.

Statsutskottet förutsätter också i sitt klämförslag att en sådan utredning görs och att inga som helst åtgärder vidtas, innan en helhetsplan har uppgjorts. Denna plan borde ges i anslutning till 1991 års budgetförslag, så att riksdagen skulle ha möjlighet att ta ställning till den utarbetade planen. Den rationaliseringsiver som syns på en del håll får inte betyda att vi gör avkall på servicen.

Med tanke på sjösäkerheten borde också den tredje Super Puma-helikoptern anskaffas. Det är väl inte heller till fördel för vår renommé att vi vid ett flertal tillfällen fått anlita Sveriges räddningstjänst, då vår egen förmåga och beredskap inte hunnit till. Därför måste man förutsätta att regeringen seriöst utreder det förmånligaste sättet att anskaffa denna tredje Super Puma-helikopter, vilket också utskottet förutsätter.

Arvoisa puhemies! Rajavartiolaitoksen taroituksena on lakkauttaa joukko merivartioasemia, mitä ei voida hyväksyä. Aikoina, jolloin pienveneliikenne kasvaa hyvin nopeasti, tällaisten toimenpiteiden suunnittelua on pidettävä epäloogisena ja vallitsevan kehityslinjan vastaisena. (Ed. Laine: Aivan!) Saaristoväestölle ja veneilijöille merivartiointi on äärimmäisen tärkeä turvallisuustekijä, kuten kaikille muillekin vesillä liikkujille. Eräiden merivartioasemien lakkauttaminen mer-

kitsisi nykyisen kattavan merivartioasemien verkon selvää heikkenemistä. Mahdollisissa onnettomuustilanteissa apu olisi usein huomattavan kaukana onnettomuuspaikasta, mikä on tietysti omiaan heikentämään meriturvallisuutta.

Maalla on oltava varaa ylläpitää kattavaa merivartioasemien verkostoa, jolla on valmius ryhtyä toimenpiteisiin kaikkina vuorokauden aikoina. Tärkeitä lenkkejä meriturvallisuuden voimistamisessa ovat myös rannikkoradio ja luotsilaitos. Jo tapahtunut Vaasan rannikkoradion lakkauttaminen on ollut meriturvallisuuden kannalta haitallinen. Kokemus on osoittanut, että toiminnan keskeytyminen ei ole tyydyttävää.

Ed. Maijala: Herra puhemies! Otsikolla "Läänin rajat remonttiin" käytti Hämeen läänin maaherra hiljattain puheenvuoron julkisuudessa. Siinä hän totesi mm., ettei mikään ole niin sekava kuin Pirkanmaa kaikkine hallinto- ja piirirajoineen. Päijät-Hämettä hän piti vielä sekavampana ja edellytti, että valtioneuvosto ottaisi koko vyyhdin käteensä ja selvittäisi sen. Hän jatkoi: "Kaikki me olemme yksimielisiä siitä, että hallintorajojen tulisi kulkea talousalueiden rajojen mukaan. Tätä mieltä on myös läänin neuvottelukunta." Vaikka maaherra Tainion lausunnossa ei otetakaan kantaa Pirkanmaan läänin eikä hän sitä liene varsinaisesti tarkoittanutkaan, niin viitaten tuohon rajojen sekavuuteen on oman läänin tarve Pirkanmaalla selvästi olemassa. Kun näinä aikoina pyritään siirtämään ratkaisuvalltaa keskuks hallinnolta maakunta- ja läänitasolle, niin toiminnallisten aluekokonaisuuksien eli maakuntien puitteissa päätösvallan siirto onnistuisi luontevimmin.

Yksi esimerkki oman läänin tarpeesta on taas noussut esille, kun sotilashallinnon alueorganisaatiota uudistetaan. Sotilasläänit tulisivat puolustusvaliokunnassa olevan lakiehdotuksen mukaan noudattamaan Uutta maata lukuun ottamatta lääninhallinnon rajoja. Pirkanmaakin saisi olla Uudenmaan tapainen poikkeus, ellei samanaikaisesti käynnistetä Pirkanmaan läänin muodostamista. Muutoin esimerkiksi Hämeenkyrön kunta, joka kuuluu nyt Tampereen sotilapiiriin ja Pirkanmaahan ja jonka raja on Tampereen kaupungin rajasta 12 kilometrin päässä, siirtyisi Turussa sijaitsevan uuden

sotilasläänin alaisuuteen ja matka tärkeimmissä sotilasasioissa pitenisä pitkästi yli 100 kilometriä. Kyseinen lakiehdotuskin siis selvästi kiirehtii Pirkanmaan läänin muodostamista.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Majjala lähestyy Pirkanmaan läänin tarpeellisuutta mielestäni väärästä päästä toteamalla, että piirihallintoviranomaisten rajat ovat sekavat. Eiköhän olisi järkevämpää ensin selkeyttää ne piirihallintorajat, saada sitä kautta hallinto toimivaksi ja tällä tavalla pyrkiä välttämään turhan lisäbyrokratian luominen tähän maahan? Kyllä meillä läänejä on aivan tarpeeksi, eikä sillä ainakaan tavallisen kansalaisen kannalta ole mitään merkitystä, missä läänin pääkaupunki, lääninhallitus, sijaitsee. Ei siellä jouduta asioimaan. Ei ole kuntien kannalta tarpeellista, mutta veronmaksajien kannalta on kyllä tarpeellista, että meillä mahdollisimman vähän on tällaisia valtion virastoja. Toimikoot tehokkaammin niissä harvoissa paikoissa, missä tällä hetkellä niitä on. Mielestäni Pirkanmaan läänin perustaminen tulee kaikin keinoin torjua.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Maailman sivu pirkanmaalaiset ovat käyneet verottamassa naapuriläänien puolella. Jo ammoisina aikoina kävivät ryöstämässä lappalaisia. Tämäkin teko ansaitsisi historialta uudelleen arvioinnin ja ehdottoman tuomitsemisen. Yhtä tuomitavaa on pirkanmaalaisen verotus- ja ryöstöretket Hämeen eteläisen vaalipiirin alueelle. Tällä hetkellä ollaan verottamassa ja ryöstämässä ääniä, jotta voitaisiin vahvistaa Pirkanmaan läänin rakentamista tulevaisuudessa.

Olen samaa mieltä kuin ed. Viinanen, että missään tapauksessa Pirkanmaan lääniä niin kuin ylipäätään lisää uusia läänejä tässä maassa ei tarvita. Päävastoin pitäisi harkita huolellisesti nykyistenkin läänien vähentämistä. 5—6 lääniä riittäisi vallan mainiosti hoitamaan niitä hallinnollisia tehtäviä, joita läänit tarjoavat kunnille ja asukkaille.

Ed. Majjala (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Viinanen kanssa samaa mieltä piirihallintorajojen tarkistamisesta. Siinä on todella työtä. Mutta se ei

poista tällaisen oman talousmaakunnan käsittävän läänin tarvetta. Kun ajattelee sitä maakunnan kehittämisen näkökulmasta, niin se on edelleen olemassa, minä en sille mahdimitään, vaikka kuulisin täällä vastauspuheenvuoroja kuinka monta.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pirkanmaan kehittäminen on jostain muusta kiinni kuin siitä, onko sillä oma lääni, oma lääninhallitus. Mielestäni näyttää keskeinen tavoite olevan kuitenkin näköjään Pirkanmaan kannalta se, että sinne halutaan ne parisataa uutta virkamiestä veronmaksajiksi. Se on ainoa, millä tavalla lääniä näkyy haluttavan kehittää, mutta on kyllä mielestäni veromarkkkojen väärinkäyttöä, mikäli tällaista virkamieskoneistoa tähän maahan vielä lisää synnytetään.

Ed. Kietäväinen: Arvoisa puhemies! Haluan ensiksi puheenvuorossani kiinnittää huomiota poliisikeskusteluun, jota on jonkin verran käyty tämän pääluokan kohdalla erityisesti liikenneturvallisuuden osalta.

Liikenneturvallisuuden säilyttämisen ja sen kehittämisen kannalta on tärkeää, että hallituksen piirissä on vihdoin ja viimein päätetty siitä, että liikkuvaa poliisia ei organisaationa lakkauteta. Samaa asiaa on keskusta jo kauemman aikaa pyrkinyt eduskunnassa toteuttamaan jo aikaisemmissa budjetin vastalauseissa, ja on hyvä, että tämä asia vihdoin ja viimein on saatu päätökseen.

Tässä yhteydessä on syytä myös kiinnittää huomiota siihen, että liikkuvalla poliisilla on saatava riittävästi voimavaroja liikennevalvontaan. Tässä suhteessa hallituksen budjettiesitys ja myöskään valtiovainvaliokunnan mietintö ei osoita riittäviä määrärahoja. Tässä suhteessa ratkaisu on tavallaan vasta alkuvaiheessa.

Toinen liikenneturvallisuuden kannalta tärkeä tekijä on kiinnittää huomiota rattijuoppouden ja ruorijuoppouden rajojen tiukentamiseen. Nykyiset rajat ovat levittäneet ajatusta, että alkoholipaukun jälkeen voi lähteä rattiin tai ruoriin. Tämä ajatus on hämärtänyt suhtautumista alkoholinkäyttöön liikenteessä. Siksi onkin tärkeää, että mahdollisimman pikaisesti rattijuoppouden ja ruorijuoppouden rajoja tiukennettaisiin.

Liikenneturvallisuudelle tärkeää on myös ottaa huomioon se, että erittäin suuri ja

kasvava ongelma liikenneturvallisuuden kannalta on teidemme heikko kunto ja teiden kunnan entisestään heikkeneminen. Se heikentää liikenneturvallisuutta monella tavalla. Onkin syytä vaatia, että määrärahoja tarvitaan lisää, ei vain valtateille, vaan myös alemman asteiselle tieverkolle, ja tarvitaan myös uutta ajattelua liikennepoliitikassa siten, että entistä enemmän raskaita kuljetuksia siirretään pois maanteiltä rautateille ja myös muuta liikennettä rautatieliikenteen varaan.

Poliisin osalta on syytä kiinnittää huomiota myös poliisin paikallispalvelujen kehittämiseen. Nythän ollaan poliisin hallinto-organisaatiota uudistamassa ja näillä näkymin näyttää siltä, että monia nimismiespiirejä uhkaa lakkauttaminen. Tämä luonnollisesti johtaa siihen, että monien nimismiespiirien palvelujen saatavuus heikkenee. On pelättävissä myös, että poliisien vakanssit keskittyvät suuriin keskuksiin. Tämä omalta osaltaan lisää kansalaisten turvattomuutta haja-asutusaluevaltaisilla alueilla.

Poliisin organisaatiota uudistettaessa on lähdettävä siitä, ettei kansalaisten turvallisuutta heikennetä. Piirien laajuutta ja nimismiespiirejä uudelleen organisoitaessa on muistettava se, että on omat rajansa piirien laajentamiselle. Esimerkiksi hälytysmatkat ovat tällä hetkellä jo niin pitkiä, että se heikentää merkittävästi kansalaisten perusturvallisuutta. Kun poliisin saaminen esimerkiksi vaarallisissa tappelutilanteissa tai jopa murhapaikalle tai vakavissa ryöstötapauksissa kestää pitkiä aikoja, jopa puhutaan pahimmissa tapauksissa useammista tunteista, on kysymys todella vaarallisesta ja vaikeasta ongelmasta, johon on kyettävä löytämään ratkaisuja. Tähän ei riitä ratkaisuksi se, että nimismiespiirejä ja päivystyspiirejä ruvetaan entisestään laajentamaan merkittävästi. Samoin on vaadittava, että nimismiespiirien palveluita tulee turvata myös maaseutualueilla kohtuuetäisyydellä jatkossakin.

Tässä keskustelussa sisäasiainministeriön itse asiassa ehkä kaikkein merkittävimmästä kokonaisuudesta, kunnalliskysymyksistä, kuntataloudesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä, on käytetty itse asiassa yllättävän vähän puheenvuoroja ajatellen, mitä sillä sektorilla on tapahtumassa.

Verokeskustelussa tässä salissa, sitä nyt tässä kovin paljon laajentamatta, on lähes

kokonaan unohtunut se seikka, että tällä hetkellä verotuksen eräs pahimmista epäkohdista on se, että veroäyrien hintaerot kuntien välillä ovat huomattavan suuret. Tällä hetkellä veroäyrien hintaerot ovat jo 5,5 penniä alhaisimman ja korkeimman veroäyrien kuntien välillä. Tämähän merkitsee käytännössä jo sitä, että esimerkkinä sanottuna 50 000 markan kunnallisverotettavalla tulolla joutuu korkean veroäyrien hinnan kunnissa maksamaan 2 750 markkaa enemmän kunnallisveroa kuin alhaisimman veroäyrien hinnan kunnissa. Jos tätä verrataan tuon tuloluokan marginaaliverokeskusteluun ja siihen asteeseen, niin tässä on kysymys huomattavastikin merkittävämmästä asiasta. Kuitenkin verokeskustelussa tämä näkökohta on valitettavan suuressa määrin unohtunut, eikä korkea veroäyrien hinta ole vain muutaman kunnan ongelma. Tällä hetkellä vähintään 18 pennin äyrinhintoja on viimeisten, ensi vuodelle tapahtuneitten korotusten jälkeen peräti 129 kunnassa. Se on suuri joukko maamme kuntia, ja tätä kautta ongelma on erittäin suuri kansalaisten tasa-arvoperiaatettakin silmällä pitäen.

Veroäyrien hintojen korotus on myös ollut viime vuosien aikana hyvin nopeata. Vuodelle 1988 veroäyrinsä hintaa korotti 81 kuntaa, vuodelle 1989 korottaneiden kuntien määrä oli jo 101, ja ensi vuodelle 86 kuntaa korottaa veroäyrinsä hintaa. Tämä on raju vauhti ja lisää äsken esittämäni kansalaisten eriarvoisuutta.

Tässä suhteessa on erittäin huolestuttavaa, että hallitus on ottanut tupo-ratkaisuun mukaan, hyvittääkseen pienituloisille palkansajaryhmille heikon tuporatkaisun tuloksen, verovähennyksen, joka tehtäisiin kunnallisverosta ensimmäistä kertaa ilmeisesti koko Suomen historiassa. Kunnallisverosta tehtävänä tämä vähennys koskisi 20 000—80 000 markan tuloluokkiin kuuluvia henkilöitä. Tämän vaikutus, kun se ilmeisesti tultaisiin tekemään palkkatuloista, on kunnille lähes 600 miljoonaa markkaa vähemmän kunnallisverotettavaa tuloa vuodessa. Tämä koskee kaikkein voimakkaimmin kaikkein köyhimpiin kuntiin. Se tehdään todellakin verosta. Sitä ei verotulojen täydennysjärjestelmä korvaa, ja myös hallituksen esittämä menettely, jos se näin toteutetaan, tulee vaikuttamaan siten, että kunnallisverotuksen laskenta kohtaa äärettömän suuria vaikeuksia, koska

enää verokertymä ei kerrokaan kokonaisveron määrää, minkä kunta saa vuosittain, vaan siinä on tämä vähennyksen aikaansaama epävarmuus, jota ennakolta on äärimmäisen vaikea arvioida.

On selkeästi sanottava, että hyväksyn sen, että tämä vähennys toteutetaan, koska tuloratkaisu pienituloisten palkansaajien kannalta todella heikko, mutta tämä vähennys on tehtävä niin kuin muutkin vähennykset tuloista ja mitoitettava sille tasolle, että se aikaansaa saman tulovaikutuksen heidän osaltaan, mitä hallituksen esittämä malli toteuttaa, ja toisaalta sitten sen, että tämä vähennys tulee korvata kunnille täysimääräisenä, etteivät kuntien väliset veroäyrien hintaerot entisestään nousisi. Valitettavasti tähän mennessä vielä ei ole saatu asiallisia neuvotteluja asiasta hallituksen ja kunnallisten keskusjärjestöjen kanssa. Nämä neuvottelut toivottavasti pikaisesti saadaan kuitenkin käyntiin.

Budjetin pääluokassa 26 on muutamia momentteja, joihin tässä on syytä lyhyesti kiinnittää huomiota. Ensinnäkin kuntien yleisistä valtionosuuksista on todettava, että hallituksen vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesityksessä yleisen valtionosuuden asukaskohtainen markkamääräennakko ensi vuodelle on vahvistettu 128 markaksi asukasta kohden. Tämä 128 markkaa on riittämätön. Siinä määrässä ei ole otettu huomioon kulu- ja kustannustason arvioitua suurempaa nousua. Samoin kuluttajaneuvonnan laajentumisen vaikutuksesta aiheutuvia 5,3 miljoonaa markkaa ei ole otettu huomioon muilta osin kuin tulo- ja menoarvioesityksen perusteluissa esitetyltä 1,5 miljoonan markan osuudelta.

Yleisen valtionosuuden asukaskohtaiseksi markkamääräksi olisi hallituksen esityksestä poiketen tullut asettaa 132 markkaa, ja että tämä toteutuisi, tulen yksityiskohtaisessa asian käsittelyssä esittämään tähän riittävää määrärahan lisäystä.

Toinen on verotulojen täydennys. Tässä on sama tilanne. Hallitus esittää momentille vain 18 miljoonaa markkaa. Koska nämä veroäyrien hintaerot ovat rajusti nousseet, tälle momentille tarvittaisiin lisää. Tästäkin tulen tekemään yksityiskohtaisessa käsittelyssä esityksen.

Mutta mitä tulee kuntien harkinnanvaraiseen avustukseen, siitä on todettava, että

hallitus ei esitä kuntien harkinnanvaraiseen avustukseen lainkaan korotusta. Kuntien taloudellinen asema on kiristynyt huolimatta siitä, että viime vuosina yleinen taloudellinen kehitys on ollut varsin hyvä. Kuntien lainakanta on kasvanut, ja kuntien kassavarat ja talletukset ovat supistuneet.

Verouudistus heikensi erityisesti köyhimpien kuntien taloudellista asemaa. Seurauksena on ollut joko palvelujen supistaminen tai veroäyrien hinnan korottaminen, ja valitettavan monet kunnat ovat joutuneet sitten veroäyrien hintaa korottamaan. Suuressa osassa kunnista on talous heikentynyt merkittävästi.

Tämän vuoden budjettiesityksessä luvattiin korvata kunnille ns. pienten valtionosuuksien uudistuksesta aiheutuva rasitus, joka ylittää kuntakohtaisesti 0,15 penniä äyriältä. Tämän vuoden budjetissa ei ole kuitenkaan tähän varattu riittävästi määrärahoja. Tätä on syytä peräänkuuluttaa, koska hallitus on tässä salissa, kun pienten valtionosuuksien uudistusta koskevaa lakia käsiteltiin, useita kertoja toistuvasti ja tämän jälkeenkin ilmoittanut, että 0,15 penniä äyriältä yli menevä osuus korvataan. Hallitus tältäkin osin on valitettavasti rikkonut lupauksensa.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä on lopuksi ehkä muutama sana todettava myös Hiltusen mallista, koska se on hyvin merkittävä asia koko suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan peruspalvelujen turvaamisen kannalta. Valtionosuusuudistus on nyt lähtenyt vauhdilla liikkeelle, ja valitettavan vähän on kiinnitetty huomiota siihen, mikä tulee olemaan valtionosuusuudistuksen lopputulos tavallisen kansalaisen kannalta. Tässä on heiteltä kuntakohtaisia arvioita, miten se tulee vaikuttamaan kunnittain. Nämä kuntakohtaiset arviot ovat jossain määrin nekin aika heikolla pohjalla, koska ne perustuvat vain yhden vuoden pohjatietoihin. Mutta on todettava, että todellakin tämä laajempi yhteiskunnallinen analyysi valtionosuusuudistuksen tavoitteista ja siitä keskusteleminen on jäänyt todella vähiin.

Sen takia onkin tässä aivan tiivistetysti todettava, että Hiltusen työryhmän malli on saatettava laajaan jatkovalmisteluun. Tässä jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota, ei pelkästään kuntataloudellisiin vaikutuksiin, vaan myös siihen, mihin malli tulee

johtamaan hyvinvointiyhteiskunnan peruspalvelujen osalta. Samoin on todettava, että sekä opetusministeriössä että sosiaali- ja terveysministeriössä on laadittu hyvin mielenkiintoiset mallit kyseisten hallinnonalojen valtionosuusuudistukselle, ja myös näiden mallien tulisi olla jatkovalmistelussa pohjana ja mukana. Jatkovalmistelun pitäisi olla riittävän laaja-alaista. Tässäkin uudistuksessa oppositio on kokonaan pidetty sivussa, ja jatkovalmisteluun opposition ja hallituspuolueitten lisäksi tulisi saada mukaan myös kaikki kunnalliset keskusjärjestöt.

Ministeri Halonen: Arvoisa puhemies! Mielestäni oli erittäin hyvä, että ed. Kietäväinen otti nimenomaan tässä pääluokassa esille myös kuntien ja valtion välisen rahoitussuhteen jatkokehittelyn. Olen täsmälleen samaa mieltä ed. Kietäväisen kanssa siinä, että Hiltusen paperilla ei ole pelkästään tekninen vaan nimenomaisesti yhteiskuntapoliittinen luonne, jonka vuoksi sitä tulisi varsin laajasti valmistella. Tässä suhteessa voin lisätä tietona sen, että kaikeksi onneksi nyt hallitus on päätnyt sellaiseen tulokseen, että näistä papereista pyydetään normaalit lausuntokierrokset, jotka on jätetty myöskin asianomaisten sektoriministereitten tehtäväksi omalta osuudeltaan. Omalta puoleltamme voimme sanoa, että sosiaali- ja terveysministeriö ei tule hätiköimään lausuntojen pyytamisessä, vaan pyrkii mahdollisimman laajalti normaalien yhteistyökumppanien kuten kunnallisten keskusjärjestöjen kanssa pohdiskelemaan eri malleja.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 27

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Rouva puhemies! Aloitan tämän puheenvuoron lainaamalla Turussa ilmestyvää lehteä, koska siinä käsiteltiin puolustusvoimien organisaatiomuutosta. Tässä kerrotaan ensinnäkin, mikä ainakin puolustusasiain valiokunnan jäsenille ja varmasti

laajemminkin eduskunnan jäsenille on selvillä, että puolustusvoimien uudessa aluejaossa maa on jaettu kolmeen maanpuolustusalueeseen: "Ne keskittyvät alueellisesti laajojen sodanajan suunnitelmien laatimiseen. Uudet sotilasläänit hoitavat lakkautettavien sotilaspiirien asevelvollisuus- ja materiaaliasiat. Pääesikunta ja puolustusministeriö ovat eri mieltä Uudellemaalle perustettavien sotilasläänien määrästä." Mutta tämä oli siis toimituksen tekstiä.

Tässä yhteydessä haastateltiin Lounais-Suomen sotilasläänin komentajaa Veikko Vesteristä, joka haastattelun mukaan on sanonut näin: "Kenellekään ei ole vielä selvää, miten sotilasläänit kykenevät hoitamaan ne 700 eritasoista suunnitelmaa, joita sotilaspiirit nyt ylläpitävät." Tällä halusin todeta sen seikan, että ilmeisesti tässä asiassa ei kannata niin kovasti kiirehtiä. Saattaa olla, että kiireellä tulee tehtyä virheitä, ja niistä mm. Lounais-Suomen sotilasläänin komentaja varoittaa. Hän esittää tässä myös sellaisen käsityksen, että neljän viiden hengen vahvuisten toimipisteiden rakentamisessa ja muodostamisessa niille paikkakunnille, joista sotilaspiiri katoaa ja joihin ei tule sotilasläänin esikuntaa, ei järkeä olisi. Esimerkiksi itse olen miettinyt tätä asiaa siltä pohjalta, kenen tehtäväksi jää esimerkiksi varusmiesten kantakortiston hoitaminen. Mihin se tehtävä siirtyy tämän uuden jaon perusteella? No, tästä ei kai vielä tehdä päätöksiä tämän budjettiesityksen yhteydessä, joten tämän pidemmältä en puutu tähän kysymykseen.

Sen sijaan kahta muuta näkökohtaa haluaisin korostaa. Olen tehnyt yhdessä eräiden muiden devan kansanedustajien kanssa ehdotuksen siitä, että varusmiesten päivärahaa korotetaan ensi vuoden ensimmäisestä päivästä alkaen. Mielestäni tämän aloitteen hyväksyminen on tarpeen erityisesti siitä syystä, että varusmiehillä armeijassa on huomattavasti sellaisia välttämättömiä menoja, joihin nykyinen päiväraha ei riitä, ja siksi tuon päivärahan huomattava korottaminen, kuten ehdotukseni tarkoittaa, tulisi toteuttaa.

Toinen, tätä suurempi asia on sitten kysymys Suomen varustautumisesta. Kaikkiialla maailmassa tehdään suunnitelmia, tehdään sopimuksia, harkitaan ja neuvotellaan varustautumisen rajoittamista, aseriisuntatoimiin

suuntautumista. Suurvallat ovat keskenään siitä myös sopineet, ja näyttää siis siltä, näyttää todella siltä, että ollaan liennytyksen suunnassa kulkemassa eteenpäin. Varustelumenoja voidaan vähentää ja käyttää hyödyllisempiin tarkoituksiin.

Nyt kuitenkin tuntuu siltä, että Suomessa toistaiseksi ei tätä esimerkkiä ole päätetty seurata, ei siitäkään huolimatta, että muistamani mukaan jopa eduskunnan nykyinen puhemies kertaan tai kahteen on tässä asiassa julkisuudessa myös mielipiteitä esittänyt samaan suuntaan kuin olen ymmärtänyt mm. niiden kansanedustajien ajattelevan, jotka ovat asettuneet tukemaan 10 prosentin supistusta vaativaa liikettä. Meillä siis näyttää siltä, että tunnetaan uhan vain kasvavan, ja itse asiassa pääministerin puheenvuoro, johon viittasin ulkoministeriön pääluokan käsittelyn yhteydessä, viittaa myös tällaiseen käsitykseen.

On ilo todeta, että suomalaisen nuorison keskuudessa kuitenkin on toisenlaisia aatoksia, toisenlaisia mielipiteitä. Lainaan tässä varsinaissuomalaisille kansanedustajille osoitettua Turun yliopiston ylioppilaskunnan kirjettä, jossa puhutaan Suomen turvallisuuspolitiikan painopisteistä, ja nyt lainaan tästä kirjelmästä kolme kappaletta:

"Parlamentaaristen puolustuskomiteoiden myötä alkanut määrätietoinen varustelupolitiikka kasvattaa Suomen sotilasmahtia. Samaan aikaan muualla Euroopassa yleisesti uskotaan liennytykseen ja aseistariisuntaan. Ensi vuoden budjettiin hallitus esittää 2,38 miljardia asehankintoihin, ja lisäksi jatkuvasti valmistellaan vuosisadan asekauppaa, torjuntahävittäjien hankintaa.

Kolmas parlamentaarinen puolustuskomitea vuonna 1981 määritteli turvallisuuspolitiikan päämääräksi valtiollisen itsenäisyyden säilyttämisen sekä kansalaisten elinmahdollisuuksien turvaamisen. Turvallisuuspolitiikan jälkimmäinen osa tarkoittaa luonnonympäristön hoitoa ja suojelua sekä kansalaisten perusturvallisuuden takaamista. Tärkeitä osia perusturvallisuudessa ovat asuminen, koulutus ja toimeentulo.

Koko yhteiskunnan turvallisuus lähtee yksittäisen kansalaisen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Toivomme teidän" — siis kansanedustajien — "toimivan kirjatun turvallisuuspolitiikan jälkimmäisen osan tehostamiseksi. Esitämme, että torjuntahävittäjien

hankintaan kaavailuilla miljardeilla perustettaisiin maahamme tehokas opintotukirahasto."

Tässä on siis yksi ehdotus, mihin näitä rahoja voitaisiin käyttää. Täällä on pöydillä toinen ehdotus, jossa myös esitetään budjetista vähennettäväksi ehdotetuille määrärahoille uutta käyttötarkoitusta.

Eduskunnassa on joukko kansanedustajia yhtynyt 10 prosentin asemäärärahojen supistamisliikkeeseen, ja kansanedustajat ovat lausunnossaan kiinnittäneet huomiota siihen ja väittäneet, niin kuin tässä julkisuuteen saatetussa kannanotossa sanotaan, että meillä maanpuolustustarpeet perustuvat väärään arvioon maahamme ja sen kansalaisiin kohdistuvista uhkatekijöistä. Kansanedustajat korostavat sitä, että ilman saastuminen, saasteiden kaukokulkeutuminen, maaperän happamoituminen, metsien kuoleminen ja vesien myrkyttäminen ovat vakavia epäkohtia ja hälyttävempiä turvallisuusriskejä Suomelle ja sen asukkaille ja maamme tuleville sukupolville. Siksi tässä kannanotossa on päädyttykin siihen, että Suomen tulisi säästää asemäärärahoista ja käyttää niitä ympäristönsuojelua edistäviin tarkoituksiin.

Tämän pääluokan ehdotusten viimeisessä kohdassa on ed. Haaviston perustelulausumaehdotus, joka käsittelee edellä mainitsemiani näkökohtia, ja mielestäni on syytä asettua kannattamaan ehdotusta, kun se äänestykseen tulee. Haluan kylläkin todeta, että demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä on esittänyt miljardin markan supistusta asemäärärahoihin. Tällainen raha-asia tavoite on esitetty meidän vaihtoehdobudjetissamme. Kun eduskunnalle nyt on kuitenkin jaettu valiokunnan mietintöön liitetyn SKDL:n vastalauseen mukaisesti ed. Laaksosen nimissä ehdotus asemäärärahojen supistamisesta 743 miljoonalla markalla, niin totean tämän olevan niin lähellä meidän tavoitettamme, ettemme tule asettamaan erillistä ehdotusta vastakkain ed. Laaksosen nimissä olevan ehdotuksen kanssa. Emme siis tule kilpailemaan vaan kannatamme ed. Laaksosen nimissä olevaa ehdotusta. Samoin kannatamme myös ehdotusta, joka on jaettu ed. Uiton nimellä ja joka tarkoittaa palveluajan lyhentämiseen ja varusmiespalvelukseen kutsuttavien määrän vähentämiseen suuntautumista.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Käytän tilaisuutta hyväkseni ja tiedustelen, kun puolustusministeri on paikalla: Missä vaiheessa on tällä hetkellä pysyvän maanpuolustusnäyttelyn perustaminen? Tällaiseksi näyttelypaikkakunnaksi, yhdeksi hyväksi vaihtoehdoksi, on esitetty Hämeenlinnaa, jossa järjestettiin puolustusvoimien 70-vuotisjuhlanäyttely Linnankasarmilla kaksi vuotta sitten puolustusvoimain lippujuhlapäivänä. Todella nyt haluaisin tietää, missä vaiheessa tämän asian valmistelu on. Olen ministeri Norrbackilta saanut kirjalliseen kysymykseen vastauksen, jonka sisältö oli asialle täysin myönteinen, mutta olisin todella toivonut, että ensi vuoden budjetissa olisi jo tähän tarkoitukseen löytynyt edes alkuun suunnittelumääräraha.

Ed. Maijala: Arvoisa puhemies! Keskustan vastalauseessa valtiovarainvaliokunnan mietintöön todetaan tämän pääluokan kohdalla seuraavaa: "Hallitus esittää sotilaallisen maanpuolustuksen selvitysosassa puolustusvoimien organisaatiouudistukseen liittyen nykyisten sotilaspiirien lakkauttamista ja niiden korvaamista osittain lisäämällä sotilasläänien lukumäärää. Maakunnallisten sotilaspiirien lakkauttaminen kuitenkin heikentäisi palveluja useilla alueilla, koska mm. etäisyydet sotilasläänin keskuspaikkaan huomattavasti kasvaisivat." Esitämme tässä vastalauseessa, että nykyisiä sotilaspiirejä ei tule lakkauttaa puolustusvoimien organisaatiouudistuksen yhteydessä.

Olen edellisen pääluokan kohdalla puhunut hallinto- ja piirirajojen sekavuudesta. Koska tämä uudistus hämmäntäisi edelleen useiden maakuntien hallinnollisia rajoja, katsom, ettei ole tarkoituksenmukaista rajata sotilashallinnon rajoja ehdottomasti siviililäänien alueisiin vaan sallia siinä poikkeamat siten, että toiminnalliset aluekokonaisuudet tulevat samaan sotilasläänin.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Puolustusministeriön hallinnonala kehittyä budjettiesityksen mukaan mielestäni kohtuullisesti taloudellisessa mielessä. Myönteisenä on erityisesti pidettävä sitä, että Lapuan patruunatehdasta kehitetään sen muuttuessa liikelaitokseksi ja, kuten perusteluissa todetaan, huolehditaan sen kehittämisestä Pohjoismaiden johtavaksi yritykseksi kilpailu- ja met-

sästysaseiden patruunan valmistajana. Etelä-Pohjanmaalla pidämme tätä valtiovarainvaliokunnan lisäystä budjettiesitykseen erittäin hyvänä.

Arvoisa puhemies! Puolustusministeriön pääluokassa on valitettavaa ja jopa murheelista se, että nykyisin hyvin toimiva sotilaspiirijärjestelmä aiotaan lakkauttaa puolustushallinnon organisaatiouudistuksen yhteydessä, kuten täällä on jo useissa puheenvuoroissa todettu. Puolustushallinnollisesti maata ajetaan suuriin sotilasalueisiin. Sotilaspiirien lakkauttaminen on suunniteltu tulemaan voimaan vuoden 1993 alusta. Maa jakaantuisi tällöin 12 sotilasläänin ja 3 maanpuolustusalueeseen. Perinteiset yhteydet maakuntatasolla sotilashallintoon muuttuisivat. Puolustusvoimain organisaatiouudistus osoittaa, miten nykyhallitus, vaikka se siirtääkin henkilöstöä puolustusvoimien osalta lääneihin, pyrkii keskittämään hallintoa ja toimintoja yhä suurempiin valtion hallintoyksiköihin ja tukemaan näin läänien kehitystä hyvin vahvasti.

Tällaista kehitystä mielestäni ei voi pitää hyväksyttävänä aikana, jolloin me olemme menossa yhdyntyyään Eurooppaan ja jossa maakuntien hallinnolla on keskeinen sija ja maakuntia pyritään kehittämään. Mutta tämä lieneekin nyt sitä uutta kulttuuria, jota nykyinen hallitus harjoittaa. Myös maan sotilashallinto joutuu tämän uuden kulttuurin kohteeksi. Tässä ei ole sinänsä mitään ihmeellistä, kun on seurannut käytyä keskustelua ja kuunnellut esimerkiksi kansliaministeri Ilkka Kanervan puheen, kun hän totesi seutusuunnittelun keskuksen edustajakouksessa, että väliportaan hallintoa eli ns. maakuntaitsehallintoa ei Suomessa enää tänään tarvita. Vielä muutama vuosi siten kokoomuskin oli, ainakin puheissaan, valmis maakuntahallintoa vahvasti kehittämään ja — näkisin myös tältä pohjalta — pitämään nykyiset sotilaspiirit voimassa.

Arvoisa puhemies! Vaasan läänissä puolustusvoimien hallintouudistus merkitsee Seinäjoen, Kokkolan ja myös Vaasan nykyisen sotilaspiirin lakkauttamista ja toiminnot siirtäisivät yksiselitteisesti Vaasaan. On syytä muistaa, että Seinäjoen sotilaspiirin alue on tänään 49 prosenttia koko Pohjanmaan sotilasläänin alueesta. Suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa tarvitsee mielestäni oman sotilashallintoyksikön.

Sotilaspiirin lakkauttaminen on ikävä päätös maakuntien maanpuolustushengelle. Maanpuolustushenkeä ja -tahtoa ei tietokoneilla tehdä, eikä se hallinnon keskittämisedisty. Tarvitaan ihmisiä, jotka ymmärtävät vapaaehtoisen maanpuolustustyön merkityksen itsenäisen kansakunnan peruspilarina. Mielestäni juuri sotilaspiirit ovat tehneet maakunnissa erittäin arvokasta ja tärkeää työtä maanpuolustushengen pitämiseksi. Puolustusvoimat tarvitsevat voimakkaita maakuntia, ja maakunnat tarvitsevat myös puolustusvoimia. Etelä-Pohjanmaalla mielestäni sotilaspiiri on myös muuta kuin pelkkä hallintoyksikkö, se on osa eteläpohjalaisuutta.

Arvoisa puhemies! Maakuntaliittojen edustajat ovat esittäneet 3—4 vuoden lisäaikaa puolustushallinnon organisaatiouudistukseen, jotta linjat voisivat vielä selkeytyä eikä tehtäisi korvaamattomia virheitä. Pohjanmaan sotilasläänin komentaja, kenraalimajuri Pertti Jaakkola ehdotti puolustusvoimain lippujuhlapäivänä viime kesänä, että lakkautettaviin sotilaspiireihin jäisivät niiden tehtävistä huolehtimaan everstiluutnanttien johtamat toimistot. Hänen mielestään Seinäjoen ja Kokkolan sotilaspiirit tekevät korvaamatonta työtä, jota ei Vaasasta kyettäisi hoitamaan. Tähän ajatukseen on helppo yhtyä, ja sopiikin kysyä, että jos toimistot jätettäisiin maakunnallisiin keskuksiin myös muualla maassa, niin minkä takia sitten pitäisi koko sotilaspiirijärjestelmä lakkauttaa.

Arvoisa puhemies! Ed. Majjala teki hyvän esityksen, jolla perusteluista poistetaan maininta sotilaspiirien lakkauttamisesta. Mielestäni tätä hyvää esitystä on syytä lämpimästi kannattaa.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Puolustusministeri kaipasi jo päivällä syvällisempää puolustuspoliittista keskustelua, kun keskustelimme puolustustarvikkeiden vientilain muutoksesta. Hän on tämän esityksensä tehnyt aikaisemminkin useain otteeseen, mutta niin kovin reunaehdoin, että tähän keskusteluun budjetin yhteydessä on aika vaikea osallistua.

Lainaan ministeri Norrbackin puheenvuoroa 25.9.1989 Sotakorkeakoululla maanpuolustuskurssin avajaisissa. Ministeri totesi näin: "Yksimielisyys on tietysti hyvä asia,

mutta keskustelun kapea-alaisuus johtaa siihen, että asiantuntijapiirien ulkopuolella käytävä mielipiteenvaihto tapahtuu ilman perusteellista turvallisuuspoliittista analyysia. Tästä seuraa, että ne, jotka haluavat muuttaa Suomen puolustuspoliittista linjaa vaatimalla esimerkiksi jyrkkiä muutoksia puolustusmäärärahoihin, eivät yleensä esitä selkeitä turvallisuuspoliittisia argumentteja vaatimustensa perusteeksi. Julkisuudessa pinnalla olevat tiedot ja lyhytnäköiset, kansainvälisiin suhdanteisiin sidotut näkökohdat tuodaan iskulauseenomaisesti esiin." — Siihenpä perustelut päättyvätkin, ja niin päättyi lainauskin.

Kun itsekkin olen kieltämättä syyllistynyt tällaiseen iskulauseenomaiseen keskusteluun ilman syvällisiä turvallisuuspoliittisia argumentteja, en nytäkään voi lähteä keskusteluun ministerin edellyttämällä tavalla. Kuitenkin ajattelin lainata vielä puheenvuorossani lisen-siaatti Pertti Joenniemen viime vuoden syksyllä Forssassa pitämää puheenvuoroa "Uhkakuvat, aseet ja puolustuspolitiikka", jotta omaan puheenvuorooni tulisi asiantuntijan argumentointia. Lainaus kuuluu näin:

"Suomalaisessa puolustuspolitiikassa van-notaan pysyvyyden nimeen. Puolustuspolitiikan logiikka on tyypillistä sotilaallisesta logiikasta. Ympäristö koetaan kilpailullisena ja tähän kilpailuun osana modernia elämänmuotoa voidaan reagoida vain tehostamalla omaa varustelua. Keskeiset kysymykset liittyvät rahaan ja varusteisiin, muusta ei juuri kannata keskustella. Parempien ja 'ajanmukaisten' välineiden oletetaan lisäävän turvallisuutta.

Pitkät perinteet estävät todella sisällöllisiin kysymyksiin pureutuvan puolustuskeskustelun. Niistä ei voida keskustella toreilla, foorumeilla, eduskunnassa eikä paljon edes komiteoissa. Puolustuspolitiikassa vaaditaan konsensusta. Sisällöllinen keskustelu repisi auki jo umpeutumassa olevia haavoja kansakunnan sisäisesti tai johtaisi ulkopoliittisesti liian arkoihin teemoihin.

Uhkan on siis oltava yleinen ja abstrakti, ei nimetty ja konkreettinen. Keskustelu voi koskea vain tämän aksiomaattisen uhkan torjumisen muotoa, tarvittavia välineitä ja niiden hankinnasta koituvaa laskua.

Puolustuspolitiikka on meillä politiikkaa erittäin suppeassa ja kapeassa mielessä. Presidentti tai ministeri eivät siihen juurikaan

puutu, eduskunnalta aihe on suorastaan kielletty, joten jäljelle jäävät vain komiteat ja virkamiehet, toisin sanoen sotilaat.”

Kun tähänkin hätähuutoon on yhtyminen, on todella vaikea käydä ministerin edellyttämää syvällistä puolustuspoliittista keskustelua.

Jo tänään päivällä käydyssä keskustelussa toin julki kiinnostukseni enemmänkin ase-
tuontiin. Erityisesti minua kiinnostavat hävittäjähankinnat, joista lähes päivittäin saa lukea erilaisista lehdistä erilaisia epämääräisiä viittauksia siitä, mitä ollaan hankkimassa ja millaisella vauhdilla. Kaikesta tästä keskustelusta eduskunta on pidetty täysin sivulisenä. Minun mielestäni näin suuren asian ollessa kyseessä pitäisi informoida koko ajan eduskunnan puolustusasiainvaliokuntaa, mahdollisesti muitakin valiokuntia, niin että ei tämän suuruusluokan asiaa vietäisi niin valmiiksi, että jäljelle jää ainoastaan ota tai jätä -vaihtoehto ja käytännössä se vaihtoehto on: ota.

Tämän päivän Uudessa Suomessa oli jostakin syystä — liittyenkö tähän eduskunnan keskusteluun — joukko sotilaallisia haastatteluja. Niitä luettuani heräsi ajatus, onko maamme kenraalikunnalla erilainen arvio esimerkiksi pohjoisten merialueiden turvallisuudesta tai Euroopan tilanteesta yleensä kuin meidän ylipäälliköllämme. Ainakin se huoli, jota nämä sotilaat kantoivat määrärahojen riittämättömyydestä, antoi ymmärtää tähän suuntaan. Jotenkin rivien välistä paisui läpi, että kenraalien kesken on syntymässä ”kapina” ja he ovat käynnistämässä laajamittaista offensiivia saadakseen lisää ymmärrystä tuntuvalle asehankintamäärärahojen lisäämiselle. Kuitenkin tässäkin budjetissa varsinaiset puolustusmateriaali-, hankinta- ja käyttömenot kasvavat 11 prosenttia, mikä on huomattavasti enemmän kuin budjetin kasvu keskimäärin, eli varsin tuntuvasti kuitenkin sotilaille annetaan rahaa lisää. Vaikea ymmärtää, mistä moinen hätähuuto johtuu.

Vielä budjetissa erääseen pieneen yksityiskohtaan menisin, koska laajaan puolustuspoliittiseen keskusteluun en todellakaan voi osallistua. Mitä on tapahtumassa Valtion pukutehtaalle Hämeenlinnassa? Henkilöstön korviin on kantautunut Helsingistä epämääräisiä tietoja siitä, että sitä ollaan yhtiöittämässä, mutta ei henkilöstö sen paremmin

kuin sen edustajatkaan tiedä sen tarkemmin asiasta, joten toivoisin, että ministeri tästä eduskunnalle jotakin kertoisi.

Samoin toivoisi, että myös hävittäjähankinnoista saataisiin edes viitteenomaista tietoa ministeriltä juuri tämän asian käsittelyn yhteydessä.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Lapuan patruunatehtaalla ja koko maakunnassa on viime aikoina käyty hyvin vilkasta keskustelua Lapuan patruunatehtaan asemasta. On liikkunut vahvoja huhuja siitä, että tehdas ollaan myymässä. Tätä taustaa vasten on erittäin ilahduttavaa, että valtiovarainvaliokunnan mietintöön on otettu lausuma siitä, että valiokunta pitää tärkeänä Lapuan patruunatehtaan kehittämistä.

Lapuan patruunatehtaaseen on valtio tehnyt viime aikoina erittäin suuren panostuksen. Tästä tulee lausua kiitos nykyiselle ja edelliselle puolustusministerille. Pelkästään tuotantotiloihin ja tuotantovälineisiin on investoitu lähes 200 miljoonaa markkaa. Tälläkin hetkellä on meneillään noin 10 miljoonan markan investointi. Kolmen neljän viime vuoden aikana on tehty valtavan suuri kehitystyö liiketoiminnan kaikilla osa-alueilla.

Myös henkilökunta on satsannut voimakkaasti patruunatehtaan kehitykseen. Tämä näkyy siinä, että vaikka henkilöstö on neljän viiden viime vuoden aikana vähentynyt lähes sadalla, on liikevaihto kasvanut huomattavasti.

Lapuan patruunatehtaaseen tehdyt panostukset ovat alkaneet tuottaa tulosta. Ei siis ole mitään syytä, miksi tällainen yritys tulisi myydä valtiolta pois tai liittää johonkin kannattamattomampaan yritykseen juuri nyt, jolloin tehdyt panostukset alkavat tuottaa tulosta. Tämä olisi myös väärin tehtaan työntekijöitä kohtaan. Jos tällaiseen myyntiin tai liittämiseen lähdetään, on siinä silloin muut kuin liiketaloudelliset syyt.

Voi myös kysyä, mitä merkitsee Suomen puolustusvalmiudelle, jos tehtaan omistaa ja siitä määrää yksityinen taho. Mikä on silloin kriisiajan valmius? Entä hintataso, kuka määrää sen?

Lisäksi huomiota tulee kiinnittää siihen, että Lapua sijaitsee kehitysalueella ja jokainen siellä säilytettävä työpaikka on tärkeä koko alueelle. Korvaavia työpaikkoja on erittäin vaikea saada, ja ne henkilöt, jotka

mahdollisesti joutuisivat irtisanomisen kohdeksi, olisivat erittäin tukalan tilanteen edessä.

Minä toivon ja uskon, että tämä lausuma, mikä nyt on mietintöön otettu, antaa uusia voimia puolustusministerille toimia entistä pontevammin patruunatehtaan puolesta. Toivoisin kuitenkin, että ikään kuin joululahjaksi tehtaan työntekijöille ministeri voisi lausua jotakin tehtaan tulevaisuudesta. Viime aikoina sairastuvuus tehtaalla on lisääntynyt huomattavasti, ja se johtuu yksinomaan siitä, että epävarmuus työntekijöiden kohdalla on niin suuri, että se johtaa jopa sairaustapauksiin. Siellä on ollut joitakin todella vakavia-kin tilanteita.

Arvoisa puhemies! Toivon, että eduskunnan lausuma todella johtaisi siihen, että työntekijät Lapuan patruunatehtaalla voisivat tuntea olonsa tulevaisuudessa turvatuksi.

Ed. Viinanen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On varmasti kiistatta totta, että patruunatehdasta tässä maassa tarvitaan. Mutta nimenomaan liiketaloudelliset syyt ovat omiaan puoltamaan sitä näkököhtää, että Suomessa toimivat patruunatehtaat yhdistettäisiin ja tehtäisiin niistä sellainen laitos, joka todella pystyy tehokkaasti toimimaan. Sitä ei valitettavasti Lapuan patruunatehdas lukeisista investoinneistaan huolimatta tällä hetkellä tee. Sen osoittavat tämä talousarvion liitteenä olevat tiedot. Tulos on lähinnä surkea.

Se, valmistetaanko täällä patruunoita yhdessä uudessa yhtiössä vai kahdessa, ei kyllä kriisiajan valmiutta ainakaan heikennä, sitä on turha yrittää näin selittää, ja hintatasosta pitää huolen nimenomaan ulkomainen kilpailu. Meillä on saatavana patruunoita tähän maahan varmasti edullisesti, jos ei sitten jokin uusi yhdistetty yhtiö taikka molemmat yhdessä näin pysty toimimaan.

Mielestäni tätä asiaa pitää avoimesti tutkia, löytää sellainen järkevä ratkaisu, jolla varmasti Lapuan patruunatehdas tulee jatkossakin toimimaan, mutta sen pitää toimia silloinkin kannattavasti.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Kun nimelläni on jätetty kaksi ehdotusta tähän pääluokkaan, haluaisin hieman perustella niiden taustoja.

Pääluokan viimeisenä ehdotuksena on ponsiesitys, jossa todetaan ne ajatukset, joita Suomessakin toimiva kansainvälinen "10 prosenttia pois puolustusmäärärahoista"-liike on jo aiemmin syksyllä esittänyt mm. kansanedustajille. Tähän liikkeeseenhan ovat monet kansanedustajatkin jo yhtyneet.

Niin kuin aiemmin tänään keskustelussa on todettu, Suomen kansainvälinen ympäristöyhteistyö meidän lähialueillamme vaatisi oleellisesti nykyistä suurempaa panostusta. Niinpä tällainen 10 prosentin vähennys puolustusmäärärahoista tulisi ilman muuta siirtää ympäristöministeriön pääluokkaan ja tukea sillä kansainvälisiä ympäristöinvestointeja.

Mielestäni on väärä arvio Suomeen kohdistuvista uhista se, että puolustusministeriön pääluokan menoja on korotettu 11 prosentilla ensi vuoden budjettiin. Se perustuu väärään arvioon siitä turvallisuuspoliittisesta tilanteesta, joka nyt on Euroopassa, ja niistä uhkatekijöistä, jotka Suomeen kohdistuvat. Kun katsoo, mitä muualla Euroopassa on tapahtumassa, mitä tapahtuu Neuvostoliitossa, mitä tapahtuu Unkarissa, niissä armeijoita, sotilasmäärärahoja vähennetään. Sveitsissä on juuri järjestetty kansanäänestys, joka tosiasiaa tulee ilmeisesti muuttamaan Sveitsin puolustuspolitiikkaa sillä tavalla, että asemäärärahat vähenevät, koska sillä kannalla oli niin suuri osa sveitsiläisistä.

Totean vielä, että konkreettisena esityksenä ed. Laaksosen ehdotus puolustusministeriön pääluokan määrärahojen vähentämiseksi vastaa niin lähelle tätä 10 prosentin ajatusta, että voimme olla sen takana.

Toinen esitykseni koskee sitä, että puolustusministeriön olisi kiirehdyttävä lähtöään Santahaminan varuskuntasaarelta. On järkevää, että näin lähellä Helsinkiä oleva, noin Lauttasaaren kokoinen 300 hehtaarin saari on yhä puolustusvoimien käytössä, kun sen tulisi palvella helsinkiläisten asumis- ja virkistystarkoituksia. Vihreät ovat useassa yhteydessä vaatineet, että Santahaminan saari pitäisi vapauttaa puolustusvoimien käytöstä, toiminnot sieltä siirtää muualle ja Santahaminasta voitaisiin rakentaa esimerkiksi Helsingin ensimmäinen ekokaupunginosa.

En tässä puheenvuorossani puutu nyt laajemmin turvallisuuspoliittiseen keskusteluun, jota ministeri Norrback on kyllä hyvin ansiokkaasti vaatinut eri yhteyksissä, mutta

totean, että jotta sitä voitaisiin täällä käydä perustellusti, niin hallitukselta tulisi tulla jonkinlainen aloite, esimerkiksi turvallisuuspoliittinen selvitys, jonka pohjalta näistä asioista voitaisiin täällä puhua. Muuten käy niin, että käsitykset siitä, mikä on turvallisuuspolitiikkaa, millaisia argumentteja keskustelussa sallitaan, poikkeavat liikaa toisistaan, kuten ed. Joenpalo tässä keskustelussa aikaisemmin sanoi. Sotilaspiirit ja mahdollisesti puolustusministeri näkevät asian paljon suppeammin kuin ainakin osa kansanedustajista.

Ed. Kohijoki: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on tänään tuotu muutamissa puheenvuoroissa esille muutamien maakuntien edustajien huoli sotilaspiirien lakkauttamisuhasta, ja puheenvuorossani käsittelen oman maakuntani osalta tätä samaa ongelmaa.

Puolustusvoimien hallintojärjestelmässä ja alueorganisaatiossa Satakunnan maakunta on aina muodostanut oman toiminta- ja hallintoalueen. Satakunnan sotilaspiiri hoitaa sille kuuluvat tehtävät ja edustaa puolustusvoimia parhaalla tavalla Satakunnassa.

Alueellisen puolustusjärjestelmämme toimivuuden ja uskottavuuden kärsimättä Satakunnan sotilaspiirin kaltainen puolustusvoimien alue- ja piirihallinto-organisaatio ei ole poistettavissa. Tarkoituksenmukaisen toiminnan kärsimättä sen tehtäviä ei voida siirtää muualle, ei edes maakunnan varuskuntiin hajautettuina.

Puolustusvoimien oman piirihallintojärjestelmän poistaminen Satakunnasta merkitsisi sitä, että johtaminen tapahtuisi 95 kuntaa käsittävässä ylisuudessa läänissä Turussa, jonka sijainti kaksi suurta maakuntaa käsittävällä alueella on syrjäinen. Sen johdosta kaikki yhteydenpito Satakunnan kuntien, yhteisöjen, yksityisten ihmisten sekä Turkuun suunnitellun sotilasläänin esikunnan välillä vaikeutuisi ja vähenisi erittäin jyrkästi. Myös sotilasviranomaisten tehokasta työaikaa sekä varoja matkustamiseen kuluisi kohtuuttomasti. Etäisyys Satakunnan äärilaidoilta Turkuun on jopa pidempi kuin matka esimerkiksi Porista Helsinkiin. Satakunta on yksi maamme vanhimmista historiallisista maakunnista. Noin 250 000 asukkaan nykyinen Satakunta on vahva ja selkeä talousmaakuntana mutta myös julkishallinnon alueena.

Tärkeimpiä valtion piirihallintoviranomai-

sia Satakunnasta puuttuu vielä muutamia, mm. oma tiepiiri ja lääninhallitus. Kolme vuotta sitten Satakunnan ja kahden muun uuden läänin perustamishanke kariutui kahden äänen enemmistöllä eduskunnassa, mutta Satakunnan läänin tarvetta tuo onneton ratkaisu ei poistanut.

Vielä puuttuvien piirihallinto-organisaatioiden saaminen joutuisasti Satakuntaan on vankasti vireillä. Satakunnan läänihankkeesta ei ole suinkaan luovuttu. Satakunnan säilyttäminen puolustusvoimien hallintojärjestelmää uudistettaessa omana hallintoalueena, sotilaslääninä, on erittäin perusteltua, kuten edellä lyhyesti esitetystä selviää.

Huomattava on myös, että nykyisellään Satakunnan sotilaspiirin alueeseen kuuluu 29 kuntaa, joista kuusi on kaupunkia, ja alueen asukasluku on noin 250 000 eli suurempi kuin nykyisten Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen ja Lapin läänien sekä miltei yhtä suuri kuin nykyisen Kuopion läänin asukasluku. Kun nyt myös suureen asukasmäärään vedoten Uudenmaan läänistä on ehdotettu muodostettavaksi kaksi sotilasläänä, on vähintään yhtä perusteltua muodostaa nykyisestä 715 000 asukkaan Turun ja Porin läänistä kaksi sotilasläänä. Näin muodostuisi Satakunnan sotilasläänin, joka asukasmäärältään olisi muihin verrattuna keskikokoinen sotilasläänin.

Tällä tavalla hoidettavalla ratkaisulla puolustusvoimien taholta nyt pystyttäisiin erityisesti ja erittäin merkittävällä tavalla edistämään maamme alueellista tasapainoista kehittämistä sekä samalla pystyttäisiin tukemaan niitä yleisiä hallinnon hajauttamiseen liittyviä tavoitteita, joiden meillä kuitenkin kerrotaan olevan kaikessa suunnittelussa päälinnaisiä ja tavoiteltavia.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Esillä olevan pääluokan kohdalla mielestäni pitäisi puhua myös siitä, miten Suomi tältä osin toimii rauhanomaisen kehityksen lujittamiseksi.

Suomen viimeaikainen sotahysteria on saanut vallan merkillisiä muotoja. Ollaan menossa toiseen suuntaan kuin pitäisi. Eletään jossakin mielessä 1930-lukua ihan uudelleen. Samaa henkeä saa lukea päivittäin lehdistä ja kuulla tv:stä ja radiosta. Sitä samaa täydentää saumattomasti valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvio. Kun muualla

maailmassa ja erityisesti Euroopassa nyt kuljetaan vihdoinkin kohti rauhanomaista kehitystä ja tehdään tähän suuntaan viittavia päätöksiä, Suomi on tässä suhteessa vallan kiinni menneessä ajassa. Aseiden ja sotatarvikkeiden vientikin on puolustusmateriaalin myyntiä. Puolustusajatus saa siis peittää kaiken sotaisuuskeskustelun, jota koko asia kaikkineen kuitenkin on. Sotaa vartenhan sota-aseet tehdään.

Sotilaallisuus nostetaan Suomessa nykyisin päälinjäksi, vaikka rauhankasvatus on hyväksytty koulujenkin opetusohjelmaan. Miten tämän ohjelmankin kanssa käytännön todellisuudessa on? Sitä toteuttavat armeijan upseerit kouluissa. Minä en sanoisi tätä lainkaan rauhankasvatukseksi, eli tässäkin on käännetty tarkoitus päälaelleen, ja siellä lapsille opetetaan puolustusta.

Missä siis viipyy Suomen hallituksen rauhanomaisen kehityksen edistäminen käytännössä? Minä ihmettelen sitä, sillä minä tunnen sen verran nykyistä puolustusministeriä, että hänen henkilönä uskoisin toteuttavan enemmänkin rauhanomaista linjaa. Mutta valitettavasti tietenkään yksilö ei ratkaise tilannetta.

Sotilaille ja armeijalle tulee rahaa hyvin monessa muodossa. Armeijaa varustetaan niin hävittäjillä kuin muullakin materiaalilla vuodesta toiseen. Nyt on kirjoitettu ja puhuttu paljon hävittäjistä ja niiden hinnasta, joka hirtittää tavallista kansalaista tänä päivänä. Voidaan kysyä, mitä todellakin tapahtuu Suomenmaassa. Siitä puhutaan liian vähän tässä salissa, julkisuudessa ja tiedotusvälineissä kylläkin. Valtion menoja lisätään armeijan kohdalla satoja miljoonia markkoja, satoja miljoonia siis. Ne eivät ole pieniä summia. Samalla tehostetaan verotusta pienituloisten lapsiperheiden kohdalla. Jopa yksinhuoltajat ovat joutuneet entistä ankaramman verotaakan alle.

Ei voi välttyä siltä vaikutelmalta, joka on tuttu 50 vuoden takaa. Minun mieleeni tuo tulee jatkuvasti, koska varsin hyvin muistan tuon ajan. Silloin piti tinkiä kaikesta, välttämättömmästäkin. Nytkin pitää tinkiä kaikesta, varsinkin varattomimpien pitää tinkiä.

Turussa Valvillan tehdasta lopetetaan, vaikka juuri sen tuotanto on taannut armeijan asusteiden materiaalin aikaisemmin. Sanon "aikaisemmin", sillä tosin tässäkin asiassa on hallituksen toimesta tehty sellainen

merkillinen ratkaisu, että kankaat ostettiinkin jo ulkomailta, jotta oli sitten helpompi viedä Valvillalla kohti lopettamista. Mistähän tässäkin asiassa todella loppujen lopuksi on ollut kysymys, harkitustako työttömyyden lisäämisestä, harkitusta tarkoituksenmukaisen ja hyvän uudistetun tehtaan lopettamisesta? Tuntuu todella uskomattomalta, että tällaista tapahtuu tämän päivän Suomessa. Todellisuudessa Valvillan tehtaalla oli siis kaikki mahdollisuudet menestyä. Olen tarkoin voinut perehtyä tähän vuosien mittaan usean kerran vuodessa. Sitä olisivat armeijan tilaukset auttaneet aivan ratkaisevasti, mutta kun ne tilaukset tehtiin kerran ulkomailta, tällä voitiin vaikuttaa todella tuon tehtaan konkurssiin tai avata lopettamiseen johtava tie.

Kuinka paljon muita vastaavia omituisuuksia ja merkillisyyksiä lieneekään tulo- ja menoarvion eri vaiheissa? Se olisi oikeastaan hyödyllistä tietää, mutta vaikea niihin kaikkiin on päästä, mutta tässä nyt on eräs kohta.

Ed. Viinanen: Arvoisa puhemies! Mitä Valvillan lopettamiseen ja armeijan hankintoihin tulee, on nyt kai kohtuuden nimessä todettava, että ei armeijan tilauksilla Valvillaa ikinä olisi pystytty pitämään. Sen osuus on minimaalisen pieni. Se ei ole oikeastaan marginaalinenkaan erä, ja kaiken lisäksi Valvillan tekemät kankaat ovat hävittömän kalliita armeijankin käyttöön. Me saamme lähes kaksinkertaisen kangasmäärän ostettua ulkomailta. Minusta on verovarojen haaskausta, jos Valvillaa olisi pelkästään Valvillan takia pystytty pidetty. Valvillan on satsattu vuosien varrella ehkä yli 200 miljoonaa markkaa meidän veromarkkojamme, ja kaikki ovat menneet kuin kankkulan-kaivoon. Olisi paljon viisaampaa ollut lopettaa Valvilla rohkeasti jo 5–6 vuotta sitten, niin olisi säästyttävä monelta tuskalta ja pystytty nämäkin rahat käyttämään järkevämpien työpaikkojen perustamiseen.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Valvillan asioista voidaan puhua, koska se liittyy puheena olevaan pääluokkaan. Ei ole lainkaan tietenkään kysymys siitä, että armeija yksin olisi Valvillaa pitänyt pystyssä, vaan Valvillalla, tällä tehtaalla, on todellakin monia muita sellaisia tuotteita, joiden kysyntä

on tällä hetkellä niin suurta, että nämä muut olisivat auttaneet ja osaltaan tietenkin armeijan tilaukset. Jos lasketaan, että tuodaan ulkomailta, saadaan ehkä hiukan halvemmalla, mutta mikä kansantaloudellinen tappio kokonaisuudessaan lisätä työttömiä, siten ylläpitää työttömiä työttömyyskorvauksilla. Totta kai kokonaisuudessaan on kansantaloudelle valtava tappio näin menetellä, mutta koska katsotaan vain yhtä asiaa kerrallaan, näin tapahtui, ja näin tehdään, ja näin on tehty.

Mutta Valvillan tämän hetken tuotanto, esimerkiksi rakennuksiin käytettävien materiaalien tuotanto, on sellaista, joka on päässyt vasta alkuun, ja olisi ollut tilauksia riittävästi myös tähän tuotantoon, mutta tässä on ollut tarkoituksenmukaista ajaa se konkurssiin tai lopettaa. Mutta alun perinhän oli myös valtion turha ottaa velat niskoilleen. Sen velkataakan alla ei mikään firma olisi hyvin menestynyt. Kaikesta tästä velasta huolimatta se kuitenkin olisi edennyt, jos sen olisi annettu toimia.

Ed. Viinanen: Arvoisa puhemies! Vaikka Valvillakeskustelu nyt vain pieneltä osaltaan sivuaa esillä olevan pääluokan käsitteilyä, on ehkä syytä todeta, että ongelmahan nimenomaan on siinä, että Valvillan tuotteet eivät käy kaupaksi. Ne ovat armottoman kalliita. Kukaan ei osta niitä. Ei millään verorahoilla sellaista voida pitää pystyssä. Se on totinen totuus, ja tämä — niin kuin sanoin — ratkaisu olisi pitänyt tehdä paljon aikaisemmin. Vaikka velat otettiin valtion kontolle, valtion vastattavaksi, 187 miljoonaa muistaakseni joitakin vuosia sitten, Valvilla ei pystynyt siitä huolimatta tätä tehtäväänsä hoitamaan vaan tuotti kaksinumeroisen luvun tappiota joka ikinen vuosi, ja syöksykierre on paljon jyrkempänä näkyvässä tulevaisuudessa. Nyt oli korkea aika tehdä se leikkaus, joka on tehty.

Puolustusministeri Norrback: Puhemies, talman! Tämä keskustelu on ollut aika pitkä ja aika vilkas, ja siitä olen iloinen. Kansanedustaja Joenpalon puheenvuoro oli minusta siinä mielessä hyvä, että hän yritti katsoa, mistä syystä on vaikeata käydä keskustelua puolustuspolitiikasta täällä. Kun hän käytti sitaatin tutkija Joenniemen puheesta, totean mielelläni, että eräässä mieles-

sä tutkija Joenniemi ja minä olemme samaa mieltä: puolustuspoliittista keskustelua käydään turhan suppeassa piirissä puolustushallinnon ulkopuolella.

Minä olen aina toivonut, että voidaan laajentaa sitä piiriä. Kun käydään julkista keskustelua, yleensä keskustelu on hyvin vastakkainen niin, että ne, jotka kritisoivat puolustusvoimia, väittävät, että puolustusvoimat ovat miltei täysin väärässä kaikissa asioissa, ja keskustelu ei ole rakentavaa eikä etsitä vaihtoehtoja eikä analysoida, niin kuin minusta pitäisi tehdä, kun yleensä puhutaan niin laajasta yhteiskunnallisesta sektorista kuin puolustuspolitiikka kuitenkin on.

Tyypillistä tässä mielessä on myös se, että täällä ehdotetaan puolustusmäärärahojen pienentämistä ja rahojen siirtämistä toisille aloille, koska tarpeet niillä aloilla ovat suuria, mutta ei tehdä puolustuspoliittista analyysiä, jonka pohjalta sitten ehdotetaan joko lisämäärärahaa tai vähemmän määrärahaa, vaan puutteita toisilla sektoreilla käytetään perusteluina. Silloin saamme aika omituisen keskustelun, joka ei ainakaan ole omiaan kehittämään puolustuspoliittista keskustelua, mitä minä ainakin olen aina yrittänyt.

Eurooppa muuttuu tänä päivänä nopeasti. Sitoutumattomat maat, puolueettomat maat, ovat halunneet korostaa vakautta ja myös vakauden merkitystä, ja me haluamme myös korostaa haluamme ylläpitää vakautta. Esimerkiksi Ruotsissa sekä pääministeri että muut poliitikot ovat pitäneet turvallisuuspoliittisia puheita, jotka me olisimme voineet pitää ja joita olemme pitäneet Suomessakin. Me olemme tehneet täsmälleen samanlaisia analyysejä. Tällä hetkellä ei ole syytä tehdä radikaaleja muutoksia puolustuspolitiikkaan. Puolustusmäärärahojen taso on syytä säilyttää.

Suomen puolustusmäärärahat ovat hyvin alhaisella tasolla verrattuna kaikkiin muihin Euroopan maihin. Haluan vielä korostaa, että mikään muu maa ei toistaiseksi ole viitannut Suomen alhaiseen tasoon ja alentanut omia puolustusmäärärahojaan, vaan kun puhutaan asemäärän supistamisesta, silloin on yleinen ilmapiiri Euroopassa vaikuttanut huomattavasti enemmän. Minä en näe mahdollisuuksia tällä hetkellä tehdä suurempia muutoksia, tai ei ainakaan nyt ole syytä tehdä uusia linjauksia puolustuspolitiikassa, vaan juuri nyt on syytä korostaa meidän

päämääriämme ja vakauden merkitystä.

Hävittäjistä on puhuttu julkisuudessa hyvin paljon. Tällä kertaa on hallitus valmistelutyössään antanut puolustusministeriölle tehtäväksi valmistaa asiaa niin, että myöhemmin voidaan tehdä hankintapäätös. Tämä on harvinainen proseduuri. Minun ymmärtääkseni näin ei ole tehty oikeastaan koskaan, kun on ollut tarkoitus tehdä suurempia hankintoja puolustusvoimille taikka muille hallintohaaroille. Asia on nyt valmisteltu niin pitkälle, että tarjouspyynnöt lähetetään lähiaikoina. Sen jälkeen katsotaan aikataulua, miten nopeasti on mahdollista tehdä päätös.

Haluan korostaa, että hävittäjien hankinta ei tule vaikuttamaan puolustusbudjettiin kovin paljon. Suurin osa tarvittavista rahoista mahtuu normaaliin puolustusbudjettiin. Jos halutaan hankkia maavoimille ja merivoimille materiaalia niin paljon kuin on suunniteltu, joudutaan ehkä ensi vuosikymmenen puolessa välissä jonkin verran korottamaan tasoa, mutta korotus tulee olemaan hyvin pieni. Haluan myös sanoa, että puolustusbudjetti ei nouse 11 prosentilla, niin kuin kansanedustaja Haavisto väitti, vaan 8 prosentilla. Mutta joka tapauksessa puolustusbudjetti nousee suurin piirtein saman verran kuin budjetti keskimäärin, ja tähän onkin määrätietoisesti pyritty.

Uusia hävittäjiä hankitaan, koska nykyiset vanhenevat. Siis tässä ei ole kysymys lisähankinnoista, vaan sen mukaan kuin materiaali vanhenee, hankitaan uutta. Tämähän pätee kaikilla hallinnonaloilla. Hankintapolitiikka on puolustusvoimille aika vaikeaa johtuen siitä, että puolustusvoimat pystyvät ostamaan hyvin lyhyitä sarjoja. Näin ollen on vaikea saada kannattavuutta aikaan puolustusteollisuudelle. Tästäkin syystä on puhuttu viennistä ja jonkin verran vietykin puolustustamateriaalia.

Lapuan patruunatehdas on kehitetty teknillisesti hyvin pitkälle ja toimintaa tullaan siellä edelleen kehittämään. Nyt tutkitaan, minkälainen yritys- tai hallintomalli on sille sopivin. Riippumatta siitä, minkälainen malli valitaan, valtion vastuu ja omistussuhde tulee olemaan hyvin korkea, ainakin niin, että valtio itse pystyy päättämään patruunatehtaan tulevaisuudesta.

Valtion pukutehtaan tulevaisuudesta ei ole ehditty keskustella vielä niin pitkälle. Alus-

tavissa suunnitelmissa oli tarkoitus kehittää pukutehdasta liikelaitokseksi. Tämä kysymys on edelleen auki. Puolustushallinnosta on puhuttu aika paljon ja lähinnä aluehallinnosta. Minun on ollut vaikeata ymmärtää niitä, jotka väittävät puolustavansa vallan delegointia ja byrokratian vähentämistä ja samanaikaisesti vastustavat puolustushallinnon uudistamista. Tämä uudistus tähtää nimenomaan siihen. Halutaan delegoida vastuuta ja päätäntävaltaa ja vähentää byrokratiaa. Sotilaspiirien lakkauttaminen on vain osa tätä hyvin laajaa, mielestäni tärkeää uudistusta.

Pääesikunnan vakanssien lukumäärää tullaan vähentämään huomattavasti, suurin piirtein puoleen nykyisestä. Tehtäviä ja vakansseja siirretään kentälle. Sen lisäksi on tarkoitus parantaa palvelutasoa siinä määrin kuin puolustusvoimien hallinto tarjoaa palveluja paikallisellakin tasolla. Keskustelemme yhteistyöstä poliisiviranomaisten, rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa ja siitä, miten voidaan kehittää yhteistyötä. Siis puolustushallinto tähtää siihen, että alueellista vastuuta voidaan kasvattaa ja valtaa ja vastuuta delegoida.

Talman! Diskussionen om försvaret är fortfarande fylld av ganska starka känslor och delvis också av en brist på insikt som jag tycker är beklaglig. Jag skulle gärna se att den försvarspolitiska debatten skulle föras i vidare kretsar än vad som sker och har skett hittills. Riksdagen är det viktigaste forumet för politisk debatt i det här landet. Jag skulle gärna se att den politiska debatten om försvaret kunde föras i synnerhet i samband med statsbudgeten, som ändå anger ramarna för försvarets och försvarspolitikens utveckling för mer än ett år framåt, eftersom många av de beslut som inryms i budgeten och i lagarna i anslutning till den rör en längre tid än ett år.

Jag är i alla fall glad över att den här debatten har varit mera omfattande och mera analytisk än de debatter jag har hunnit uppleva som ansvarig minister för försvarsförvaltningen. I det avseendet tycker jag att utvecklingen har varit positiv, också om jag gärna skulle se att den skulle vara snabbare.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Ministeri Norrback on monessa yhteydessä pe-

räänkuuluttanut turvallisuuspoliittiseen analyysiin perustuvaa keskustelua, mutta minus-ta on kyllä todettava, että budjetin perusteluosa ei voi olla pohjapaperi tai keskustelun pohja tällaiseen turvallisuuspoliittiseen keskusteluun, vaan hallituksen pitäisi tulla ulos omalla analyysillään, omilla väitteillään ja omilla ajatuksillaan, ja sen pitäisi olla silloin eduskunnan keskustelunkin pohja.

Minusta näyttää siltä, että Euroopassa toisen maailmansodan jälkeinen sotkakoneisto on pikkuhiljaa purkautumassa, sotilaalliset uhkakuvat ovat väistymässä ja sotilasliit-tojen vastakkainasettelu murenemassa. Jos hallituksella on jokin toinen analyysi tästä tilanteesta, se olisi mielenkiintoista kuulla ja samalla ne perustelut, joiden vuoksi puolustusbudjettia ollaan kasvattamassa. Omassa puheenvuorossani todella oli epätarkkuus, 11 prosenttia koski materiaalihankintojen ja käyttömenojen osaa puolustusbudjetissa.

Mielestäni hallituksen pitäisi tulla selonteolla tai periaatepuheenvuorolla tässä kysymyksessä esille ja ottaa silloin todella kaikki asiat käsittelyn piiriin, esimerkiksi se, onko mielekästä jatkaa yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa armeijaa Suomessa ja vastaako teknistyvän modernin sotalaitoksen tarpeita, että kaikki miehet käytetään armeijan läpi, näin pitkä aika kuin tällä hetkellä.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Kuten ed. Haavistokin olen aivan samaa mieltä, että budjetin yhteydessä ei voida käydä syvällistä ja laajaa keskustelua näistä asioista. Olisiko oikeampi paikka esimerkiksi valmiuslainsäädännön tai sotatilalainsäädännön käsittelyn yhteydessä käydä tällaista keskustelua, kun ne ilmeisesti kevään aikana eduskunnalle saadaan? Joka tapauksessa ministerin voimakkaaseen vetoomukseen tällaisen keskustelun käynnistämisestä pitäisi kyllä vastata. Puheenvuoroja olen huomannut käyttäneen ainakin eduskunnan puhemies Sorsan, ulkoministeri Paasion ja pääministeri Holkerin. Siinä ne suurin piirtein ovat, ja keskustelua kuitenkin pitäisi käydä myös tässä salissa, joten kyllä ministerin asialliseen vetoomukseen meidän on vastattava oikeassa yhteydessä.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Ministeri Norrback äsken esitti sellaisen käsityksen, että 10 prosentin supistusta ei millään turval-

lisuuspoliittisilla näkökohdilla tai analyysellä perusteltu keskustelussa. Varmasti tämä on ollut epätäydellistä, mutta kun nyt kuitenkin on todettu eduskunnassa, että kaikkialla muualla vähennetään aseiden määrää, suuntaudutaan aseiden rajoittamiseen, suurvallat vähentävät selvästi puolustus- ja sotilastarkoituksiin käyttämiä määrärahoja, niin kaiken tämän luulisi johtavan siihen johtopäätökseen, että ei ainakaan sodan uhka ole lisääntymässä, määrärahojen tarve ei olisi lisääntymässä.

Niin kuin aiemmin oli tänään jo puhetta, Suomi myös omaa ulkopolitiikkaansa aktiivisella voimalla voisi yrittää vaikuttaa nykyistä enemmän esimerkiksi Pohjolan tilanteeseen, luottamuksellisten toimien aikaansaamiseen pohjoisilla merialueilla, ydinaseettoman Pohjolan vyöhykkeen muodostamiseen jne. En ole samaa mieltä ministerin kanssa siitä, että tämä 10 prosentin supistamishdotus on pelkästään peräisin siitä, että muualla on tarpeita. Me olemme ehdottaneet supistusta ja osoittaneet, että se raha voidaan käyttää parempiin tarkoituksiin: ympäristösuojeluun tai vaikkapa niin kuin Turun ylioppilaskunta sanoo opintotukirahastoon. Mutta kyllä kai on niin kuin ed. Joenpalo sanoi, että tätä keskustelua varmasti on syytä jatkaa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Puolustusvoimilla ei todellakaan pitäisi olla mitään valittamista määrärahojen reaalikasvun suhteen. Kasvuprosenttihan on ollut suurempi tämänkin vaalikauden aikana kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveyshallinnon alalla.

Eräällä tavalla vastaheittona ministerin vaatimukselle sille, että pitäisi perustella, miksi vähennetään 10 prosenttia menoista, voisi esittää sen, kuinka perustellaan näin suurta reaalikasvua. Nimittäin tähän reaali-kasvuun sisältyy harvinaisen selviä signaaleja. Siihen sisältyy ensinnäkin signaali Suomesta ulospäin, että on tarvetta Suomen puolustusvoimien reaali-kasvattamiseen, ja toisaalta siihen sisältyy eduskunnalta signaali puolustusvoimille, että kun esitätte reaali-kasvua, niin se on aivan hyvä asia. Siis se on perusteltu asia, kun eduskunta ei millään tavalla tähän puutu. Tästä on jo nyt nähtävissä ilmeinen seuraus siinä, että puolustusvoimat tai lähinnä sen kenraalikuunta on lähestulkoon kykenemätön asettamaan

hankkeita tärkeysjärjestykseen. Tässä suhteessa toivoisi todella merkittävää parannusta tulevaisuudessa.

Puolustusministeri Norrback: Puhemies, talman! Budjetoinnissa on haluttu pitää tunnuslukuista kiinni. Puolustusbudjetti on ollut noin 5,5 prosenttia valtion budjetista aika kauan ja noin 1,5 prosenttia bkt:stä. Nyt kun bruttokansantuote on kasvanut nopeammin, ensi vuoden puolustusbudjetin arvioidaan olevan 1,4 prosenttia eli alhaisempi. Tällä on haluttu korostaa tahtoa ylläpitää vakautta tällä alueella ja Pohjois-Euroopassa, ja me olemme myös lähteneet siitä, että puolustuspolitiikka ei ole suhdannepolitiikkaa eikä turvallisuuspolitiikka saa olla suhdannepolitiikkaa, vaan me pyrimme siihen, että muut maat voivat luottaa meihin näissä asioissa. Suuriin ja nopeisiin muutoksiin liittyy riskejä, se on aina muistettava, vaikka myönnän, että yleinen ilmapiiri maailmassa on tällä hetkellä hyvä ja myönteinen asia.

Kun puhutaan puolustusmateriaalien vähentämisestä suurvaltojen ja sotilasliittoutumien osalta, niin silloin pitää muistaa, että vähennetään vanhentunutta materiaalia pääsääntöisesti. Samanaikaisesti kun suurvallat ja sotilasliittoutumat kehittävät materiaalia, jonka teknillinen taso on huomattavasti korkeampi, eli ns. iskukyky säilyy suurin piirtein nykyisellä tasolla tai jopa kasvaa, on syytä muistaa, että suurvaltojen ja sotilasliittoutumien strategiset lähtökohdat ovat samoja kuin tähän saakka. Ilmapiiri on toki huomattavasti parempi, ja se on todella myönteinen asia.

Sitten on myös syytä muistaa, että samanaikaisesti kun puolustusmateriaalia vähennetään Keski-Euroopasta ja kun siitä puhutaan paljon, ei vielä keskustella siitä, mitä esimerkiksi pohjoisilla merialueilla tapahtuu, missä on todella vaikeata valvoa, mitä tapahtuu, ja olisi ainakin Suomen intressissä, että siitä ruvettaisiin keskustelemaan ja neuvottelemaan, mitä siellä juuri nyt tapahtuu ja mitä siellä on suunnitteilla.

Kun strategiset lähtökohdat eivät ole juuri muuttuneet, niin puolueettomalle maalle ei ole vielä toistaiseksi jäänyt suuria mahdollisuuksia tehdä uusia linjanvetoja, ei turvallisuuspolitiikassa eikä puolustuspolitiikassa. Tämä on lähtökohta.

Minä olen valmis miettimään vähän laajempaa puheenvuoroa hieman myöhemmin eduskunnassa puolustuspolitiikassa. En ole selontekojen ystäviä, koska niistä ei yleensä ole vastaavaa hyötyä, mutta monen asian yhteydessä voidaan käydä keskustelua, ja budjetti on minusta sellainen, että vähän laajempi keskustelu on aivan paikallaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! En voi olla vielä kerran käyttämättä puheenvuoroa tästä aiheesta.

Arvoisa ministeri käytti kytkentää bruttokansantuotteeseen perustana sille, että puolustushallinnon menoja pitää lisätä. Kiinnitän arvoisan ministerin huomiota siihen, että bruttokansantuotteeseen sisältyy myös kaikinainen ympäristömme saastuttaminen ja pilaaminen. Ne ovat siinä lisänä. Mitä enemmän me saasteilla tuhoamme luontoamme, sen enemmän bruttokansantuote kasvaa. Eihän tämä voi olla perusteena sille, että puolustushallinnon menoja kasvatetaan.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Ei tietenkään näin olekaan. Minä käytn vain kahta mittapuuta osoittaakseni, miten haluamme korostaa vakavuutta. Tällä alalla ei löydy muita mittapuita. Mutta kun näitä käytetään, niin voidaan todeta, että jopa muiden Pohjoismaiden puolustusbudjetit ovat viime vuosina kasvaneet enemmän kuin Suomen. Tämäkin on syytä ottaa huomioon.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 28

Yleiskeskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Olemme päässeet superministeriön pääluokkaan, ja tyypillistä kai on se, että kumpikaan valtiovarainministeri ei ole paikalla seuraamassa. Niin ylivertaisia he tuntevat eduskuntaan nähden olevansa, että ei tarvitse tulla kuuntelemaan niitä eväitä, joita eduskunnalla on annettavana. Mutta eipä niitäkään taida paljon olla annettavana, kos-

ka tämä oli ainoa puheenvuoro, joka oli pyydetty tähän pääluokkaan. Ilmeisesti eduskunnassakin on alistuttu valtiovarainministeriön voiman edessä. Mutta juuri tämä alistuneisuus pitäisi murtaa.

Täällä on sekä ryhmäpuheenvuoroissa että useiden pääluokkien kohdalla eduskunnan pääluokasta alkaen, mm. oikeusministeriön pääluokassa, keskusteltu eduskunnan ja hallituksen suhteesta. Tätä keskustelua olisi aihetta jatkaa jokaisen pääluokan kohdalla, mutta erityisen perusteltua se mielestäni on juuri valtiovarainministeriön pääluokan kohdalla, koska onhan valtiovarainministeriöstä tullut superministeriö, joka ohjaa kaikkien muiden ministeriöiden toimintaa nimenomaan sillä mekanismilla, että talousratkaisusta muut ministeriöt joutuvat aina pyytämään valtiovarainministeriön lausunnon. Tämä on johtanut siihen, että valtiovarainministeriö pääsee määräämään, ylläpitämään komentotaloutta muihin ministeriöihin nähden, ja tämä on johtanut myös siihen, että valtiovarainministeriö määräälee eduskuntaa. Mutta on tietysti eduskunnasta kiinni, että näin voi tapahtua, koska ei ole olemassa mitään lakeja eikä säädöksiä, jotka sanovat, että eduskunnan pitäisi alistua tähän.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa vaadittiin mm. säädösten muuttamista, koska käytäntö ei vastaa näitä säädöksiä, mutta mielestäni säädöksiä ei tarvitse muuttaa, vaan meidän kansanedustajien pitäisi huolehtia siitä, että käytäntö muuttuu eikä eduskunta ole alistettu hallitukselle, vaan päinvastoin hallituksen on hankittava eduskunnan luottamus. (Ed. Pystynen: Kyllä raha-asioissa pitää olla kuri!) — En minä puhu siitä, ettei pidä olla kuria, mutta siihenhän tämä koko idea perustuu, että valtiovarainministeriö on sitä mieltä, että jos kansanedustajat pääsevät päättämään raha-asioista, niin kaikki rahat tuhlataan, kaikkiin hyviin tarkoituksiin kansanedustajat ovat valmiit antamaan rahaa, ja valtiovarainministeriö tuntee täydellistä epäluottamusta kansanedustajia kohtaan, epäilee meidän kykyämme ajatella taloudellisesti.

Tässä on tietysti erittäin suuri vastuu eduskunnalla, että se osaa käyttää niitä varoja, joita valtio kerää, että se osaa oikein päättää, miten valtion kassaan kerätään varoja, ja myös oikein päättää, miten niitä kerättyjä varoja jaetaan, tai miten paljon

kerätään, jos on joitakin määrättyjä tarpeita, mihin halutaan valtion kautta varat jakaa. Eihän tämä ole mikään ongelma. Meidän mielestämme budjetti periaatteessa voisi olla paljon suurempikin, jos sillä harjoitettaisiin tulonjakoa, tehokkaampaa tulonjakoa kuin nykyisin. Ei se ole mikään ongelma. Ruotsissa varmasti valtiontalous on huomattavasti suurempi kuin Suomessa, ja nimenomaan sitä on käytetty myös tulonjakoon. (Ed. Pystynen: Tulonjako on tasaisempi Suomessa kuin Ruotsissa!) — Mahtaneeko olla? Ruotsissa on kuitenkin sosiaaliturva selvästi parempi kuin Suomessa.

Juuri se, mistä Suomessa eduskunnassa on suuri yksimielisyys, on se, että perusturvaa pitäisi parantaa niin, että ihmiset eivät joudu olemaan niin heikossa asemassa kuin tällä hetkellä sadattuhannet suomalaiset ovat. Meidän elintasomme, meidän vaurautemme on niin suuri, että kaikille olisi mahdollista jakaa riittävä perusturva, ja tällä mekään emme tarkoita sitä, että pitää jakaa kaikki rahat tasan. Ymmärrämme hyvin sen, että työntekoa pitää myös kannustaa, mutta emme ymmärrä sitä, että merkittävä osa kansasta jätetään oman onnensa nojaan ja että merkittävä osa kansasta, joka tekee työtä todella tunnollisesti päivästä toiseen, saa tekemästään työstä aivan liian pienen palkan.

Tämä on juuri monien valtion virastojen ongelma, että henkilökunta ei tunne, että sen työtä arvostettaisiin niin paljon, että kannataisi uhrata voimavarojaan. Hyvin monessa virastossa toki uhrataan voimavaroja varmasti äärimmilleen, mutta tiedämme myös, että on tilanteita, että henkilökunnalla ei ole motivaatiota, koska se joutuu tekemään niin vaativaa työtä ja siitä maksetaan niin huono palkkaa. Jos halutaan, että asiat hoidetaan hyvin, niin nimenomaan eduskunnan pitäisi huolehtia siitä, että kaikesta siitä arvokkaasta työstä, nimenomaan hoito- ja huolenpitotyöstä, mitä varsinkin naiset tekevät, maksettaisiin kunnollinen palkka. Toki on paljon sellaisia tehtäviä, mitä myös miehet tekevät liian pienellä palkalla valtion hallinnossa, mikä johtaa sitten motivaatio-ongelmiin.

Jos otetaan nyt vaikka verohallinto esimerkiksi, niin tämän vuoden aikana verohallinto on joutunut aivan liian kovalle koetukselle. Me olemme tehneet verolakeja, jotka

valmistuivat viime tipassa, ja sitten verovirkamiehet joutuvat niitä soveltamaan. Me tiedämme, minkälainen ongelma oli vuoden alussa ja jo viime vuoden puolella, ja edelleen koko syksyn ruuhka on ollut verotoimistossa. Verovirkailijat osaavat tehdä johtopäätöksiä. Kun pinnaa koetellaan liikaa, niin he lähtevät, ja mitä siitä seuraa? Ammattitaitoinen, asiansa osaava henkilökunta on poissa ja joudutaan hankkimaan ... (Ed. Viinanen: Uusia tulee tilalle!) — Ei varmasti tule tilalle sellaisia, joilla olisi näiden asioiden käsittelyyn riittävä kokemus ja tieto. (Ed. Viinanen: Aina tulevat verot maksuun siitä huolimatta!) — Kyllä, mutta täytyykö verovirkailijoita kiusata? He joutuvat kärsimään niistä laeista, mitä me täällä teemme. He joutuvat vastaanottamaan kansalaisten kiukunpurkaukset, jotka eduskunnan säätämät lait aiheuttavat.

Jos eduskunta säätäisi lait, niin kuin se itse näkisi viisaaksi, niin varmasti niin paljon ei näitä valituksia olisi, mutta eduskunta ei uskalla asettua vastustamaan valtiovarainministeriötä eikä hallitusta. On helppo istua täällä ja nojata tuolinsa selkänojaan, niin kuin ed. Viinanen, ja vähät välittää siitä, minkälaisessa asemassa verovirkailijat ovat. (Ed. Pystynen: Silloin ei olisi paljon jaettavaa budjetissa!) — Ed. Pystynen huomautus oli täysin asiaan kuulumaton. Jos verovirkailijoille maksettaisiin parempaa palkkaa, niin ei olisi paljon jaettavaa, vai mitähän edustaja tarkoitti? (Ed. Pystynen: Tarkoitin verolakeja, jos ne säädettäisiin semmoisiksi kuin täällä haluttaisiin oppositiossa!) — Olisi jaettavaa paljon enemmän, jos otettaisiin niiltä, joilla on varaa maksaa. Me tiedämme aivan hyvin sen, minkälaisia helpotuksia suurituloiset ovat saaneet verotukseensa ja millä tavalla yritysten verotusta on helpotettu, miten todella suurten omaisuuksien omistajat eivät maksa veroa. Tämän hallituksen veropolitiikalla on nimenomaan tuloeroja kasvatettu, ja erityisesti näin on tapahtunut veropolitiikan avulla. On aivan turha sanoa, että jos eduskunta päättäisi, miten verolait tehdään, niin ei olisi mitä jakaa. (Ed. Pystynen: Entä jos oppositio päättäisi?) — On todella vastuullinen tehtävä, enkä usko kyllä, että kokoomus sitä tehtävää pystyy hoitamaan, kun näitä välihuutoja täällä kuuntelee.

Mutta ajatellaan nyt esimerkiksi kannanottoja perusturvaan. Mielestäni ne eivät ole

vastuuttomia kannanottoja, joissa eduskunta vain haluaa nyökytellä ja olla mieliksi joka suuntaan. Näissä kannanotoissa eduskunta on nimenomaan tuntenut vastuunsa kaikista heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä, ja juuri meidän on se tehtävä, koska ammattiyhdistysliike kantaa ennen muuta huolta omasta jäsenistöstään ja juuri vaikeimmassa asemassa olevat ihmiset ovat aina joutuneet heikommalle sen takia, että heillä ei ole voimakkaita puolestapuhujia. Eduskunnan tehtävä olisi tämä asia hoitaa kuntoon. Siihen varmasti meillä on riittävät varat, jos niin vain halutaan tämä asia järjestää.

Verohallinnosta jatkan vielä sen verran, kun se liittyy juuri tähän tohtori Tiihosen väitöskirjaan, missä hän tuo esille erittäin ansiokkaasti niitä ongelmia, mitä budjettivallan käyttöön liittyy tai nimenomaan tähän nykyiseen käyttöön, jossa valtiovarainministeriö määrää. Hän tuo esille mm. sen, että nyt budjetista on poistettu vertailut aikaisempien vuosien virkamääriin, ettei niitäkään voida helposti verrata. Siihen tarvitaan paljon työtä, jos halutaan saada kehityksestä riittävät tiedot. Tämä on yksi muoto.

Kyllähän meillä tässä talossa on tiedossa, millä tavalla näitä asioita on hoidettu tähänkin asti. Meille tämä ei ole mitään uutta, mutta juuri se olisi uutta, että ruvettaisiin laajemminkin keskustelemaan siitä, miten kansanvaltaamme on romutettu ja minkälainen komentotalous tässä maassa vallitsee. Sille voidaan todella perustellusti antaa nimi ”komentotalous”.

Puhuin valtion työntekijöiden ja viranhaltijoiden asemasta ja siitä, mitenkä he joutuvat usein liian pienellä henkilökunnalla tekemään erittäin vaativaa työtä ja kantamaan vastuun, ottamaan vastaan ne kansalaisten taholta tulevat arvostelut, joihin lait antavat aihetta. Se johtaa tietysti myös siihen, että henkilökunta on rasittunutta, ja nyt on tullut voimaan heinäkuun alusta joustavat eläkejärjestelyt myös valtionhallintoon. On valtava ruuhka valtiokonttorissa näiden eläkkeiden käsittelyssä ja hylkäysprosentit ovat nousseet korkeiksi. Ei ole mikään ihme, että ihmiset haluavat eläkkeelle, koska he eivät tunne, että heidän työtään arvostettaisiin. Sen vuoksi henkilökunnan asemaa tulisi kehittää erityisesti juuri palkkajärjestelyillä, mutta myöskin kaikilla muilla työhön liittyvillä järjestelyillä siten, että henkilökunnalla

on mahdollisuus olla mukana tekemässä päätöksiä, jotka liittyvät heidän asemaansa ja työhönsä.

Budjetissa on määräraha kuntoutukseen ja uudelleensijoitukseen, ja tämäkin on tarpeellista varmasti monessa tapauksessa. Me emme vastusta tätä, mutta nimenomaan niitä menettelyjä, joita tähän asti on toteutettu. Ei ihmisiltä kysellä, olisitko halukas jatkamaan työssäsi, vaan hyvin monen edessä on se, että yksinkertaisesti sanotaan, että sinua ei nyt täällä enää tarvita. Näin monet ovat joutuneet vaikeaan asemaan. Juuri eräissäkin valtiokonttorin päätöksessä todetaan, että teidät on todettu kykeneväksi vaihdemiehen tehtävään, vaikka henkilö oli jo 10 vuotta sitten siirretty pois tästä tehtävästä, koska hänellä oli kuulovika eikä häntä voitu pitää siinä. Hänet oli todettu työkyvyttömäksi. Niin tänä syksynä hänelle tulee päätös, että te olette työkykyinen tähän tehtävään, ja häntä on siirretty jo pari kertaa. Nyt on tilanne, missä ei ole löytynyt uutta tehtävää, johon hänen työkykynsä ulottuisi. Mikä on tilanne? Hylkypäätökset ja kuitenkin sopivaa työtä ei ole olemassa. Näin ei henkilökuntaa saa kohdella.

Pankkitarkastusvirasto kuuluu valtiovarainministeriön pääluokkaan. Siinä todetaan, että valvottavaksi on tullut täysin uusia tehtäviä. Eräs tehtävä, mitä pankkitarkastusviraston olisi syytä valvoa, on pankkien palvelumaksut erityisesti Postipankin. Ministeri Puolanne täällä totesi, että hallituksella ei ole keinoja puuttua palvelumaksuihin. Ainakin Postipankin osalta hallituksella on suorat keinot tähän, ja hallituksen olisi aihetta laittaa pankkitarkastusvirasto tutkimaan pankkien kartelloitumista. Kyllä kinkukartellia jahdataan, mutta todella suuret asiat tahtovat jäädä selvittämättä. Jos ei pankkitarkastusvirasto katso tämän kuuluvan heille tai kykene tähän, niin eikö kilpailuvirasto pitäisi panna asialle? Tässä olisi varmasti selvittämistä, minkälaisia sopimuksia pankit ovat keskenään tehneet palvelumaksuista.

Aivan viimeisenä asiana valtion virastotaloista. Nokialla ovat valtio ja kaupunki tehneet vaihtokaupan, neliöhinta 6 markkaa 80 penniä. Siinä olisi meillä maapolitiikkaan oikea suhde, että 6 markkaa 80 penniä maksaa neliömetri parhaalta paikalta kaupungin keskustasta. Jos tältä pohjalta aloitetaan,

niin hinnatkin muuttuisivat asumisenkin osalta.

Ed. Viinanen: Rouva puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen arvosteli tiukkaan valtiovarainministeriä ja -ministeriötä ja sitä, että eduskunnan valtaa on tällä tavalla vyörytetty väärin käsiin. Ehkä se tietysti jossain määrin on perusteltuakin, mutta kyllä kai tilanne on kuitenkin se, että jos budjettivalta kokonaan olisi käytännössä meidän käsissämme, arvoisat kollegat, minä en usko, että yhtään supistusesitystä tästä salista löytyisi. Me olemme mestareita keksimään uusia menoneriä mutta emme valmiit mistään supistamaan. Kauhulla ajattelen, minkälainen se budjetti olisi, jos me sen saisimme itse päättää ilman minkäänlaisia säädöksiä tarvittavista enemmistöistä. Se tulisi olemaan todella karmeata luettavaa ja todella karmeata veronmaksajille maksaa sitä julkisten menojen määrää, mitä me täällä olemme ilmeisesti valmiit lisäämään. Harvoinhan täällä kukaan on valmis supistuksia esittämään.

Jos tämä valtiovarainministeri on tiukka, on siunaaman onni, että näin on, kun muistellaan edellisen ja kahdenkin edellisen hallituksen valtiovarainministeriä. Ilmeisesti hän on kovinkin lepsu ollut, koska valtion velka kasvoi siihen aikaan 40 miljardia markkaa, ja sama tilanne olisi meillä, suunnattomasti suuremmat tasapainottomuudet valtion taloudessa, jos tiukka valtiovarainministerin rooli ei olisi vallitsevana.

Ed. Rinne: Rouva puhemies! Vastoin äsken esitettyä minulla on kyllä sellainen käsitys, että kyllä tästä talosta kuitenkin löytyisi vastuuta siinä tapauksessa, jos myöskin uskallettaisiin sitä valtaa ottaa. Ei se nyt kyllä niin hunningolle menisi. Emme me välttämättä tarvitse sellaista huolehtivaa isä-hahmoa, joka meistä lapsukaisista pitäisi huolen.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Valtiovarainministeri on käyttänyt valtaa ja tietysti pyrkinyt ottamaan sen vallan, mutta en minä häntä tästä syytä, vaan eduskuntaa itseään. On täysin eduskunnan käsissä, että tilanne on luisunut siihen, missä nyt ollaan. Ed. Rosnell, pitkäaikainen kansanedustaja ja valtiovarainvaliokunnan jäsen, kertoi, että vielä 1970-luvun alussa

valtiovarainvaliokunta teki budjettimietinnön ja muutti sitä, minkä katsoi viisaaksi. Mutta tällä tulopolitiikan aikakaudella tilanne on muuttunut, ja hallitukset ovat ottaneet vallan omiin käsiinsä mutta aina niin, että eduskunta on suostunut. Tähän ei tarvitse mistään muualta lähteä hakemaan vastuuta eikä niitä seikkoja, joilla tämä muutetaan, vaan on täsmälleen meidän 200:n käsissä, miten nämä asiat ovat ja miten nämä vastuusuhteet ovat.

Onhan meillä lait ja säädökset, ja me tiedämme, minkälaisella enemmistöllä täällä päätökset tehdään. Kyllä meillä varmasti löytyy järkeä päästä ja kykyäkin ratkoa näitä asioita. Eikä se tarkoita sitä, että täällä ruvettaisiin alusta loppuun tekemään budjetti, vaan meillä on oltava esitys, jonka pohjalta budjettia käsittelemme, mutta eduskunnan pitää muuttaa sitä siltä osin, kuin se näkee tarpeelliseksi. Näin on aikaisemmin tapahtunut, ja on täsmälleen eduskunnan oma vika, että ollaan tässä tilassa, missä nyt ollaan. Ja todella hartaasti toivon, että kansanedustajat itse ryhdistäytyisivät ja me muuttaisimme tämän käsityksen. Me olemme nähneet niin monessa kohdassa, että valtiovarainministerillä ei ole riittävää asiantuntemusta, kun puhutaan sosiaalipolitiikasta, opetustoimesta tai kulttuuripolitiikasta. Hänellä ei varmasti ole riittävää asiantuntemusta, kun ratkaisuja tehdään, ja ne menevät täysin metsään.

Ed. Viinanen: Herra puhemies! En minä ole tämän seitsemän vuoden aikana nähnyt täällä yhtään merkittävää määrärahasupistusesitystä, en ainoatakaan. Tuskinpa on tässäkin budjetin käsittelyssä sellaisia tehtävissä. Ja jos me tällä tavalla suhtaudumme näihin asioihin, olemme valmiit pelkäämään lisäämään, niin on ihan selvää, että joku ottaa ohjekset käsiinsä. Eikä varmasti supistusesityksiin lisäysten vastapainoksi koskaan tästä eduskunnasta löydy sellaista yksimielisyyttä, että ne pystyttäisiin toteuttamaan. Se on kyllä käytännön elämää valitettavasti.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Aivan lyhyesti haluan puuttua keskusteluun valtiovarainministeriön pääluokasta. Eilen illalla budjetin palautekeskustelussa nostin esille saman kysymyksen sillä toivomuksella,

että valtiovarainministeri olisi ollut paikalla. Valtiovarainministeri ei ole nytkään paikalla.

Ed. Stenius-Kaukonen puuttui todella kiipeään ongelmaan, eduskunnan todelliseen budjettivaltaan. Käytäntöä voidaan muuttaa nähdäkseni kahdella tavalla. Ensimmäinen tehtävä on se, että eduskunnalle annetaan mahdollisuus keväällä mielellään jo maalis-kuussa talouspoliittisen selonteon muodossa, selonteon, joka lähetetään valiokuntaan, mahdollisuus paaluttaa seuraavan vuoden budjetin painopistealueet. Sillä tavalla me voimme osallistua budjetin valmisteluun tekemällä täällä selonteon pohjalta ehdotuksen budjetin seuraavan vuoden painopistealueista. Seuraavana budjetin valmistelu tulee saat- ta julkiseksi. Ministeriöitten budjettiesitykset tulee julkistaa niiden valmistuttua ennen niiden lähtemistä valtiovarainministeriöön, ja kolmantena eduskunnan tulee ottaa se todellinen budjettivalta eli mahdollisuus tehdä perusteltuja muutoksia. Toki silloinkin täytyy noudattaa sitä pelisääntöä, mikä täällä on, että niistä pitää päästä valiokunnassa hallituspuolueiden kesken yksimielisyyteen. Mutta sellaista käytäntöä en käsitä, että meillä ei ole mahdollisuutta tehdä täällä muutoksia. Liian pitkälti viime aikoina me olemme antaneet periksi.

Ed. Viinanen: Herra puhemies! Ihmettelen, miksei keskustapuolue hallituksessa ollessaan tällaista loistavan tuntuista tai loistavaksi mainostettua budjetin käsittelymallia eduskunnalle tuonut. Silloin pelattiin suunnitteen samoilla tavoilla kuin pelataan tälläkin hetkellä. Kyllä tämä budjetti pääosin hallituspuolueita tyydyttää. Se tyydyttää meitä kansanedustajina, ja se tyydyttää meitä puolueina. Ei tässä mitään suuria ongelmia ole. Me olemme pystyneet vaikuttamaan. Ymmärrän tämän vain lähinnä kiukunpurkauksena siitä, että keskusta ei tällä kaudella ole juurikaan budjetin sisältöön pystynyt vaikuttamaan. Me pystymme ja olemme tähän kohtuullisen tyytyväisiä.

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Haluan tähän todeta, että vaikka itse olen monilta osin ollut vaatimassa ja vaadinkin eduskunnalle suurempaa vaikutusvaltaa lainsäädäntöasioissa, niin kyllä minä budjetista olen sitä mieltä, että meidän pitää muistaa se, kuinka valtavan suuri prosessi sen valmistelu on.

Heti, kun me saamme tämän täällä hyväksytyksi, niin silloin alkaa jo seuraavan valmistelu monilla tasoilla ja monissa ulottuvuuksissa. Sillä on paljon kytkentöjä eri suuntiin yhteiskunnassa ja valtion- ja kunnallishallinnossa, niin että emme me voi kuvitella, että me täällä muutaman viikon ja kuukauden aikana voisimme tehdä ihan järkevästi kokonaisuutta halliten merkittäviä muutoksia. Tätä minä tarkoitin äsken, kun sanoin, että kyllä raha-asioissa pitää olla järjestys ja kuri. Kun ajatellaan, että hallitus kuitenkin nauttii eduskunnan luottamusta, ainakin selvästi sen enemmistön luottamusta, niin nimenomaan budjetti on semmoinen asia, jossa meidän pitää siihen luottaa ja vaikuttaa sen valmisteluvaiheessa.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viinaselle toteaisin lyhyesti ensinnäkin sen, että ei tässä ole kyse mistään keskustan kiukuttelusta. Jos todella kuunteli eilispäivän budjetin palautekeskustelua ja siinä myös hallituspuolueiden käyttämiä puheenvuoroja, niin tämän tyyppiseen johtopäätökseen ei voi yksiselitteisesti tulla, mihin ed. Viinanen tuli, että hallituspuolueet ovat budjettiin tyytyväisiä, niin monia lukuisia korjaustarpeita ja puutteita hallituspuolueiden riveistä on toki eilispäivän aikana ja tämänkin päivän aikana tuotu esille.

Toiseksi toteaisin sen, että edellisen hallituksen aikana, jossa keskusta oli mukana, joka ainut keväät eduskunta sai talouspoliittisen selonteon, jolloin meillä oli mahdollisuus täällä kertoa niistä näkemyksistä, joita hallituksen tulisi ottaa huomioon seuraavan vuoden budjettia tehdessään. Nyt uudessa poliittisessa kulttuurissa, kuten tämä hallitus on mainostanut, tällainenkin mahdollisuus eduskunnalta on viety pois, ja sitä nimenomaan äsken puheenvuorossani peräänkuulutin. Todella näkisin sen tärkeäksi ja että se tapahtuisi alkutalvesta periaatteella, että se lähetetään valiokuntavalmisteluun niiden painopistealueiden määrittämiseksi, miten hallitusta eduskunta haluaa evästää budjetin laadinnassa.

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Ed. Pystynen vaatii lisää valtaa eduskunnalle lainsäädäntöasioissa. Keneltä meidän täytyy anella sitä valtaa? Eikö meillä ole kaikki valta, mitä me tarvitsemme tähän?

Minun käsittääkseni meillä on riittävät valtuudet muuttaa lainsäädäntöä, ja pitäisi muuttaa koko käytäntö nimenomaan niin-päin, että eduskunta ei anele hallitukselta luottamusta, vaan hallitus hankkii eduskunnan luottamuksen. Olisi täysin selvää, miten-päin tämä kuvio kulkee. Mutta edustajien omistakin puheenvuoroista käy ilmi, että he uskovat, että hallitukselta pitää pyytää lupa kaikkeen. Näinhän tämä systeemi toimii. Jos lakia muutetaan, niin yleensä se merkitsee myös menoja, tai voi se merkitä myös säästöä yhtä hyvin. Mutta budjettilaithan määräävät sen, mitä määrärahoja budjettiin otetaan.

Tiedän, kun olen yli kymmenen vuotta sosiaalivaliokunnassa istunut, nyt tämänkin eduskunnan ajalta täsmälleen hyvin, että eivät kokoomuksen edustajat suinkaan ole tyytyväisiä siihen, mitä hallitus esittää. Meille on muotoutunut selkeä käsitys monista asioista, ja kun asiantuntijoita laajasti kuulemme, niin usein muodostuu yksilöllinen käsitys siitä, mikä määrättyssä asiassa olisi viisas ratkaisu talonpoikaisjärjellä. Usein ei voi tulla kuin yhteen tulokseen. Mutta näitäkään muutoksia ei tehdä. Nytkin me teimme valiokunnassa ykköskäsittelyssä eräitä muutoksia, mutta myöhemmin hallituspuolueet palautettiin järjestykseen ja muutokset jäivät tekemättä. Ne varmasti olisivat olleet hyviä muutoksia, eikä niillä olisi budjettia romutettu. Eikä nyt kysymys ole siitä. Täällähän on paljon lakisääteistä jo säädetty, mitä budjetissa pitää olla, ei sitä tarvitse ruveta alusta asti täällä tekemään. Eduskunta tekisi vain merkittäviä linjaratkaisuja sellaisissa asioissa, missä se näkee, että hallitus menee pieleen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! En voi olla puuttumatta tähän keskusteluun. Olen luonnollisesti sitä mieltä, että opposition kansanedustajat ovat periaatteessa oikeassa. Kuitenkin erikoisesti ed. Anttilan osalta tähdentäisin sitä, että täytyy elää niin kuin puhuu. Muistan hyvin sen, kuinka hän äänestystti meillä noin 70 kertaa pari vuotta sitten tiehankkeista omaan vaalipiiriinsä ja lukemattomista, lukemattomista muista hankkeista, mutta ei esittänyt toisella puolella mitään katetta menojen lisäyksille.

Vihreistä totean sen, että olemme esittäneet tuloja vastaavasti lisää ja paljon enem-

män tuloja kuin menoja lisää, eli siinä on jääty valtiontalouden kannalta plussan puolelle. Kiinnitän vain huomiota siihen, että olemme ehdottaneet ympäristöverojen tuottoa suurempana kuin hallitus on esittänyt. Olemme tänäkin päivänä keskustelluista pääluokista ehdottaneet kymmenen prosentin vähennystä puolustushallinnon menoihin jne. Eli toisin sanoen pitää elää niin kuin puhuu.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 29

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Elämme Suomessa uushyödyn aikakautta, jossa opetustoimellakin ymmärtääkseni tähdätään siihen, että pärjäisimme mahdollisimman hyvin tulevina aikakausina, silloin kun tietoa tarvitaan.

Olen ollut erikoisen kiinnostunut siitä, mitä yliopistolaitoksessa tapahtuu, ja hyvin tarkoin seurannut sitä, millä tavalla äsken mainittuun tavoitteeseen tähtäävät toimet todella merkitsevät sitä, mitä edellä sanoin. Tämän vuosikymmenen alussa käynnistettiin yliopistoissa ja korkeakouluissa tutkimuksen uudistus, tähdennettiin voimallisesti ammatitsuuntautuneisuutta, tutkimukset muokattiin rakenteellisesti ja sisällöllisesti tässä tarkoituksessa. Itse olin johtamassa eräässä tiedekunnassa tätä työtä pyrkien tekemään tuon uudistuksen mahdollisimman tarkoin sen mukaisesti, mitä opetusministeriön virkamiehet halusivat. Tässä minulla oli aivan selvä pyrkimys. Halusin nähdä tämän kokeiluna, ja kokeilu voi antaa tuloksia vain, jos se todella antaumuksellisesti, älyllisesti rehellisesti toteutetaan.

Nyt on takana yhdeksän kokeiluvuotta ammatitsuuntautuneisuuslinjalla. Olen tullut vuosi vuodelta yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että meidän pitäisi ottaa vanhasta tutkintojärjestelmästä ja tästä nykyisestä hyvät aiheet yhteen ja palata tällöin mm. siihen, että meillä on välitutkinnot takana, että meillä on approbatur-, cum laude- ja laudaturoppimäärät uudelleen käytössä. Ne ovat

selväpiirteisiä oppimääräkokonaisuuksia, niiden välityksellä välittyy työhönottajalle selvä kuva siitä, mitä asianomainen henkilö on tehnyt. (Ed. Pystynen: Ne eivät vain vastaa kansainvälistä järjestelmää!) — Sillä ei ole yhtään mitään merkitystä.

Toisekseen tähän samaan systeemiin, jota meille on ajettu läpi, kuuluu nyt uusi ammattikorkeakouluajatelma. Tämähän merkitsee sitä, että sana korkeakoulu laajennetaan kymmeniin uusiin oppilaitoksiin. Siihen sisältyy signaali siitä, että korkeakoulu-käsitettä on laajennettu ainakin volyymin puolesta. Nythän jo joka kunta kilpailee siitä, saisiko se ammattikorkeakoulun kuntaansa. Siitähän tulisi silloin korkeakoulupaikkakunta ja se nostaisi yleisessä arvostuksessa asianomaisen paikkakunnan arvoa merkittävästi. Aikanaan Siilinjärven Pöljän kylä halusi korkeakoulun paikkakunnalle, koska se olisi tuonut sivistystä asianomaiselle kylälle. Herrää vain kysymys, onkohan nyt nimen valinta sattunut aivan kohdalleen. Jälleen ammatitsuuntautuneisuus on keskeinen asia.

Kolmas prosessin osa samassa ketjussa on pyrkimys tuloksellisuuteen yliopistolaitoksessa. Se on periaatteessa aivan erinomainen asia. Täytyyhän kaiken toiminnan olla tuloksellista. Mutta minulla on sellainen käsitys, että yliopistolaitoksessa on paljonkin ymmärretty vähän väärin tämä asia. Samalla kun opetus- ja tutkimushenkilökunnan velvoitteet on säädöstasolla pidetty entisinä, siis jokaisella on velvollisuus tehdä sitä tiedettä, niin samanaikaisesti rahojenjako on uudistettu niin, että jokin ryhmä subjektiivisesti miettii sitä, mihin varallisuus käytetään ja mikä jätetään vähemmälle huomiolle. Kiinnitän vain viittauksellisesti huomiota siihen, että viime aikoina Nobelin palkinnon saaneilla henkilöillä on ollut erittäin suuria vaikeuksia saada niitä julkaisuja painetuksi alan johtavissa aikakauskirjoissa, joista se Nobelin palkinto sitten lohkesi. Tämä vain viittauksenomaisesti. Siis minä olen sitä mieltä, että tuloksellisuus on hyvä asia, mutta sen täytyy olla varsin viisaissa käsissä, että se tuottaisi sen tuloksen, mitä halutaan.

Otan neljännen trendin. Se on yliopistojen dosenttilaitoksen saama rusikoiva kohtelu viime aikoina. Meillähän esimerkiksi Helsingin yliopistossa statuuttien mukaan on ollut niin jo perinteisesti Turun Akatemian ajoilta

saakka, että dosentti ilmoittaa opetuksesta opetusohjelmaan. Tämä on antanut mahdollisuuden todella valita mielenkiintoisia aiheita, ja siinä on ollut tuloksellisuuden huippu mukana. Sinne luennolle ei ole kenenkään ollut pakko mennä. Siis luennon on pitänyt olla niin houkutteleva, että sinne on saanut kuulijoita. Minusta tämä on tuloksellisuuden erinomainen mitta. Nyt on tehty niin näppärä tempu, että statuutteja muuttamatta on otettu rahat pois tai niitä on pienennetty, mikä tarkoittaa silloin sitä, että jokin subjektiivinen taho sanoo, että tuo dosenttiluento sallitaan ja tuo ei. Jälleen tietysti ammatitsuuntautuneisuus on hyvin tärkeä. Helsingin yliopiston dosenttina minullekin on sanottu, että tuon kurssin saat pitää. Siitä rahaa saat, muusta ei tipu penniäkään.

Arvoisa puhemies! Minulla on sellainen vakaa käsitys, että nyt ollaan menossa hakoteille. Minä vakaasti väitän, että olennaista on säilyttää sivistysyliopistoajatus humboldtilaisessa hengessä korkeakoululaitoksessa. Mitä parempi on sivistyksen taso, mitä enemmän annetaan kaikkien kukkien kukkia, mitä enemmän luovuutta tuetaan, sen parempiin tuloksiin päästään. Minä väitän, että maailmassa, jossa numerotieto, fakkitieto vanhentuu jopa muutamassa tunnissa, siellä olennaisinta ihmiselle pärjäämiseksi on se, että ihminen osaa tehdä oikeita kysymyksiä. Se on aivan ratkaisevaa, ei se että on päättänyt joitakin numerotietoja päähänsä. Ratkaisevaa pärjäämisessä on se, että pystyy uusiutumaan luovuuteen, pystyy tekemään oikeita kysymyksiä. Minä toivon, että näitä asioita mietitään opetusministeriössäkin paikaisesti uudestaan.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen on nyt ollut poissa yliopistosta, ainakin päätoimisesta työstä, kaksi ja puoli vuotta, ja tänä aikana on tapahtunut melkoisen paljon ja jo ennen sitä. Se kuva, minkä ed. Pulliainen tässä antaa, ei vastaa lainkaan minun kuvaani siitä, mikä on tämän päivän todellisuutta suomalaisissa yliopistoissa ja korkeakouluissa. Ensinnäkin haluan viitata siihen, mihin ed. Pulliainen lopetti. Edustan henkilökohtaisesti sitä näkemystä, että suomalainen korkeakoulupolitiikka tänä päivänä noudattaa hyvin vahvasti, sanoisin, klassista korkeakoulupolitiikkaa. Yritetään nimenomaan korostaa sivistyksen

merkitystä, laaja-alaisuuden merkitystä. Olen useassa yhteydessä todennut, että uskon siihenkin, että tänä hyödyn aikakautena — ed. Pulliainen puhui uushyödyn aikakaudesta — humanististen ja yhteiskuntatieteellisten aineiden merkitys on pikemminkin korostumassa kuin vähenemässä. 90-luku tulee todennäköisesti osoittamaan, että näin on.

Kun ed. Pulliainen mainitsemistaan neljästä esimerkistä väittää, että uushyödyn aika-kausi olisi nyt vallalla, niin ehkä on syytä lyhyesti kommentoida. Ensinnäkin tutkinnon-uudistusta, joka tehtiin 80-luvun alussa, koskevia uusia päätöksiä tehtiin kolme neljä vuotta sitten, jotka huomattavassa määrin lisäsivät korkeakoulujen itsenäistä päätäntävaltaa. Toivoisin, että korkeakoulut ja yliopistot nykyistä enemmän voisivat käyttää sitä myös siihen suuntaan kuin ed. Pulliainen mainitsi.

Onko välitutkinnot palautettava, on asia, mihin olen aikaisemmin vastannut, että minusta, kun kuitenkin uudistus siltä osin on varsin tuore, nehän lopetettiin itse asiassa hyvin vähän aikaa sitten, pitää vielä odottaa tuloksia siitä ennen kuin yhtäkkiä mennään taas muuttamaan linjaa. Korkeakoulupolitiikassakaan ei ole hyvä, jos ollaan hyvin tempoilevalla linjalla. (Ed. Pystynen: On parempi mitä nopeammin virheet korjataan!) — Jos toimenpide osoitetaan virheeksi, mutta ed. Pystynen kanssa on olisi välttämättä samaa mieltä, että olisi sinänsä virhe, koska välitutkintojenkin ongelma oli viime aikoina se, että ne venyivät hyvin pitkiksi.

Nythän on kysymys siitä, että yritämme eri keinoin kannustaa korkeakouluja toimiin, jotka lyhentävät opintoaikoja. Tämä on hyvin pitkälti kiinni siitä, että korkeakoulut itse tekevät tätä koskevia päätöksiä, koska tänä päivänä noudatetaan itsehallinnon vahvaa periaatetta korkeakouluissa. Minusta juuri ed. Pulliaisen mainitsemien tavoitteiden mukaista on korostaa itsehallinnon merkitystä.

Pitääkö sitten olla opintoviikko vaiko aprobatur — laudatur-arvosanoja, niin siitä varmaan tullaan riitelemään niin kauan kuin ylipäätään joitakin arvosanoja on. Kansainvälistä hyvää käytäntöä ei ole olemassakaan, kuten tiedämme.

Tuloksellisuudesta haluan sanoa, että itse määrittellen tuloksellisuuden niin, että tuloksellisuudella korkeakoulussa tarkoitetaan korkeatasoista tutkimusta ja hyvää ja hyvin

organisoitua opetusta. Uskon, että tässä suhteessa kyllä korkeakoulut ja yliopistot ovat noudattamassa tämän tasoista politiikkaa. Ehkä, kun laki hyväksyttiin tässä talossa syksyllä 1986, syntyi virheellinen käsitys eräillä tahoilla siitä, että tuloksellisuus-sanaa käytettäisiin liiketaloudellisessa mielessä. Se ei ole alun alkaenkaan ollut tarkoituksena, ja sen vuoksi minusta on hyvä jälleen kerran korostaa, mitä sillä tarkoitetaan. Uskon, että ed. Pulliainen kanssa tässä suhteessa ei valinne erimielisyyttä.

Dosenttilaitosta ei olla "rusikoimassa", mitä sanontaa edustaja käytti. Muutoksia ei ole tehty. Muutoksia ei ole myöskään tehty määrärahoihin. Tuntiovetusmäärärahat ovat budjetissa, kuten aina ovat olleet. Ongelmaksihan muodostuu tilanne siinä vaiheessa, jos opetusta annetaan huomattavan paljon enemmän, kuin on määrärahoja budjetissa. Mutta ei olekaan sellaista maata — minä en ainakaan tiedä, ehkä joku muu tietää — jossa ei ole mitään rajoituksia siihen nähden, miten paljon tuntiovetusta voitaisiin antaa. Kyllä meidän täytyy tehdä selkeä ero dosenttijärjestelmän kehittämisen, vapaan luentojenpito-oikeuden ja tuntiovetusmäärärahojen välillä, ja se tässä keskustelussa on jäänyt vähemmälle huomiolle.

Sinänsä pidän myönteisenä, että dosenttilaitoksesta ja dosenttien asemasta nyt käydään keskustelua. Valmistumassa on dosenttien asemaa selvittävän työryhmän mietintö, ja se toivon mukaan luovutetaan pian.

Lopuksi, arvoisa puhemies, viittäisin siihen, mitä puhuttiin ammattikorkeakouluista uushyödyn aikakauden motteena. Siitä olisin vahvasti eri mieltä, että tämä merkitsisi jollakin tavalla, että korkeakoulu-sanontaa yleistettäisiin niin, että voitaisiin antaa muka tieteellistä asemaa opetukselle ja koulutukselle, joka ei sitä ole.

Sanonta ammattikorkeakoulu ei ole mitenkään suomalainen keksintö eikä ole lähdössä lainkaan suomalaisesta keskustelusta, vaan esimerkiksi Saksassa käytetään sanontaa Fachhochschule. Saman tapaisia sanontoja käytetään Hollannissa. Norjassa on systeemi, josta käytetään sanaa distriktshögskola, ja eräissä muissa maissa on vastaavia, anglosaksisissa maissa polytechnics. Tämä on järjestelmän suomalainen nimi, jos sellaiseen järjestelmään siirrytään, mikä nyt on keskustelun kohteena. Pidän myönteisenä, että tä-

hänkin tärkeään kysymykseen on keskustelussa otettu kantaa.

Ammattikorkeakouluja perustamalla, jos niitä perustetaan, voidaan saavuttaa myös se etu, mitä edustaja epäili, että ei synny nykyisessä kehityksessä. Se on se, että tieteellinen puoli tiedekorkeakouluissa korostuu eikä vähene, koska juuri tämä ammattisuuntautunut trendi jonkinlaisena on ollut 70-luvulla ja 80-luvulla monessa maassa ja osin oli 80-luvun alussa myös meillä, se on todettava, kuten edustaja totesi. Sen merkitys tavallaan vähenee tällaisessa kehitysvaiheessa. Niin ainakin on arvioitu. Tulevaisuus osoittaa, onko tämä oikea arvio, kun lähdetään kojelemaan — mikä tulee olemaan todennäköistä; siihen budjetti varautuu, kuten tiedämme — ammattikorkeakoulujärjestelmää ensi vuonna niin, että ainakin suunnittelu voidaan silloin aloittaa ja opetus käynnistää seuraavana lukuvuonna.

Kun ed. Pulliainen lopuksi väitti, että on palautettava sivistykselliset arvot ja periaatteet meidän yliopistoihimme ja korkeakouluihimme, niin rohkenen väittää, että olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että niiden pitää siellä olla. Minä en puhuisi palauttamisesta vaan säilyttämisestä. Senkin vuoksi on yritetty harjoittaa itsenäisyyttä korostavaa, resursseja lisäävää ja tieteen vapautta korostavaa korkeakoulupolitiikkaa.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Opetusministeriö näyttää edelleen vastustavan välitutkintojen palauttamista edes osittain. Toivoisin kyllä, että ministeri suhtautuisi tähän asiaan ennakkoluulottomammin. Nimittäin kyllä on varmasti ideaa harkita välitutkintojen ainakin osittaista palauttamista. Meillä on tavattoman paljon sellaisia ammattialoja, joihin ei välttämättä tarvitse opiskella niin syvällisesti kuin tänä päivänä opiskellaan. Minä haluan tässä viitata esimerkiksi peruskoulunopettajiin. Siellä on hyvin paljon HuK- ja LuK-tasoisia opettajia, jotka ovat erinomaisia opettajia. Tiedollisesti HuK- ja LuK-taso riittää esimerkiksi matematiikkaan oikein hyvin.

Tiedämme sen, että useilla aloilla on monen opiskelijan aika vaikeakin opiskella kovin syvällisesti ja opinnot hidastuvat, koska asia vaikeutuu. Jos välitutkintoja osittain alettaisiin palauttaa, tämä varmasti johtaisi

siihen, että meillä korkeakoulumaailmassa opiskeluaika lyhenisi.

Minä haluaisin kyllä huomauttaa, että Suomi poikkeaa monista hyvinvointimaista siinä suhteessa kielteiseen suuntaan, että meillä korkeakouluissa opiskellaan tavattoman paljon pitempään.

On tietenkin muitakin ongelmia, mm. opintotukijärjestelmän heikkous. Siellä on tavattoman paljon puutteellisuuksia, ja monta kertaa kyllä ihmettelen sitä, minkä takia opetusministeriö vitkastelee virheitte korjaamisessa, kun on aivan selvästi tiedossa, että virheitä on ja ne pitäisi ripeästi korjata, jotta tuloksiin päästäisiin. Esimerkiksi opintotuesta ja sen korjaamisesta on puhuttu jo ainakin minun aikani eduskunnassa. Opetusministeriö ei ole vain tehnyt mitään asian hyväksi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin toteaisin ministerille, että käyn maanantaisin yliopistolla töissä ja hoidan ilmaiseksi yhtä yliopistollista laitosta — huom., siis ilmaiseksi — ja lisäksi vielä opetan yliopistossa, niin kuin äsken juuri kerroin. Ministeri ei vain kuunnellut kaikkea.

Toisekseen toteaisin ihan yleisenä asiana, että, arvoisa ministeri, minun mielestäni me opiskelemme yliopistossa elämää varten. Se on olennaista. Minä en kiinnittäisi muodollisiin puoliin niin kovin paljon huomiota, valmistumisaikoihin jne., se kuuluu liiketaloudelliseen ajatteluun. Olennaista on olla mahdollisimman kypsä ihmisenä pärjäämään tässä maailmassa, käyttäkseni ministeri Liikasen ilmaisua.

Mitä tulee tuloksellisuuteen, niin juuri kysyin Oulun yliopistosta. Siellä katsotaan citation indexiä, montako julkaisua sinulla on siteerattuna, ja toisesta julkaisusta, montako pinnaa sinä saat siitä siteerauksesta, ja sen mukaan jaetaan rahaa. Tämä on mennyt armottomasti poskelleen koko homma.

Neljänneksi dosenttilaitoksesta. Siellähän on selvät rajoitukset: maksimimäärä, mitä voi opettaa, ja rajana vielä se, että saa kuulijoita. Sehän on mahdollisimman hyvässä kontrollissa. Eihän se ole rajaton, umpimähkäinen, vaan rajattu järjestelmä, jonka kustannukset voidaan etukäteen laskea. Minun mielestäni meillä on varaa niitten kustannusten kattamiseen.

Sitten ammattikorkeakoulusta. Sen nimi on mennyt totaalisesti pieleen. Muistutan vain siitä, että meillä oli Joensuun korkeakoulu, josta tehtiin Joensuun yliopisto, Kuopio samoin jnp.

Viimeiseksi välitutkinnoista. Sekin nimitys meni poskelleen. Esimerkiksi lääninhallituksen virkamiehetkään eivät vielä ole selvillä opettajia rekrytoidessaan siitä, minkälainen tutkinto itse asiassa asianomaisilla tehtävään pyrkivillä oikein on.

Ed. Knuuttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä myös tukisin välitutkintojen palauttamista yliopistoihin ja korkeakouluihin. Perusteeksi nostan esille sen, että nykyisin keskeyttää niin suuri määrä opiskelijoista jopa kahden, kolmen, neljänkin vuoden opiskelun jälkeen. Heillä ei ole mitään muuta kuin irrallisia tenttitodistuksia. Jos olisi väliasteen todistus, niin kuin ennen oli HuK ja LuK, niillä kuitenkin voisi saada jo monella tavalla työtä ja osoittaa työnantajalle, että on kuitenkin tietyn tason saavuttanut opiskelussaan.

Lisäksi on toinen näkökulma se, että esimerkiksi opistotutkintojen jälkeen — nythän pääsee ilman ylioppilastutkintoakin opiskelemaan — tällainen välitavoite olisi paljon helpommin saavutettavissa ensimmäisenä askeleena, ja ehkä monelle se jäisi myös lopulliseksi. Se olisi ammatissa hyvin tärkeä ja tietysti myös pätevyitymisessä, jota niin paljon kuitenkin katsotaan, kun valitaan johonkin työtehtävään.

Lopuksi yhtyisin hyvin pitkälle siihen, mitä ministeri toi esille ammattikorkeakouluista. Näkisin kyllä, että kun tällainen väli-muoto tulisi, se voisi myös edistää jatko-opiskelua nimenomaan monilla ammattialoilla opistotutkintojen jälkeen edellyttäen, että ammattikorkeakoulut toimisivat hyvässä yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa, niin kuin Saksassa kuulemma tapahtuu.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä ammattisuuntautuneisuuteen tulee, niin pitemmällä aikavälillä meidän kai on tunnustettava, että suomalaisen yliopistomaailma liikkui liikaa tähän suuntaan 70-luvulla ja myös 80-luvun alkupuolella. Tätä kurssia on vähitellen muutettu. Sitä muutettiin edellisen hallituk-

sen aikana, sitä on edelleen muutettu tämän hallituksen aikana, ja jos tämä suuntaus jatkuu, niin uskoisin, että pääsemme lähemmäksi sitä sivistysyliopistoidetta, josta ed. Pulliainen mielestäni aivan oikein puhui. Kuitenkin on kysymys niin suuresta asiasta, että sen läpi vieminen vie oman aikansa, ja se pitäisi myös myöntää.

Mitä välitutkintoihin tulee, niin se ongelma on erittäin vaikea. Itse toivoin ollessani ministerinä, että olisimme nopeasti päässeet yliopistoissa siihen, että tutkinto voitaisiin suorittaa neljässä tai viidessä vuodessa, kuten oli suunniteltu, ja yritin voimakkaasti vaikuttaa siihen suuntaan. Tämän päivän tilanne kuitenkin on se, että tähän ei ole päästy. Kuitenkin yliopistoille on annettu mahdollisuudet päästä tähän sekä edellisen että tämän hallituksen aikana.

Nyt olemme kyllä tilanteessa, jossa on mietittävä hyvinkin vakavasti, mitä tälle ongelmalle tehdään, koska emme voi jatkaa sillä tavalla, että kun muissa maissa selvittää 3—5 vuodella, meillä käydään 7—8 vuotta, ennen kuin perustutkinto suoritetaan. Siksi toivoisin, että tähän asiaan kiinnitettäisiin vakavaa huomiota muistaen sen, että tämä on erittäin vaikea kysymys.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhebies! Ensin esitän opetusministeriön ja ehkä valtioneuvoston kiitokset ed. Pulliaiselle siitä, että hän antaa opetusta ilmaiseksi ja johtaa laitostaankin ilmaiseksi. Toiseksi, mitä tulee kysymykseen tulokellisuudesta ja määrärahojen jaosta hänen mainitsemassaan korkeakoulussa, sekin on korkeakoulun itsenäisen päättäväisyyden rajoissa tapahtuva asia, miten määrärahat jaetaan korkeakouluissa ja myöskin tässä. Itse olen yrittänyt sanoa korkeakouluille, että minusta määrärahoja pitää jakaa sillä tavalla, että toisaalta katsotaan, mitä on tehty, toisaalta pohditaan, mitä halutaan tehdä. Vastausta esittäessä näihin kahteen kysymykseen käydään tutkimuspoliittista keskustelua korkeakouluissa. Tällä tiellä ei ehkä ole kovin pitkälle vielä päästy, mutta uskon, että tässä suhteessa edetään. Itse asiassa verrattuna moneen muuhun maahan uskon, että tässä olemme kuitenkin ehtineet varsin pitkälle.

Mitä tulee kysymykseen välitutkinnosta, minkä vuoksi pyysin vastauspuheenvuoron, minusta tämä on hyvin tärkeä ja aiheellinen

keskustelu, mutta minä vain haluan sanoa, että en ole määritellyt ainakaan omalta osaltani lopullista kantaa, ja syy on hyvin yksinkertainen. Syy on se, että vaikka edellinen hallitus jo ryhtyi toimiin, että erityisesti opiskeltava määrä vähenisi niin, että voidaan suorittaa 4—5 vuodessa, niin ennen kuin ensimmäiset tulokset näkyvät, kestää vähintään 4—6 vuotta. Minä olen edustanut ehkä ylioptimistista kuvaa. Sitä me emme tiedä vielä tänä päivänä. Muutaman vuoden päästä tiedämme, onko se ehkä ylioptimistinen kuva, että voidaan lyhentää tutkintoaikaa.

Olen nähnyt niin, että jos palautetaan välittömästi välitutkinto odottamatta, että mitään tapahtuu, ollaan täsmälleen samassa pisteessä, että loppututkinnon suorittaminen kestää yhtä kauan kuin aikaisemmin. Sekään ei ole kenenkään intressin mukaista. Minä uskon, että tutkintojärjestelmä tulee tulevaisuudessa elämään.

Minä en ole lainkaan vakuuttunut, että nykyinen järjestelmä tulee säilymään. Päinvastoin on ehkä hyvä muistuttaa siitä, että me olemme jo kokeilemassa myös vähän uuden tapaisia tutkintojärjestelmiä. Mikkelissä käynnistyy lokakuun viimeisenä päivänä muistaakseni, kuitenkin nyt syksyllä, BBA-tutkintoon tähtäävä Helsingin kauppa- ja korkeakoulun englanninkielinen koulutusohjelma. Tämän tapaisia ollaan suunnittelemassa myös muualla, ja jos siirrytään ammattikorkeakoulujärjestelmään, viimeistään siinä vaiheessa joudutaan pohtimaan sen tutkinnon asemaa suhteessa korkeakoulututkintoon, ja viimeistään siinä yhteydessä tulevat luonnollisesti harkittaviksi BBA:t ja tällaiset.

Edustan itse sitä näkemystä, että avoimesti pitää pohtia asiaa. Minä en vain usko, että välittömästi palauttamalla välitutkinto päästäisiin parempiin tuloksiin. Vaikka ed. Knuuttilan mainitsemat näkökohdat ovat tärkeitä, niin ellen muista väärin, korkeakouluneuvoston edellisessä raportissa julkaisema selvitys osoitti, että luonnontieteiden kandidaatin, humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnon keskimääräinen suorittamisaika oli noin 6 vuotta, ja sehän ei ole myöskään sen tavoitteen mukaista, josta me olemme ed. Knuuttilan kanssa samaa mieltä. Tästä lähtien on kysymys, miten päästään lyhyempiin opintoaikoihin.

Toinen asia on sitten se, missä minä olen ed. Pulliaisen kanssa samaa mieltä, että ei pidä hiostaa myöskään liikaa vaan opiskelu on myös tapa elää ja tapa oppia elämää varten. Täytyy muistaa, että ihmiset opiskelevat hyvin eri tavalla. Eräänlaista putkijärjestelmää sovelletaan useimmissa maissa. Suomihan on sikäli hyvin poikkeuksellisessa asemassa kansainvälisesti, että meillä saa opiskella kuinka kauan vain käytännössä. Minusta ei pidä mennä tiukentamaan nykyistä systeemiä liian paljon.

Ed. Isohookana-Asunmaalle sanon kaikella ystävyydellä, että kyllähän opintotukijärjestelmää on kehitetty tämän hallituksen aikana huomattavan paljon enemmän kuin esimerkiksi edellisen hallituksen aikana. Millä tavalla? Rahalla. (Eduskunnasta: Ei pidä paikkaansa!) — Se pitää paikkansa, ja se on hyvin selkeästi osoitettavissa. Minä valtioneuvoston kyselytunnilla esitin numerotkin, mutta siitäkin voidaan luonnollisesti jatkaa keskustelua. (Eduskunnasta: Onko se riittävä?) — Ei ole riittävä. Sen minä sanoin myöskin valtioneuvoston kyselytunnilla, ettei se ole millään tavalla riittävä.

Mutta meidän ei pidä uskoa, että tämä on ainoa tapa lyhentää tutkintoja. Nimittäin jos niin uskoisimme, silloin voidaan kysyä, mikä vuoksi 1980-luvun alussa oli lyhyemmät opintoajat, kun opintotuki oli kuitenkin huomattavan paljon vähäisempi. Minä en käytä tätä argumenttina. Minä vain viittaan siihen, että siihen vaikuttaa hyvin moni tekijä, esimerkiksi se, että ei joudu maksamaan opintolainoja, on totuttu toisen tyyppiseen kulutustasoon, on asunto-ongelmia monella korkeakoulupaikkakunnalla ja näin. Tähän on useita syitä. Ei ole riittävä, tulee kehittää, siitä olen samaa mieltä, mutta ei ole oikein väittää, että mitään ei olisi tapahtunut.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ministeri totesi, että opintotuki on parantunut tämän hallituksen aikana, haluan todeta siitä omille väitteilleni perusteluiksi ensinnäkin sen, että asumislisän perusmääriä ei nykyinen hallitus ole kertaakaan vielä nostanut. Edellisen hallituksen ajalta on nykyinen summa.

Toiseksi minulla on Valtion opintotukikeskuksen vahvistettu paperi. Se kertoo, että rahamuotoisen tuen reaaliarvo on ensi vuon-

na, kun otetaan huomioon perusosan korotus, 60 markkaa kuukaudessa, ja kun otetaan huomioon kustannusten nousu ja ennen kaikkea asumiskustannusten nousu ja korkokulujen muutos esimerkiksi verotuksen kautta, sellainen, että se kohtaantuu ensimmäisen vuoden korkeakouluopiskelijoille niin, että heille jää kaiken kaikkiaan nyt plus 3 markkaa per kuukausi, neljännen vuoden opiskelijalle jää miinus 9 markkaa per kuukausi ja seitsemännen vuoden opiskelijalle tulee miinus 15 markkaa per kuukausi ensi vuonna. Tämä laskelma on tehty Valtion opintotukikeskuksessa, ja opintotukikeskus on edelleen näiden lukujen takana muista väitteistä huolimatta.

En voi ymmärtää sitä, että ministeri väittää, että opintotuki olisi reaalisesti tämän hallituksen aikana parantunut. Toki on myönnettävä, että sinne on nyt tulossa 65 miljoonaa markkaa rahaa. Se on suuri summa, mutta se menee kokonaan korkopolitiikan hoitamiseen, ja minusta se on pidettävä erillään. Sillä ei edes kompensoida niitä kustannuksia, joita korkopolitiikan ja korkojen verotuksen muutoksen kautta opiskelijoille koituu.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Teki mieli kommentoida vähän ministeri Taxellin ajatuksia opintoaikojen pituudesta. Nythän on niin, että sellaisissa opinnoissa, jotka ovat kurssimuotoon sidotut niin kuin esimerkiksi lääketieteessä, opintoajathan ovat lyhentyneet kymmenen viime vuoden aikana. Sen sijaan ne venyvät esimerkiksi humanistisissa aineissa johtuen juuri siitä, mitä ministeri Taxell sanoi, ettei kannata valmistua, koska on opintolaina. Sen lisäksi hyvin moni on töissä välillä, esimerkiksi opettajana, jokin gradu on tekevä jnp. Jos halutaan lyhentää opiskeluaikoja, silloin pitäisi sidottuja kurssimuotoisia opiskeluaikojakin introdukoida enemmän, mikä taas sotii tietysti ylväitä humanistisia periaatteita ja opintojen vapausperiaatteita vastaan, jotta ministeri mainitsi.

Ed. Siuruainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En päässyt tähän keskusteluun aivan alkuunsa, mutta totean ihan kokemuksesta joitakin suomalaisen yliopisto- ja korkeakoululaitoksen ongelmia. Ensinnäkin yliopistojenhan tulisi olla korkeimman

tieteen ja korkeimman opetuksen työssijöitä, mutta pienessä maassa on entistä enemmän alettu vaatia myös yliopistoilta maakunnallisen kehittämisen roolia, ja tämä on tietyllä tavalla hämmentänyt meidän yliopistojemme kehittämistä. Tähän välille on luotu sitten jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmä, joka vieläkin varsin kangerrellen etenee, ja yhteydet yhteiskunnan ja yliopiston välillä tätä kautta eivät oikein vielä ole päässeet kuntoon.

Edelleen on kehitetty ammattikorkeakouluasiaa. Olen henkilökohtaisesti alun perin ollut hyvinkin jyrkästi tätä vastaan sillä perusteella, että mitä uutta opistosta tulee, jos sinne ei pystytä lisäämään resursseja tuntuvasti, ja olisi edellytettävä myös sitä, että näissä korkeakouluissa voitaisiin tehdä myös jonkinlaista tutkimustoimintaa eli kehittää sisäisesti tuota instituutiota. Mutta olen viime aikoina lämmennyt tietyllä tavalla myös tähän ajatukseen.

Opintotukeen liittyy huomattavia ongelmia ja ennen kaikkea siihen, että assistenttien palkkaustaso tällä hetkellä korkeakouluissa on niin alhainen, että lähes kaikilta aloilta kaikkein paras tutkija-aines hakeutuu korkeakouluista pois. Tämä köyhdyttää ja heikentää yliopistojen tulevaisuutta jatkossa. On hyvä, niin kuin ministeri totesi, että on uusia koulutuskokeiluja ja uusia koulutuslinjoja tulossa, ja tässä saattaisi olla yhtenä hyvänä asiana välitutkinnon palauttaminen uudelleen. Nimittäin meidän koulutusaikamme ovat kohtuuttoman pitkiä, kun ajatellaan aloittavasta opiskelijasta tohtoriksi, kun pitäisi yhteiskuntaan ja työelämäänkin kunnolla ehtiä ja antaa se panos, jota varten on koulutautunut.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tilastojen mukaan valtaosa opiskelijoista opiskelee opintotuen turvin. Se on kuitenkin niin alakantinen ja jälkeen jäänyt tasollisesti, että noin joka kolmas tai neljäs lukukausi rahoitetaan työssä olemalla, joko kerta kaikkiaan ottamalla vapaata taikka sitten hajautetusti ollen töissä. Eittämättä se vaikuttaa opiskelujen viivästymiseen. Nyt vallankin, kun korkopolitiikka on mennyt siihen suuntaan, että vuokrien taso on nousut — myös opiskelija-asuntolasäätöt ovat nostaneet vuokrien tasoja jopa siinä määrin, että ne ovat lähes samat kuin käyvät vuokrat esimerkiksi Helsingissä, Oulussa, Tampereel-

la, Turussa — olemme tilanteessa, jossa kysymme, kuka huolehtii tästä lisääntyvästä köyhälistöjoukosta, opiskelijoista.

Se opintotukilain muutos ei riitä, mikä täällä tehtiin, että valtio maksaa tähän korkovälystä eli yläraja poistettiin, koska alarajaa ei jäädytetty. Sehän on jo liukunut tämän syksyn aikana 3,5:stä 3,75:een, ja pankit hylkivät asiakasryhmänä opiskelijoita, koska opiskelijat ovat tavallaan heidän sosiaalisia riippojaan. Yhteiskunnalle tämä kaatuu, ministeri Taxell, eittämättä, ja opintotukijärjestelmää on eri tahoilta niin tarkkaan tutkittu, että se on järjestelmänä hyvä ja se pelaa hyvin. Tarvitaan vain sen ajan tasalle saatamista, ja sitä me peräänkuulutamme.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Tämä on mielenkiintoinen keskustelu. Alarajan jäädyttämisestä viitataan budjettikirjaan, jossa todetaan hyvin selkeästi, että tarkoituksena on säilyttää opiskelijan maksama korko-osuus nykyisellä tasolla 1.7.1990 alkavan opintovuoden loppuun eli kesäkuun loppuun 1991, joten siinä suhteessa on jäädytetty. Minä en siis väitä, että opintotuki olisi millään tavalla riittävä. Päinvastoin yritän tehdä ahkerasti työtä — ehkä huonoin tuloksin mutta ahkerasti työtä — sen puolesta, että sitä voitaisiin nostaa.

Minä rohkenn väittää ed. Isohookana-Asunmaalle, että on panostettu enemmän opintotukeen tämän hallituksen kuin edellisen hallituksen aikana. Siitä minä mainitsin. Minä en lainkaan kommentoinut niitä numeroita, joita olen kommentoinut mm. ed. Isohookana-Asunmaalle valtiovarainvaliokunnan sivistysjaostossa. Ne perustuvat siihen numerosarjaan, jonka nyt otan muistista tietyllä varauksella. Tämä merkitsee, että opintotukimäärärahat vuoden 1990 budjetissa nousevat 16 prosentilla, vuoden 1989 budjetissa nousivat noin 20 prosenttia, vuoden 1988 budjetissa noin 16 prosenttia, vuoden 1987 budjetissa noin 10 prosenttia, vuoden 1986 budjetissa noin 7 prosenttia, joten kyllähän tähän on panostettu.

Kaikki korkokustannukset, joihin viitattiin, pitävät paikkansa, mutta tämä siis merkitsee, että yhteiskunnan panos tähän asiaan on selkeästi ollut nousussa ja osuus budjetin kokonaissummasta on myös ollut nousussa parin kolmen kuluneen vuoden aikana. On aivan ilmeistä, että kuitenkin

joudutaan uudistamaan opintotukijärjestelmää, että pankkien — rohkenenko sanoa — uhkavaatimus, joka esitettiin hiljattain, merkitsee, että tähän joudutaan perehtymään perusteellisesti. Silloin toki toivon, että olisi kaikilla tahoilla halukkuutta viileästi analysoida tilannetta, koska ei opiskelijoita paljon auta, jos sanotaan, että joskus aikaisemmin oli paremmin kuin nyt, koska kuitenkin suhteellisestikin opintotuki on tänään paljon parempi kuin 80-luvun alussa. Se ei tietenkään auta niitä opiskelijoita, jotka niemenomaan tänään ovat opintotuen ja opintosaalisialisen tuen tarpeessa.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Meidän budjettipolitiikkamme edustaa täysin keskitettyä, vaihtoehtotonta ja salaista käytäntöä. Tätä mieltä on hallintotieteiden tohtori Paula Tiihonen, ja nimenomaan juuri tätä mieltä. Sen tähden minua suuresti ihmetyttikin ed. Pystysen eräs vastauspuheenvuoro, jossa hän esitti suuren tyytyväisyytensä budjettikäytäntöön ja budjettipolitiikkaan. (Ed. Pystynen: Se on välttämätöntä!) Minä suosittelisin ed. Pystyselle hallintotieteiden tohtori Paula Tiihosen käsityksiin ja ajatuksiin tutustumista. Ne ovat hyvin mielenkiintoisia: mitä on budjettivalta Suomessa. (Ed. Pystynen: Täytyy tutustua, kiitos vihjeestä!)

Salaista budjettipolitiikka on mm. sikäli, että ei ole tietoa esimerkiksi siitä, onko opetusministeriö esittänyt joitakin määrärahoja budjettiin vai eikö ole, tai kuka on karsinut ja mitä. Voi olla sen tähden, että me haukumme suhteellisen usein väärää puuta eduskunnassa rahojen puutteesta ja sälytämme syyn opetusministeriön harteille, vaikka harteet ilmeisesti kuuluvatkin erittäin useasti valtiovarainministeriölle ja -ministerille. Budjettivalta on Suomessa liiaksi keskittynyt valtiovarainministerille, ja Paula Tiihosen mukaan budjetti on virkamiesbudjetti. Siihen ei eduskuntaa tarvita. (Ed. Pystynen: Emme me rahoista ole opetusministeriä syyttäneet, vaan valtiovarainministeriötä!) — Rahoistakin on syytetty. Minäkin olen syyttänyt.

Yhdistyvän Euroopan tärkeimpiä tavoitteita on sivistyksen ja henkisen pääoman kasvattaminen. Meillekin varmasti avautuu paljon uusia mahdollisuuksia, jos osaamme niitä käyttää, ei suojautumismekanismeilla, vaan avautumalla kulttuurivaikutuksille ja

samalla vahvistaen omaa kulttuuri- ja koulutuspääomaamme, myöskin kielitaitoamme. Osaaminen olkoonkin meidän valttiimme. Suomi ei ole ainoastaan talouden ja työelämän rakennemuutoksen keskellä, vaan näköpiirissä on selvästi myös henkisen kulttuurin murros.

Tälle uudelle kulttuurikaudelle ilmeisesti tulee olemaan leimallista kulttuurien yhdenytyminen, yhteisten piirteiden voimistuminen, minkä uusi tietotekniikka satelliitteineen mahdollistaa. Toisaalta sen tunnusmerkkinä tulee ilmeisesti olemaan paikallisten ja kansallisten kulttuurien erityispiirteiden ja omaleimaisuuden niukentuminen. 90-luvulle tultaessa onkin välttämätöntä keskittyä kansallisen kulttuurin voimistamiseen ja sen ehtona olevan kansalaisten omatoimisen aktiivisuuden ja luovuuden kehittämiseen. Haluaisin todella korostaa kansalaisten omatoimista aktiivisuutta ja luovuuden kehittämistä myös tässä yhteydessä. Suomalaisen kulttuurin toimintastrategian löytäminen olisi äärimmäisen tärkeätä. Siinä kai on olennaista omaleimaisen kansallisen kulttuurin ja myönteisten kansainvälisten kulttuurivaikutteiden tarkoituksenmukainen yhdistäminen.

Olen usein ollut täällä sitä mieltä, että Suomi tarvitsisi oman kulttuuriohjelmansa esimerkiksi Kulttuuri 2000. Edelleenkin olen sitä mieltä, ja tänä päivänä ja tulevina päivinä tällaisen kulttuuriohjelman tarve voimistuu entisestään. Mielestäni erityisesti kannattaisi tuottaa eduskuntaan kulttuuripoliittinen selonteko, joka lähetettäisiin valiokuntaan. Arvelisin, että siitä voisi olla hyötyä toimintastrategian löytymiselle myös. — Mielestäni selonteko on sinänsä malliltaan parantunut, kun se voidaan lähettää valiokuntaan ja jos se sinne lähetetään. Lastensuojeluselonteko mielestäni oli hyvä esimerkki siitä.

Kulttuurin ja taiteen painopisteiden määrittely kotomaassa on tietenkin välttämätöntä. Muuten ollaan avuttomia kuin lastu laineilla, ja muuten me emme pärjää yhdenytyvässä Euroopassa kulttuurin kentillä. Hallitus on halunnut nimetä audiovisuaalisen tuotannon ja jakelun painopistealueeksi. Se on hyvä ja oikea painopistealue. On hyvä, että ollaan sitä mieltä, että painopisteitä pitää olla, mutta tässä budjetissa tämä ei ole mikään todellinen painopiste.

Se on vain heiveröisesti painopisteen tapainen sen tähden, että tälle momentille on ehdotettu vain 10 miljoonan markan lisäystä, ja se on kovin vähän näille alueille, kun on kysymys kotimaisesta elokuvasta, videosta ja tv-tuotannosta ja jakelusta. Se on kyllä liian vähän. Viestintäkulttuuritoimikunta ehdotti 45 miljoonaa markkaa vuosittain lisää rahaa niin, että vuonna 1994 koossa olisi 220 miljoonaa markkaa uutta rahaa. Mutta jos tämä on painopisteenä alkua, niin toivon hartaasti, että ensi vuonna tämä voisi olla todellinen painopistealue. Toivon mukaan painopisteitä todella esittäisiin ja toimintastrategiaa siltäkin osin luotaisiin.

Koulutus on myös murroksessa. Se vaatii todella oman keskustelunsa ja oman käsitteilyn. Eduskunta on edellyttänyt koulutuspoliittista selontekoa ensi vuonna. Toivottavasti eduskunnalle tulee mahdollisuus käsitellä koulutuspolitiikkaa kevätkaudella, ja arvelisin, että siitäkin voisi olla hyötyä nimenomaan koulutuspolitiikan kentällä, jossa tänä päivänä on kyllä aikamoisen tuulista.

Me tarvitsisimme todella myös uutta koulutusstrategiaa, ja tämän pääideoihin kuuluu koulutuksen avautuminen ympäröivään elämään, siirtyminen opettajakeskeisyydestä oppijakeskeisyyteen, koulutuksen raja-aitojen madaltaminen, joustava tutkintojen suoritusmahdollisuus, koulutuksen kysynnän korostuminen, koulutuksen kansainvälistyminen, jatkuvan koulutuksen periaatteen toteuttaminen, sivistyksen ja kasvatuksen korostuminen jne.

Lopuksi haluan esittää joitakin perusteluja SKDL:n eduskuntaryhmän opetusministeriön hallinnonalaan tekemiin muutosehdotuksiin, jotka on kirjattu I vastalauseeseen.

Me olemme kiinnittäneet huomiota myös opintotukeen. Opiskelijoiden taloudellinen toimeentulo on vaikea. Mikä olisi se voima, joka saisi hallituksen uskomaan ja oivaltaamaan, että opiskelijat ovat uusköyhiä keskuudessamme? Kun opiskelijaperheet esimerkiksi elättävät velalla lapsensa, tästä kaikesta tulee kallis lasku, kallis lasku lapsille, perheille, opiskelulle, koska opiskeluajat pitenevät. Keskimääräisesti ne ovat nyt jo 6–7 vuotta.

Haluaisiin todeta ministeri Taxellille, joka esitti prosenttilukuja siitä, kuinka opintotukea on kehitetty, ja totesi, että myös ensi vuoden budjetissa tulee kehittymään. Eikö-

hän opintotuessa opiskelijan käteen saaman opintorahan määrä ole sittenkin se kaikkein tärkein asia? Arvelisin, että on ainakin opiskelijan mielestä. Siihen liittyy tietenkin muitakin opintotukeen kuuluvia määrärahoja ja yksittäisiä kohtia.

Kun korkeakouluopiskelijan opintorahaa nostetaan 60 markalla, keskiasteen opiskelijalle vain 40 markkaa, niin mitä ihmeen kehittämistä siinä on, kun täällä käydyssä keskustelun pohjalta opintotukikeskuskin esittää, että opiskelijat joutuvat rahan suhteen pakkasen puolelle, miinus 9 markkaa, miinus 15 markkaa? Kehittäminen saa kyllä aivan uuden merkityksen, jos katsotaan ja jos ministeri Taxell katsoo, että on kehittämistä se, että korkeakouluopiskelija jää ensi vuonna laskelmien mukaan pakkasen puolelle, miinus 9 markkaa ja miinus 15 markkaa, kun hän saa 60 markan korotuksen opintorahaansa.

Olemme myös esittäneet, että opintolainan korkotukea pidennettäisiin kolmeen vuoteen valmistumisen jälkeen. Se olisi myös hyvin tärkeätä, koska me tiedämme, että vastavalmistuneet, juuri opintonsa päättäneet nuoret ovat usein hyvin vaikeassa tilanteessa.

Museovirastolla on määräraha rakennusten entistämisavustuksiin. Hallitus esittää siihen 4,3 miljoonaa markkaa. Se on hyvin alimitoitettu määräraha. Yksinomaan Turun kaupungin vanhan Suurtorin kulttuurikeskus ja siihen liittyvät rakennukset tarvitsisivat välttämättä 3 miljoonaa markkaa rakennusten entistämisavustusta. SKDL:n ryhmä on esittänyt määrärahan lisäämistä.

Taiteen tukemiseen olemme myös esittäneet määrärahoja. Ed. Andersson tulee perustelemaan niitä yksityiskohtaisemmin.

Lopuksi haluaisin korostaa vähemmistö-kulttuuriemme tilaa ja näiden tukemisen välttämättömyyttä. Tätäkin asiaa on toistettava ja toistettava ja taas toistettava, koska asia ei näytä menevän mallilleen. Saamelaiskulttuurin kehittäminen edellyttää tarkoitukseen tietenkin riittäviä määrärahoja. Näiden hoitaminen pitäisi antaa saamelaisvaltuuskunnalle, niin kuin he ovat esittäneet. Saamelaiskulttuuritoimikunta ehdotti jo vuonna 1985, että valtion tulo- ja menoarvioon otettaisiin erityinen saamelaistaiteen ja muun saamelaiskulttuurin määräraha, joka vuonna 1987 olisi 600 000 markkaa ja kasvaisi vuoteen 1990 mennessä 1,55 miljoon-

naan markkaan. Nyt budjetissa on esitetty vain 450 000 markkaa. Näin pienestä rahasta on kysymys, ja on kuitenkin kysymys meidän vähemmistökulttuurimme elämästä, kehittämisestä ja kukoistamisesta.

Haluan lopuksi, vaikka aikaniikin näyttää pian loppuvan, todeta, että saamelaisvaltuuskunta on tehnyt hyvin konkreettisen esityksen, mihin rahoja käytetään. Tämä on mielestäni hyvin arvokas luettelo. Saamenkielisen kirjallisuuden kustantamiseen ja kääntämiseen 500 000, saamenkielisten lehtien kustannustukeen 550 000, saamenkieliseen teatteritoimintaan 200 000, saamelaisen taiteilijajärjestöjen projektivastuksiin 200 000, työskentely- ja kohdeapurahoihin saamelaistaiteilijoille 150 000, kustannustuki saamenkielisten musiikkiaänitteiden, filmien ja videoiden tuotantoon 100 000, tuki saamenkielisten käsikirjoitusten oikeakielisyyden ja kirjoitusasun tarkistamiseen, saamelaiskulttuurin hallinnon tukemiseen jne. Todella hyvin yksilöidyt kohdat, ja nämä me voisimme saamelaisillemme antaa, jos vain olisi tahtoa, eikä mikään sen tähden kaatuisi budjetissa.

Lopuksi totean, että mustalaisväestön koulutus- ja kulttuurikeskuskin vuodesta toiseen odottaa toteutustaan. Muistelen, että ministeri Kasurinenkin on useammassa yhteydessä todennut, että tulee, mutta ei näytä tulevan. Edelleen jaksamme esittää mustalaisväestön koulutus- ja kulttuurikeskuksen perustamiseen rahaa.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varsin laajassa ja syvässä puheenvuorossa ed. Astala tarkasteli monia opetusministeriön pääluokan kysymyksiä. Vastaan tavallaan vain kahteen niistä.

Ensinnäkin opintotuesta. Me olemme varmaan yhtä yksimielisiä eduskunnassa kuin aina ennenkin, että opintotukea ei ole riittävästi kehitetty. Valtiovarainvaliokunnan sivistysjaostossa pureuduimme myös siihen, mistä nyt erityisesti johtuu, että ensi vuonna opiskelijat jäävät miinukselle näilläkin koroituksilla, mitä hallitus on esittänyt. Osaltaan se johtuu keskeisesti asumiskustannusten noususta, ja sen vuoksi sivistysjaosto havaitsi konkreettisesti tämän asian ja saatteli budjettia eteenpäin ja valmisteluun sellaisen seikan, että myös kaikki opiskelijat siirret-

täisiin yleisen asumistukijärjestelmän piiriin. Tällöin asumistuessa voisi tapahtua todellista kohennusta.

Sitten ed. Astala moitti audiovisuaalisen kulttuurin avauksesta. Minun mielestäni tällaiseen moitteeseen ei ole aihetta. Vaikka tämä avaus vaikuttaa pieneltä, niin se on kuitenkin varsin merkityksellinen. Meidän on syytä muistaa, että viestintäkulttuurin sektorilla asiat ovat edelleen valmistelussa. Sivistysjaosto kuitenkin edellyttää, että seuraavassa budjetissa tuodaan kansallisen televisio-, elokuva- ja videotuotannon kehittämisen tavoitteet ja toteutusaikataulu eduskunnan käsittelyyn. Tähän on ilmeisesti todellakin huomattavasti paremmat mahdollisuudet vuoden 1991 tulo- ja menoarvion yhteydessä kuin olisi ollut nyt vuoden 1990 tulo- ja menoarvion yhteydessä.

Ed. Siuruainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Astala otti hyvin tärkeän vähemmistöryhmän eli saamelaiset puheeseensa mukaan. Olen hyvin iloinen siitä. Olen tutkinut hyvin paljon saamelaisten elämänoloja, taloutta ja kulttuuria, ja on ollut hämmästyttävää, kuinka huonosti Suomi on hoitanut tämän vähemmistökansallisuutensa opettajankoulutusta ja oppikirjatuotantoa. Ei ole monta vuotta aikaa siitä, kun asianomaiset saamenkieliset opettajat tekivät oppikirjoja ja Rajaseutuliiton kautta täytyi pyrkiä löytämään rahaa, että nämä oppikirjat olisi voitu painaa ja saada käyttöön.

Saamelaisten osalla on myös kyse heidän perinteisestä oikeuksistaan, jotka ovat myös kulturellisia oikeuksia, ja tässä suhteessa, ei ainoastaan opetusta, vaan myös tutkimustoimintaa tarvitaan sekä Suomen että Pohjoismaitten tasolla, jos ylipäätensä saamelainen kulttuuri aiotaan säilyttää. Tällä hetkellä Utsjoen kunta on ainoa saamelaisennemistöinen kunta kielellisesti mitattuna, ja tilanne on huonontunut kaiken aikaa. Kielellinen vähemmistö on pienentynyt, ja tässä tarvittaisiin nyt nimenomaan sivistysalan, koulutusalan, tutkimusalan tukea ja sitä kautta yhteydet talouselämän kehittämiseen.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuuttila paljasti puheenvuorossaan erittäin osuvasti budjetti-

politiikan käytännön tänä päivänä. Siis Paula Tiuhonen on oikeassa käsityksissään. Siivoustyöskunta kyllä ihmetteli, miksi korkeakoulupöytäkirjat jäävät miinuksien puolelle, vaikka heidän opintorahaansa nostetaan 60 markalla, he siis ihmettelivät, mutta mitä he tekivät? He eivät lisänneet markallakaan, he eivät esittäneet minkäänlaista lausumaa siitä, että opintorahaa pitäisi nostaa. He vain siivottivat tätä asiaa sillä tavalla, että asumislisää pitäisi siirtää asumistuen piiriin. Tässä oli nyt tämän budjettipolitiikan sisältö paljaimillaan.

Ed. Lahti-Nuuttila totesi viestintäkulttuurista, että avaus vaikuttaa pieneltä. Minä toteaisin hänelle vielä kerran, että se on pieni.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Totean ensin tyydytyksellä ja ilolla, että kulttuurista vastaava ministeri on läsnä. Täällä ei kovin monta muuta edustajaa sitten olekaan. Mutta sen takia minä tyydynkin tässä hieman aforistiseen kielenkäyttöön, kun keskustellaan tästä pääluokasta, koska minulla ei ole maaseutulehtiä, jotka julkaisisivat minun puheitani, ja näin ollen minun ei tarvitse puhua sellaista tekstiä, joka mahdollisesti olisi jo lähetetty näille lehdille.

Hallitushan ei tietävästi tykkää selonteosta eikä tiedonannoista, minkä olemme kokeneet tämän Eurooppa-keskustelun yhteydessä, ja ehkä se johtuu siitä valtavasta työtaakasta, joka koituu hallitukselle siitä, jos se joutuisi joskus selostamaan asioitaan eduskunnallekin, mutta julkisuudestaan me kuitenkin joskus saamme päällehistä kuulla, mitä hallitus ajattelee. Kun nyt ajatellaan, että viimeisestä kulttuuripoliittisesta selonteosta on kulunut jo ehkä kymmenen vuotta ja minä ja jotkut muut edustajat ovat pyrkineet vuosien kuluessa pyytämään sellaista saamatonta vastausta, minä rupean nyt ymmärtämään, miksi tällaista selontekoa ei tule. Se johtuu luultavasti hallituksen kulttuuripoliittisesta sekavuudesta. Ottaisin esiin nyt yhden asian, koska sekä ed. Astala että ed. Lahti-Nuuttila ottivat esiin viestintäkulttuuriin liittyvät asiat.

Tehän kaikki tiedätte, että itse asiassa minun pitäisi puhua liikenneministeriön pääluokan kohdalla, mutta mikäli puhemies sallii, palaan kuitenkin tähän opetusministeriötä käsiteltäessä, ja sehän johtuu siitä, että

liikenneministeriöllä on hirveän paljon valtaa, kun puhutaan viestinnästä. Olin mukana aikoinaan, kun surullisenkuuluisan kolmoskanavan kulttuuripoliittisia ohjeita ja toimeksiantoja tehtiin, ja työryhmä oli liikenneministeriön asettama. Minä en millään tavalla halua väheksyä meidän kaikkien ylipätevien ja loistokkaiden liikenneministereidemme taitoja ja tietoja, mutta mikäli väheksyisin, sanoisin kuitenkin, että opetusministeriössä on jonkin verran enemmän pätevyyttä arvostella näitä asioita.

Ehkä johtuu osittain tästä, ettei tätä selontekoa tule, koska on selvä ristiriita ja skitsofrenia näissä kysymyksissä liikenneministeriön ja opetusministeriön välillä. Eräs välitaveto, joka oli hyvin menestyksellinen toistaiseksi ja ainakin osittain, oli kun ministeri Björkstrandin aikana perustettiin viestintäpoliittinen toimikunta, jonka toimeksianto eli aika päättyy ensi vuoden lopulla. Sehän on saanut aikaan yhtä ja toista. Näen sen tällaisen valtataistelun eräänä osatekijänä ja ilokseni voin myös todeta sen, että valtiovarainvaliokunta on sananmukaisesti antanut hallitukselle ukaasin esittää kansallisen elokuva-, televisio- ja videotuotannon kehittämisen tavoitteet ja toteutusaikataulun ensi vuonna, kun käsitellään vuoden 1991 budjettia.

Nyt ei sitten riidellä määrärahojen suuruuksista. Voin tietysti ed. Astalan suulla sanoa, että ne ovat pieniä, ja ed. Lahti-Nuuttilan suulla sanoa, että ne ovat isoja. 10 miljoonaa on aina iso summa. (Ed. Astala: Mikä on totuus ed. Donnerin mielestä?) — Totuus on mielenkiintoinen sikäli, että kun tässä ainakin yritin vastustaa ed. Astalaa eräässä toisessa asiassa, joka koski apurahoja, oli sinänsä hyvin vähäpätöisestä lisäyksestä kyse, niin olin kyllä samaa mieltä hänen kanssaan, että operatiivisia kulttuuri-määrärahoja pitäisi nostaa, ja silloin minä en siis ollut apurahojen nostamisen kannalla, vaikka ne olivatkin sinänsä vähäpätöisiä. Kyllä minun täytyy sanoa, että tahtoa puuttuu hallitukselta, joka julistaa kansallisen kulttuurin kehittämisohjelmaa vuonna 1987 huhtikuussa ja joka vasta vuoteen 1990 mennessä pystyy jonkin verran nostamaan näitä määrärahoja.

Kun palaan selontekoasioihin, te kai muistatte senkin, että meillä oli paljon väittelyä Euroopan integraatiosta ja tiedonannosta ja

sitä seuraavasta selonteosta. Nythän on mielenkiintoista, että näissä selonteissa ja tiedonannoissa ei oikeastaan opetuksesta ja kulttuurista puhuta yhtään mitään. Tämä on ehkä tietoista, mutta siinä on se paha haittapuoli, että ainakin minun katsantokantani mukaan tämä puoli, kulttuuri, ja ehkä myös opetus, josta muut tietävät enemmän kuin minä, minä en sattumalta tiedä siitä yhtään mitään, ja kansainvälisyyspuoli tulee olemaan hyvinkin ratkaiseva, kun Suomen tulevaisuutta ratkaistaan suhteessa Eurooppaan, ei niinkään paljon, millä tavalla meidän teollisuusyrityksemme pystyvät integroitumaan Albaniaan tai johonkin muuhun merkittävään maahan, vaan itse asiassa meidän avoimuutemme kulttuurissa, meidän kielitaitomme, meidän kykymme oppia lukemaan Goethea saksan kielellä ja Shakespearea englanniksi, no se on itsestään selvää, ja Molièrea ranskaksi jne.

Tämä taas liittyy selontekopyyntöön sen takia, että en ole nähnyt pienintäkään viitasta missään hallituksen toimissa siihen, että hallitus jollain tavalla tietoisesti pyrkisi ajattelemaan ja aivoriin avulla kehittämään ohjelmaa tämän osittain fiksun ja osittain aika jääräpäisen ja tyhmän kansan puolesta, jotta se oppisi ymmärtämään jotain Euroopasta, Euroopan kulttuurista, sen moninaisuudesta ja sen värikkydestä. Tähän tietysti liittyy moniakin muita mustia kohtia hallituksen toiminnassa, joista en tässä aio nyt puhua.

Opetusministeriön pääluokan budjeteissa, jos sanotaan näin, on veikkausvoittovaroja ja varsinaisia budjettiasiakohtia, ja sitä leimaa jonkinlainen ihmeellinen sekaannus. Puhuin jo apurahoista, jotka tukevat yksittäisiä taiteilijoita, vaikka kaikessa taiteessa ei pystytä tekemään mitään, vaikka olisi isojakin apurahoja, koska ne vaativat suuria ponnistuksia, siis investointeja.

Mutta toinen epäkohta tässä sekavuudessa on se, että ei selvästi eroteta toisistaan rakennusmäärärahoja, toisin sanoen investointeja, operatiivisista määrärahoista. Olen saanut kuulla myöskin, että oikeastaan kun ooppera on rakennettu ja Ateneum korjattu, niin valtiolla ei sitten pitkään aikaan ole varaa mittaviin rakennusinvestointeihin, joita ehkä tarvittaisiin muuallakin kuin täällä pääkaupunkiseudulla. Silloin sekä kunta- että valtiollisella

tasolla olisi syytä keskustella niistä investointirahoitusmalleista, joita kulttuurin suhteen on luotu muualla, mm. Lontoossa ja Tukholmassa, jotka perustuvat yksityisen, julkisen ja muun tahon sekarahoitukseen. Suomessa tai ainakin Helsingissä joskus käytetään esimerkkiä Tukholmasta ns. Globen-mallia. Jos näitä mittavia rakennusinvestointeja jatketaan, ja voisin mainita montakin projektia, jotka olisivat ajankohtaisia, niin ilmeisesti valtion rahkeet eivät riitä niitä kustantamaan.

Palaisin vielä viestintäasiaan, koska kaikista kulttuurimme osa-alueista minusta tämä on kansakunnan kannalta tärkein. Mainitsin jo liikenneministeriön ja opetusministeriön välisen skitsofrenisen tilanteen. Toivoisin, vaikka en aina rakasta vallassa olevia opetus- tai kulttuuriministeriöitä hirveän kiihkeästi, että kulttuuripoliittinen puoli viestinnästä siirtyisi opetusministeriön hallintaan ja että pelkästään tekninen puoli viestinnästä jäisi liikenneministeriölle, esimerkiksi puhelinasiat ja muut vastaavat. Minä en pidä nykyistä tehtävänjakoa sopivana, ja se on minusta kansainvälisesti erittäin huomattava kummallisuus. No tähän tietysti tässä selontekoasiassa, jos ministeriöiden kompetensseista puhutaan, olisi ajankohtainen asia.

Mutta kun tässä voidaan olla eri mieltä siitä aloitetusta ohjelmasta, jossa minulla on oma lehmä ojassa, herra puhemies, koska olen viestintäkulttuuritoimikunnan jäsen, niin sanotaan nyt, että tämä alku, vaikka se on vaatimatonta, niin se on hyvää tarkoittava. Mutta jos nyt verrataan Yleisradion ja meidän toisen monopoliyhtiömme MTV:n budjettia siihen rahoitukseen, joka annetaan ulkopuolisille videon, elokuvan ja television tekijöille, niin sehän on täysin naurettava. Yleisradion kokonaisbudjetti ylittää 1,5 miljardia markkaa ja MTV:n 500 miljoonaa markkaa. Vaikka tietysti osa näistä rahoista menee esimerkiksi jonkin byrokratian säilyttämiseen ja jonkin tekniikan luomiseen, niin kuitenkin osa, aika monta sataa miljoonaa, menee ohjelmatuotantoon. On kummallista, että ei pystytä ymmärtämään, että meidän vastauksemme integraatiokehityksessä ja tässä kansallisen kulttuurin kehityksessä olisi muutama kymmenen miljoonaa vuodessa, kun meidän pääteatterimme jo maksavat satoja miljoonia markkoja. Kyllä tässä on

puuttuvasta poliittisesta tahdosta kyse. En tiedä, mistä se puuttuu, tai sitten on päättäjien päässä vikaa, koska eivät näytä ymmärtävän tätä.

Vielä aasin yksinkertaisuudella palaan selontekoasiaan, koska siihen liittyy eräs tärkeä asia, josta me olemme ed. Lahti-Nuuttilan kanssa sivistysvaliokunnassa ja muuallakin keskustelleet, kirjaston asemasta tulevasa Suomessa. Jotkut virkamiehet väittävät, että kirjastot tulevat tulevaisuudessa tarjoamaan palveluja, jotka maksavat yhteiskunnalle hyvin paljon. Minä olen ja julistan sen nyt tässä, vaikka kuulijoitakin on vähän, ilmaisen kirjanlainaustoiminnan kannattaja. Mutta enpä tiedä, mikäli kirjasto saa hyvin paljon uusia levitys- tai käyttömuotoja, onko välttämätöntä, että kaikkien näiden palvelumuotojen on oltava ilmaisia. Sehän ei lopujen lopuksi olekaan ilmaista sen takia, että osa kirjastojen kirjaostoistahan tulee kirjailijoiden osaksi apurahoina. Sekin maksaa joltain yhteiskunnalle, mutta voidaan hyvin kuvitella, että jos kirjasto toimii tulevan paikallisen ja alueellisen kulttuurin keskuksena ja jakajana, niin me joudumme keskustelemaan kirjastojen palveluiden maksullisuudesta, ja selonteko antaisi tähänkin erittäin hyvän mahdollisuuden.

Lopuksi, herra puhemies, luin tätä valtiovarainvaliokunnan mietintöä vähän väärästä päästä eli loppupäästä ja huomasi ilokseni, että siellä oli suuri määrä erittäin hyviä aloitteita, jotka minun nähdäkseni valtiovarainvaliokunta oli hyväksynyt. Mutta en huomannut, että olin joutunut tänne opposition puolelle eli luin vastalauseita. Totean tässä, että jos kanttini kestää, pyrin ainakin parhaan tahtoni mukaan edesauttamaan näitäkin projekteja, koska siellä on suuri joukko kulttuurille erittäin tärkeitä asioita, joten toivon, että oppositio jatkaa ja hallituspuoleet järkiintyvät tukemaan näitä aloitteita.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Tässä vaiheessa ihan muutama kommentti tähänastisesta keskustelusta.

Ed. Astala puheenvuorossaan toivoi budjetin käsittelyn avoimuutta, niin että voitaisiin tietää, mitä ministeriöt esittävät ja mikä on sitten lopputulos. Viimesyksyisen budjetin valmistelun yhteydessä kävimme tätä keskustelua. Minä toivon, että tämä keskustelu johtaa avoimempaan käytäntöön, mitä tulee

budjetin valmisteluun. Väitettiin jossakin vaiheessa, että tämä saattaisi johtaa siihen ilmiöön, että ministeriöt "ehdottavat mahdottomia". Mutta käsitykseni on, että jokainen ministeriö varmasti omalla toimialueellaan suunnilleen tiedostaa myös ne rajat ja realismin, mikä on mahdollista ja mikä täysin mahdotonta. Katsotaan, muuttuuko käytäntö jossakin vaiheessa. Tämä ei kai liene niitä kaikkein suurimpia kysymyksiä, mitä tulee kulttuuripolitiikkaan ja siihen kehitykseen, mitä me valtion toimenpitein voimme tällä alueella tehdä.

Jos me ajattelemme niitä painopisteitä, mitä olemme kotimaisessa kulttuuripolitiikassamme pitäneet viime aikoina tärkeinä, haluan mainita ensinnäkin sen, että koulutustahan meillä on kehitetty. Taidekorkeakoulut ovat tulleet viimeisinä korkeakoululaitoksen piiriin, tämän kehittämisohjelman piiriin, ja käsitykseni on, että nimenomaan tällä puolella olemme voineet tehdä hyvinkin arvostelun kestäväää työtä, ja myös lopputulos, mikä taidekorkeakoulujen osalta sitten tulee ulos opiskelijoina, on täyttännyt ne odotukset, joita on asetettu.

Toisaalta voimme todeta, että musiikin opetus on yksi alue, joka on kehittynyt erittäin nopeasti. Siihen vain ei valitettavasti tahdo löytyä riittävästi rahaa, että me selviydymme niistä velvoitteista, mitä lakisääteiset menot ovat. Samoin voi sanoa kuvaamataidon opetuksesta. Minusta tämä on sellainen painopiste kokonaisuutena, johon me olemme panostaneet, ja olemme kehittämässä tätä aluetta edelleen. Tällä käsitykseni mukaan luodaan niitä perusteita, jolle meidän muikin kulttuurielämämme tulee jatkossa pohjautumaan.

Toinen asia, minkä haluan tässä yhteydessä todeta tämän hallituksen tahdonilmaisuna, on se, että me olemme lakisääteistämässä sen tyyppisiä laitospäisiä toimintoja, jotka ovat olleet tähän asti harkinnanvaraisen valtionosuuden piirissä. Tämäkin on hyvin pitkäaikainen toive, ja varmasti, jos me onnistumme viemään tämän ohjelmamme läpi, se tulee selkiyttämään tätä järjestelmää ja tarjoamaan myös paremmat toimintaedellytykset näiden laitosten tulevaan suunnitteluun.

Mitä tulee uusiin avauksiin, joita ansiokaasti on edellisissä puheenvuoroissa tuotu esille, minusta tämän hallituksen ja toivon mukaan myöskin tulevien hallitusten erityi-

nen huolenaihe on se, millä tavoin me selviydymme niistä haasteista, mitkä liittyvät viestintäkulttuuriin ja sen kehittämiseen. Pää on avattu nyt. Se oli nollatilanne, mistä lähdimme neuvottelemaan, ja lopputuloksen kaikki tiedämme. Se on se 10 miljoonaa markkaa, jota on sekä väheksytty, mutta osin myös kiitetty. Toivon, että tavalla tai toisella voimme päästä sellaiseen aikatauluun ja ohjelmaan, jolloin myös tämä tavoitteemme realisoituu. Tämä varmasti on myös hallituksen tahdon osoitus siinä mielessä, että se tuli loppujen lopuksi budjettiin.

Mitä tulee kulttuuripoliittiseen selonteeseen, niin en ole ollenkaan nihkeä sille ajatukselle, koska meillä on nyt aika paljon juuri sen tyyppisiä aineksia, joissa on tarpeen kuulla nimenomaan, mitä eduskunnassa ja mitä kansanedustajat näistä asioista ajattelevat. Tässä voi todeta, että Eurooppa-tiedonannon yhteydessä on sivuttu näitä asioita, ei kovin syvälle menen, koska se ei ollut mahdollista siinä yhteydessä. Toinen asia on kokonaan viestintäkulttuuriasia, joka varmasti on niin laaja kokonaisuus, että tähän myöskin tavalla tai toisella on eduskunnan tahto sidottava. Tämän tyyppisiä asioita käsitykseni mukaan on nyt ilmassa niin paljon, että jos ahkerasti työskentelemme, niin selonteko on toki mahdollista eduskunnalle antaa.

Mitä tulee liikenneministeriön ja opetusministeriön väliseen työnjakoon, voin yhtyä arvioihin siltä osin, että työnjako ei ole aivan selkeä. Työtä on tehty tämän asian selkiyttämiseksi, mutta niissä ajatuksissa, mitä opetusministeriössä on esitetty nimenomaan kulttuuripoliittikan selkeäksi lohkoksi erottamiseksi siten, että se on opetusministeriön toimialueella, emme ole täysin saavuttaneet yhteisymmärrystä. Mutta nämä keskustelut ovat käynnissä ja toivon, että me myöskin jossakin vaiheessa pääsemme työnjaon katsomaan niin, että voimme todeta yhteisenä tahtona olevan, että nimenomaan kulttuuripoliittikka kuuluu tältä osin opetusministeriön hoitoon.

Mitä tulee yleensä budjetin linjaan ja määrärahojen riittävyyteen sekä myös investointeihin ja niihin mahdollisuuksiin, mitkä meillä on ollut nimenomaan rakentamisessa, pääpaino valtion rahoittamassa rakentamisessa on ollut pääkaupunkiseudulla. Se tulee varmasti olemaan tulevien vuosien ajanakin

juuri pääkaupunkiseutupainotteinen, jos ajattelemme, että meillä on hankkeena nykytaiteen museo ja myöskin vaihtuvien näyttelyiden keskus, tämän tyyppisiä isoja hankkeita. Lisäksi harkinnanvarainen valtionosuus, mitä on voitu meidän pääluokkamme kautta osoittaa muun maan tarpeisiin, on ollut minimaalisen pieni. Jo tältäkin osin otan kyllä kritiikin vastaan, vaikka tämä ei ole tämän hallituksen aikana syntynyt viisaus, vaan tällä on toki pidemmät juurensa, mutta eihän mikään käytäntö voi olla sellainen, ettei sitä voida uudelleen arvioida.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli miellyttävää kuulla, että ministeri Kasurinen suhtautuu myönteisesti selonteon antamiseen. Haluaisin kuulla: Onko mahdollista ottaa niin laajaa lähtökohtaa, mikä sivistysvaliokunnan perimmäinen tahto mm. Lapin korkeakoulun taideosaston yhteydessä annetun ponnin taustalla oli, että myös taideopetuksen kokonaiselonteko annettaisiin? Miten se aiotaan järjestää varhaisnuorisosta aikuisikään ja miten myös alueellisesti? Tämä on meidän tarpeemme myös lastensuojeluselontekoa silmällä pitäen, mikä meillä täällä käytiin. Näimme, että syvät juuret ovat ihmisen kokonaiselämän rakentamisen kannalta, sitä ei voida pala palalta rakentaa, vaan sen täytyisi kokonaisena jäsentyä ja rahoituksen myös olla reaalin.

Ministeri viittasi myös siihen, että tavoitteena on harkinnanvaraisten toimintojen saattaminen pysyvän lakisääteisen valtionavun piiriin. Olisi mielenkiintoista kuulla, tarkoittaako tämä sitä, että urheiluopistoverkko esimerkiksi tulee alueellisesti kattavamaksi kuin se nyt on eli liikuntaopistot saataisiin myös Satakunnassa, Pohjois-Karjalassa sekä Oulun ja Lapin läänien alueella pysyvän valtionavun piiriin, jolloin myös tämä varhaisnuorisoa hyvin palveleva ryhmä näillä puuttuvilla alueilla saisi huomattavan fyysisen kulttuurin eteenpäin työnnön.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Donnerin puheenvuoron johdosta.

Herkästi me tietysti hallituspuolueiden jäsenenäkin moitimme hallitustamme, vaikka olemme siitä osavastuussa, mutta näin pidämme tietysti hallitusta vireänä. Kun ed.

Donner vähätteli hallituksen tykkäämistä selonteiden ja tiedonantojen osalta, nyt me olemme saaneet lisävalaistusta asiaan. Minä olisin tuonut tähän sen toisen näkökulman, jonka toin jo integraatiokeskustelussa, että meidän edustajien on syytä olla myös itseksirittisiä. Hallitus on lisääntyvästi esityksissään kertonut myös siitä, millä tavalla esitys suhteutuu sekä eurooppalaiseen että kansainväliseen lainsäädäntöön. Tämä hallituksen antama mahdollisuus todella loisi eduskunnalle vaikka jatkuvasti mahdollisuuden keskustella sekä valiokunnissa että myös istuntopöydässä Euroopan yhdistymisestä ja myös kansainvälistymisestä yleensä.

Kun ed. Donner otti esille kirjastojen peruspalveluidean jonkin asteisen heikentämisen, minkä kannalla en ole lainkaan, niin haluan tämän vuoksi korostaa sitä, että kaikkein viisainta tämä asia on tuoda selontekona tai muulla tavalla eduskunnalle, kun sen on ensin valmistellut maksullisuuteen tai maksuttomuuteen, kokonaisproblematiikkaan, syventynyt työryhmä. Meidän ei kannata ryhtyä keskustelemaan täällä epävalmiin ehdotuksen tai selonteon pohjalta tässä asiassa.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauksena ja vastakaikuna ed. Donnerin ilmeisen hyvän puheenvuoron johdosta haluan todeta, että sekä taloudellisesti että henkisesti varmasti Suomen kannalta iso ja tärkeä kysymys on se, kuinka vahvan kulttuuriperustan me pystymme luomaan siltä pohjalta, mikä meillä jo on, tulevien vuosien ja vuosikymmenten aikana.

Erityisesti viestintäkulttuurin kannalta on suuri kysymys, pystymmekö pienenä kulttuurina luomaan sellaisen ohjelmiston, sellaisen viestintäkulttuurin, että se vapaasti valitseville katsojille on paras vaihtoehto, joka samalla turvaa suomalaisen katsojan oikeuden tietoon ja sivistykseen omista kansallisista ja muistakin viestintävälineistä. Tämä on iso asia ja iso kysymys tämän kaiken turvaaminen, ja siinä juuri asia, mihin ed. Donnerkin kiinnitti huomiota, nimittäin suomalaisen viestintäkulttuurin rahoitus ja sen lisääminen, on perin tärkeä kysymys. On hyvä, että pää on saatu auki tässä asiassa. Se avaus on kuitenkin tavattoman vaatimaton niihin tar-

peisiin ja haasteisiin nähden, jotka tällä hetkellä ovat olemassa.

Heitän tässä ajatuksen, johon myöhemmin tulen tarkemmin vielä täällä puuttumaan, ajatuksen siitä, että kun paraikaa ovat kaapeleitse levittäytyvät kaapelitelevisioyhtiöt muodostamassa valtakunnallisia televisioverkkoja, tulisiko myös näiden kohdalla ajatella vastaavaa menettelyä kuin MTV:n kohdalla on tällä hetkellä. MTV maksaa julkisen palvelun palvelumaksua valtion omistamalle yleisradioyhtiölle. Voitaaisiinko ajatella, että nämä kaapeleitse valtakunnallisiksi levittäytyvät yhtiöt maksaisivat esimerkiksi viestintäkulttuurirahastoon jonkinlaista julkisen palvelun maksua, joka olisi osaltaan rahoittamassa tätä ohjelmistotoimintaa, ei suinkaan vain Yleisradiota varten, vaan monia muita tällä kentällä toimivia kulttuurin tekijöitä varten. Siinä ehkä yksi ajatus pohdittavaksi.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Kasurinen antoi puolikkaan lupauksen kulttuuripoliittisesta selonteosta, mikä minun mielestäni on hyvin myönteinen asia. Nyt jos ajattelee koko tätä integraation kulttuuripoliittista puolta, niin tästä on hyvin vähän puhuttu. On myös aika vähän tietoa. Minä jouduin pitämään yhden esityksen tästä aiheesta ja yritin silloin kerätä saatavissa olevia tietoja, ja niitä on aika vähän, mutta juuri kulttuuripoliittisesti tämä integraatiohan avaa hyvin paljon myönteisiä, hyvin jännittäviä mahdollisuuksia.

Kun tästä päästään tarkemmin keskustelemaan, niin olisi tietysti myös hyvä problematisoida integraatiokehitystä kulttuuripoliittikan kannalta. Nythän esimerkiksi Tanskassa on pitkään ollut hankaluuksia sen kanssa, minkälaisia kansallisia tukijärjestelmiä voi ylläpitää silloin, kun on mukana EY:ssä. Esimerkiksi Tanskassa kuulemma on ollut hankaluuksia tukea kotimaista elokuvatuotantoa, koska se katsotaan vapaan kilpailun esteeksi. Tämän tyyppisiä asioita olisi minun mielestäni hyvä täällä yrittää mahdollisimman seikkaperäisesti pohtia.

Mitä tulee ed. Donnerin ajatuksiin siitä, että kirjastoihin tuotaisiin maksullisia palveluja, jotka eivät koskisi kirjalainoja — mistä minä olen iloinen, että hän sen mainitsi — minusta kuitenkin kannattaa suhtautua tähän hieman skeptisesti, koska tämä voi olla

se pikkusormi, joka sitten vähän ajan perästä nielaisee koko käden ja olkavarren.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli oikein ilahduttava kuulla ministeri Kasurisen myönteinen näkymä, että on luvassa kulttuuripoliittinen selonteko. On korkea aika päästä kansanedustajien vaihtamaan ajatuksia juuri näistä aiheista. Nimenomaan integraatio ja Euroopan yhdentyminen ovat sellaisia tekijöitä, jotka kiirehtivät näihin asioihin paneutumista myös tässä salissa. Kiitoksella on myös todettava se, että tämän alan ministerit ovat olleet täällä paikalla ja ovat vastanneet ja osallistuneet keskusteluun. Se on eräs esimerkki siitä, että tämä alue on tulevan budjetin keskusteluaiheista kaikkein keskeisin ja tärkein. Meidän on yhä enemmän kiinnitettävä huomiota juuri tälle alueelle. Se on nykyajan haaste, jos aiomme pysyä kehityksen mukana ja vastata niihin haasteisiin, mitä Suomen kansalle kokonaisuudessaan asettuu: enemmän tietoa, enemmän koulutusta, enemmän kaikinpuolista asioiden seuraamista.

Sen vuoksi vastaisin muutamalla sanalla myös ed. Donnerin ajatuksiin siitä, että pitäisi olla määrätty rajoitus sille, mitä jaetaan ilmaiseksi. Kai hänen perustelunsa viittaavat näihin kalliisiin tuotteisiin, jotka vaativat paljon kustannuksiaakin. Mutta sitten tullaan sille rajalle, että aina ne, jotka kipeämmin tietoa ja uutta tällaista materiaalia tarvitsevat, kaikkea tätä uutta tekniikkaakin, jäisivät siitä paitsi. Se on sellainen kysymys, jota on tärkeätä kyllä pohtia perusteellisesti, ja varmaan tätä Donnerkaan ei voi tarkoittaa, että ne, jotka ovat vähävaraisia, eivät sitten pääsisi osallisiksi kaikista näistä tuotteista.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tämä keskustelu osoittaa ja ministerin vastaus myös on toiveikas minun mielestäni, että tässä olisi runsaasti aiheita keskustella selonteon yhteydessä. Mutta ed. Lahti-Nuutilalle sanoisin, että kyllähän työryhmät ovat hyvin hyödyllisiä kapistuksia, mutta kyllähän eduskunnallakin voisi olla paitsi itsekritiikkiä jonkin verran omaa järkeä, ettei aina ole tämä asia jossakin työryhmässä käsitelty ja hallituksessa ehdotettu, että voitaisiin va-

paasti keskustella näistä periaatteista, joihin ed. Andersson viittaa, siis kirjastosta, kulttuurin maksullisuudesta yleensä, ja ehkä sitten työryhmiä voidaan muodostaa sen jälkeen.

Vielä eräs seikka, joka liittyy ministerin puheenvuoroon, koskien viestintää ja myös ed. Pekkarisen puheenvuoroa, on se, että kaukana minusta on se ajatus, että ministeriöt puuttuisivat kulttuurin sisäiseen substanssiin, koska se on tavattoman vaarallista sekä kirjallisuuden että viestinnän suhteen. Sen sijaan tietysti poliittisella johdolla on jonkinmoista määräämisvaltaa, joka koskee kulttuurin järjestelyä yleensä, ja sen takia minä olen peräänkuullut selvempää työnjakoa, koska ei ole minusta sopivaa, että liikennettä hoitava ministeriö jollakin tavalla antaa kulttuuripoliittisia neuvoja tv-kanaville, uusille tai vanhoille, ja näin ollen siis itse asiassa toimii eräänlaisena toisena kulttuuriministeriönä. Totean, että se ilmeisesti on nyt opetusministeriön tietoisuudessa hyvin syvästi, ja toivon, että me voimme palata tähän asiaan tämän toivotun ja nyt melkein luvattun selonteon yhteydessä.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aivan lyhyesti tässä vaiheessa: Olisi mielenkiintoista tietää opetusministerin ja mahdollisesti muittenkin salissa olevien kanta siihen, pitääkö kulttuuripoliittinen selonteko sisällään myös liikunnan, elikkä onko liikuntaa kulttuuria täällä olevien mielestä. (Ed. Donner: Ei!) — Vaikka ed. Donnerilta sainkin tässä jo vastauksen siihen, niin silti eräässä toisessa asiassa elikkä kirjastojen maksusysteemeissä yhdyn vilpittömästi hänen näkemyksiinsä.

Ed. Lahti-Nuutila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Donnerille sanoisin, että me voisimme tietysti vaikka tässä yhteydessä keskustella ja antaa aineksia maksuttomuuskysymyksen käsittelyyn. Tarkoitin, että on parempi laittaa asia työryhmään ja tuoda vaikka sitten selonteossa esille konkreettisina ehdotuksina ja täsmennettyinä suunnitelmina, miten hallitus aikoo huolehtia kirjaston peruspalveluista, siirtääkö se jotakin maksulliseksi vai pitääkö se kaiken maksuttomana. On vaarallista, jos ed. Donnerin terveiset vain menisivät tuon selonteon pohjustukseksi. Sen vuoksi haluan korostaa, että

tässä on kysymys sekä elämysten että myös tiedon maksullisuudesta tai maksuttomuudesta, kun tarkastelemme asiaa kansalaisen kannalta, eli kyllä kansalaisten tietohuolto on kirjastojen avulla turvattava jatkossakin maksuttomana.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nyt ed. Donner on jotenkin ymmärtänyt väärin, jos hän ajatteli minun tarkoittaneen, että ministeriöiden pitäisi puuttua jollakin tavalla kulttuurin sisäiseen substanssiin. Missään tapauksessa näin ei saa asianlaista olla. Minä näiltä osin kannatan ed. Donnerin ajatuksia varmasti niin kuin ymmärtääkseni varsin monet muutkin täällä. Jopa niiltä osin kannatan hänen ajatuksiaan, että mitä tulee nimenomaan viestintähallintoon, niin on todellakin niin, että nimenomaan sähköisessä viestinnässä ei ole mitään perusteita ja järkeä siihen, että niiltä osin kuin ylipäänsä maan hallituksella jotain asiaa ja osaa ja arpaa näissä asioissa tulee olla, nämä asiat ovat liikenneministeriön käsissä. Paremminkin ne kuuluisivat opetusministeriön käsiin.

Mitä tulee ministerin lupauksiin kulttuuripoliittisesta selonteosta, niin minusta se ei ole ministereiden mitta ollenkaan, jos he tulevat ja lupaavat kulttuuripoliittisen selonteon. Milloin ja missä tahansa, myös tässä tilaisuudessa, ministereiden pitää pystyä ja varmaan he pystyvätkin kulttuuripoliittiseen keskusteluun.

Niiltä osin yhdyn ministeri Kasurisen esittämään toteamukseen, että todellakin kulttuurin rahoitus on pääkaupunkikeskeistä, aivan uskomattomalla tavalla pääkaupunkikeskeistä ja entistä enemmän painottuu siihen suuntaan kaiken aikaa. Siinä ministeri oli täysin oikeassa.

Ministeri Kasurinen: Herra puhemies! Kansanedustaja Rauramon esille nostamaan kysymykseen, sisältyykö liikuntakulttuuri mahdollisesti annettavaan kulttuuripoliittiseen selontekoon: Tietysti ruumiinkulttuuri on myös kulttuuria, mutta tässä vaiheessa, kun me tiedämme, että nimenomaan liikuntakomitea istuu parhaillaan ja on saanut työnsä neljän kuukauden jatkoajan ja kun minun käsitykseni mukaan siellä liikunta-puolta katsotaan hyvin perusteellisesti, ehkä

on tarkoituksenmukaista, että näitä kahta asiaa ei sotketa toisiinsa.

Myös täällä on tullut esille liikuntaopistoihin liittyvä ongelma. Tältä osin totean, että opetusministeriössä on istunut työryhmä, joka on selvittänyt liikuntaopistojen talouden tulevaisuutta, ja jättänyt omat ehdotuksensa. Tässä vaiheessa näyttää siltä, että lakisääteistäminen ei onnistu ihan näinä vuosina vielä, mutta avustusjärjestelmää muuten tehostetaan liikuntaopistojen osalta.

Taiteen vapaudesta totean, että minusta työnjako on syytä pitää sellaisenaan. Jos kulttuuriministerinä on taiteen tekijä, hänellä on vapaus silloin arvostella laajemmaltikin, mutta kun on hallinto- ja poliittikkokokemuksella tullut ihminen, niin minä en ainaakaan ottaisi itselleni sitä oikeuttakaan, että ryhtyisin puuttumaan sisältökysymyksiin. Sen sijaan visioita voi toki olla.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Tässä esitettiin kysymys, onko tarkoituksena yhdistää mahdollinen kulttuuripoliittinen selonteko koulutuspoliittiseen selontekoon, mitä koskeva ehdotus oli esillä erään toisen asian yhteydessä pari viikkoa sitten. Tällaista tarkoitusta ei ole, vaan koulutuspoliittinen selonteko tullaan antamaan, kuten olen hallituksen puolesta ilmoittanut, ja toistan nyt sitten tässäkin yhteydessä tämän ilmoituksen.

Ed. Donner sinänsä aivan oikein kiinnitti huomiota siihen, että liikenneministeriön ja opetusministeriön välillä saattaa olla tietynlainen harmaa alue, mikä koskee viestintäpolitiikkaa. Pyrkimyksenä on kuitenkin viime vuosien aikana ollut selkeyttää tätä niin, että liikenneministeriölle kuuluu lähinnä viestintähallinto, mutta tietynlaista sekavuutta saattaa esiintyä.

Myöskään opetusministeriön sisällä työnjako ei ole tältä osin vielä aivan selvä, mutta me pystymme lukemaan ensi vuoden budjettiesityksestä, että tarkoitus on selkeyttää opetusministeriön organisaatiota ensi maaliskuun alusta lukien.

Kun tilanne on vielä se, mikä se on, niin ehkä minun sallitaan tässä todeta, että kansainvälisen viestintäkulttuuriyhteistyön osalta opetusministeriö on viime aikoina yrittänyt vahvistaa omaa rooliaan ja yrittänyt vahvistaa myös kansainvälistä yhteistyötä. Kaksi varsin tärkeää hanketta on vireillä,

joiden merkityksestä ei ole vielä täyttä kuvaa. Toinen koskee ns. audiovisuaalista Eurekaa, josta päätös tehtiin kaikkien Euroopan neuvoston maiden ja neljän Itä-Euroopan maan välillä viime lokakuussa. Toinen tällainen projekti on pohjoismainen elokuva- ja tv-rahasto, jota koskeva asiakirja allekirjoitettiin viime viikolla Suomen osalta Helsingissä.

Kummankin tarkoitus on koota euroopalaisia tai pohjoismaisia voimia — ed. Pekkariselle minulla on juuri tähän liittyen vielä asiaa — sanoisinko kilpailussa amerikkalaisen viestintäkulttuurin ja -tarjonnan kanssa. Tähän yhteistyöhön toki voivat osallistua muutkin kuin hallitukset. Elokuva- ja tv-rahastoon osallistuvat myös yleisradioyhtiöt eri Pohjoismaista, ja voisi sanoa siitä puolestatoista miljoonasta, minkä Yleisradio rahastoon tuo, että se voisi vielä innostuneemmin rahaa rahastoon tuoda, kuin se on tuomassa. Toivoisin, että Yleisradio omalta osaltansa olisi valmis myös osallistumaan yhteistyöhön tällä sektorilla. Uskon, että tässäkin kannattaa paitsi hankkia rahaa eri lähteiltä myös kannustaa yhteistyötä eri tahojen välillä. Se edistää sitä moniarvoisuutta, mikä viestintäpolitiikassa ja viestintäkulttuurissa on niin tärkeää.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Taxellille, joka peräänkuuluttaa Yleisradion ja muiden innostusta pohjoismaiseen rahastoon, sanoisin vain, että minä olen tässä ollut peräänkuuluttamassa valtion innostusta näihin hankkeisiin sen takia, että tämän saman 1,5 tai 1,8 miljoonaa markkaa, jonka Yleisradio joutuu maksamaan, joutuu maksamaan myös Suomen elokuvasaatiö. Mutta vielä on sitten valtionosuus. Miksi valtio keksii jonkin ihmeellisen rahaston, josta muut maksavat 2/3, ja sitten pakottaa vielä muut maksamaan? Olisin ollut hyvin iloinen, jos valtio olisi maksanut koko tämän summan ja tällä tavalla edesauttanut viestintää.

Viestintähallinnosta sanoisin, että kun ministeri Taxell sanoo, että liikenneministeriö nyt lähinnä vastaa viestintähallinnosta, niin minä olen nähnyt ja kuullut hyvin vastakkaisista esimerkeistä paikallisradioiden suhteen, joissa mennään substanssiin, ja myös television suhteen, jolloin liikenneministeriö on

pyrkinyt ohjaamaan kulttuurin sisältöä antamalla ohjeita, jotka ovat suoraan sanoen aivan idioottiohjeita. Mutta voi olla, että liikenneministeriössä on idiootteja.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Ensin haluan todeta, että erityisesti kun edustajien joukossa on tunnettu psykiatri, niin minä en ota kantaa tähän lääketieteelliseen ongelmaan, minkä ed. Donner aivan lopussa nosti esille.

Sen sijaan viestintäkulttuurin rahoitukselta haluan todeta, että kyllähän valtio Suomen osuudesta vastaa aivan ylivoimaisesta osasta, koska valtion budjetin kauttahan on tarkoitus rahoittaa myöskin Suomen elokuvasaatiön osuus tähän. Kysymys on lähinnä pohjoismaisesta ratkaisusta, koska tämä on ollut edellytys kokonaisuuden aikaansaamiseksi.

Huomaan, että liikenneministeri ei nyt satu olemaan paikalla, joten ehkä ei ole asianmukaista lähteä arvioimaan, missä määrin siitä työnjaosta, mistä on sovittu ja mikä perustuu valtioneuvoston ohjesääntöön, on onnistuttu pitämään kiinni. Mutta totean, että pyrkimys on aivan selvä, ja olen varsin luottavainen siinä suhteessa, että kehitys tulee kulkemaan myöskin tähän suuntaan.

Toisaalta olisi syytä muistaa, että viestintäkulttuurissakaan ei ole viime kädessä kysymys pelkästään rahasta. Vielä vähemmän on kysymys hallinnosta. Ensimmäiseksi luonnollisesti on kysymys siitä, että on riittäviä resursseja, henkisiäkin resursseja, ideoita, luovia ihmisiä. Siihen tarvitaan luonnollisesti riittävä volyyymi, ja se vaatii rahaa.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totean ministerille ihan lyhyesti, että luulen, että hän tietääkin sen, että Yleisradio todella osallistuu Pohjoismaiden yleisradioyhtiöiden yhteisesti perustaman rahaston rahoitukseen. Se osallistuu siihen määrällä, joka on tarkoin rahaston säännöissä määrätty. Yleisradion osuus määräytyy sen ohjelmiston perusteella, mitä Yleisradio välittää ja mitä muut Pohjoismaiden yleisradioyhtiöt välittävät, näiden maiden keskinäisiä ohjelmia. Siitä se määräytyy, ja sen osuuden Yleisradio on totta kai hoitanut. Olemme tyytyväisiä Yleisradiossa siihen, että rahastosta on saatu rahoitusta muutamille

sellaisille hankkeille, jotka on Suomen Yleisradion toimesta toteutettu ja jotka ovat menneet varsin hyvin ”kaupaksi” myöskin muissa Pohjoismaissa.

Ed. Wasz-Höckert: Arvoisa puheemies! Jo ulkoministeriön keskustelun aikana otin esille lasten kielikoulutuksen maassamme siinä toivossa, että sitä tietä voitaisiin painostaa kouluhallitustamme hieman modernisoimaan ja muuttamaan kieliovetusta. Se tosiasia, että minä nyt otan tähän kantaa, johtuu yksinomaan siitä, että pediatri nähdäkseni paremmin kuin filologit pystyvät arvioimaan, missä iässä lapsi voi omaksua jonkin vieraan kielen.

On totta, että oikeastaan jo sosiaali- ja terveysministeriön alaisten päivähoitolaitostenkin tulisi tehdä jotain tässä asiassa.

Me olemme lastenlääkäreiden puolelta osoittaneet, että suomalainen 6-vuotias on fyysisesti ja keskimäärin intellektuellisesti ja emotionaalisesti kypsä aloittamaan sen laatuista koulunkäyntiä, jossa esimerkiksi kielipuoli olisi varsin vahvasti esillä. Sen sijaan me nyt laskemme vasta 7-vuotiaat kouluun. Siinä taas tapahtuu se erehdys, että 7-vuotiaan luokkatunnin pituus on 45 minuuttia. Me tiedämme, että fiksummat, liikkuvat lapset, joilla on vilkas mielikuvitus — tähän on ominaisuus, jota tarvitsisimme myöhemmin elämässä — eivät jaksa istua hiljaa 45:tä minuuttia.

Helsingissä on koulu, jossa pikkupojat pidetään perjantai-iltapäivänä laiskanlaksyllä sen takia, että he eivät jaksa istua näitä 45:tä minuuttia. Se on täysin epäpediatriasta. Tämä taas johtuu siitä, että sinänsä hyvän kansanterveyslakimme myötä poistettiin koululääkärisysteemi, jossa ainakin muutamissa suurimmissa kaupungeissa oli hyvin koulutettuja lastenlääkäreitä, kun nyt tästä hyvin tärkeästä työstä vastaavat meidän oppilaamme, nuoret lääkärit.

Minä siis koetan tässä nyt ottaa esille sen, että me pikkuisen enemmän harkitsisimme kouluhallituksessa tätä aikaistamista.

Olen erittäin vahvasti tietoinen siitä, että Opettajain Ammattijärjestö vastustaa tätä. Totta kai, kun katselemme asioita opettajien näkökulmasta, mutta silloin meidän, jotka edustamme lapsia, täytyy uskaltaa olla eri mieltä.

Oulun yliopiston professori Pulliainen on

nyt poistunut täältä. Hän nosti esille muutamia hyviä asioita puheenvuorossaan. Jo vuonna 1965 sain tiedon, että Japanissa silloiset ikäluokat suorittivat akateemisen loppututkinnon siten, että jokaisesta ikäluokasta 25 prosenttia saavutti sen. Me olemme nyt huimaavaa vauhtia siihen menossa, joskin on totta, että mitä enemmän korkeakouluja saamme, sitä vähemmän pystymme todennäköisesti niitä auttamaan taloudellisesti. Olen tästä huolimatta sitä mieltä, että esimerkiksi Pohjanmaalle hyvin mahtuu vielä korkeakoululaitos. Toivon vain, että se keskustelu, jota nyt käydään, johtaa siihen, että ratkaisu olisi mahdollisimman järkevä ja että siinä tulisi nuorten ihmisten koulutus etusijalle ja lopputulos olisi sen takia hyvä.

Kun nyt lähdetään laajasti perustamaan ja kehittämään korkeakouluja, toivon kuitenkin, että yliopistojen tärkeä tehtävä, tieteellinen tutkimus, ei siitä kärsisi.

Täällä on käyty keskustelua ns. välitutkinnon palauttamisesta. Muistutan taas, niin kuin täällä on jo tänään käynyt ilmi, että erilaisissa työtehtävissä Yhdysvalloissa on henkilöitä, joilla on varsin vaatimaton pieni akateeminen tutkinto BA, Bachelor of Arts, ja että Master of Arts minun mielestäni tuskin vastaa meidän filosofian kandidaatti-tutkintoamme. Minusta vanha välitutkinto tulisi palauttaa. Minä olen tehnyt tiedettä niin monen sosiologin, psykologin ja sellaisten kanssa, joiden opinnot venyvät ja joille nimenomaan tällainen pieni tutkinto olisi erittäin hyvä antamaan vauhtia elämässä eteenpäin.

Mitä dosenttilaitokseen tulee, tämä on erittäin tärkeä kysymys. Toivon, että siitä huolehditaan hyvin, niin kuin minun mielestäni molemmissa viime hallituksissa opetusministerit ovat tehneet. Mutta mitä lääketieteeseen tulee, yliopistollisissa keskussairaloissa apulaisylilääkärin, joka on määräaikaisvirka, opettajan virka, perusvaatimus on dosentin pätevyys jollakin kliinisellä tai teoreettisella alalla. Tästä johtuu, että sillä alalla väitellään enemmän ja sillä alalla myös, koska tähän liittyy vielä erikoislääkärikoulutus, tämä on laitos, jota missään tapauksessa ei saisi millään tavalla nyt vähentää. Päinvastoin tulisi kehittää dosenttilaitoksen taloudellista ja sosiaalista statusta.

Mainitsin tutkimustyön ja toistan sen, että mielestäni sekä ministeri Björkstrandin että

ministeri Taxellin aikana tutkimustyö, joka on ollut niin pahasti laiminlyöty maassamme, on nyt lopultakin huomioitu. Tehty 15 prosentin korotus palvelee juuri laudatur- ja oppilastöitä, kun sen sijaan Suomen Akatemian tutkijavirat plus kaikki yksityiset säätiöt tekevät mahdolliseksi tohtorinväitöskirjan ja siitä eteenpäin tapahtuvan tieteellisen tutkimustyön suorittamisen.

En pidä vielä aivovientikummitusta ja sen ympärillä käytyä keskustelua täysin taakse jääneenä kysymyksenä. Näkisin, että meidän tulisi yliopistomaailmassa vielä kehittää virkoja, jotka ovat jollakin tavoin jääneet unholaan. Helsingin yliopistossa on vanhastaan ollut ns. ylimääräisiä henkilökohtaisia professorinvirkoja. Jos me lähdemme katsomaan 1920—30-luvulta, ketkä saavuttivat kansainvälistä tasoa, ne olivat juuri näiden virkojen haltijat, koska heillä oli mahdollisuuksia kulkea maailmalla ja suorittaa tutkimustyötä siellä. Ajattelen nimiä kuten Westermarck, Landtman ja muita.

Olen täällä monen vuoden aikana esittänyt lääketieteen perustutkimusta varten sekä lääketieteellisen että biokemian puolelta kymmenen tällaista virkaa. Tiedän, että on olemassa määrätty valmius perustaa tällaisia, koska kyseessä on jokin 3—4 miljoonaa markkaa, siis täysin mitätön summa. Mutta tiedekunnissa on tietämys siitä, mikä on mahdollista, mikä ei ole mahdollista, sen verran heikko, että sieltä ei ole ollut mitään paineita.

Lopuksi, herra puhemies, haluan sen verran todeta, että mitä minun tuntemaani alaan tulee, tuloksellisuus on myönteinen ratkaisu lainsäädännössä. Nimittäin se, joka pitempään on istunut tiedekunnissa, tietää, että siellä vallitsee viidakon laki. Se, joka pystyy kilpailemaan oman laitoksensa puolesta ja jolla on oikeat suhteet, on päässyt paremmille apajille kuin jotkut, jotka sinänsä ehkä edustavat varsin korkeatasoista tieteellistä tutkimustyötä. Lääketieteessä meillä on ensinnäkin luonnollisesti tohtorinväitöskirjojen lukumäärä ja laatu. Niin kuin kävi ilmi, quotation index on aika tavalla hyväksyttävä prinsippi. On hyvä, että tällainen tuloksellisuuspykäle tuli lakitekstiin, koska se pakottaa eri laitoksia määrätynlaiseen kilpailuun, ja jos se tuo mukanaan lisättyjä resursseja, asia on hyvä.

Herr talman! Min avsikt har inte varit att med några svepande drag gå in på djupet i frågor, där jag anser att vårt partis båda ministrar under de två senaste regeringarna faktiskt har gjort ett positivt arbete. Som barnläkare kan jag emellertid inte vara nöjd. Jag har undervisat i skolhälsovård vid två olika universitet. Vi har inte mera skolläkare med den utbildning som vi barnläkare anser att man bör ha och det finns mycket och mycket att rätta till när det gäller de minsta barnens skolgång.

Jag tog upp som enda exempel att det är ofysiologiskt att en sjuåring skall vara tvungen att sitta stilla på sin stjärt i 45 minuter och om man inte gör det så sitter man kvar på fredagen och det är då fråga om lärare som just har blivit utexaminerade från pedagogiska fakulteten i Vasa. Här är någonting på tok.

Jag tog upp frågan om skolundervisningen. De här försöken med ”språkbad” finner jag synnerligen positiva och jag är synnerligen glad att vi äntligen har uppfattat det att man inte mera kan lära en person som är 12, 13 eller 14 år gammal främmande språk. Det skall börja mycket, mycket tidigare. Det här har pediatriker i Schweiz och Holland och andra länder där vi har att göra med flera språk för länge sedan kunnat fastställa vetenskapligt.

Jag tog också på nytt upp en evighetsfråga, nämligen den att man inte kan förutsätta att forskare enbart skall livnära sig på stipendier, även om tillgången i dag är alldeles annan än den var för fem och tio år sedan. En 40—45-årig docent, eller vem det nu kan vara frågan om, bör nog få något slags tjänst som trygghet för sin familj.

Forskningen har under de här två senaste regeringarna beaktats, och jag är personligen nöjd med budgeten, men önskar ändå att man strävar till ännu bättre resultat.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on lisätty opetusministeriön pääluokkaan määräraha Varikonniemen arkeologisten kaivausten loppuun saattamiseen Hämeenlinnaan. Saatu 500 000 markan määräraha on tavatoman merkittävä ja tarpeellinen. Haluan korostaa, että Hämeenlinnan Varikonniemestä löydetty jäänteet ovat varhaiskeskiaikaisesta yhdyskunnasta ja silloin niillä on

perusopetuksen järjestämiseksi, ei vakinaisen opetushenkilökunnan antaman opetuksen rikastamiseksi niin kuin kerrotaan joissakin muissa yliopistoissa olevan. On selvää, ettei kehitysaluekorkeakoulujen pää- tai sivutoimiksi tuntiopettajiksi saada riittävästi päteviä opettajia, ei lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneita, ja että tästä tilanteesta kärsivät niin opettajat kuin oppilaatkin. Korkeakoulut eivät todellakaan ole tässä suhteessa yhdenvertaisessa asemassa.

Joensuun yliopisto lähti vahvasti liikkeelle tullaan vähän enemmän tasa-arvoiseen asemaan muiden korkeakoulujen kanssa. Joensuun yliopiston omien esitysten ja rahasia-aloitteen pohjalta asia oli esillä vuoden 1990 budjetin sivistysjaoston käsittelyssä. Olen ymmärtänyt niin, että sivistysjaosto oli kiinnittänyt vakavaa huomiota uusien korkeakoulujen tuntiopetuksen määrään ja valiokunnan aikeena oli korjata tilannetta jo tämän vuoden budjetissa. Kun yhtenä vuonna ei voida korjata kaikkien asioiden, se on aivan selvää, olisi ollut järkevää, että eduskunta olisi osoittanut oman tahtonsa ottamalla vuoden 1990 budjettivastaukseensa uusien korkeakoulujen tuntiopetuksen vakinaistamista kiirehtivän ponnen — se kyllä sisältyykin nyt tuohon vastaukseen — mutta myös aloittanut korjaustoimenpiteet kiireellisimmästä päästä elikkä vakinaistanut 20 virkaa Joensuun yliopistoon, koska se ei olisi merkinnyt budjetissa minkäänlaista muutosta markkamääräisesti, koska yliopisto oli luvannut sisäisesti hoitaa sen 300 000 markan puuttuvan erän, jonka virkojen vakinaistaminen olisi aiheuttanut.

Saamani tiedon mukaan ja lehtitietojenkin mukaan valtiovarain valiokunnan sivistysjaosto oli ensimmäisessä käsittelyssä hyväksynyt sen, että Joensuun yliopistoon nuo 20 tuntiopettajan virkaa olisi vakinaistettu nyt käsiteltävänä olevassa budjetissa ja samalla hyväksynyt mietintöön ponnen, jossa edellytetään muiden korkeakoulujen virkojen vakinaistamista tulevana vuosina. Tuolloinhan — se taisi olla toissa viikon perjantaina — asia näytti olevan hyvässä mallissa, kunnes kohtalo puuttui peliin. Tuo kohtalo oli erään keplalaisen kansanedustajan muodossa.

Tämä erästä kehitysalueen yliopistoa lähellä oleva kansanedustaja aloitti suuren mekkalan siitä, miten hirvittävän suuri vää-

ryys tapahtuu siinä, jos Joensuu saa virkoja lisää, mutta Oulu ja Kuopio vähemmän, ei tässä yhtään, mutta myöhemmin. Alkoi kilpalaulanta, joka tuttua on monissa muissa asioissa, kilpalaulanta, jossa Kuopion ja Oulun yliopistojen edustajat yrittivät laulaa Joensuun yliopiston hanketta suohon alueiden parin kansanedustajan laulaessa soolo-osia. Ja niinhän siinä sitten kävi, kuten arvata saattaa. Sivistysjaosto teki asiasta kompromissin: Kukaan ei saa yhtään mitään. Se on tasapuolista.

Eräässä lehtiartikkelissa, kun tästä asiasta kirjoitettiin, todettiin, että kateus vie kalatkin vedestä. Se on kyllä vanha viisaus, ja valitettavasti tässä tapauksessa pätee se ajattelutapa, että jos en minä saa, niin et kyllä saa sinäkään. Tämä tapaus on hyvin harmillinen kehitysalueiden kannalta, koska me tuolla kehitysalueella hyvin usein osoitamme sormellamme Helsingin herroja ja sanomme, että ne eivät pidä meistä huolta eivätkä anna meille määrärahoja. Tässä asiassa on aivan turha syyttää etelän herroja siitä, että he syrjivät kehitysalueita, ei heidän tarvitse. He nauravat partaansa ja hykertelevät käsiään katsellessaan, kuinka kehitysalueet tappelevat keskenään. Tappelun loppumista odotellessa voi niilläkin rahoilla kehittää maan muita alueita.

Herra puhemies! Joensuun yliopisto ei saanut kipeästi tarvitsemiaan lisävirkoja tai näitä vakinaistamisia tässä budjetissa. Mutta me kehitysalueen kansanedustajat ja kehitysalueen ihmiset yleensä olemme kyllä niin sitkeitä, että emme me tästä lannistu. Yritetään ensi vuonna uudestaan ja toivottavasti paremmalla onnella. Toivoa tähän antaa mietinnössä oleva ponsi, jossa todetaan, että ”valiokunta on saamansa selvityksen perusteella todennut, että korkeakoulut eivät ole virkojen osalta perusvoimavarojensa suhteen yhdenvertaisessa asemassa. Valiokunta edellyttää, että korkeakoulujen kehittämismahdollisuudet tältä osin turvataan ja että kiinnitetään erityistä huomiota tuntiopetuksen vakinaistamisessa esiintyvien epäkohtien korjaamiseen”.

Kun täällä on herra ministeri paikalla, niin toivon vilpittömästi, että tämän asian herra ministeri pistäisi korvan taakse ja nimenomaan sen korvan taakse, jossa on vähemmän asioita muistissa, ettei se pääse unohtumaan.

Ed. Maijala: Herra puhemies! Kiinnitän huomiota vain yhteen asiaryhmään. Musiikkioppilaitosten kohdalla vallitsee ainakin kahdella tavalla kohtuuton tilanne, josta olen huolissani. Ensinnäkin eri syistä, mm. musiikkioppilaitosten palkkausmenojen odotettua nopeammasta kasvusta johtuen, on päässyt muodostumaan noin 31 miljoonaa markkaa rästissä olevia valtionosuuksia, joita musiikkioppilaitokset ovat jääneet odottamaan. Valtiovarainvaliokunta kiinnittää mieltänsä huomiota niihin edellyttäen, että maksatusta kiirehditään ja että musiikkioppilaitosten kustannuskehitys tulisi saada hallintaan. Musiikkioppilaitosten rahoitus joudutaan tältä osin hoitamaan joko lainarahoituksella tai ylläpitäjäkuntien ja oppilaiden vanhempien korkeammalla lukukausimaksulla tahi ehkä kaikin mainituin keinoin.

Toiseksi tämä valtionosuusjäämien suuri määrä on nyt yhtenä perusteena sille, ettei yhtäkään uutta musiikkioppilaitosta esitetä tässä budjetissa otettavaksi vakinaisen valtionavun piiriin. Meille on kerrottu, että maassa olisi 21 sellaista musiikkioppilaitosta, jotka täyttäisivät ja ovat osittain jo kauan täyttäneet valtionavun saannin ehdot. Syntyy sellainen häilyä ajatus, että näiden jo vakiintuneiden musiikkioppilaitosten katsotaan riistävän mahdollisuudet uusilta oppilaitoksilta, musiikkikouluilta, pääsyn vakinaisen valtionavun piiriin. Nehän eivät ole vallitsevaan tilanteeseen syytä.

Eduskunta on lakia säätäessään yksimielisesti edellyttänyt, että kaikki ne musiikkioppilaitokset, jotka täyttävät vakinaisen valtionavun saamisen ehdot, otetaan sen piiriin. Hallitus on ollut varsin kitsas pitkin aikaa, monina vuosina, siksi eduskunnassa on vuosittain lisätty valtionapumusiikkikoulujen määrää. Nyt ei ole budjetissa esitetty uusia musiikkioppilaitoksia vakinaisen valtionavun piiriin eikä valtiovarainvaliokunta ole tilannetta omalta osaltaan parantanut.

Pyydän kuulijoita ajattelemaan, mitä tämä merkitsee niiden 21 musiikkikoulun kannalta, joille on annettu tavoitteet ja sanottu, että kun nämä ehdot täytätte, niin asia on selvä. Vuodesta vuoteen ne joutuvat kuitenkin pettymään. Tietenkin niissä vertaillaan kunkin omia ominaisuuksia jo valtionapua nauttiviin musiikkikouluihin ja todetaan, etteivät niistä monetkaan ole ainakaan ratkaisevasti parempia, suurempia, tehokkaampia eikä van-

hempiakaan. Tasa-arvo ei niiden kesken maassa toteudu, ja sitä minä suren.

Ne, jotka ovat seuranneet läheltä musiikkioppilaitosten toimintaa, pitävät sitä eräänä parhaista nuorisotyömuodoista. Pidän suorastaan kulttuuritekona sitä, että kunnat tai kannatusyhdistykset ylläpitävät musiikkikouluja ja rahoittavat niiden toimintaa, vaikka valtion harkinnanvarainen apu onkin vain 5—10 prosenttia. Opiskelijat ovat pääasiassa lapsia, joten heidän vanhempiensa suorittavat näissä tapauksissa lukukausimaksuja lastensa puolesta. Eräissä tapauksissa lukukausimaksujen suuruus on jopa 1 200 markkaa.

Pidän todella tilannetta kohtuuttomana ja odotan, että nämä ongelmat saadaan ratkaistuksi viimeistään kahden seuraavan vuoden aikana. Ymmärrän, että siihen tarvitaan rahaa. Se taas riippuu Veikkauksen tuoton kasvusta. Tiedän senkin, ettei tässä ole kysymys pahasta tahdosta, mutta silti odotan, että ratkaisut voitaisiin löytää.

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Kansanedustaja Maijala oikeastaan päätti puheenvuoronsa analysoimalla sen ongelman, mistä asiassa on kysymys. Totean lyhyesti vain sen, että kun musiikkioppilaitoslaki aikanaan säädettiin, siinä vaiheessa ei onnistuttu siirtämään lakisääteisiä menoja rahoitettavaksi yleisistä budjettivaroista, vaan ne on sidottu Veikkauksen tuottoon ja vuosittaiseen vaihteluun myös tältä osin. Tämä on selittänyt sen muutaman vuoden aikana syntyneen jälkeenjääneisyyden, mitä tulee valtionosuuksien maksatukseen: Veikkauksen tuotto on vaihdellut.

Tämän hallituksen aikana olemme pyrkineet korjaamaan jälkeenjääneisyyttä niin, että juuri viikko sitten olemme voineet 5,5 miljoonaa markkaa tätä laskua kuitata. Koska näyttää nyt siltä, että liikkumavaraa saattaa olla myös vuonna 1990, niin ainakin opetusministeriön pyrkimyksenä on, että nämä valtionosuuksien rästit hoidetaan pois. Mutta tämä on tietysti merkinnyt myös käytännössä sitä, että meillä ei ole ollut mahdollisuuksia esittää uusia musiikkioppilaitoksia lakisääteistettäväksi. Mikä tietysti on tavattoman myönteistä, niin musiikkioppilaitosten opiskelijamäärähän on kasvanut hyvin mittavasti viime vuosien aikana, ja tämä tietysti vaikuttaa myös siellä taustalla.

Aikaisemmin keskustelussa tuli esille jo historiallinen Mustialan sikala. Tältä osin totean, että tietysti riippuu aika paljon siitä ajoituksesta, millä tavalla rakennuksen korjaustoiminta aloitetaan, enkä usko, että valtio tältä osin jättää huutoonsa vastaamatta, eli asia tältä osin hoidetaan loppuun.

Sitten maatalousoppilaitosten osuudesta. Kansanedustaja Anttila totesi puheenvuorossaan, että on ollut "teurastusryhmä". Sikäli tässä oli vääriä tietoja, että työ ei koskenut pelkästään maatalousoppilaitoksia tai maatalousopetusta, vaan työryhmä on tarkastellut kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen ongelmia siltä osin kuin pulmana on nimenomaan vajaa kapasiteetti eli oppilaita ei ole riittävästi joissakin oppilaitoksissa.

Meidän budjettikirjamme sivulla 248 yleisperusteluissa on kirjattu oikeastaan se toimintaohjelma, johon opetusministeriö on tavallaan sitoutunut jatkossa. Tämä merkitsee sitä, että meidän täytyy uudelleen arvioida näitten oppilaitosten käyttö, tehokkuus ja tuloksellisuus ja myös lisätä oppilaitosten välistä yhteistyötä, kehittää aikuiskoulutusta, täyttää vajeena olevaa kapasiteettia tällä tavoin ja myös täytyy tehdä uusia johtopäätöksiä huonosti toimivien pienten koulujen osalta joko käyttöä uudelleen kohdentamalla tai sitten viimeinen vaihtoehto on lakkauttaminen.

Totean, että nimenomaan kouluasteen oppilaitoksissa on osalla kapasiteetista vain 50 prosenttia käytössä, ja täytyy olla melkoinen perustelija, jos vuodesta toiseen perustelee tätä tilannetta, että sen vain pitää olla ennallaan. Kyllä jotain uuttakin täytyy ajatella tältä osin, ja toivon mukaan löydämme sellaiset pehmeät ratkaisut, että nämä eivät sitten kohtuuttomasti kohtelee mitään näitä alueita, joilla ratkaisuja joudutaan tekemään.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Kasurinen käsitteli musiikkioppilaitosten valtionosuusasioita. Mielestäni kansanedustaja Matti Maijala otti ihan oikean ongelman esille. Nimittäin nyt on kyllä käynyt niin, että kun musiikkioppilaitoslaki aikanaan tehtiin, niin siinä yhteydessähän ammatillinen musiikin koulutus siirrettiin veikausvaroista budjettivaroihin ja samassa yhteydessä eduskunta totesi, että vapautuva

raha tulee käyttää uusien musiikkioppilaitosten valtionavun piiriin ottamiseen. Tätä velvoitetta ei ole nyt alkuunkaan toteutettu.

Toisaalta budjetissa musiikkioppilaitosten rahoja ei ole kyetty kasvattamaan tarvetta vastaavasti, ja niinpä Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton tilasto on yhtäpitävä kouluhallituksen tilaston kanssa. Nämä osoittavat, että nyt on maksamatta vuodesta 1987 lähtien valtionapujen loppusuorituksia sekä momentilla 29.95.4 että 29.95.2. Yhteensä molemmat momentit tekevät rästejä 57 miljoonaa markkaa, ja kun verrataan tätä summaa ensi vuoden budjettiin, niin voidaan todeta, että jos ensi vuonna pyrittäisiin maksamaan vuosien 1987—1988 ja tämän vuoden valtionosuuksien suoritukset täysimääräisinä, niin paljon muuhun ei ensi vuoden rahaa sitten enää riittäisikään. Tämä on johtanut myös siihen, että musiikkioppilaitokset ovat joutuneet ottamaan kallista lainaa, ja tulevien vuosien valtionavut menevätkin sitten kalliiden korkojen maksuun. Tämä loppusuoritusten maksaminen on pikaisesti saatava kuntoon.

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Eduskunnan integraatiokeskustelussa korostettiin hyvin monissa puheenvuoroissa kansallisen ja paikallisen kulttuurin merkitystä vahvana pohjana henkiselle itsenäisyydelle, kun olemme avoimen vuorovaikutuksen maailmassa. Paras suojamme ylikansallista massaviihdettä vastaan on todella vahvistaa omaa rikasta alueellista kulttuuriamme. On hyvin tärkeää antaa eri taiteenalojen ammatillisille ja harrastajille laajempia mahdollisuuksia hedelmälliseen kanssakäymiseen yli rajojen, sillä mikään kulttuuri ei kukoista umpiossa ja eristäytyneenä. Toivoisinkin, että sekä kulttuuri-identiteettimme vahvistaminen että kansainvälistymisen vaatimukset näkyisivät nykyistä selvemmin myös kulttuuri- ja koulutusbudjetissa.

Erityisen ikävää tässä vaiheessa on se, että kulttuuritoimintalain mukaisia valtionosuusvirkoja ei ole hyvin suuresta tarpeesta huolimatta saatu lisättyä ainoatakaan edes valtiokuntakäsittelyn aikana. Minimitarve olisi ollut 15 virkaa. Kuntien asukaspohjaisen valtionosuusperusteen olisi myös toivonut nousevan enemmän kuin vaivaiset 50 penniä. Mikään virka ei tietenkään ole itsetarkoitus, mutta jos kunnasta puuttuu koko kulttuurin

kenttää koordinoiva ja innostava henkilö, niin monet olemassa olevat mahdollisuudet ja resurssit jäävät hyödyntämättä. Kulttuuriliampiiri on nousemassa keskeiseksi viihtyvyys- ja vetovoimatekijäksi, kun paikkakunnat kilpailevat työpaikoista ja asukkaista. Kulttuurin tekijät ja tukijat ovat todella työpaikkansa ja palkkansa ansainneet.

Läänin taidetoimikunnat tekevät monipuolista ja tärkeää työtä alueellisen kulttuurin edistämiseksi. Niillä on käytössään hyvin vahva paikallisasiantuntemus ja sitä kautta kyky löytää aito, omaleimainen ja tukea tarvitseva taide- ja kulttuuritoiminta. Erityisesti taidetoimikuntien tuki tavoittaa monet nuoret, aloittelevat taiteenharjoittajat ja uudet poikkeataiteelliset alueet ja ideat.

Taidetoimikunnat olisivat varmasti myös päteviä ottamaan vastaan uusiakin tehtäviä esimerkiksi juuri kansainvälisen vuorovaikutuksen kehittämisessä koskemaan ihan tavalaisia taiteenharrastajia, jos ne tähän tehtävään saisivat lisää resursseja ja päättäväisyyttä. Budjetin 2 miljoonan markan lisäys taidetoimikunnille kuluu suurelta osin kohonneiden kustannusten peittämiseen eikä riitä varsinaisesti laajentamaan taidetoimikuntien tärkeää työtä alueellisen kulttuurin kehittämiseksi.

Arvoisa puhemies! Opintotuen kehittämisen perustoimeentulonturvan takaavaksi etuudeksi on ollut tämänkin salin keskustelussa esillä syksyn mittaan useita kertoja, oli viimeksi hallituksen kyselytunnilla itsenäisyyspäivän jälkeen ja nyt tämän keskustelun alkupuolella. Eduskunnan vuonna 1986 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti opintotuesta olisi pitänyt vuoteen 1990 mennessä olla puolet opintorahaa ja puolet opintolainaa. Ikävä kyllä tuo tavoite ei toteudu tässä budjetissa, vaikka opintotuen parantaminen perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi on kirjattu myös hallituksen ohjelmaan. On hyvin myönteistä, että ministeri Taxell käydyssä keskustelussa lupasi jatkossakin ponnistella opintotuen kehittämiseksi.

On totta, että riittämätön ja lainapainotteinen opintotuki on osaltaan johtanut opiskeluaikojen kohtuuttomaan pidentymiseen ja siihen, että opiskelijat joutuvat yhä useammin turvautumaan toimeentulotukeen. Opintotukea kehitettäessä on ensiksi nostettava opintorahan perusosaa ja poistettava puolison ja vanhempien tuloihin perustuva tarve-

harkinta. Jatkossa on myös huolehdittava siitä, että opiskelijan maksama korko-osuus ei nouse, kuten hallitus on luvannutkin. Nuoren perheen kasaantuvia taloudellisia paineita helpottaisi, jos opintojen jälkeistä korkotukiaikaa voitaisiin jatkaa esimerkiksi kolmeen vuoteen.

Myös opintososiaalisten etujen suhteen on edelleen väliinputoajia. Vaikeimmassa asemassa ovat ne lukiolaiset ja ammattikoululaiset, jotka käyvät koulua toisella paikkakunnalla majoitettuna. Lukiota tai ammattikoulua ei ole läheskään jokaisessa kunnassa, ja etenkin opistotasoista tai erityisalojen koulutusta joudutaan hakemaan varsin kaukaakin kotipaikkakunnalta. Nykyisen lain-tulkinnan mukaan niiden oppilaiden viikonloppumatkoihin, jotka eivät matkan pituuden vuoksi voi kouluviikon aikana asua kotonaan, ei ole mahdollista saada valtionosuutta. Vain osa voi saada oppilasasuntolapaikan, muut joutuvat maksamaan itse kaikki asumis- ja täysihoitokustannukset. Opintotukilain nojalla saatava avustus kattaa vuokrasta yleensä vain murto-osan, ja tuokin avustus on tiukasti tarveharkintainen. Pitkämatkaisimmat oppilaat sekä lukiossa että ammattioppilaitoksissa ovat siis aivan selvästi muita huonommassa asemassa, ja nämä vaikeudet vaikuttavat jo hakeutumiseen kyseessä oleviin oppilaitoksiin. Koulutuksellisen tasa-arvon kannalta tämä epäkohta pitäisi korjata nopeasti, kuten sivistysvaliokunta on jo keväällä 1988 ponnellaan edellyttänyt.

Toinen epäkohta, johon näköjään jatkuvasti joutuu puuttumaan, on valtionosuuteen oikeuttavien koulukuljetusten laajentaminen koskemaan alaluokkalaisten yli kolmen kilometrin koulumatkoja. Tästäkin asiasta sivistysvaliokunta on yksimielisesti mietinnössään lausunut, ja parannusta on lupailtu, mutta turhaan tästäkin budjetista etsii laajennuksen mahdollistavaa määrärahaa. Varakkaimmat kunnat ovat järjestäneet asian omalla kustannuksellaan, muiden kohdalla joudutaan jatkuvasti setvimään hyvin tulkinnanvaraisia anomuksia koulumatkojen rasittavuudesta ja vaarallisuudesta ja oppilaat näin joutuvat hyvin eriarvoiseen asemaan. Toivoisin todella, että keskustan vastalauseeseen kirjattu 15 miljoonan markan lisämääräraha löytyisi tähän tarkoitukseen edes seuraavan vuoden budjettiin.

Sivistysvaliokunta on käsitellessään hallituksen kertomusta jo toisen kerran peräkkäin valinnut erääksi painopistealueeksi ja tarkemman selvityksen kohteeksi opettajan koulutuksen tilan ja kehittämisen. Epäpätevien luokanopettajien, erityisopettajien ja erityisesti taideaineiden opettajien määrä on huolestuttavan suuri. Tilannetta on toki yritetty korjata poikkeuskoulutuksella, mutta toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä, ja niinpä tarvitaankin tuntuvasti enemmän määrärahoja pätevyitysmiskoulutuksen huomattavaan lisäämiseen.

Lähivuosina opettajia on siirtymässä eläkkeelle huomattavasti enemmän kuin uusia valmistuu. Lisäksi monet opettajankoulutuksen saavat näyttävät siirtyvän muihin tehtäviin. Tämän pitäisi havahduttaa parantamaan opettajan asemaa laajemminkin, aina työnohjauksesta täydennyskoulutukseen ja koulun sisällölliseen uudistamiseen. Peruskoulun oppilasmäärä kasvaa lähivuosina, ja myös lukion tuntekehyksen laajeneminen aiheuttaa lisää aineenopettajatarvetta, joten ilman lisätoimenpiteitä opettajapula vain kasvaa. Pätevyitysmiskoulutukseen hakeutumista on helpotettava lieventämällä nyt varsin tiukkoja ehtoja.

Arvoisa puhemies! Opetusministeriön hallinnonalan monien määrärahoitoiveiden joukosta haluaisin vielä korostaa ammatillisten oppilaitosten opettajien työelämään osallistumisen merkitystä ja sen mahdollistavan määrärahan korotustarvetta sekä oppilaitosten perustamiskustannusten rahoituksessa rakentamisaikaisen rahoituksen ensisijaisuutta jälkirahoitukseen verrattuna. Budjettiesityksen koulujen rakentamismäärärahat ovat juuri kohonneet rakentamiskustannukset huomioon ottaen täysin riittämättömiä.

Opetus- ja sivistystointa koskevista tulevaisuudensuunnitelmista huolestuttaa eniten tulossa oleva valtionosuusjärjestelmän uudistus. Opetustoimessa valtiosihteeri Hiltusen esitys merkitsisi rajua leikkausta: Valtionosuuden määrä alenisi 35 prosenttiin. Tämä malli ei ota huomioon kuntien erilaista koulutusrakennetta ja siirtää opetustoimen varoja kunnan muiden toimialojen ylläpitämiseen. Tällä mallilla uudistuspäätökset irroteetaan rahoituspäätöksestä, ja toteutuessaan se tulee merkitsemään koulutuksen tason laskua koko maassa. Toivottavasti tätä sinänsä tarpeellista uudistusta voidaan lähteä toteut-

tamaan opetusministeriössä kehitellyn tasapuolisemman mallin pohjalta.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ryyänen käsitteli puheenvuorossaan erittäin tärkeitä ja olennaisia asioita. Mielenkiintoista on kuitenkin havaita, että kaikki hänen käsittelemistään asioista eivät ole tulleet hyväksytyiksi myöskään oppositiopuolue keskustassa. Ne eivät sisälly esimerkiksi keskustan vastalauseeseen, esimerkiksi läänin taidetoukintia koskeva rahantarve.

Lähinnä pyysin tämän vastauspuheenvuoron sen vuoksi, että ed. Ryyänen puuttui, hyvin perustellen asian, oppilaiden koulukuljetuksiin, sekä ammatillisten oppilaitosten ja lukiodien oppilaiden viikonloppukuljetuksiin että toisaalta peruskoulun alaluokkalaisten koulukuljetuksiin. On todella niin, että esimerkiksi Kokkolan ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelee jopa Hämeestä saakka nuoria ja heille ei todellakaan löydy kovinkaan paljon mahdollisuuksia käydä viikonloppuisin kotonaan, ainakaan valtion tuen turvin. Monet näistä nuorista, jotka joutuvat hyvinkin kaukana omasta kotikunnastaan opiskelemaan, eivät välttämättä ole aina niin varakkaita, että he itse tai kodit voisivat viikonloppukäyntejä järjestää. Sen vuoksi olisi mielenkiintoista kuulla opetusministeriltä, millaiseen tarkeysjärjestykseen asioiden kehittäminen näiltä osin ollaan suunnittele-massa.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Sekä ed. Ryyänen että ed. Lahti-Nuuttila ovat ottaneet esille kysymyksen oppilaiden matkakustannuksista. Mitä tulee lukiolaisten ja muiden keskiasteen pitkämatkaisten oppilaiden koulunkäyntiin liittyviin viikonloppumatkoihin, budjetissahan on sitä varten 400 000 markan määräraha, joka koskee Lapin läänin kunnille annettavaa avustusta. Opetusministeriön käsityksen mukaan jatkossa pitää katsoa tätä kysymystä koko keskiasteen osalta, jolloin on kysymys varsin suuresta taloudellisesta tarpeesta. Ellei siihen ole mahdollisuutta, niin silloin pitää katsoa, miten askel askelelta voitaisiin edetä. Yhdyn siihen käsitykseen, että tämä asia olisi otettava ja on otettu sellaisten asioiden joukkoon, joihin on lähivuosien aikana pyrittävä puuttumaan.

Sama koskee peruskoululaisten matkakustannuskysymystä, sitä, että peruskoululaisten kuljetuksia koskeva viiden kilometrin matka laskettaisiin kolmeen kilometriin. Tämäkin on asia, joka sisältyy opetusministeriön asken laatimaan talous- ja toimintasuunnitelmaan seuraaville viidelle vuodelle. Tämä asia, kuten ensin mainittukin, jää viime kädessä riippumaan siitä, missä määrin pystymme irrottamaan uusia resursseja tälle sektorille. Epäilystä ei ole siitä, että opetusministeriössäkin nähdään, että on kysymys tärkeistä asioista.

Ed. Ryytänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuutilalle haluaisin vastata, että kaikki hyvät ja tärkeät asiat eivät varmasti voi sisältyä keskustan vastalauseeseen, koska sinne on valikoitava vain tärkeimmät. Mutta varmasti läänin taidetoimikuntien määrärahojen lisääminen on tullut hyvin usein esille keskustan edustajien puheenvuoroissa ja esityksissä, eli sitä on pidetty todella tärkeänä alueellisen kulttuurin kehittämisen kannalta.

Olen hyvin iloinen, että ministeri Taxell lupasi edetä näissä koulukyyditysasioissa, niin lukiolaisten kuin ammattikoululaisten viikonloppumatkojen korjaamisessa. Meillä on paljon toiveita ja paljon määrärahakohteita, mutta minusta on tärkeää korjata ensin selvästi väliinputoajien asema ennen kuin lähemme esimerkiksi opintososiaalisia ja muita etuja kehittämään edelleen.

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Opetusministeriön hallinnonala käyttää valtion budjetista lähes viidenneksen koko sen lopsummasta. Se on toiseksi suurin kaikista hallinnonaloista. Näin mitattuna se käyttää lähes 25 miljardia markkaa vuodessa. Tällä summalla siis hoidetaan valtion osuus koulutuksestamme, tutkimuksesta, kulttuurista ja niihin läheisesti liittyvistä ja eräistä muidenkin tämän hallinnonalan toiminnoista. Näitä aloja voidaan pitää kansan menestymisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeimpinä koko budjetissa ja koko julkisessa toiminnassa siltä kannalta katsellen, että juuri näistä riippuu kansalaisten ajatuksen ja ajattelun kehittäminen ymmärtämään kouluttaminen, uuden tiedon hankkiminen, sen siirtäminen osaamiseksi ja koko kansan henkisen perinteen luominen ja edistäminen. Itse asiassa

kaikki muut alat voivat kehittyä vain niissä raameissa, joita tämä toiminta sille kehitysedellytyksinä voi antaa.

Koulutusjärjestelmämme on toiminut suhteellisen hyvin. Meidän koulutusjärjestelmämme on pidettävä varsin korkealuokkaiseksi ja kansainvälisestikin ottaen vertailukelpoisuuden hyvin kestävä. Siinä on kuitenkin monenlaisia ongelmia, joista ehkä kaikkein merkittävin on voimavarojen huutava puute, jota koulutusjärjestelmä lähes kaikissa kohdissaan kokee. Me emme käytä riittävästi rahaa, jolla voitaisiin hankkia sitten niitä todellisia resursseja, tutkimukseen. Me emme käytä riittävästi voimavaroja, siis rahaa, korkeakouluopetukseen. Siellä on, niin kuin tämänkin keskustelun aikana on käynyt ilmi, opettajista ja avustavasta henkilökunnasta aivan valtava puute. Puutetta on sekä pienissä kehitysalueiden korkeakouluissa, joihin täällä on viitattu, että myös suuremmissa, jopa Helsingin yliopistossakin. Olin eräessä tilaisuudessa perehtymässä sen eräisiin laitoksiin ja sain kuulla, että siellä on vielä laitoksia, joilla on kyllä professori, mutta ei siihen liittyvää assistentturia tai muutamaakaan avustavaa henkilökuntaa. Tätä voidaan pitää jo suorastaan katastrofaalisena suurimmassa, vanhimmassa yliopistossamme.

Me emme myöskään ole onnistuneet ehkä kuitenkin koko tässä järjestelmässä parhaassa asemassa olevaa peruskoulua pitämään kaikilta osin sellaisena kuin sen tulisi. Sielläkin on valtavaa puutetta opettajista, on jopa resursseista, sellaisistakin resursseista kuin tuntikehys. Esimerkiksi kaikkein suurimmat peruskoulun yksiköt ovat todella huonossa tilanteessa tämän resurssin riittävyyden kannalta.

Tältä kannalta katsellen ja monelta muualtakin kannalta koulutusjärjestelmämme kaipa tässä vaiheessa kipeästi kohentamista, ja siinä on ainakin kolmen tyyppisiä kohentamistarpeita. On ensinnäkin aivan akuutteja, jotka vaativat kiireellisesti korjausta, sellaisia puutteita, jotka ovat syntyneet moninaisista syistä, joista jo mainitsin pätevien opettajien puutteen, johon täällä niin ikään on viitattu monellakin eri alalla. On jälkeensääneisyyttä, joka pitäisi nopeasti poistaa ja saattaa tämän puutteen vaivaamat toiminnot ajan tasalle. Sellaista on esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa keskiasteella. Sen linjajako ei enää vastaa elävän elämän tarpeita. Oppilaita ei

saada kaikille linjoille jne. On laitteistopulaa. On ongelmia opettajien ja käytännön elämän välisissä suhteissa jne. On perustavaa laatua olevaa uudistamistarvetta, joka on pidemmälle aikavälille lankeavaa 10—15 vuoden tähtäyksellä jne.

Siis meidän suhteellisen hyvin perusrungoltaan ja perustaltaan rakennettu koulujärjestelmämme on monenlaisen korjaamisen ja uudistamisen tarpeessa. Hallitukselle ja opetusministeriöllä onkin varsin runsaasti jo meneilläänkin toimenpiteitä, joilla näitä puutteita pyritään korjaamaan, ja on myös uudistushankkeita, jotka pyrkivät kehittämään koululaitostamme, ja näin juuri pitääkin olla. Näissä on kuitenkin eräs sellainen ongelma, johon haluan tässä painokkaasti viitata ja johon olen kuullut tämänkin illan keskustelun aikana ainakin ed. Lahti-Nuutilan kahteenkin kertaan viittaneen. Se on, että me emme ole saaneet tänne eduskuntaan yksittäisiä lakeja käsitellessämme, ennen niitä taikka niiden yhteydessä, riittävän ehyitä, tiettyjä alueita käsittäviä kokonaisvaltaisia suunnitelmia siitä, millä tavalla eri aloja on tarkoitus kehittää, uudistaa ja korjata. Kuitenkin me tarvitsemme juuri näitä kipeästi silloin, kun eduskunnan tehtävänä on säätää niitä kehittäviä tai korjaavia lakeja.

Meillä on meneillään opetusministeriöstä eri yhteyksissä saamiemme osatietojen perusteella peruskoulun uudistaminen tietyllä tavalla. Muun muassa puhutaan jopa sen sisällön uudistamisesta kokonaan uudenlaisen tiedon käsityksen käyttöönottamisesta, jota on pidettävä melkoisena uudistushankkeena. Kuitenkaan me emme tiedä, mitä se sisällönsä pitää, mitä se tarkoittaa, emmekä edes tiedä, mitä tuossa yhteydessä itse termillä tiedon käsitys tarkoitetaan. Meillä on meneillään keskiasteen uudistaminen monellakin tavalla, on korkeakoulujärjestelmän uudistaminen, hallinnon uudistaminen opetushallinnon alalla, valtionosuusjärjestelmän uudistaminen jne.

Näitä voidaan pitää todella valtavan suurina uudistamishankkeina aivan perustavaa laatua olevan yhteiskunnallisen toiminnan alueella ilman, että me eduskunnassa olemme saaneet oikeastaan mitään selvitystä näistä, puhumattakaan siitä että siltä osalta kuin ne ovat olleet tai niitä on pyritty tuomaan yhteiskunnassa ministeriön ulkopuolisen keskustelun alaisuuteen, niin parlamenttia ja

parlamentaarikkoja olisi otettu siihen mukaan. Siis eduskunta, jonka tulee säätää noita uudistuksia toteuttavia ja korjaavia lakeja, on joutunut olemaan koko lailla ulkona käydystä keskustelusta. On valitettavaa, että näin on, ja mielestäni se kertoo jotakin mahdollisesti koko hallituksen piirissä laajemminkin vallitsevasta asennoitumisesta eduskuntaan, mutta tässä asiassa nyt ainakin opetusministeriön tällä lohkolla valitsevasta jattelusta.

Tämän illan aikana käydyissä keskusteluissa olen huomannut, että vähän vastaavan tyyppisestä ongelmasta on puhuttu ainakin valtiovarainministeriön taholta ja on puhuttu myös eräällä tavalla perustuslakivaliokunnan taholta, tosin ei nyt aivan samassa merkityksessä.

Kun olemme näin todenneet hyvin monissa yhteyksissä, niin tämä johtikin sitten siihen, että erään opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvan lain käsittelyn yhteydessä eduskunta hyväksyi ponnien, jolla se velvoitti hallituksen antamaan koulutuspoliittisen selonteon ensi valtiopäivien alussa. Niin kuin ministeri Taxell täällä eräässä puheenvuorossaan viittasikin, hän on antanut alaiselleen ministeriölle tehtäväksi ryhtyä valmistelemaan tätä selontekoa, sellainen saadaan, ja sitä me todella odotamme. Ministeri Taxell äsken mainitsemani lakiehdotuksen ensimmäisen käsittelyn yhteydessä esitti harmistumisensa siitä, että eduskunta edellyttää selonteon antamista, ja hän sanoi, että jos sitä näin nopealla aikataululla edellytetään kuin ensi valtiopäivien alussa, niin ministeriöllä ei ole mitään uutta kerrottavaa.

Tästä huolimatta minä kuitenkin toivon, että näin ei olisi asianlaita, vaan että ministeriö todella valmistelee sellaisen selonteon, johon ymmärrän sisältyvän koulutusjärjestelmämme kehittämisen sekä rakenteiden että sisällön osalta, ja että opetusministeriö todella esittää riittävän hyvin jäsennellyn, varsin selkeän kokonaisuuden siitä, minkälaiseksi se noiden monien eri tahoilla kertomiensa uudistusvisioiden pohjalta suunnitelmaksi muut-
taen tarkoittaa meidän koulutusjärjestelmämme rakentuvan niiden yksittäisten lakiesitysten avulla, joita se lähitulevaisuudessa, ainakin nyt tämän eduskuntakauden aikana, aikoo eduskunnalle antaa hyväksyttäväksi.

Tämä on mielestäni kohtuullinen vaatimus tässä vaiheessa, ja silloin tarkoitan myös sitä,

että mielestäni eduskunta ei voi tyytyä siihen, että meille kerrotaan visioita, mikä merkitsee sitä, että ne ovat suurin piirtein vähän sinnepäin kerrottuja näköaloja siitä, mitä mahdollisesti tullaan yrittämään tai mitä mahdollisesti tullaan kokeilemaan tarkoituksena synnyttää jotakin, jossa käsitteet eivät ole täsmentyneet ja jonka sijoittuminen jo olemassa olevaan järjestelmään jää hyvin epäselväksi.

Voisin ottaa tästä esimerkiksi vaikkapa täällä jo esillä olleen ammattikorkeakoulujärjestelmän, jota omalta puoleltani olen tähän mennessä saamieni tietojen perusteella ainakin asettanut tukemaan. Se näyttää tuon vision perusteella sellaiselta, että sitä pitäisi ryhtyä kehittämään. Se kaipaa kuitenkin vielä tietoa siitä, mitä tuo järjestelmä sitten käytännön suunnitelmaksi laadittuna oikeastaan on; minkälainen on se korkeakoulu, joka ylemmän tason opistoista sitten muodostetaan; mikä on sen korkeakoulun sisältö, niin että sen katsotaan voivan olla korkeakoulu-nimikkeen ansaitseva; miten se määritellään; miten sitä mitataan; miten se ilmenetään; miten se kytketään olemassa oleviin tiedekorkeakouluihin; miten opettajankoulutus sitä varten järjestetään ja minkälaisia resursseja taloudellisesti se vaatii, miten se taloudellisesti ankkuroidaan siihen budjetariseen puitteistoon, joka ministeriöllä vuosittain on käytettävissä jne.

On mielestäni hyvin tärkeää, että kun selontekokeskustelu täällä on käyty ja toivon mukaan valiokunnan mietinnön pohjalta käsitelty, niin meillä on riittävän selkeä kuva siitä, minkälaista koulujärjestelmää me olemme tässä maassa tällä hetkellä kehittämässä.

Opetusministeri Taxell: Arvoisa puhemies! Visio ei ole suunnitelma, suunnitelma ei ole visio, mutta politiikassa tarvitaan sekä suunnitelmia että visioita. Jos hallitus tulee noudattamaan sitä, mitä opetusministeriö nyt suunnittelee, niin hallitus tulee opetusministeriön valmisteleman selonteon muodossa kertomaan sekä suunnitelmista että visioista. Ed. Pystyselle haluan sanoa, että aikaperspektiivihän on tässä hyvin tärkeä.

Minusta poliittisen päätöksentekijän vastuuta ei ole pelkästään olla tekemässä päätöksiä, vaan on yritettävä nähdä, mitkä päätökset tänään vaikuttavat tulevaisuuteen. Kun

on kysymys koulutuspolitiikasta ja koulutusjärjestelmästä, joka muuttuu hitaasti ja jota koskevat tänään tehtävät ratkaisut, laajat ratkaisut, tulevat vaikuttamaan vasta seuraavalla vuosituhatkannalla, niin on tärkeää pitää mielessä, että visio ei ole suunnitelma ja suunnitelma ei ole visio, vaan tarvitaan molempia. Sen vuoksi opetusministeriö tulee esittämään sekä visioita että suunnitelmia. Toivon, että sivistysvaliokuntakin tämän hyväksyy.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Siltä osin kuin ed. Pystynen käsitteli tuntikehysjärjestelmää haluaisin tässä yhteydessä kiinnittää kommentin omaisesti vielä tähän asiaan huomiota ja tuoda siihen lisäselvitystä.

Yleisesti ottaenhan tuo järjestelmä on hyvä, mutta siihen liittyy epäkohtia, ja ne koskevat erityisesti suuria yläasteita. Ne ovat väliinputoajia. Niitä ei ole paljon, mutta yksikin on liikaa. Se vaikuttaa ennen kaikkea siihen, että oppilaitosmaamme eri osissa olevissa peruskouluissa eivät ole alkuunkaan tasa-arvoisessa asemassa, sillä koulupiirijako vääristää kovasti tilannetta ja resurssit kohdistuvat eräissä tapauksissa erittäin epätasaisesti ja erittäin epäoikeudenmukaisesti. Tämän asian tilan korjaaminen ei edellyttäisi valtion budjettiin kovinkaan suurta menojen lisäämistä, mutta asianosaisille kunnille, jotka ovat väliinputoajakuntia tässä asiassa, tämän tilanteen korjaaminen olisi todella merkittävää luokkaa oleva asia. Toivon, että tämä tulisi jatkossa huomioonotetuksi ja että opetusministeri menestyisi neuvotteluissa myös valtiovarainministerin kanssa.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olemme arvatakseni täsmälleen yhtä mieltä ministeri Taxellin kanssa siitä, mitä hän korosti, että visiot eivät ole suunnitelmia ja päinvastoin. Jos olisin toista mieltä, en olisi pyytänyt, että niitä visioita muutettaisiin suunnitelmiksi sitten, kun selonteko annetaan.

Haluan vain vielä korostaa sitä, että aivan niin kuin ministeri Taxellkin viittasi, että aikajänne on tärkeä. Niin kuten totesin, tässä on kolmen eri asteen ongelmia eli nämä ajankohtaiset akuutit korjaustarpeet, jälkeensijäneisyyden poistaminen ja pidemmän aikavälin kehittämisohjelmat. Mikään kategoria

näistä ei saa jäädä toisen jalkoihin. On erittäin tärkeää, että näitä vision omaisia suuria suunnitelmia läpiajettaessa akuutit jälkeenjääneisyyden korjaamisongelmat eivät jää jalkoihin. Tässä mielessä minä toivon, että tämä suunnitelma sisältää myös eri aikajänteiset toimenpiteet synkronisoituna keskenään.

Opetusministeri Taxell: Herra puhemies! Jos visio on muutettavissa suunnitelmaksi välittömästi ja lyhyellä aikavälillä, se ei enää ole visio.

Mutta pyysin, herra puhemies, puheenvuoron vastatakseni siihen, mitä ed. Saarinen kysyi tuntikehysjärjestelmästä. Voin sanoa, että ed. Saarinen kysymyksellään täsmensi sen väitteen, mikä sisältyi ed. Pystysen puheenvuoroon, ja sanoisin, että se oli hyvin tärkeä täsmennys, koska peruskoulun osalta nimenomaan on niin, että ala-asteella tunti-kehys on jo suurin piirtein sellainen, mitä se voi olla tällaisessa kehitystilanteessa, yläasteella se on hyvä, mutta todella suurilla eli yli viisisarjaisilla yläasteilla tunti-kehys on järjestelmästä johtuen niukka. Siinä on, kuten ed. Saarinen totesi, parantamisen varaa. Tänäpä on minulle jätetty työryhmän mietintö, jossa esitetään tunti-kehysjärjestelmään joitakin muutoksia mm. siinä suhteessa kuin ed. Saarinen vastauspuheenvuorossaan esitti. Minäkin toivon, että tässä suhteessa voidaan edetä.

Yleissivistävän koulun puolella on toki todettava, että lukion tunti-kehyskässä on ollut puutteita. Niitä on osin edelleen, mutta eduskunnan tekemä lukiolain muutos tulee parantamaan tilannetta. Mutta jos tulevaisuudessa pystytään lisäämään tunti-kehysresursseja, niin luulisin tämän ongelman lisäksi, minkä ed. Saarinen mainitsi, että nimenomaan lukiot olisivat silloin vuorossa.

Ed. Uosukainen: Herra puhemies! Minulla on visio. 1990-luku on oleva kulttuurin ja koulutuksen vuosikymmen. Syksyllä mm. John Naisbit, arvostettu futurologi ja megatrendien esittäjä Yhdysvalloista, esitti saman vision omasta maastaan käsin ja kokemuk-sillaankin asiaa perustellen. Vakaa käsityk-seni on, että 29 pääluokkaan, siis koulutuk-seen, tutkimukseen, tieteisiin, taiteisiin, yleensä kulttuuriin, liikuntakulttuuri mukaan lukien, on sijoitettava merkittävästi, rajusti

nykyistä enemmän rahaa. Tavallinen pikku-nosto ei riitä. Minä toivotan arvoisille ope-tusministereille voimaa taistella tämän sum-man kartuttamiseksi vuosi vuodelta ja tule-vina vuosina, sillä muuten etevimmät äänes-tävät jaloillaan ja lähtevät maasta. Tähän sektoriin on sijoitettava. Se vähentää merkit-tävästi sosiaalisektorin tarpeita. Koulutus- ja kulttuuripolitiikka ei ole sosiaalipolitiikkaa, vaikka joskus siltä kuulostaa.

Herra puhemies! Puhujalistan tässä vai-heessa haluan lyhyesti ottaa esille vain muu-taman sivistysbudjetin kohdan ja talousar-vioehdotukseen valtiovarainvaliokunnassa tehdyn tarkistuksen.

Kuten muistettaneen, teatterimaailma odotti hartaasti teatterilakia jo ensi vuodeksi. Tämä toive ei toteutunut. Vuoden 1990 ta-lousarvioehdotuksessa kuitenkin on tärkeä lausuma, joka sisältyy menokohdan 29.90 selvitysosaan. Sen mukaan tarkoituksena on saattaa teattereiden toiminta lakisääteisen valtionavun piiriin vuonna 1991, jolloin voi-daan ottaa huomioon yleisen valtionosu-u-suudistuksen periaatteet ja taloudelliset vai-kutukset. Tämän lausuman toteutumista on aiheellista seurata. Uskon ja toivon, että teatterilain toteuttamiseen tarvittavat varat sisällytetään suunnitellulla tavalla seuraavak-si käsiimme tulevaan talousarvioehdotuk-seen.

Myös viestintäkulttuuritoimikunta on esit-tänyt vaateliaita mutta perusteltuja toiveita uusista vuosittaisista resursseista. Asiaahan ed. Donner esitteli perusteellisesti. Vuoden 1990 talousarvioehdotus ei siis täysin näihin huutoihin vastaa, mutta lisämäärärahaa elo-kuva-alalle jo nyt on myönnetty. Haluankin kiinnittää vuoden 1991 talousarvioehdotuk-sen laatijoiden huomion lausumaan, joka myös on käsiteltävänä olevassa budjettikir-jassa. Sen mukaan tarkoituksena on lisätä ja tehostaa kotimaista elokuva-, televisio- ja videotuotantoa ja jakelua. Tukitoiminta on tarkoitus järjestää pääosin muodostamalla Suomen elokuvasäätiöstä elokuva-, televisio- ja videotuotantoa ja jakelua tukeva ja edis-tävä organisaatio. Tämä suunnitelmakin vaa-tii varoja. Viestintäkulttuuritoimikunnan e-hdotukset on aihetta ottaa vakavasti huo-mioon, mutta oikeassa mielestäni oli minis-teri Taxell todetessaan tässä taannoin, että henkiset, luovat resurssit ovat kaikkein tär-keimpiä.

Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunta on toiminut utterasti ja näkemyksellisesti tehdessään pienehköjä määrärahatarkistuksia ja lisäyksiä budjettiehdotukseen. Suotavaa toki olisi että jokavuotiset toistuvat anomukset jatkuvaa, suunnitelmallista ja tuloksellista kulttuurityötä tekevien sivistysliittojen, kuten esimerkiksi Porvarillisen Kulttuurityön Liiton, toimintaa varten voisivat jäädä sikseen, niin että nämä määrärahat maksettaisiin omalta momentilta ilman todellakin toistuvaa anomista.

Erityistä iloa minulle ovat tuottaneet karjalaisen kulttuurin tallentamiseen, tutkimiseen ja esittämiseen suunnatut määrärahatarkistukset. Juuri nyt, ensimmäisen evakkoon lähdön 50-vuotismuistovuonna, ja sen jälkeen on aihetta tallentaa vielä joukossamme elävien siirtokarjalaisten tiedot, taidot, tavat ja ideat eli sanalla sanoen kulttuuri. Samaten erilaiset kulttuuriteokset tarvitsevat rahoittajansa, ja on erittäin myönteistä, että Evakkoopperan ja Raivaajaepoksen esittämiseen ehdotetaan suunnattavaksi rahaa. Samaten eteläkarjalaisen nuorisoseuratyön 100-vuotishistorian kirjoittaminen saa tarpeellisen lisätuen käsiteltävänä olevan ehdotuksen myötä.

Suomalaisen kulttuurin eri alakulttuureihin on täällä viitattu mm. puheen saamelaiskulttuurista. Minä haluan muistuttaa karjalaisen kulttuurin merkityksestä ja kiittää niistä tarkistuksista edellyttäen, että vielä nuija kopahtaa.

Valtiovarainvaliokunta on suuntautunut tulevaisuuteen esittämällä myönnettäväksi määrärahan myös Kansainvälisen Semiotiikan Instituutin toiminnan tukemiseen. Semiotiikkaseminaari on jo useana vuonna koonnut tämän taiteiden ja tieteiden välisen tieteenalan tutkijat Suomeen ja Imatralle. Vasta perustettu Kansainvälinen Semiotiikan Instituutti pitää kotipaikkanaan Imatraa, mutta sen toiminta ulottuu kaikkialle maailmaan. Instituutin toiminnan tehostamiseen myönnetty varat avaavat uusia mahdollisuuksia ja toivottavasti myös vakinaistavat toimintaa.

Muun muassa Suomen asema idän ja lännen kulttuurin rajamaana on tuonut ulkomaisia tutkijoita niin Yhdysvalloista kuin Neuvostoliitosta ja eri puolilta muuta Eurooppaa pohtimaan semiotiikan teoriaa ja käytäntöä, olipa kyseessä kirjallisuuden, rakennustaiteen, näyttelijäntyön, musiikin tai

minkä muun alan tahansa semiotiikka. Poliitiikan semiotiikkaa eli oppia politiikan merkeistä olisi ehdottomasti aiheellista ja myös kiinnostavaa tutkia. Kenties myönnettäväksi suunnitellun määrärahan turvin tällaisiakin hankkeita viriää.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä on antanut hyvin suuren arvon koulutukselle ja tutkimukselle, kun puhutaan valtakunnan tasapuolisesta kehittämisestä. Näille käsityksille olemme saaneet laajaa kannatusta. Vaikkakin on huomattava, että koulutuksen ja tutkimuksen kehitysvaikutus toteutuu pitkällä jäniteellä, tulee tätä suuntausta pitää ainoana kestäväenä suuntana.

Ongelmaksi on käynyt ja näyttää jäävän tässäkin budjettiesityksessä, että uusien yliopistojen kehittäminen ei etene maassamme tarpeeksi ripeästi. Tähän seikkaan on kiinnittänyt huomiota myös valtiovarainvaliokunta, joka mietinnössään lausuu seuraavan ponnen: "Valiokunta on saamansa selvityksen perusteella todennut, että korkeakoulut eivät ole virkojen osalta perusvoimavarojen suhteen yhdenvertaisessa asemassa. Valiokunta edellyttää, että korkeakoulujen kehittämismahdollisuudet tältä osin turvataan ja että kiinnitetään erityisesti huomiota tuntiopetuksen vakinaistamisessa esiintyvien epäkohtien korjaamiseen."

Tämä on mielestäni osuvasti sanottu, ja toivottavasti tämä velvoittaa opetusministeriötä jatkossa korjaamaan mainitun epäkohdan. Talousvaikutuksiltaan ratkaisu ei voi olla ylivoimainen, sillä esimerkiksi Kuopion yliopiston tuntiopettajien kahdeksan viran vakinaistaminen, joka tunnettiin yliopistossa aivan välttämättömäksi, olisi tiennyt vain 80 000 markan lisää vuoden 1990 budjetissa. Kun opetus todennäköisesti olisi jänitevoitynyt merkittävästi, ei uhrausta voi pitää merkittävänä. Ei lienekään sellaista viisautta, joka estäisi jatkossa tekoihin ryhtymistä.

Se, että ed. Törnqvist puheenvuorossaan kertoi, että kehitysalueitten kansanedustajat olisivat tässä asiassa jotenkin sekoilleet ja menettäneet 20 viran vakinaistamisen, tuntuu aika pelkistetyltä, kun hän syytti siitä pelkästään keskustan kansanedustajia ja mainitsi, että kaksi kansanedustajaa olisi saanut aikaan sen, että tämä paketti hajotettiin. Tätä selitystä sopii varmasti epäillä.

Herra puhemies! Aivan muutama sana ammattikorkeakouluista. Kun kuuntelin tämän pääluokan alkuosan keskustelua kyseisestä aiheesta, minulle ei oikein selvinnyt, mitä tässä asiassa Suomessa konkreettisesti tahdotaan. Keskustelun olisikin jatkossa tiivistyttävä, että esimerkiksi maakunnissa tiedettäisiin, mikä tulee olemaan mahdollista ja mikä ei, kun puhutaan ammatillisen koulutuksen tason nostamisesta korkeakoulutasoiseksi.

Elämme todellakin tilanteessa, johon ed. Pulliainen ehkä karrikoidusti viittasi, että ammatillista korkeakoulua hakee jokainen pitäjä. Hän taisi mainita siinä yhteydessä Siilinjärven Pöljän, vauraan ja elinvoimaisen kylän Pohjois-Savossa, jossa kyllä löytyy nokkeluutta tällaiseenkin hakemukseen. Tämä nokkeluus on konkretisoitunut Kuopion läänissä siten, että Kuopion korkeakoulu ja sittemmin yliopisto perustettiin, ja nyt tätä älymystöä on Siilinjärven pitäjässä varmaan satamäärin.

Kotiläänissäni Kuopiossa on, kuten uskon muuallakin Suomessa tapahtuneen, pohdittu runsaasti, minkä tulisi olla asiassa etenemistien. Tämä on aiheuttanut jonkin verran hoiperteluakin jopa siten, että Kuopiostakin lienee kolme erillistä hakemusta ammatilliseen korkeakoulukokeiluun. Kun tarkemmin tätä asiaa selviteltiin Pohjois-Suomen maakuntaliitossa, todettiin, että tarvittaessa kaikki kolme hakemusta voidaan yhdentää yhdeksi ja samaksi ammatillisen korkeakoulun kokeiluhankkeeksi. Toivottavasti pääsemme pian tähän kokeiluun mukaan, sillä odotukset mainitulta koulutukselta ovat suuret myös elinkeinoelämän kannalta. Siellä nähdään, että kehittymisnäköymät ovat paljolti riippuvaisia juuri koulutuksesta.

Herra puhemies! Vuosi sitten puhuin ortodoksisesta teologikoulutuksesta ja esitin silloinkin ministeri Taxellille toiveen, että tässä asiassa pääsisimme eteenpäin, mutta joudun palaamaan tähän asiaan nyt uudelleen. Palaan senkin vuoksi, että Suomen ortodoksisen arkkipiispakunnan 14. varsinainen kirkolliskokous on käsitellyt samaa asiaa loka-kuussa 1989 ja kääntynyt valtiovallan puoleen hyvin vakavassa mielessä.

Kirkolliskokous totesi, että teologikoulutukseen sen alkaessa 1988 Joensuussa asetettiin suuria toiveita. Tämä siirtyminen pappis-seminaaritoiminnasta yliopistotoiminnaksi ei

suinkaan ollut kivuton eikä ollut paikkakunnan siirtokaan, ja siihen liittyi eräitä reuna-ehdoja. Näitä reunaehdoja ei lupauksista huolimatta ole pystytty täyttämään. Resurssikehitys sekä virkojen että rakennuksien osalta on ollut epätydyttävää.

Ensin muuta sana viroista. Suunnitelmissahan lähdettiin liikkeelle siitä, että Joensuun yliopistossa teologikoulutuksessa olisi käytettävissä 11 opettajan virkaa. Tässä vaiheessa kuitenkin niitä on vain 4, joista 2 pappis-seminaarista siirrettyä virkaa ja 1 uusi virka, joka perustettiin yliopiston yhteyteen, ja näin näyttää olevan myös neljän viran osalta. Tarvittavia virkoja ei ole nyt myöskään vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesityksessä, ja siitä on seurauksena useitakin ongelmia.

On todettava, että tieteellinen opetus, tutkimus ja tutkimuksen ohjaus eivät täysipainoisesti näillä virkamäärillä toteudu. Edelleenkin orastava ortodoksisen papiston täydennyskoulutustarve ei saa vastausta. Tähän koulutusputkeen on ilmoittautunut 40 opiskelijaa. Lisäksi kirkkomusiikin opetus hoidetaan täysin tilapäisin voimin, ja kokonaisuudessaan opetuspuolella tilanne nähdään kestämättömänä.

Rakennuspuolella kaikkein kiireellisimpänä ja välttämättömimpänä nähdään seminaarin rakentamistarve. Seminaarin rakentaminen liittyy koulutuksen erityispiirteisiin, koska koulutus ei voi tapahtua miten tahansa. Vanha perinne, sisäoppilaitostyyppinen koulutus, voidaan toteuttaa vain omassa rakennuksessaan. Lisäksi on teologian laitoksen rakentamistarve. Sitä on toivottu Joensuun yliopiston viidennen rakennusvaiheen toteutuksen yhteyteen.

Onkin todettava tässä vaiheessa, että ortodoksinen seminaari on laitoksena perustettu, mutta rakennuksena sitä ei ole voitu perustaa, ja asia näyttää jatkuvasti lykkääntyvän. Valtion tulo- ja menoarvioesityksessä ei vuodelle 1990 ole varattu määrärahaa edes suunnittelun jatkamiseen.

Herra puhemies! Kun ministeri Taxell on paikan päällä, esitän jälleen kainon toivomuksen, että tämä hanke voitaisiin toteuttaa ja ne lupaukset, jotka 1980-luvun puolivälissä annettiin kirkkokunnalle, näin tulisivat toteutetuiksi.

Opetusministeri Taxell: Herra puhemies! Asiasta keskusteltiin yhtä asiallisessa

sävyssä kuin nytkin edustajan kanssa viime vuonna.

Minulla ehkä ei ole kuitenkaan siinä suhteessa aivan samanlaista käsitystä, että olisi kysymys lupauksista, joita olisi rikottu, vaan kysymys on lähinnä siitä, missä aikataulussa pystytään saavuttamaan ne tavoitteet, jotka on asetettu silloin, kun kyseessä olevaan koulutukseen on lähdetty. Nyt tämä koulutus on osa Joensuun yliopiston koulutusta. Paitsi että se saa tietynlaista vakavuutta, se tavallaan kilpailee muiden resurssien kanssa. Tosin Joensuun yliopisto — eikä aivan syyttä — sanoo, että nämä asiat on hoidettava eri tavalla, mihin on myös osin pyritty. Varmasti jatkossa tulee uusia virkoja, mutta missä tahdissa, sitä on tässä vaiheessa vähän vaikea sanoa. Uskon kuitenkin, ettei ole liioiteltua väittää, että koulutus on lähtenyt varsin hyvin liikkeelle, ja alussahan tarvitaankin vähemmän opettajia. Käynnistämistä vaikeuksia on kiellä. Niin on kuitenkin monella sektorilla, mutta varmasti on hyvä, että asiaa tarkastellaan, ja olen myös valmis keskustelemaan ortodoksisen kirkkokunnan kanssa asiasta, sikäli kuin tällaista tarvetta ilmenee.

Seminaarirakennusta koskien joudun vielä enemmän palaamaan siihen, minkä mainitsin viime vuoden keskustelussa, että opetushallinnon puolella rakentamismäärärahat ovat pysyneet suurin piirtein entisellä tasolla suhteellisesti samalla, kun kustannukset tällä sektorilla ovat voimakkaasti nousseet. Minä puolustan korkeakoululaitoksen osalta tätä linjaa, koska se on merkinnyt, että tutkimukseen on voitu panostaa. Mutta tämä merkitsee, että hankkeet valmistuvat jonkin verran hitaammassa tahdissa kuin alun perin on suunniteltu. Tämän vuoden budjetissahan suunnittelumääräraha on olemassa. Ensi vuoden budjettiin ei ole sisällytetty uutta määrärahaa, mihin edustaja aivan oikein viittasi. Mutta toivon, että tämänkin määrärahan turvin päästään nyt liikkeelle niin, että tämä asia voitaisiin viedä ratkaisuun. On todettava, että on kysymys suhteellisen harvasta opiskelijasta ja hanke on suhteellisen kallis. Mutta se ei luonnollisesti merkitse, että sitä ei pitäisi toteuttaa, erityisesti, kun on uskonnollisesta yhdyskunnasta kysymys, joka edustaa myös, jos sellaista sanontaa voi käyttää, vähemmistökulttuuriarvoja, joita minusta suomalaisen yhteiskunnan pitää ottaa huomioon myös budjetoinnissa.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Taxell sanoi, että opiskelijoiden määrä kyseisessä teologian laitoksessa on pieni, on myönnettävä, että se on ollut sitä tähän saakka, mutta opiskelijoiden määrä näiden näkymien mukaan on lisääntymässä hyvää vauhtia, tällä kertaa kaksinkertaistumassa, ja ehkä kehitys tulee olemaan samaa rataa.

Haluan kiittää ministeri Taxellia asiallisesta vastauksesta, ja varmasti kirkkokunta ymmärtää vaikeudet eikä syytä valtiovaltaa mistään lupauksien syömisestä. Kuitenkin, kun kirkolliskokous tähän kysymykseen puuttuu, ymmärtäisin, että tämä on ymmärretty siellä suunnassa hyvin vakavana ja suurena ongelmana. Sen vuoksi halusin käyttää tänäkin iltana asiasta puheenvuoron.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Ensin haluan kiittää molempia ministereitä, että he ovat paikalla, ja sen vuoksi pyrin itsekin puhumaan varsin lyhyesti ja järkevöittämään keskustelua sillä tavalla.

Vuosikymmenen alun keskustelua kulttuuri- ja vapaa-aikatoiminnan valtionrahoituksesta hallitsee todennäköisesti yksi ylitse muiden oleva suuri kysymys: Miten oopperatalon rakentaminen sekä sen tulevat käyttökulut katetaan? Talon käyttökustannukset tulevat kaksinkertaistumaan nykyiseen oopperaan verrattuna. Ministeri Kasurinen ennakoi käyttökustannusten nousevan herkästi yli 10 miljoonaan markkaan vuotta kohden. Huomion arvoista on se, että kymmenkertaistuvan henkilöstön kustannusvaikutus näkyy lähes täysimääräisesti jo vuonna 1991, vuotta ennen oopperan valmistumista. Kysynkin asiasta, jonka taustan ministeri varmasti varsin hyvin tuntee, joten minun sitä ei tarvitse selittää. Mikä on se suunnitelma, ei visio, miten oopperan käyttökustannukset tullaan 1990-luvulla rahoittamaan?

Ministeri Kasurinen: Arvoisa puhemies! Meillä opetusministeriössä on istunut työryhmä, joka on omalta osaltaan selvittellyt oopperan käyttökustannuksiin varautumista. Myös saman kierroksen yhteydessä on käyty neuvottelut pääkaupunkiseudun kuntien kanssa siitä, millä tavoin ne voivat olla mukana. Tässä yhteydessä tietysti oma käsitykseni on se, että jos puhutaan yleisistä budjettivaroista tai Veikkauksen tuottoon

sidotuista varoista, niin jos päädytään pelkästään Veikkauksen tuoton varaan, se merkitsee selvästi uhkaa muulle taiteen rahoitukselle. Näin ollen tässä yhteydessä voin todeta, että meidän pyrkimyksenämme on hoitaa oopperan käyttökustannukset niin, että sidonnaisuus ei tulisi tällä tavoin, kuin sitä ehkä jossakin vaiheessa on ajateltu, eli täytyy tehdä selvä rahoitusratkaisu siitä mallista, jolla oopperan käyttökustannukset rahoitetaan.

Tässä yhteydessä, herra puhemies, minä omalta puoleltani kiitän vilkkaasta kulttuuri- ja koulutuspoliittisesta keskustelusta ja totean, että varmasti meillä kevätkaudella on mahdollisuus palata syvemmin molempiin aiheisiin ja ennen kaikkea puhua myös koulutuspolitiikasta annettavan selonteon yhteydessä niin, että on enemmän aikaa paneutua kuin on mahdollista näin budjetin yhteydessä.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Ministerin vastaukseen aivan lyhyet kommentit. Uskon, että pääkaupunkiseudun kunnat varmasti keskustelevat keskenään niistä mahdollisuuksista, jotka oopperataloon liittyvät, mutta näillä näkymin näyttää siltä, että pääkaupunkiseudun kunnat pitävät, niin kuin onkin, oopperataloa valtakunnallisena hankkeena eivätkä kovin voimallisesti lähde tukemaan tätä hanketta.

Sen lisäksi, aivan niin kuin ministeri vastasi, on oikein, että käyttökustannukset pyrittäisiin sijoittamaan yleisiin budjettivaroihin, mutta sitä taustaa vasten tuntuu kovin merkilliseltä se, että liikunnan mitään selvästi yleisiin budjettivaroihin liittyviä hankkeita ei millään voida siirtää yleisiin budjettivaroihin.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Kun oopperan kustannukset tulevat nousemaan ehkä vieläkin enemmän kuin ed. Rauramo totesi — 150 miljoonaa markkaa ehkä ei todennäköisimmin riitäkään — ja kun aivan oikein Veikkauksen tuoton varaan ei voi rakentaa, koska silloin muu kulttuuritoiminta ja erityisesti muu taiteen tukeminen kärsisi aivan ratkaisevasti, yksi vaihtoehto tässä varmasti olisi sen lisäksi, että enenevässä määrin otetaan budjettiin oopperan käyttökustannuksia, myös ryhtyä käymään pääkaupunkiseudun kuntien kanssa keskustelua siitä, josko nämä voisivat

tulla nykyistä suuremmalla summalla oopperan ylläpitokustannuksiin mukaan.

Tämä olisi varmasti sen takia perusteltua, että vaikka ooppera onkin valtakunnallinen kulttuurilaitos, joka tapauksessa pääkaupunkiseudun ihmiset sitä varmasti eniten tulevat käyttämään. Minä olisinkin halunnut tiedustella: Onko ministeriössä pohdittu sitä, että pääkaupunkiseudun kuntien kanssa voitaisiin neuvotella suuremmasta summasta kuin aikanaan eli 15 prosentista? Voidaanko sitä ajatella korotettavaksi, mikä olisi varmasti perusteltua?

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Kun puhutaan siitä, että pääkaupunkiseutukuntien ihmiset tulevat oopperaa käyttämään, toki näin on varmasti varsin mittavassa laajuudessa, mutta tietooni on tullut, että myös harkitaan sellaisia toimenpiteitä, joilla oopperan lippujen hintoja tullaan korottamaan melkoisesti, joten pääkaupunkiseudun ihmiset myös omalta osaltaan sitä rahoittavat ilman, että siinä olisi kunnan tukea kovasti mukana.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 30

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Metsäntutkimuslaitos kuuluu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan, ja kun olen erittäin huolissani Suomen metsäntutkimuksen nykytilanteesta, katson aiheelliseksi käyttää asiasta lyhyehkön puheenvuoron.

Suomessa harjoitetaan aktiivista metsiä kohdistuvaa tutkimusta kolmessa yliopistossa eli Helsingin yliopistossa, Joensuun yliopistossa ja Oulun yliopistossa ja lisäksi soveltavaa tutkimusta jossakin määrin myös Turun yliopistossa ja sen Kevon asemalla, jolla viimeksi mainitulla tutkimuskohteena on Lapin tunturikoivu. Tämän lisäksi tutkimuspaikkana on luonnollisesti Metsäntutkimuslaitos.

Metsäntutkimuslaitos on ollut Suomen tutkimuksen historiassa ehkä ainoalaatuisen mielenkiinnon kohteena pari viime vuotta siellä esiintyneiden ilmiöiden vuoksi. Kun lähdetään arvioimaan jonkin alan tutkimuksen tilaa, on toki lähtökohdaksi aina todettava, että tieteellinen, kriittinen lähestymistapa on ainoa oikea. Siitä ei päästä mihinkään. Se on ehdoton vaatimus. Se, joka siitä lipsuu, lipsuu pahasti ja vääraan suuntaan. Mutta samaan hengenvetoon on todettava, että pitää omata myös kyky osallistua tieteelliseen keskusteluun siihen kuuluvalla tavalla ja arvokkuudella.

Otan Metsäntutkimuslaitoksen lähihistoriasta pari esimerkkiä, jotka osoittavat mielestäni selvästi sen, että Metsäntutkimuslaitoksessa on jotakin perustavaa laatua olevalla tavalla pielessä. Ensimmäinen kommentoimiseni kohde on metsien tilaa koskeva tutkimus, ja toinen käsittelee jatkuvan kasvuksen menetelmän tutkimusohjelmaa.

Ensiksi metsien tilaa koskevasta tutkimustyöstä: Olin kevättälvellä 1988 kuuntelemassa Metsäntutkimuslaitoksen silloisen ylijohdajan Aarne Nyyssösen pitkää esitelmää Suomen metsien tilasta ja tutkimuksessa esille tulleista näkökohdista. Silloin ylijohdaja Nyyssönen todisti monisanaisesti lukemattomien kalvojen ja diojen avulla, että Suomen metsien tila on hyvä. Ainoastaan sääolosuhteet olivat aiheuttaneet kuulemma jotakin pientä hämminkiä, joka oli hyvin ohimenevää. Mitään rakenteellista sairastumiseen viittaavaa oiretta Suomen metsistä ei ollut havaittavissa. Tämä siis kevättälvellä 1988.

Paikalla oli myös metsähallituksen pääjohtaja Jaakko Piironen, joka kuin enkelikuorona todisti taustalla täsmälleen tuota samaa. Nämä esitykset kuultuaan tasavallan presidentti kysyi, voiko tästä siis tehdä sen johtopäätöksen, että mitään hämminkiä ei ole. Vastaus oli asianomaiselta esitelmäitsijätholalta, että mitään hämminkiä ei ole, johon presidentti vastasi: "No niin, siis puolentoista kahden vuoden kuluttua voimme todeta, että tällainen metsien tilaa koskeva keskustelu on loppuun käyty ja kaikki on kunnossa." Tähän vastasi pääjohtaja Piironen ylijohdajan säestämänä, että näin on.

Sitten tultiin tämän vuoden keskusteluun. Metsäntutkimuslaitos havaitsikin sen, minkä meistä jokainen oli havainnut jo paljon aikaisemmin: Suomen metsät sairastavat

alueellisesti erilaajuisessa määrin, mutta sairastavat kuitenkin. Metsäntutkimuslaitoksen omat tutkimukset nyt osoittivat, että har-suuntumisilmiö on hyvää vauhtia etenemässä, havainto, jonka me muut olimme tehneet hyvän aikaa aikaisemmin. Varsin moni metsissä liikkuva otti minuunkin yhteyttä ja ihmetteli, kuinka voi olla mahdollista, että metsäntutkijat eivät tätä ole havainneet, kun me tavalliset metsässä palloilijat olemme tuon havainnon tehneet.

Tähän liittyy hyvin merkittävä syvälinen näkökohta lähestymistavassa, ja se on se, millä tavalla ilmiöitä lähestytään. Akateemikko Oiva Ketonen piti yksitoista ja puoli kuukautta sitten radiossa loistavan esitelmän samasta aiheesta ja sanoi siinä suurin piirtein, vapaasti siteeraten näin, että "ei metsän tutkimuksessa pidä lähteä sellaisella odotuksella liikkeelle, että pitää nähdä, että metsä kuoli, se on äärimmäisen väärä lähestymistapa". Hän jatkoi, että "viitteenä jo riittää se, että Keski-Euroopassa metsät ovat kuolleet eräillä alueilla". Tämä kuvaa jotakin sellaista, mitä minä en ymmärrä Metsäntutkimuslaitoksen käyttäytymisessä lainkaan. Mikä on se taho taikka mikä on se ajatusmalli, joka jollakin tavalla vaatii todistamaan sitä, että mitään ongelmia metsissämme ei ole. Siis jossakin on jotakin mätää, johon minä en pysty kylläkään minkäänlais-ta vastausta antamaan.

Otan kuitenkin rinnalle esimerkin Saksan liittotasavallasta. 1970-luvun alkupuolella Saksan liittotasavallan liittopäivillä muuan kansanedustaja esitelmöi sikäläisestä metsäntutkimuksesta, jossa todettiin, että oireet metsissä siellä ovat sellaiset, että on odotettavissa metsien vakava sairastuminen. Siihen ilmoitukseen ei kiinnitetty sen enempää huomiota. Kun tultiin tälle vuosikymmenelle ja metsien kuolemat olivat tosiasia, samasta puhujapöytästä moitittiin sitä, että tutkijat eivät olleet varoittaneet. Valpas tietopalvelun henkilö ilmoitti, että olihan tästä jo 70-luvun alkupuolella puhetta, te ette vain uskoneet sitä, mitä sanottiin. Tämä historia on Suomessa tiedossa. Sekin jo riittäisi pohdiskelutamaan asiaa kansainvälisen esimerkin valossa.

Otan, arvoisa puhemies, toisen esimerkin. Se on viime päivinä eduskunnassakin paljon puhuttanut tutkimushanke jatkuvan kasvuksen menetelmän tutkimisesta. Siinä on

kysymys siitä, onko metsien yksirakenteisuus vai erirakenteisuus kannatettavampi metsänhoidon menetelmä. Perusasetelma on aika selvä. Tietty taho asettaa selvän tutkimusodotuksen, joka on, että jatkuvan kasvatuksen menetelmällä puun tuotto metsälössä on noin 40 prosenttia alhaisempi kuin perinteisellä tehometsätaloudella tuotettuna.

Nämä ovat ymmärtääkseni varsin helposti tutkittavissa. Siinä ei paljon tilastotiedettäkään tarvita. Kysymys on vain siitä, onko tuo 40 prosentin ero löydettävissä vai ei. Asiaa voidaan toki tutkia myös sillä tavoin kuin metsäntutkimuksessa on perinteisesti tutkittu eli varianssianalyysin avulla, joka tarkoittaa sitä, että tutkitaan ryhmien välistä ja ryhmien sisäistä vaihtelua, joka edellyttää sitä, että vertailuryhmät ovat homogeenisia ryhmänä niin, että tuo vertailtavuus on saavutettu. Juuri tästä on viime aikoina paljon keskusteltu, onko asian laita näin.

Olennaista onkin se, että normaali tieteellinen keskustelu menee niin, että käydään menetelmästä seikkaperäinen keskustelu ja tutkija, joka on oikealla tutkijan asenteella varustettu, tekee siitä johtopäätökset, jos aiheellista on ja tarkistaa menetelmänsä. Kävimme kollegaprofessori Reijo Wileniuksen kanssa läpi Suomen ja vähän maailmankin tutkimuksen historiaa ja etsimme sellaista analogista tilannetta, jossa olisi tällaisen keskustelun tiimellyksessä erotettu jokin tutkimusryhmä tekemästä tutkimustyötään, emmekä löytäneet mitään vastaavaa, ainuttakaan vastaavaa esimerkkiä.

Metsäntutkimuslaitoksen nykyjohton menettely, jossa professori Erkki Lähteen tutkimusryhmä pullautettiin ulos projektistaan ja otettiin toiset tutkijat tilalle, on ehkä tutkimuksen historiassa ainoalaatuinen tapahtuma. Tässä yhteydessä myös kielenkäyttö, johon varsin moni kansanedustajakin on päässyt tutustumaan, on ollut sellaista, joka on muutenkin joskus hyvin räväkässä tiedeyhteisössä, sielläkin, ainoalaatuista ja kuvaa sitä, että jotakin perustavaa laatua olevalla tavalla on pielessä.

Arvoisa puhemies! Olen lukenut kaikki ne asiakirjat, jotka olen voinut vain saada käsiini tästä jatkuvan kasvatuksen tutkimushankkeesta, vertaillut eri asiakirjoja keskenään ja päätenyt siihen ainoaan mielestäni oikeaan johtopäätökseen, että professori Erkki Lähteen tutkimus-ryhmälle pitäisi pa-

lauttaa mahdollisuus jatkaa tutkimustaan ja että hankkeelle olisi eduksi, jos sillä olisi erillinen johtoryhmä, jossa olisi edustettuina mm. yliopistossa vaikuttavia metsäalan tutkijoita.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Ed. Pulliainen ruoti metsäntutkimuksen tilaa, ja hänen näkemyksiinsä siitä on helppo yhtyä, että todella täytyy ihmetellä, että meillä ei ole pystytty aikaisemmassa vaiheessa tiedostamaan sitä, mikä meidän metsiemme todellinen tila on.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan jäsenenä täytyy todeta tähän keskusteluun se, että kun Metsäntutkimuslaitokselta on valiokuntaan pyydetty kuultavaksi asiantuntija, niin jostain kumman syystä me saamme kaksi asiantuntijaa, kun pyydetään yhtä. Asiantuntijat valiokunnassa avoimesti kertovat, että Metsäntutkimuslaitoksessa on kaksi eri koulukuntaa, edustettuina olevat edustavat eri koulukuntia ja tällä tavalla Metsäntutkimuslaitoksen näkemys tulee kokonaisuudessaan esiin. Minusta tämä kuvastaa sitä ristiriitatilannetta, missä Metsäntutkimuslaitoksessa on ilmeisesti jo varsin pitkään eletty. Mikä pahinta, tästä kärsii suomalainen metsäntutkimus. Olisi jo vähitellen aika päästä yhteisiin näkemyksiin.

Herra puhemies! Meillä on voimassa maataloustulolaki viisivuotisena, ja jos oikein muistan, niin kahden vuoden kuluttua sen voimaantulosta sitä tarkistellaan, mikäli kansainväliset kehitysnäkymät Euroopan yhdentymiseen antavat siihen aihetta. Euroopan yhdentymisen ei suoranaisesti vaikuta käsittääkseni maatalouteen siitä syystä, että tässä tilanteessa maataloutta ei olla yhdyntämässä Eurooppaan, ei olla luomassa mitään ylikansallista päätöksentekojärjestelmää maatalouteen. Euroopan yhteisön 12 jäsenmaan alueellahan on ylikansallinen päätöksenteko maatalouspolitiikassa, mutta Efta-maat eivät ole menossa tähän päätöksentekoon mukaan.

Maatalouden tulevaisuuteen ratkaisevimmin vaikuttavat kaiken aikaa käynnissä olevat Gatt-neuvottelut, joissa käsittääkseni pyritään ratkaisuihin vuoden 1990 loppuun mennessä, viimeistään 1991 keväällä. Gatt-neuvotteluissa on hyvin keskeisenä esillä se, että maataloutta jatkossa ei ainakaan maataloustuotteita vietäessä saisi tukea. Käsit-

tääkseni Suomessakin vallitsee varsin laaja yksimielisyys siitä, että maatalouden vientitarvetta pyritään hallitusti vähentämään, jotta jatkossa voisimme turvata elintarvikeomavaraisuuden peruselintarvikkeissa, turvata sen siten kuitenkin, että ei olisi kovin suurta vientitarvetta. Käsittääkseni Suomen linjana tulee jatkossakin olla se, että me olemme valmiit alentamaan vientitukimääriä ja pyrkimään lähemmäksi kotimaista kulutustasoa.

Elintarvikkeiden hintakeskustelu on ollut hyvin laajaa, hyvin näkyvää, mutta siinä lähinnä käsittääkseni on vain keskusteltu siitä, kuinka paljon ruoka Suomessa todella maksaa, yksilöimättä sitä, mistä kaikesta hinta muodostuu. Tietääkseni on jo tutkimuksia ja selvityksiä, joissa on todella laskettuna, mitkä eri kustannustekijät vaikuttavat suomalaisen ruuan hintaan. Kaiken kaikkiaan meiltä käsittääkseni puuttuu sellainen hinta- ja kustannustasotutkimus, joka olisi tavattoman hyvä olemassa siitä yksinkertaisesta syystä, että se avaisi meidän silmämme näkemään, mistä kaikista eri tekijöistä Suomen kallis hintataso on riippuvainen, mikä osuus, tarkoitan tässä kaikkiaakin tuotteita, en yksin elintarvikkeita, mikä osuus tuotteiden hinnoissa on ensinnäkin korkealla sosiaaliturvasollamme, joka ilman muuta rassittaa, mikä osuus on palkkakustannuksilla, mikä osuus on verotuksella jne. välillinen verotus mukaan luettuna.

Aivan erityisesti kaipaisin selvitystä todella siitä, millä tavalla verojärjestelmämme rasittaa kustannustasoaamme liikevaihtoverorasitus mukaan luettuna. Varsin arvovaltaiselta taholta maa- ja metsätalousministeri Toivo T. Pohjalankin suulla on vaadittu liikevaihtoverorasitusta pois elintarvikkeilta. Tämä on erittäin kannatettava ajatus. En yksinkertaisesti ymmärrä sitä, että meillä valtiovarainministeri Liikanen erilaisten iltapäivälehtien ja muidenkin lehtien palstoilla kauhistelee suomalaisen ruokakassin hintaa. Samaan aikaan tekee mieli muistuttaa häntä siitä, että valtiovarainministeriöllä on avaimet alentaa suomalaisten elintarvikkeiden hintoja poistamalla liikevaihtoverorasitus niistä. Maitotuotteissahan se on pienin. Se on 3—6 prosentin luokkaa, kun keskimäärin se on 15 prosenttia, juomissa käsittääkseni 23 prosenttia, liikevaihtoverorasitus, sitä kautta syntyvä lisäkustannus.

Liikevaihtoverouudistusta valmistellaan toimikunnan toimesta, joka käsittääkseni on jo jättänyt mietintönsä, ja asiaa hiotaan ministerityöryhmässä vaiko vain valtiovarainministerit. Joka tapauksessa uudistusesitys on käsittääkseni tulossa eduskuntaan ensi keväänä. Tässä yhteydessä pidän ensiarvoisen tärkeänä, että elintarvikkeilta poistetaan liikevaihtoverorasitus.

Eri puolilla maata Kuluttajaliitto on viritelty kuluttajia aktivoitumaan nimenomaan elintarvikkeiden korkeiden hintojen alentamiseksi. Ministeri Liikanenkin kehotti kaupan kassoilla tinkimään liian kalliin ruokakassin hinnasta. Ymmärrän, että hänen heittonsa oli osittain huuli, mutta tiedän tapauksia, joissa tästä huulesta on syntynyt kipakkin keskustelu valintamyymälän kassalla, ja siinä kassan rooli on varsin kiusallinen. Kassallahan ei ole tinkimismahdollisuutta liikkeen asettamista hinnoista. Kaiken kaikkiaan meidän elintarvikkeittemme korkeaa hintatasoa voidaan varmasti alentaa lähes viidenneksellä poistamalla niistä liikevaihtoverorasitus aivan siten kuin Irlannissa ja Englannissa tänä päivänä jo on tehty.

Arvoisa puhemies! Itä-Euroopan kehitys on varsin nopeaa ja osin yllättävää. Presidentti Gorbatsšov Suomen-vierailun aikana käsittääkseni antoi ymmärtää, että meillä olisi jatkossa mahdollisuus kaupankäyntiin myös neuvostotasavaltojen kanssa. Tässä tulee ensimmäisenä tietysti mieleen kaupankäyntimahdollisuudet maatalouden ja elintarvikkeiden osalta Leningradin alueen kanssa, joka on luontaisesti hyvin lähellä. Jos onnistuttaisiin jatkossa neuvottelemaan kauppasopimukset siihen suuntaan, niin käsittääkseni Suomen elintarvikkeiden vientiongelmat olisivat kerralla hoidetut. Toki täytyy myöntää se, että kauppaneuvotteiluissa ostajamaa on hyvin ratkaisevassa asemassa.

Kaiken kaikkiaan pitäisin tavattoman tärkeänä sitä, että me tästä käsittääkseni yksimielisesti asetetusta tavoitteesta, elintarvikkeiden omavaraisuudesta peruselintarvikkeissa, pitäisimme jatkossakin kiinni. Ne valmistelut, joita kauppa- ja teollisuusministeriön suunnalla on lisensointijärjestelmän purkamiseksi, ovat aika huolestuttavia siitä yksinkertaisesta syystä, että jos me luovumme lisensointijärjestelmästä, niin sen jälkeen ei ole sellaista mahdollisuutta, niin kuin lisen-

siointijärjestelmässä on, että maatalouden markkinointineuvosto selvittää ennen luvan myöntämistä markkinatilanteen, varastotilanteen ja sen, ovatko tavoitehinnat tietyllä aikavälillä ylittyneet. Jos lähdetään tämä järjestelmä purkamaan, niin se varmasti tulee ennen pitkää aiheuttamaan ongelmia, ja aina täytyy muistaa, että meillä ei voi olla kahden tasoisia elintarvikkeiden hintoja. Jos tänne tuodaan elintarvikkeita, niin totta kai ne joudutaan rajalla tullijärjestelmien kautta saattamaan samaan hintatasoon, mikä elintarvikkeiden hintataso on täällä kotimaassa.

Arvoisa puhemies! Lopuksi muutama paikallinen asia. Maatalouden tutkimuskeskus on aikanaan siirretty Jokioisiin. Se on esimerkki onnistuneesta hajasijoituksesta, kun keskus siirrettiin Helsingin seudulta. Maatalouden tutkimuskeskuksen ongelmana on liian pienet määrärahat. Maatalouden tutkimuskeskuksen ensi vuoden budjettiesitys on reaalisesti pienempi kuin tämän vuoden budjetti, vaikka Maatalouden tutkimuskeskuksen liitetään Partalan tutkimusasema luumu-tutkimusta varten. Otsonin vaikutusta viljelykasveihin ei ole toistaiseksi tutkittu. Otsonin vaikutusta pitäisi ehdottomasti käsitteäkseni tutkia, ja Maatalouden tutkimuskeskuksella olisi tällaiseen toimintaan resursit ja mahdollisuudet, kunhan vain saataisiin palkatuksi tutkijavoimaa. Siinä mielessä todella pidän valitettavana sitä, että valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä ei otsonitutkimusmääräraha saanut riittävää vastakaikua.

Ympäristön tutkimusta pidetään tänä päivänä yleisesti hyvin kannatettavana. Yhteiskunnan päätöksentekijät valtiovarainvaliokunnassa, kansanedustajat, eivät kuitenkaan valitettavasti tätä asiaa riittävästi ole tiedostaneet. Kysymys ei ole kovin suurista resursien lisäyksistä. 500 000 markkaa olisi riittänyt asian ja hankkeen aloittamiseen.

Aivan lopuksi muutama sana hevosista. Ypäjälle on rakennettu yli 50 miljoonan markan investointina uudet tilat hevossairaallalle ja hevosjalostuslaitokselle. Aikaisemmin Valtion hevosjalostuslaitoksen nimisenä toiminut laitoshan on nykyään osa maatalouden tutkimuskeskusta, ja silloin siitä tuli nimikkeenä Hevostalouden tutkimusasema. Nyt kuitenkin hevossairaalan, joka viimeisenä on sinne valmistunut, käynnistämistä vaikeuttaa henkilökuntapula. Tarvitaan eläinlääkäreitä ja eläinlääkäreiden apulaisia.

Forssassa on hyvin toimiva Pilvenmäen ravikeskus, erittäin monta ravitallia. Sillä alueella on hyvin suurta tarvetta hevossairaalan toiminnalle myös päivystysaikana. On täysin kohtuutonta, että valtio on investoinut melkein 60 miljoonaa markkaa Hevostalouden tutkimusaseman rakentamiseen hevossairaaloineen, mutta ei saa tätä toimintaa käynnistetyksi sillä tavalla, että se olisi myös päivystystoimintaa eli vuorokauden ympäri kattavaa toimintaa. Nimittäin eläimet valitettavan usein sairastuvat yöaikaan. Forssastakin joudutaan lähtemään Laukaaseen saakka Keski-Suomeen, jos aiotaan saada vastaavan tyyppistä tutkimustoimintaa, ja kalliiden ravihevosten kyseessä ollen tällaisiin matkoihin joudutaan turvautumaan, ja se on käsittääkseni liian kallis kustannustekijä.

Arvoisa puhemies! Olisin todella toivonut, että maa- ja metsätalousministeri Toivo T. Pohjala olisi ollut paikalla, kun käsitellään maatalouspääluokkaa. Hän yleensä on kiittävästi pyrkinyt osallistumaan niiden lakiesitysten käsittelyyn, jotka maa- ja metsätalousministeriö on tänne antanut, mutta ilmeisesti tämä myöhäinen ajankohta on aiheuttanut sen, että hän on ehkä olettanut, että tänä iltana ei tätä käsittelyä enää tulekaan. Kuitenkin budjettikäsitteily pääluokkakohtaisena on se ainoa tilaisuus, jolloin kansanedustajilla ja asianomaisilla ministereillä on aito vuorovaikutus-, keskustelumahdollisuus. Tällöin on mahdollisuus saada vastaukset moniin hyvin tärkeisiin kysymyksiin. Siinä mielessä todella arvostaisin sitä, että asianomainen sektoriministeri voisi olla paikalla.

Ed. Vihriälä: Herra puhemies! Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan ei valtiovarainvaliokunnassa ja sen maatalousjaostossa tehty merkittäviä, oleellisia muutoksia, jotka loisivat selvästi parempaa tulevaisuudenuskoa maaseutuväestölle. Maa- ja metsätalousministeriö sekä maa- ja metsätalousministeri ovat kyllä yrittäneet tehdä parhaansa, mutta muutostoiveet ovat kariutuneet hyvin tylysti valtiovarainministeriössä.

Hallituksen tiukka linja maataloudessa ja metsätaloudessa kiihdyttää maaseutua. Rahavirrat maataloudessa tulevat ensi vuoden aikana vähenemään. Yleisperustelujen mukaan keskeisenä maatalouspoliittisena tavoitteena on tuotannon supistaminen kotimaista kulutusta vastaavaksi. Uusi maataloustulola-

ki, johon täällä on edellä viitattu, on voimassa ensi vuonna, ja viljelijöiden osuutta rahoitetaan korottamalla mm. lannoiteveroa, valkuaisveroa, vain vientimaksua ja mejereiltä perittävää maidon kiintiömaksua. Uusi maataloustulolaki vähentää todella valtion vientivastuuosuutta ja lisää maataloustuottajien markkinointimaksuja. Säästyneitä vientitukivarjoja tulisi todella käyttää maaseudun kehittämiseen, ja samanaikaisesti tulisi huolehtia siitä, että maataloustuottajan toimeentulo kehittyä muita väestöpiirejä vastaavalle tasolle.

Käsittelyssä oleva maatalouspääluokka tulee supistamaan tuotantoaan merkittävästi sekä lisäämään viljelijöiden markkinointimaksuja. Tämä johtaa puolestaan siihen, että varsinkin syvällä maaseudulla autioituminen tulee ensi vuoden aikana entisestään kiihtymään.

Herra puhemies! On syytä, vaikka olemme jo puolen yön ylittäneet, hieman pohtia tässä pääluokkakohteisessa keskustelussa suomalaista perheviljelmäpohjaista maataloutta ja erityisesti sitä, miten sille on käymässä yhdentyvässä Euroopassa ennen kaikkea, jos meillä valtion tulo- ja menoarviossa tulevana vuosina jatkuu sama maataloudelle kylmä kehittämislinja kuin nyt käsittelyssä olevassa budjetissa on.

Maatalouden rakenteessa, tehtyjen arvioiden mukaan, maatalouden harjoittajien lukumäärä ja maatilojen lukumäärä supistuu 1990-luvulla nykyisestä noin kolmanneksella. Muutos perustuu siihen, että maataloustuotteiden kulutuksen kehitys on, kuten tiedämme, pysähtynyt maatalouden ikärakenteeseen ja myös siihen, että ylijäämät supistuvat siten, että olemme entistä lähempänä oma-varaisuutta. Maatalous on toivottavasti vielä vuonna 2000 edelleen Suomessa perheviljelmämuotoista, mutta tilakoko kuitenkin on vielä vuonna 2000 kansainvälisesti ottaen melko pieni. Tilakoon pienuus johtuu hyvin vahvasti meillä myös historiallisista tapahtumista ja siitä, missä me olemme erityisesti sodan jälkeistä aikaa eläneet, kun ajatteleme asutuspolitiikkaa tässä maassa.

Kotieläintuotantoon perustuva maatilatalous on edelleen maaseudun asutuksen perusta, mutta sen osuus työpaikkoina laskee nykyisestä tuntuvasti. Pitkän aikavälin elinvoimaisuuden kannalta on välttämätöntä, että tilakoko kasvaisi päätoimisesti maa-

taloutta harjoittavilla tiloilla. Toisaalta koh- tuullisen tilamäärän säilyminen edellyttää myös osa-aikaviljelyn yleistymistä ja hyväksymistä. Jos nykyisen kaltaisesta maatalouden tulojärjestelmästä sekä siihen liittyvästä tuonnin ja viennin säätelystä olennaisilta osilta luovutaan, merkitsee se perheviljelmämuotoisen maatalouden edellytysten ja koko Suomen maatalouden romahtamista. Hintajärjestelmän muutos merkitsisi ilmeisesti myös sitä, että kotieläintuotannossa annetaisiin mahdollisuus suurten tehdasmaisten yksiköiden syntymiselle. Maataloustulojärjestelmää joudutaan todennäköisesti muuttamaan ja tuontisuojaan muotoakin voidaan jonkin verran muuttaa ilman suuria vaikeuksia, mutta järjestelmän tavoitteiden ja pääasiallisen sisällön tulee kuitenkin olla nykyisen kaltainen.

Euroopan yhdentyminen ei kuitenkaan välttämättä ole ylivoimainen uhka Suomen maataloudelle, koska Euroopan maatalous on yleisesti pienimuotoista ja sen intressit ovat saman suuntaiset kuin meillä Suomessa. Olennaista on, että maataloudessa ei tehdä yksipuolisia helpotuksia EY-maiden tuonnille. Mielenkiintoista oli nähdä ja lukea lehdistä tänään selvitys, jossa todettiin, että Norjassa on valmistunut selvitys, joka osoittaa, että Norjan viljelijöiden tulot putoaisivat viidennekseen nykyisestä, mikäli tuotanto tapahtuisi EY:n hinoilla. Alueellinen tuotanto loppuisi kokonaan. Vain muutamia suurtiloja jäisi Etelä-Norjaan. Tähän me emme saa omaa maatalouspolitiikkaamme päästää.

Herra puhemies! Viime aikoina on käyty voimakasta ja kriittistä keskustelua elintarvikkeiden vähittäishinnoista ja niiden kehityksestä, viimeksi tänä iltana television ajankohtaisessa lähetyksessä. Tämä aiheuttaa erityisen suurta painetta maataloustuotteiden tuottajahintojen kehittymiselle. Toisin sanoen tänään odotetaan, että tuottajahinnat kehittyisivät yleistä hintakehitystä hitaammin ja loisivat siten pohjaa elintarvikkeiden mallilliselle vähittäishintakehitykselle.

Maataloustuotannon kokonaistuen lisääminen tuntuu tänään epärealistiselta. Tämä on avoimesti todettava. Eräillä tahoilla tarjotaan ns. suoraa tulotukea keinoksi turvata maatalouden tulokehitys tilanteessa, jossa kokonaistasolla niin tuotantomäärät, tuottajahinnat kuin tuki alenevat. Suoraa tulotuki-

järjestelmää ei tule suoraa päätä hylätä. Siitä kannattaa käydä keskustelua ja asiaa on selvitettävä, mutta elintarvikkeiden tuottamisen tulee tapahtua edelleenkin perheviljelmillä, jolloin on mukana yrittäjyys ja siitä saatava kohtuullinen viljelijän palkka.

Viime aikojen maataloutta koskevassa keskustelussa maatalouden tulonmuodostus on jäänyt taka-alalle pohdittaessa maataloutemme sopeutumismahdollisuuksia yleiseurooppalaiseen maatalouteen. Tutkimusten mukaan maamme maatilat voidaan jakaa tulojen perusteella päätoimitiloihin, joita on noin 40 prosenttia, osa-aikataloihin, joita on noin 45 prosenttia, ja loput 15 prosenttia ovat sivuansiotiloja. Päätoimitiloistakin suurin osa on 10—20 peltohehtaarin tiloja. Tämä johtaa eittämättä verraten alhaiseen tulotaseen. Esimerkiksi vuonna 1986 maataloustulo näillä tiloilla muodostui vain keskimäärin 73 prosentiksi teollisuustyöntekijöiden palkkatulosta. Ainoastaan yli 30 peltohehtaarin päätoimitiloilla maataloustulo yltyi teollisuustyöntekijöiden palkkataseen.

Suomen maatalouden tulevaisuutta ajatellen olisi ensiarvoisen tärkeää pyrkiä takamaan se, että päätoimitilojen tulotaso ja kehitys keskimäärin vastaisi teollisuustyöntekijöiden palkkatasoa ja kehitystä. Käytännössä esitetään kuitenkin mieluummin tilastoja maataloudesta keskimäärin, jolloin mukana ovat kaikki tulot maatalouden toimialalla eli tulot maataloudesta, metsätaloudesta, palkkatulot, eläkkeet jne. Näistä vertailuista ei kuitenkaan käy ilmi tehtyjen työtuntien määrä, joka on maatalouden toimialalla teollisuutta korkeampi.

Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintöön liitettyssä toisessa vastalauseessa esitetään maatalouden neuvontatyön tukemiseen 10 miljoonan markan lisämäärärahaa. Tällä määrärahalla voitaisiin kattaa hinta- ja kustannustason nousu sekä ennen kaikkea se, että karjantarkkailutoiminta siirtyy nyt tälle yhteiselle neuvontamomentille. Eduskuntahan hyväksyi syksyn aikana lain pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonnipitoyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta, ja tämä tietää sitä, että karjantarkkailuun tulevat määrärahat supistuvat melkoisesti, ja tämä tulee vaikeuttamaan neuvontatyötä erityisesti karjantarkkailun alalla. Toisaalta muistamme sen, että juuri tällä hetkellä karjantarkkailutoimintaa

tulisi tehostaa, koska erityisesti maidon valkuaisjalostus on nyt tärkeää ja ilman tehokasta karjantarkkailutoimintaa me emme voi maidon valkuaisjalostusta viedä eteenpäin.

Edelleen keskustan vastalauseessa esitetään 100 miljoonaa markkaa lisää siirtomaatilatalouden kehittämisrahastoon. Tämä on erityisen tärkeää tänä päivänä, jotta maatalouden rakennetta voitaisiin kehittää. On syytä, vielä kertaan, muistaa se, että vuonna 1987 siirto maatilatalouden kehittämisrahastoon oli 435 miljoonaa markkaa, nyt vain 250 miljoonaa markkaa. Tuotantorakennukset, navetat, sikalat, kanalat, vaativat kohennusta, mutta näillä rahoilla kohennusta ei tapahdu ensi vuoden aikana.

Tässä yhteydessä on tyytyväisenä todettava se seikka, että maatilatalouden kehittämisrahasto on edelleen olemassa ja sitä voidaan kaikesta huolimatta kehittää. Erityisesti kun nyt perustetaan ensi vuonna uusi asuntorahasto, joka on tavattoman tärkeä ja me keskustassa olimme sitä tukemassa, me toivoisimme, että tulevaisuudessa myös maatilatalouden kehittämisrahasto voitaisiin säilyttää, sillä tämän rahaston kautta on voitu erityisesti syrjäseutujen elämää kohentaa ja edistää.

Mielenkiintoista on todeta, että vuonna 1986 nykyinen valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja kirjoitti budjetinkäsittelyn aikaan artikkelin Pohjalainen-nimiseen lehteen, jossa hän vahvasti toi esiin sen, että maatilalainoitusta ollaan sillä hetkellä romuttamassa, kun kuitenkin vielä sinä vuonna siirto maatilatalouden kehittämisrahastoon oli huomattavasti korkeampi kuin tänä päivänä. Tämä kyllä ihmetyttää; näin se maailma nopeasti muuttuu.

Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunta on tehnyt hyvän lisäyksen maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteistutkimuksiin, kun siellä osoitetaan 2 miljoonaa markkaa Itä-Lapin metsävaurioprojektin rahoitukseen, ja tämä on erittäin tärkeä. Minä luulen, että juuri maatalousjaostossakin tässä asiassa oli tavattoman suuri yksimielisyys. Jos jaoston tunteja tulkitsisi, niin toteaisi näin, että jaosto kyllä edellytti, että tulevina vuosina hallitus huolehtii siitä, että tämä Itä-Lapin metsävaurioprojektitutkimus myös viedään läpi eikä sitä keskeytetä vain yhteen vuoteen. Tämä on varmasti tärkeää meidän kaikkien kannalta.

Keskustan vastalauseessa esitetään myös lisämäärärahoja kuivatukseen, sekä kuivatusavustuksiin että lainoihin, ja täällä on todella huutava pula rahasta. Me esitämme 10 miljoonaa markkaa lisäyksenä. Tarve siellä olisi huomattavasti suurempi, mutta olemme tässä mielessä realisteja, jos tämä 10 miljoonaa markkaa molemmille momenteille saatisiin.

Tulo- ja menoarvioesitykseen liittyi esitys laiksi yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteiden avustamisesta annetun lain muuttamisesta. Lakiesitys laajentaa avustuksen saajapiiriä merkittävästi. Laajennus huomioon ottaen avustustarve on asiaa selvittäneen työryhmän mukaan yksinomaan haja-asutusalueilla noin 80 miljoonaa markkaa vuodessa. Myös taa- jamien vesihuollon avustustarpeen arvioi- daan kasvavan poikkeustilojen vesihuoltoon varautumisen johdosta, ja tälle momentille me esitämme vastalauseessa 20 miljoonan markan lisämäärärahaa.

Samoin me esitämme saman luvun mo- mentille 77 lisäyksenä 23,5 miljoonaa mark- kaa osoitettavaksi vesi- ja ympäristöhallituk- sen suunnitelmien mukaisesti vesi- ja ympä- ristöpiireille vesistötöihin. Summasta tulisi käyttää 10 miljoonaa markkaa keskeneräis- ten töiden loppuun saattamisen nopeuttami- seksi ja niiden taloudellisuuden parantami- seksi, 7,5 miljoonaa markkaa uusien toteu- tusta odottavien hankkeiden aloittamiseen sekä 6 miljoonaa markkaa vesi- ja ympäris- töpiireille yhteensä.

Valtionapu metsänparannustöihin kasvaa tästä vuodesta aika hyvin mutta ei kuiten- kaan niin kuin Metsä 2000 -ohjelma edellyt- tää. Tämän vuoksi esitämme momentille vielä 20 miljoonaa markkaa.

Herra puhemies! Maataloutemme kulma- kivenä ovat tulevaisuudessakin perheviljel- mät, joista oleellisen osan muodostavat pää- toimiset maatilat. Maatalouspolitiikan kes- keisenä tavoitteena tulee olla päätoimisten tilojen rakenteellinen kehitys ja sellainen maatalouden hinta- ja tukipolitiikka, joka takaa päätoimisille tiloille yhtäläisen tulota- son ja -kehityksen teollisuustyöntekijöitten kanssa.

Osa-aikaiset ja sivutoimiset maatilat ovat tärkeitä paitsi maatalouden ja maaseudun asutuksen ja taloudellisen toiminnan lähtee- nä myös liitännäiselinkeinona. Niitä tarvi- taan, ja niiden tukea on lisättävä. Valitetta-

vasti sekä päätoimisille että osa-aikaisille viljelijöille ensi vuoden tulo- ja menoarvio ei anna riittäviä kehittymisen edellytyksiä.

Maataloutta, metsätaloutta ja maaseudun yritystoimintaa tulee kehittää täysin omista lähtökohdista Suomessa riippumatta meneil- lään olevista kansainvälisistä muutoksista. Ajatus siitä, ettei omaa maataloutta kannata kehittää, rappeuttaa nopeasti koko elinkei- non ilman ulkoisiakin muutospaineita ja ennen kaikkea vie nuorten uskon viljelijän ammattiin.

Ed. Väistö: Herra puhemies! Ed. Vih- riälä päätti toteamalla, että ajatus siitä, ettei omaa maatalouttamme kannata kehittää, rappeuttaa meille elintärkeän elinkeinon. Tä- hän ajatukseen on helppo yhtyä. Se kehitys, joka nyt on tapahtumassa Suomen maaseu- tualueilla, on monin osin viemässä hyvin huonoon tilanteeseen. Erityisesti näin on käymässä niillä alueilla, missä maatalouden ja erityisesti kotieläintalouden merkitys toi- meentulon antajana ja myös kuntien keskei- simpänä elinkeinona on tärkein. Tällainen kehityssuunta huolestuttaa myös sikäli, että samalla heikenevät edellytykset huolehtia meidän hyvinvointimme perustana edelleen- kin olevan metsätalouden kehityksestä, niistä toimenpiteistä, jotka tämän elinkeinon kan- nalta ovat mitä tärkeimpiä.

Keskustelu tulevasta yhdentymisestä on monella tapaa herättänyt huolestuneisuutta maatioilla. On nähty niin, että ne puheet, joita erityisesti sosialidemokraatit ovat yllä- pitäneet tuonnin lisäämiseksi, elintarvikkei- den hinnan alentamiseksi ja jopa kotimaisen maatalouden kokonaan nujertamiseksi, ovat todella niitä tavoitteita, joita myös hallituk- sen piirissä on nähty tärkeinä. Tämä on ollut osaltaan heikentämässä juuri sitä tulevaisuu- suskoa, joka on vaikuttanut alalle hakeutu- miseen. Tästä kielteisistä kehityksestä kerto- vat ennen muuta oppilastilanteet maamme maatalousoppilaitoksissa. Kuitenkin, kun tarkastelemme Suomen tulevaa kehitystä, meille on aivan olennaisen tärkeää se, että turvaamme peruselintarvikkeiden tuotannon edelleenkin täysimääräisenä kaikkia olosuh- teita ajatellen. Tämä edellyttää myös jossain määrin oman maan kulutuksen ylittävää tuotantoa keskeisten tuotteiden osalta.

Tältä pohjalta tulisi maatalouspolitiikan suuntaviivoja jatkoa varten vetää ja myös

toteuttaa valtionhallinnossa määrärahapää-
töksinä neuvonnan ja koulutuksen tehosta-
misena, ylipäättänsä maaseudun elinvoiman
vahvistamisena tämän edellyttämiä toimenpi-
teitä.

Viime vuosina maatalouden tuotanto on
ollut alenemassa. Kuten sanoin, tämä suunta
on ollut erityisen vahvana niillä alueilla,
missä maatalouden merkitys on kuitenkin
elinkeinopohjan kannalta tärkein.

Maatalouden tulokehitykselle viisivuotinen
maaloustulolaki turvaa peruspuitteet. Tä-
män lisäksi kuitenkin tarvitaan välttämättä
myös muita toimenpiteitä ennen muuta pien-
ten tilojen toimeentuloedellytysten turvaami-
seksi. Samalla on välttämätöntä huolehtia
myös siitä, että maatalouden terve rakenne-
kehitys voi jatkua ja että maataloilla ei
sukupolvenvaihdoksen eikä myöskään kes-
keisten investointien yhteydessä ajauduta sel-
laiseen velkakierteeseen, että nuoret yrittäjä-
perheet eivät siitä selviä. Tästä valitettavasta
kehityssuunnasta on jo nyt esimerkkejä. Vel-
kaantuminen maataloilla on voimakkaasti
lisääntynyt, ja kova korko, jos tällaista pank-
kilainaa tiloilla on, helibor-sidonnaista on
kyllä nopeasti nujertamassa toimeentulon ja
selviytymisen edellytyksiä.

Arvoisa puhemies! Maatalouden neuvon-
tajärjestelmän uudistaminen on käynnissä.
On välttämätöntä, että neuvontatyössä suun-
tadutaan tulevaisuuteen, että todella voi-
daan kokonaisvaltaisesti kehittää maatilata-
loutta ja myös maaseutua niin, että tärkeä
elinkeinopohjan laajeneminen ja pienyritys-
toiminnan voimistuminen on maaseudun ko-
konaiskehittämisessä keskeisesti mukana.
Maatilakokonaisuuden huomioonottavassa
järjestelmässä on olennaista liittää mukaan
myös koulutus. Paitsi peruskoulutusta tarvi-
taan entistä enemmän myös kurssimuotoista
koulutusta, aikuiskoulutuksen kehittämistä.

Keskustan vastalauseessa valtiovarainva-
liokunnan mietinnössä todetaan, että neu-
vontatyön tukemiseen tarvitaan esitettyä
enemmän varoja. Tätä puoltaa voimakkaasti
myös se, että karjantarkkailutoiminnan rai-
hoitus on hoidettava samoilla valtionavus-
tuksilla. Nämä lisäkustannukset, jotka kaa-
tuvavat neuvontatyön päälle, edellyttäisivät
määrärahan tuntuvaan korotusta, ja keskus-
tan valiokuntaryhmä onkin esittämissä 10
miljoonan markan korotusta maatalouden
neuvontatyöhön.

Karjantarkkailutoiminnan kehittäminen ja
ylipäättänsä suomalaisen, sinällään korkean
eläinaineksen jalostustyön edelleenkin kehit-
täminen on välttämätöntä siksi, että voisim-
me suunnata tuotteiden laadun entistä enem-
män vas-taamaan kuluttajien tarpeita. Mai-
dontuotannossa kyse on valkuaispitoisuuden
lisäämisestä maidossa ja rasvan alentamises-
tä. Tämä suuntaus vaatii pitkäjänteistä jalos-
tustyötä, ja siihen on määrätietoisesti panos-
tettava.

Maatilatalouden rakenteen ja maaseudun
kehittämisessä nousee keskeiselle sijalle siirto
maatilatalouden kehittämisrahastoon. Ny-
kyisen hallituksen aikana tämä siirto on
jatkuvasti pienentynyt, ja se on merkinnyt
sitä, että korkotukilainotuksen osuus on
koko ajan kasvanut. Tämä on osaltaan
heikentämässä maaseudun rahalaitosten
edellytyksiä tukea muuta alueen yritystoi-
mintaa samoin kuin asuntotuotantoa. Onkin
välttämätöntä, että maatilatalouden kehittä-
miseen suunnataan riittävästi vakautettua
valtion lainoitusta erityisesti sellaisilla alueil-
la, missä maatalouden merkitys elinkeino-
pohjassa ja asutuksen säilyttämisen kannalta
on kaikkein suurin.

Maaseudun kehittäminen on nähtävä ko-
konaisuutena. Tähän liittyvät yhtä lailla ne
tärkeät peruspalvelut, joista keskusta on tä-
mänkin budjetin palautekeskustelun yhtey-
dessä kantanut huolta. Liikelaitokseksi
muuttuva Posti- ja telelaitos on mm. Pohjois-
Karjalassa vähentämässä maaseudun palve-
lujä, sulkemassa postitoimipaikkoja. Omassa
kotikunnassanikin parhaillaan keskustellaan
kolmen postitoimipaikan sulkemisesta. Pal-
velujen loitoneminen tietää osaltaan sitä,
että halukkuus maaseudun elinkeinoihin tätä
myötä on heikkenemässä. Yhtä lailla palve-
lujen loitoneminen tietää maaseudun ihmi-
sille lisää kustannuksia, lisää vaivaa, ja kui-
tenkin toisaalta tulokehitys on ollut, kuten
tällä edellä on todettu, heikkenevään suun-
taan.

Maaseudun kehittämisen kannalta olisi
välttämätöntä luoda laaja-alainen ohjelma.
Olen omassa raha-asia-aloitteessani esittänyt,
että tällainen ohjelma luotaisiin omaan maa-
kuntaamme Pohjois-Karjalaan, niin että täs-
sä ohjelmassa tarkasteltaisiin paitsi työ- ja
toimeentuloedellytyksiä, maatilojen kehittä-
mistarpeita, myös maaseudun pienyritystoi-
minnan voimistamista eri muodoin niin ra-

hoituksen, markkinoinnin, koulutuksen kuin myös sitä tukevan tutkimuksen toimenpitein. Tämän lisäksi tällaisen laaja-alaisen ohjelman tulisi pitää sisällään toimenpiteet peruspalvelujen säilyttämiseksi sekä liikennepoliitikassa niin maantieliikenteen kuin myös tietoliikenteen kehittämisen suhteen.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva maa- ja metsätalousministeriön pääluokka pitää sisällään myös tärkeät vesihuoltohankkeet. Oikeastaan vasta tällä vuosikymmenellä Pohjois-Karjalassa on voimakkaasti panostettu maaseudun vesihuollon kehittämiseen. On nähty, että tämä on sellainen perusasia, joka on saatava kuntoon, paitsi elinkeinotoiminnan harjoittamisen, myös asumisen kannalta. Valitettavaa vain on se, että tämänkään hallituksen budjetin myötä yhtään merkittävää vesihuoltohanketta ei käynnisty suoranaisin budjettivaroin. Tähän saakka tukenamme ovat olleet työllisyysvarat. Olemme niitä saaneet näiden hankkeiden edistämiseen, mutta kun kyseessä on lyhyellä aikavälillä toteutettavissa noin 30—40 vesihuoltohanketta Pohjois-Karjalan alueella, niin näiden rahan tarve on varsin suuri. Mutta toisaalta kyse on elämisen perusedellytyksistä yhtä lailla kuin työ- ja toimeentuloedellytysten turvaamisessa tai asuntojen turvaamisessa tai peruspalvelujen turvaamisessa, ja tästä syystä tulisi välttämättä toteuttaa nyt käynnissä olevat hankkeet mahdollisimman nopealla aikataululla ja osoittaa näihin riittävät määrärahat valtion budjetissa.

Keskustan vastalauseessa on valtiovarainvaliokunnan mietinnössä kiinnitetty myös yhdyskuntien vesihuoltotoimenpiteisiin huomiota ja esitetty, että näiden hankkeiden avustamiseen osoitettaisiin lisää 20 miljoonan markan määräraha.

Arvoisa puhemies! Jo alussa totesin, että metsätalous on meillä hyvinvointimme perusta edelleenkin. Tästä syystä on hyvin tärkeää, että metsän tutkimusta tehostetaan. On välttämätöntä, että Metsäntutkimuslaitoksen toiminta saadaan todella palvelemaan suomalaisen metsän hyvinvointia mahdollisimman tehokkaasti, niin että voimme todella luottavaisin mielin tulevaisuudessakin katsoa suomalaisen puun tuovan meille hyvinvoin-

tia. Samalla on tietysti panostettava niihin puun tuottamisen kannalta tärkeisiin toimenpiteisiin, joihin keskustan vastalauseessa myös kiinnitetään huomiota, mm. metsänpaannusvarojen lisäämiseen.

Pohjois-Karjalassa on käynnistymässä yhteishankkeena Enocellin rakennushanke Uimaharjussa. Toisena osapuolena on neuvostoliittolainen yritys. Maakunnan kannalta on ollut erittäin myönteistä, että tällainen hanke on toteutumassa. Sen alkupaukku oli viime perjantaina, ja rakennustyöt ovat siis käynnissä. Me olemme nähneet tärkeänä, että kun Pohjois-Karjalassa metsätalouden merkitys tulee jatkossakin olemaan tärkeä, jopa voimistuva, kiinnitettäisiin huomiota maakunnan metsäntutkimuksen vahvistamiseen. Joensuun metsäntutkimusaseman viime vuosina tapahtunut kehittyminen on tässä suhteessa ollut meille pettymys. Onkin välttämätöntä, että Joensuun metsäntutkimusasemaan panostetaan entistä voimakkaammin ja siitä todella luodaan Itä-Suomen alueellinen tutkimusyksikkö. Samalla vahvistetaan metsäntalouden asemaa Joensuun yliopiston ja maakunnan metsäoppilaitosten yhteistoimin, niin että todella syntyy sellainen ajan tasalla oleva metsätalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka palvelee laajasti aluetta ja voi merkittävästi edistää myös kansainvälistymistä. Meidän kannaltamme tärkein suunta tässä mielessä tulee olemaan Neuvosto-Karjala, ja on välttämätöntä, että myös koulutusyhteistyöhön lisätään varoja yhtä lailla kuin metsäntutkimuksen kehittämiseen.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään keskiviikkona kello 10.

Täysistunto lopetetaan keskiviikkona 20 päivänä joulukuuta kello 0.36.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola